

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет ім. В. М. Каразіна

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Біловіцька Юлія Андріївна

УДК 351.82:338.24.502

ДИСЕРТАЦІЯ
РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА
ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Ю. А. Біловіцька

Науковий керівник

Латинін Микола Анатолійович, доктор наук з державного управління,
професор

Харків – 2023

АНОТАЦІЯ

Біловіцька Ю. А. Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії 281 – Публічне управління та адміністрування (Галузь знань 28 – Публічне управління та адміністрування). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2023.

В обґрунтуванні актуальності обраної теми дисертаційного дослідження зазначається, що на сьогодні у світі процес оновлення національної економіки стикається з проблемами обмеженості ресурсів та забруднення довкілля, що у подальшому має негативний вплив на виробничі ресурси. Все більшого значення набувають питання забезпечення довготривалого збереження природного середовища при одночасному підтриманні стійкого економічного розвитку на інноваційній основі. Враховуючи процеси євроінтеграції, в Україні проблемні аспекти з реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки мають бути терміново вирішені. Бо вже зараз потреби людини відносно ресурсів за даними Всесвітнього фонду охорони природи перевищують можливості Землі аж на 50 %.

Головним завданням сучасної системи управління є розробка механізмів для реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Ці механізми повинні узгоджувати інтереси держави, бізнесу та громади, вбудувати «зелену» економіку у процес вдосконалення економічної політики держави, створити умови для підвищення рівня розвитку країни та якості життя населення.

На основі визначеної мети, об'єкта, предмета, методів дослідження у дисертаційній роботі здійснено обґрунтування теоретичних положень та

практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні.

За результатами дослідження вперше розроблено концептуальні положення Стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, ключові основи з яких є: вихідним компонентом цієї Стратегії є поступовий перехід від традиційної економіки (з її сферами діяльності, що не є енерго- й ресурсоефективними та забруднюють довкілля) до «зеленої» економіки (що має за основу якісні структурні зрушення, інноваційні види діяльності й галузі, що не шкодять навколишньому природному середовищу, ефективне використання природних ресурсів та ін.), стратегічною метою визначено досягнення сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що сприяє розв'язанню економічних, екологічних та соціальних проблем, шляхом використання комплексного механізму, що в подальшому буде задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь, для досягнення стратегічної мети має бути дотримано принципів: наукової обґрунтованості та комплексності, законності та системності, альтернативності та узгодженості, прозорості та прогнозованості, ефективності та результативності, соціальної відповідальності, безпечності та екологічної спрямованості, та визначено напрямки що забезпечуватимуть дотримання стратегічного підходу: напрям енергоефективності, напрям ефективного використання ресурсів, напрям використання енергозберігаючих та енергоефективних технологій та напрям поширення ідеології «зеленої» економіки.

Було удосконалено обґрунтування комплексного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, який включає: по-перше, обов'язкові елементи механізму державної політики: це суб'єкти - інституції, які здійснюють державне регулювання та уповноважені державою (загального державного управління, органи відомчого управління та контролю, органи спеціалізованого управління з використанням окремих

видів ресурсів та органи громадського управління, а також визначено їх функції) та об'єкти державної політики (сфери, галузі, регіони, ситуації тощо); по-друге, визначено цілі механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки; по-третє, механізми (правовий, економічний, адміністративний та екологічний), по-четверте, самі інструменти, що доступні органам державної влади для створення умов переходу та його пришвидшення до «зеленої» економіки; та періодизацію державної політики сталого розвитку в Україні, зокрема визначено що формування та реалізацію було розпочато ще 1997 р. та відбувається приблизно двадцять п'ять років. Перший період – формування державної політики сталого розвитку (1997-2003), другий період – становлення державної політики сталого розвитку (2003-2015), третій період – розвиток державної політики сталого розвитку (2015-2020), четвертий період – розбудова державної політики сталого розвитку (2020-до тепер), що дало змогу розробити науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Відповідно до проблематики дослідження дістало подальшого розвитку узагальнення закордонного досвіду реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, що дозволило виокремити три основні підходи щодо реалізації концепції сталого розвитку на основі «зеленої» економіки. Північно-американський підхід головна мета незалежність енергетичної системи, Тихоокеанський підхід направлений на розвиток інновацій, наукові розробки тощо та Європейський підхід який на зараз перебуває у перехідному періоді, та направлений на розвиток інноваційних технологій, а також на незалежність енергетичної системи. Усі країни світу як один із пріоритетів розвитку виділяють сектор енергетики, з використанням ВДЕ та підвищення рівня енергоефективності. Більше того, політика країн спрямована на розбудову моделі так званої «зеленої», або «низько вуглецевої» економіки шляхом зменшення викидів парникових газів

та зведення до мінімуму негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. Зокрема поширеним є використання фіскальних стимулів: встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які не завдають шкоди довкіллю; та уточнення змісту поняття: *механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки* – це система взаємопов'язаних механізмів та інструментів, за допомогою яких виникають суб'єктно – об'єктні відносини державної політики, забезпечують перехід на засади «зеленої» економіки та використання нових технологій виробництва і споживання товарів та послуг, які не шкодять навколишньому природному середовищу та не ставлять під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

Результати, отримані у дисертаційному дослідженні, у сукупності дозволили вирішити конкретне науково-практичне завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розроблені практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, що дозволило сформулювати такі основні положення, висновки й рекомендації:

У дисертаційній роботі проведено узагальнення основних концепції й визначені сутнісні ознаки державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, що дало можливість уточнити основні напрями реалізації, встановити головні цілі, завдання, принципи та складники цієї політики. Узагальнення поняттєвого апарату в досліджуваній проблематиці дозволило уточнити такі категорії: державна політика, «зелена» економіка, сталий розвиток, державна політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Державна політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки функціонує з метою забезпечення процесів ефективного використання природних ресурсів, економічного зростання та соціального розвитку, без шкоди навколишньому середовищу. Сферу «зеленої» економіки доцільно розглядати як об'єкт державної політики, оскільки вона є

результатом взаємодії не тільки органів влади, а і представників громадських організацій, підприємств та населення.

Встановлено, що формування та реалізація державної політики сталого розвитку в Україні, відбувається ще з 1997 року. Безпосередньо розробка програмних документів в яких визначаються принципи сталого розвитку та направлені на вирішення глобальних, національних та регіональних проблем відбувалася з 2003 року. На сьогодні в Україні для офіційного визнання всесвітньої стратегії сталого розвитку вже здійснено такі заходи: розроблено Національний План дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020 – 2025 роки; затверджено Концепцію та Стратегію національної екологічної політики України до 2030 року; сформовано Національну комісію сталого розвитку України, розроблено Цілі сталого розвитку та проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року тощо. Відповідно до цього, за оцінками міжнародних експертів, Україна перебуває на рівні інших країн пострадянського простору за реалізацією «Цілей сталого розвитку». Однак, повільний темп розвитку економіки у нашій державі, що супроводжується деградацією навколишнього природного середовища, а також необхідністю підвищувати міжнародний імідж країни, виконати міжнародні угоди, все це потребує змін пануючої парадигми розвитку країни у напрямку «зеленого» зростання не тільки на національному, а й на регіональному рівнях.

Проведено аналіз сучасного стану реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, можна сказати, що економіка України є неконкурентоспроможна внаслідок енергомісткості та ресурсовитратності, основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та витрати на природоохоронні заходи свідчать про погіршення стану довкілля в Україні. Ця проблема виникла насамперед, через те що, тривалий час перевага надавалась сировино-видобувним, еколого-небезпечним галузям промисловості. А також, за відсутності необхідного рівня інвестицій для модернізації технологій

виробництва та невиконання заходів у сфері охорони навколишнього середовища, призвели до незадовільного стану довкілля. В результаті цього надалі загроза виникнення надзвичайних ситуацій в Україні вища, порівняно з розвинутими країнами, зокрема у країнах Європейського Союзу. Тому необхідна екологізація економіки – перехід на ВДЕ, впровадження «зелених» технологій та раціональний підхід до використання ресурсів та поширення самої ідеології «зеленої» економіки. Доцільним є отримання синергії від впровадження економічної, екологічної та соціальної складової економічного розвитку.

Обґрунтована необхідність використання міжнародної допомоги та залучення інвестицій в процес реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Доведено, що бар'єром залучення більших коштів з міжнародних джерел, є низький пріоритет екологічної сталості в національних програмах розвитку. Потреба в інвестиціях є співзвучна з необхідністю реформування цілої системи фінансування охорони навколишнього середовища та заходів пов'язаних із відтворенням та підтриманням природних ресурсів у належному стані в Україні відповідно до ринкових відносин.

Для створення надійного та стабільного джерела акумуляції та розподілу фінансових ресурсів на потреби розвитку «зеленої» економіки, запропоновано створити Національний «зелений» фонд. Він може бути створений у складі спеціального фонду Державного бюджету України. Основним завданням якого було б залучення інвестицій на великі суми коштів та довгострокові терміни їх реалізації. У випадку формування Національного «зеленого» фонду буде удосконалена організаційна структура з керування державних коштів які направлені у сферу охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів. Це буде одна з частини адміністративної реформи та підвищить ефективність керування цією сферою.

Перехід до «зеленої» економіки залежить від низки політичних, економічних та інституційних умов тощо. Україні потрібно визначити концептуальні положення з новими правилами та підходами до реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що має включати: інституційні реформи; співпрацю органів влади з бізнесом та громадою для формування ефективної екологічної інфраструктури; інвестиції у наукові дослідження й освітні проєкти у галузі «зеленої» економіки; створення можливостей для інноваційного прориву в розвитку економіки та переходу на еколого-безпечні технології виробництва, які були представлені в науковій сфері; направити суспільну свідомість, у бік дбайливого ставлення до навколишнього природного середовища.

Стратегічні орієнтири вдосконалення реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки полягають у запозиченні європейського досвіду та приєднання до «Європейської Зеленої Угоди». З'ясовано, що основним документом, що визначає економічне майбутнє ЄС у найближчі роки є «Європейська Зелена Угода». Це стратегія економічного розвитку із новими правилами та еко підходами в напрямку екологізації європейської економіки. Цей документ матиме комплексний вплив на економіку як європейських країн, так і країн-сусідів. На сьогодні Україна не повинна зволікати, а об'єднатися з діями Європейського союзу та готуватися до нових правил розвитку, зокрема, у післявоєнний період, й проникнути у процеси формування «зеленої» економіки. Особливу увагу слід приділити поєднанню європейських стандартів і принципів із застосуванням власних українських засобів та важелів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Також, взаємовідносини органів влади, бізнесу та громади, у напрямку зменшення рівня забруднення навколишнього природного середовища, повинно бути пріоритетом у вдосконаленні механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, бо подальше застосування їх вирішить не тільки

економічні, соціальні та екологічні проблем, а й політичні на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Визначено підходи, до удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки: по-перше вони направлені, як вже зазначалося вище, на співпрацю органів державної влади, бізнесу та громади тощо, що в подальшому сприятиме захисту навколишнього природного середовища, а по-друге на запозичення досвіду інших країн, щодо впровадження енергоефективних технологій, для практичного захисту довкілля від забруднення.

Практичне значення очікуваних наукових результатів полягає в тому, що окремі висновки та узагальнення можуть бути використані органами державної влади для визначення перспектив розвитку «зеленої» економіки в Україні, реалізації механізмів та інструментів нової екологічної стратегії України, та зокрема, при розробці концептуальних основ стратегії державної політики на основі «зеленої» економіки, як на державному, так і на регіональному рівнях.

Ключові слова: державна політика, сталий розвиток, «зелена» економіка, механізм, механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, сталий розвиток сільських територій, правовий механізм, економічний механізм, енергетика, енергоефективність, енергозбереження, кластери, державно-приватне партнерство, Smart city.

ABSTRACT

Bilovitska Yu. A. Implementation of the State Policy of Sustainable Development on the Basis of "Green" Economy in Ukraine. – Qualifying research work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy in the field 281 – Public Management and Administration (Field of knowledge 28 – Public Management and Administration). – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2023

In substantiation of the relevance of the chosen topic of the research, it is noted that nowadays the process of updating the national economy is faced with the problems of limited resources and environmental pollution, which in the future should have a negative impact on production resources. The issue of ensuring long-term preservation of the natural environment while simultaneously supporting sustainable economic development on an innovative basis is becoming more and more important. Taking into account the processes of European integration, problematic aspects of the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy must be urgently resolved in Ukraine. Even now, according to the World Conservation Fund, human needs in terms of resources exceed the Earth's capacity by as much as 50%.

The main task of the modern management system is the development of mechanisms for the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy. These mechanisms should harmonize the interests of the state, business and community, integrate the "green" economy into the process of improving the state's economic policy, and create conditions for increasing the level of the country's development and the quality of life of the population.

On the basis of the defined goal, object, subject, and research methods, the thesis substantiates the theoretical provisions and develops practical recommendations for the implementation of the state policy of sustainable

development on the basis of the "green" economy in Ukraine.

Based on the results of the research, the conceptual provisions of the Strategy for the implementation of the state policy of sustainable development of the "green" economy in Ukraine has been developed for the first time, the key foundations of which are: the initial component of this Strategy is a gradual transition from the traditional economy (with its areas of activity that are not energy efficient and resource efficient and pollute the environment) to the "green" economy (which is based on qualitative structural changes, innovative activities and industries that do not harm the surrounding natural environment, effective use of natural resources, etc.), the strategic goal is to achieve sustainable development on the basis of "green" economy, which contributes to the solution of economic, ecological and social problems, by using a complex mechanism that will satisfy the needs of current generations in the future, without violating the satisfaction of the needs of future generations; in order to achieve the strategic goal, the principles of scientific validity and comprehensiveness, legality and systematicity, alternativeness and coherence, transparency and predictability, efficiency and effectiveness, social responsibility, safety and environmental orientation must be complied. The directions that will ensure compliance with the strategic approach are defined: the direction of energy efficiency, the direction of effective use of resources, the direction of using energy-saving and energy-efficient technologies and the direction of the spread of the ideology of the "green" economy.

The substantiation of the complex mechanism for the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy has been improved. It includes: first, mandatory elements of the state policy mechanism which are institutions that carry out state regulation and are authorized by the state (general state administration, departmental management and control bodies, specialized management bodies which use certain types of resources and public management bodies, as well as defined their functions) and entities of state policy (fields, industries, regions, situations, etc.); secondly, the goals of the implementation mechanism of the state policy of sustainable development of the

"green" economy are defined; thirdly, mechanisms (legal, economic, administrative and ecological) are elucidated, fourthly, the very tools available to state authorities to create the conditions for the transition and its acceleration to the "green" economy are given; the periodization of the state policy of sustainable development in Ukraine is established. In particular, it is determined that the formation and implementation started as early as 1997 and has been developing for approximately twenty-five years. The first period is the Formation of the State Policy of Sustainable Development (1997-2003), the second period is the Evolution of the State policy of Sustainable Development (2003-2015), the third period is the Advance of the State Policy of Sustainable Development (2015-2020), the fourth period is the Development of the State Policy of Sustainable Development (2020-present), which made it possible to formulate scientifically based practical recommendations for improving the mechanisms for implementing the state policy of sustainable development of the "green" economy in Ukraine.

In accordance with the issues of the research, the generalization of foreign experience in the implementation of the state policy of sustainable development of the "green" economy has been further developed, which made it possible to distinguish three main approaches to the implementation of the concept of sustainable development based on the "green" economy. The main goal of the North American approach is the independence of the energy system, the Pacific approach is aimed at the development of innovations, scientific developments, etc. and the European approach, which is currently in a transition period, and is aimed at the development of innovative technologies, as well as the independence of the energy system. All countries of the world single out the energy sector, with the use of RES and increasing the level of energy efficiency, as one of the development priorities. Moreover, the country's policy is aimed at building a model of the so-called "green" or "low-carbon" economy by reducing greenhouse gas emissions and minimizing the negative impact on the environment. This is implemented using both direct and indirect methods of state regulation. In particular, the use of fiscal incentives is widespread: the establishment of preferential taxation or the

introduction of "green" taxes on activities that do not harm the environment; the content of the concept is also clarified: the mechanism for the implementation of the state policy of sustainable development of the "green" economy is a system of interconnected mechanisms and tools with the help of which subject-object relations of state policy arise, ensure the transition to the principles of the "green" economy and the use new technologies for the production and consumption of goods and services that do not harm the natural environment and do not endanger the ability to meet the needs of future generations.

The results obtained in the research collectively made it possible to solve a specific scientific and practical task, which consists in substantiating theoretical provisions and to develop practical recommendations for the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy in Ukraine, which allowed formulating the following basic provisions, conclusions and recommendations:

in the dissertation the main concepts are summarized and the essential features of the state policy of sustainable development of the "green" economy are determined, which helped clarify the main directions of implementation, establish the main goals, tasks, principles and components of this policy. The generalization of the conceptual apparatus in the researched issues made it possible to clarify the following categories: state policy, "green" economy, sustainable development, and state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy. The state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy operates to ensure the processes of effective use of natural resources, economic growth and social development, without harming the environment. The sphere of "green" economy should be considered as an object of state policy, since it is the result of interaction not only of authorities, but also of representatives of public organizations, enterprises, and the population.

It is established that the formation and implementation of the state policy of sustainable development in Ukraine has been taking place since 1997. Since 2003, the direct development of program documents defining the principles of

sustainable development and aimed at solving global, national and regional problems has been drafted. To date, the following measures have already been implemented in Ukraine for the official recognition of the global strategy of sustainable development: the National Action Plan for Environmental Protection for 2020-2025 has been developed; the Concept and Strategy of the National Environmental Policy of Ukraine until 2030 have been approved; the National Commission for the Sustainable Development of Ukraine has been formed, the Sustainable Development Goals and the draft Strategy for the Sustainable Development of Ukraine until 2030 have been developed, etc. According to this and taking into consideration the views of international experts, Ukraine is at the level of other countries of the post-Soviet space in terms of the implementation of the "Goals of Sustainable Development". However, the slow rate of economic development in our country, which is accompanied by the degradation of the natural environment, as well as the need to improve the international image of the country and to fulfill international agreements, require changes in the prevailing paradigm of the country's development in the direction of "green" growth, not only at the national level, but also at regional levels.

Having conducted the analysis of the current state of implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy in Ukraine, it can be said that the economy of Ukraine is uncompetitive due to energy intensity and resource consumption, the main indicators of man-made load on the surrounding natural environment and costs for environmental protection measures indicate the deterioration of the environment in Ukraine. This problem arose primarily due to the fact that, for a long time, preference was given to raw materials and mining, as well as ecologically hazardous industries. Also, the absence of the required level of investment for the modernization of production technologies and non-implementation of measures in the field of environmental protection, has led to an unsatisfactory state of the environment. As a result, in the future, the threat of emergency situations in Ukraine is higher, compared to developed countries, in particular in the countries of the European Union.

Therefore, the greening of the economy is necessary - the transition to RES, the introduction of "green" technologies and a rational approach to the use of resources and the spread of the very ideology of the "green" economy. It is expedient to obtain synergy from the implementation of economic, ecological and social components of economic development.

The necessity of using international support and attracting investments in the process of implementing the state policy of sustainable development based on the principles of the "green" economy is substantiated. It has been proven that the low priority of environmental sustainability in national development programs is a barrier to attracting more funds from international sources. The need for investments is consistent with the need to reform the entire system of financing environmental protection and measures related to the reproduction and maintenance of natural resources in Ukraine in accordance with market conditions.

In order to create a reliable and stable source of accumulation and distribution of financial resources for the needs of the development of the "green" economy, it is proposed to create the National "Green" Fund. It can be created as part of a special fund of the State Budget of Ukraine. Its main task would be to attract investments of large sums of money and long terms of their implementation. In the case of the formation of the National "Green" Fund, the organizational structure for the management of state funds directed to the sphere of environmental protection and the use of natural resources will be improved. This will be one part of the administrative reform and will increase the efficiency of management in this area.

The transition to "green" economy depends on a number of political, economic and institutional conditions. Ukraine needs to define conceptual provisions with new rules and approaches to the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy, which should include: institutional reforms; cooperation of authorities with business and community for the formation of effective environmental infrastructure; investments in scientific research and educational projects in the field of "green"

economy; creation of opportunities for an innovative breakthrough in the development of the economy and the transition to environmentally safe production technologies, which were presented in the scientific field; to direct public consciousness towards a caring attitude towards the surrounding natural environment.

The strategic guidelines for improving the implementation of the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy are to borrow European experience and join the "European Green Agreement". It is found that the main document determining the economic future of the EU in the coming years is the "European Green Deal". This is an economic development strategy with new rules and eco-approaches in the direction of greening the European economy. This document will have a comprehensive impact on the economies of both European countries and neighboring countries. Today, Ukraine should not delay, but unite with the actions of the European Union and prepare for new rules of development, in particular, in the post-war period, and penetrate into the processes of forming "green" economy. Particular attention should be paid to the combination of European standards and principles with the use of Ukraine's own means and levers of the state policy of sustainable development of the "green" economy. Also, the relationship between authorities, business and the community, in the direction of reducing the level of environmental pollution, should be a priority in improving the mechanisms for implementing the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy, because their further application will solve not only economic, social and environmental problems, but also political problems at the national, regional and local levels.

Approaches to improving the mechanisms for implementing the state policy of sustainable development on the basis of the "green" economy have been identified: firstly, they are aimed, as already mentioned above, at the cooperation of state authorities, business, the community, etc., which will further contribute to the protection of the natural environment, and secondly, they are aimed at borrowing the experience of other countries, regarding the implementation of

energy-efficient technologies, for the practical protection of the environment from pollution.

The practical significance of the expected scientific results is that certain conclusions and generalizations can be used by state authorities to determine the prospects for the development of the "green" economy in Ukraine, the implementation of the mechanisms and tools of the new environmental strategy of Ukraine, and in particular, when developing the conceptual foundations of the state policy strategy on the basis of the "green" economy, both at the state and regional levels.

Key words: state policy, sustainable development, "green" economy, mechanism, implementation mechanism of the state policy of sustainable development of the "green" economy, sustainable development of rural areas, legal mechanism, economic mechanism, energy, energy efficiency, energy saving, clusters, public-private partnership, Smart city.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Поліщук Ю. А. Закордонний досвід реалізації державної політики розвитку «зеленої економіки». *Державне будівництво* : зб. наук. пр. 2021. № 2/2020. DOI: 10.34213/db.20.02.10

2. Поліщук Ю. А. Концепції державної політики розвитку «зеленої» економіки: еволюція, сутність, цілі та принципи. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 4(65). Ч. 2. С. 207–218. DOI: 10.33990/2070-4011.65.2020.226476

3. Поліщук Ю. А. Державна політика формування та реалізації концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. 2021. Вип. 26. С. 24–33. DOI: 10.35432/tisb262021238999

4. Латинін М., Біловіцька Ю. Теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Науковий вісник: Державне управління*, 2022. (1 (11), С. 74–91. DOI: 10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91

Особистий внесок здобувача: узагальнено теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, визначено головні механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, провідну роль з яких відіграють механізми економічного та адміністративного характеру.

5. Біловіцька Ю. А. Механізми співпраці держави та бізнесу в умовах реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. спецвипуск, 2022. С. 10–16. DOI: 10.32782/2310-9653-2022-спец.2

6. Біловіцька Ю. А. Цільові орієнтири розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Вісник Харківського*

національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна», 2022. № 103. С. 119–126. DOI: 10.26565/2311-2379-2022-103-15

Наукові праці у міжнародних періодичних наукових виданнях

7. Bilovitska Yu. A. Approaches to the improvement of state policy mechanisms in regard to the sustainable development of the "green" economy in Ukraine. Public administration and state security aspects, Vol.2/2022. Pp. 58 – 69. DOI: 10.52363/passa-2022.2-6

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Поліщук Ю. А. Правові основи впровадження державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених (Київ, 22 лист. 2019 р.) : / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє, І. О. Дегтярьової. Київ : НАДУ, 2019. С. 217–2019.

2. Поліщук Ю. А. Модернізація державної політики «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIII наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Решетніченка Андрія Володимировича / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 266–270.

3. Поліщук Ю. А. Формування державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали науково-практичної конференції (26 березня 2020 р., м. Харків). Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020.

4. Поліщук Ю. А. Проблеми та перспективи державного стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20

грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 274–278. ISBN 978-617-644-052-9

5. Поліщук Ю. А. Сучасний стан реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020. С. 354–358. doi: 10.34213/mnkongr.2020

6. Поліщук Ю. А. Механізм реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні питання державотворення в контексті сучасних цивілізаційних викликів* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції, м. Черкаси, 26-27 листопада 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2020. С. 244–245.

7. Поліщук Ю. А. Механізми реалізації державної політики «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів* : матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Запоріжжя, (25-26 грудня 2020 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. С. 106–109.

8. Поліщук Ю. А. Стимулювання державної політики розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології* : матеріали XXII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 22 квіт. 2021 р., Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентові України, 2021. С. 460–462.

9. Поліщук Ю. А. Державна політика «зеленої» економіки на засадах сталого розвитку України. *Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє* : зб. тез XXI Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2021. С. 371–375.

10. Поліщук Ю. А. Реалізація державної енергетичної політики в Україні. *Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення*

державної безпеки : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (14 травня 2021р.). Харків : ННВЦ, 2021. С. 114–116.

11. Біловіцька Ю. А. Інституційні засади державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні // *Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2021. Pp. 777–786.*

12. Біловіцька Ю. А. Правовий механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Галузеві проблеми економічної безпеки 2022* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. за участю молодих науковців (27 жовтня 2022 р., м. Харків). Харків, 2022. С. 47 – 49.

13. Біловіцька Ю. А. Розвиток альтернативної енергетики в Україні у контексті переходу до державної політики «зеленої» економіки // *Actual problems of practice and science and methods of their solution. Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference. Milan, Italy 2022. Pp. 528 – 334.*

14. Біловіцька Ю. А. Світові тенденції державної політики сталого розвитку в сфері енергетики. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. (21 квітня 2022 року, м. Черкаси). Черкаси, 2022. С. 133–136.

15. Біловіцька Ю. А. «Зелений» енергетичний перехід як один з пріоритетних напрямків розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Авіація, промисловість, суспільство* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 12 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 318–321.

16. Біловіцька Ю. А. Шляхи вдосконалення системи державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (01-02 червня 2022 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон, 2022. С. 6–9.

17. Біловіцька Ю. А. Стратегічні орієнтири державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз* : зб. наук. матер. XXII Міжнар. наук. конгресу, м. Харків, 2022. С. 208–215.

18. Біловіцька Ю. А. Сучасний стан та перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. *Стратегія сталого розвитку України: сьогодні та перспективи* : матеріали II Всеукраїнської інтернет-конференції, присвяченої 30-річчю кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Національного університету водного господарства та природокористування. Рівне, 2022. С. 23–25.

19. Біловіцька Ю. А. Економічний механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матеріали ювілейної X Міжнародної заочної науково-практичної конференції (25 листопада 2022 р.). Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 17–20.

20. Латинін М. А., Біловіцька Ю. А. Удосконалення економічного механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття : особливості воєнного і післявоєнного періодів* : зб. тез XXIII Міжнар. наук. конгресу. Харків : ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2023.

Особистий внесок здобувача: визначено основні шляхи вдосконалення економічного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки за допомогою створення відповідного фонду та удосконалення екологічного податку.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	25
ВСТУП.....	27
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ.....	37
1.1 Основні концепції державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.....	37
1.2 Теоретичні підходи до визначення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.....	51
1.3 Закордонний досвід реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.....	70
Висновки до першого розділу.....	91
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	94
2.1. Аналіз державної політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки України.....	94
2.2. Оцінка механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.....	109
2.3. Стратегії та програми сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.....	130
Висновки до другого розділу.....	155
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	157
3.1 Перспективи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.....	157

3.2 Напрями підвищення дієвості системи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.....	176
3.3 Підходи до вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.....	201
Висновки до третього розділу	215
ВИСНОВКИ.....	218
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	222
ДОДАТКИ.....	252

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АЕС – атомна електростанція.
- АПК – агропромисловий комплекс.
- ВВП – валовий внутрішній продукт.
- ВДЕ – відновлювані джерела енергії.
- ВЕС – вітряна електростанція.
- ВРУ - Верховна Рада України.
- ГЕС – гідро електростанція.
- ДПП – державно-приватне партнерство.
- ЕСУ - Енергетична стратегія України.
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку.
- ЄС - Європейський Союз.
- ЖБК – Житлово-будівельний кооператив.
- ЗМІ – засоби масової інформації.
- ЗППЕ – загальне первинне постачання енергії.
- КМУ – Кабінету Міністрів України.
- мГЕС – малі гідро електростанції.
- МЕА – Міжнародне енергетичне агентство.
- ОЕСР - Організації економічного співробітництва та розвитку.
- ООН – Організація Об'єднаних Націй.
- ОСББ – Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.
- ОТГ – Об'єднана територіальна громада.
- ПДВ – Податок на додану вартість.
- ПЕК – Паливно енергетичний комплекс.
- РКЗК ООН - Рамкова конвенції ООН про зміну клімату.
- РНБО – Рада національної безпеки і оборони України.
- СЕС – сонячні електростанції.
- ТЕС – тепло електростанції.

ЦСР – Цілі сталого розвитку.

EREC - European Renewable Energy Council (Європейська Рада з відновлювальної енергетики).

IRENA - International Renewable Energy Agency (Міжнародне Агентство з відновлюваної енергетики).

RPS - Renewable Portfolio Standards (стандарти портфельних відновлюваних джерел).

SDG Index - Sustainable Development Goals Index (Індекс прогресу за програмними цілями сталого розвитку).

UNEP (ЮНЕП) - United Nation Environmental Program (Програма з охорони довкілля ООН) .

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Сьогодні у світі процес оновлення національної економіки стикається з проблемами обмеженості ресурсів та забруднення довкілля, що у подальшому має негативний вплив на виробничі ресурси. Все більшого значення набувають питання забезпечення довготривалого збереження природного середовища при одночасному підтриманні стійкого економічного розвитку на інноваційній основі. Враховуючи процеси євроінтеграції, в Україні проблемні аспекти з реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки мають бути терміново вирішені. Бо вже зараз потреби людини відносно ресурсів за даними Всесвітнього фонду охорони природи перевищують можливості Землі аж на 50 %.

Головним завданням сучасної системи управління є розробка механізмів для реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Ці механізми повинні узгоджувати інтереси держави, бізнесу та громади, вбудувати «зелену» економіку у процес вдосконалення економічної політики держави, створити умови для підвищення рівня розвитку країни та якості життя населення.

Не дивлячись на значну кількість досліджень у сфері розвитку «зеленої» економіки тема дуже актуальна. Особливості формування моделі «зеленої» економіки сьогодні активно обговорюються як на рівні міжнародних організацій, національних урядів, так і у колі науковців.

Проблемою сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки займалися ряд вітчизняних та закордонних науковців, серед них: Б. В. Буркинський [76], Т. П. Галушкіна [30;31], Л. М. Горбач [174], Т. К. Гречко [36], Л. А. Мусіна [31], Н. П. Захаркевич [67;194], В. Г. Костенко [87], М. О. Попова [150], В. Г. Потапенко [31], І. С. Скороход [174], Ю. Б. Федунь [190], О. С. Чмир [194] та ін.

Механізми державного регулювання розвитку галузей та сфер економіки приділяли увагу: В. М. Гриньова [37], Ю. В. Ковбасюк [81], М. Х. Корецький [86], М. А. Латинін [93;94;95], О. Г. Мордвінов [112], Г. С. Третяк [185], Ю. О. Ульяновченко [187;188], О. С. Федорчук [189], Л. А. Швайка [195] та ін.

Механізми реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки досліджували: О. В. Артеменко [5], Г. О. Білявський [58], З. М. Бурик [21], В. В. Дима [51;113], А. С. Кумачева [89;90], В. В. Мороз [113], Н. С. Пугачева [168], Ю. М. Саталкін [58], В. Я. Шевчук [53;58] та ін.

Проте, основні наукові розробки з позиції реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, вивчалися недостатньо глибоко та стосувалися шляхів удосконалення цієї політики, обговорення концепції «зеленої» економіки, а не охоплювали комплексу теоретичних і практичних знань з удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. У зв'язку з цим, виникає необхідність дослідження досвіду країн, які вже мають певні здобутки у цій сфері та визначення можливостей адаптації, їх позитивного досвіду в Україні при визначенні стратегічних пріоритетів формування та реалізації власної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. У дисертаційній роботі викладено результати наукових досліджень, що проводилися в межах науково-дослідних робіт кафедри економічної політики та менеджменту Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»: «Механізми взаємодії держави та бізнесу в умовах глобального інноваційного розвитку» (державний реєстраційний номер – 0116U007247) де внесок автора полягає в розробленні й обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на

засадах «зеленої» економіки в Україні, а також «Розвиток сільських територій в Україні в умовах децентралізації: виклики та можливості» (державний реєстраційний номер – 0119U001388) за якою внесок дисертанта полягає в розробленні пропозицій щодо вдосконалення економічного механізму державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки як на державному так і на місцевому рівні.

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні.

Відповідно до цієї мети були поставлені наступні **завдання:**

- узагальнити основні концепції державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, розкрити сутність, цілі та принципи концепції «зеленої» економіки;
- визначити теоретичні підходи до визначення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки;
- узагальнити підходи до реалізації державної політики «зеленої» економіки за кордоном;
- здійснити аналіз державної політики та механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні;
- дати оцінку реалізації стратегій та програм сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні;
- сформулювати стратегічні орієнтири та перспективні шляхи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні;
- запропонувати підходи до вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Об'єкт дослідження – державна політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки.

Предмет дослідження – механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Методи дослідження. Методологічною й теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних і закордонних вчених із питань соціально – економічного та екологічного розвитку на засадах «зеленої» економіки, а також фундаментальні положення державного управління, державної політики й теорії сталого розвитку.

В роботі використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, застосування яких сприяло вирішенню поставлених завдань в процесі одержання теоретичних та практичних результатів. Під час вивчення літературних джерел використовувався монографічний метод. Дослідження концепцій, розробок, підходів з метою узагальнення результатів наукових доробок вітчизняних та закордонних дослідників щодо визначення сутності механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки було використано метод систематизації. Для визначення організаційно-правових засад, структури та функцій органів державного регулювання у сфері сталого розвитку «зеленої» економіки використано структурно-функціональний аналіз. Для вивчення закордонного досвіду у сфері реалізації політики сталого розвитку «зеленої» економіки та з'ясування можливостей його використання в Україні використано методи узагальнення й порівняння.

Для дослідження сучасного стану сталого розвитку «зеленої» економіки та виокремлення проблем реалізації механізмів державної політики було використано економіко-статистичний та аналітичний методи збору й обробки інформації. Для визначення основних складових механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки та проблем їх функціонування були використані методи класифікації, індукції й дедукції.

Інформаційною основою дослідження стали відповідні закони України, Конституція України, укази Президента України, постанови та

розпорядження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, програмні документи державних органів України, офіційні матеріали Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної служби статистики України, Рахункової палати, Державної аудиторської служби, Державної казначейської служби, матеріали ООН, академічні праці провідних вітчизняних і закордонних вчених, а також особисті напрацювання автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання з теоретичного обґрунтування змісту та концептуальних підходів щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки та механізмів за допомогою яких здійснюється ця реалізація, зроблено оцінку цих механізмів, і відповідно до цього було визначено перспективні напрями вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні. Основні результати, що характеризують наукову новизну, полягають у такому:

у перше:

– розроблено концептуальні положення Стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, ключові основи з яких є: вихідним компонентом цієї Стратегії є поступовий перехід від традиційної економіки (з її сферами діяльності, що не є енерго- й ресурсоефективними та забруднюють довкілля) до «зеленої» економіки (що має за основу якісні структурні зрушення, інноваційні види діяльності й галузі, що не шкодять навколишньому природному середовищу, ефективно використання природних ресурсів та ін.), стратегічною метою визначено досягнення сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що сприяє розв'язанню економічних, екологічних та соціальних проблем, шляхом використання комплексного механізму, що в подальшому буде задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь, для досягнення стратегічної мети має бути дотримано

принципів: наукової обґрунтованості та комплексності, законності та системності, альтернативності та узгодженості, прозорості та прогнозованості, ефективності та результативності, соціальної відповідальності, безпечності та екологічної спрямованості, та визначено напрямки що забезпечуватимуть дотримання стратегічного підходу: напрям енергоефективності, напрям ефективного використання ресурсів, напрям використання енергозберігаючих та енергоефективних технологій та напрям поширення ідеології «зеленої» економіки.

удосконалено:

– обґрунтування комплексного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, який включає: по-перше, обов'язкові елементи механізму державної політики: це суб'єкти – інституції, які здійснюють державне регулювання та уповноважені державою (загального державного управління, органи відомчого управління та контролю, органи спеціалізованого управління з використанням окремих видів ресурсів та органи громадського управління, а також визначено їх функції) та об'єкти державної політики (сфери, галузі, регіони, ситуації тощо); по-друге, визначено цілі механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки; по-третє, механізми (правовий, економічний, адміністративний та екологічний), по-четверте, самі інструменти, що доступні органам державної влади для створення умов переходу та його пришвидшення до «зеленої» економіки;

– періодизацію державної політики сталого розвитку в Україні, зокрема визначено що формування та реалізацію було розпочато ще 1997 р. та відбувається приблизно двадцять п'ять років. Перший період – формування державної політики сталого розвитку (1997-2003), другий період – становлення державної політики сталого розвитку (2003-2015), третій період – розвиток державної політики сталого розвитку (2015-2020), четвертий період – розбудова державної політики сталого розвитку (2020-до

тепер), що дало змогу розробити науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні.

дістало подальшого розвитку:

– узагальнення закордонного досвіду реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, що дозволило виокремити три основні підходи щодо реалізації концепції сталого розвитку на основі «зеленої» економіки. Північно-американський підхід головна мета незалежність енергетичної системи, Тихоокеанський підхід направлений на розвиток інновацій, наукові розробки тощо та Європейський підхід який на зараз перебуває у перехідному періоді, та направлений на розвиток інноваційних технологій, а також на незалежність енергетичної системи. Усі країни світу як один із пріоритетів розвитку виділяють сектор енергетики, з використанням ВДЕ та підвищення рівня енергоефективності. Більше того, політика країн спрямована на розбудову моделі так званої «зеленої», або «низько вуглецевої» економіки шляхом зменшення викидів парникових газів та зведення до мінімуму негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. Зокрема поширеним є використання фіскальних стимулів: встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які не завдають шкоди довкіллю.

– уточнення змісту поняття: *механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки* – це система взаємопов'язаних механізмів та інструментів, за допомогою яких виникають суб'єктно – об'єктні відносини державної політики, забезпечують перехід на засади «зеленої» економіки та використання нових технологій виробництва і споживання товарів та послуг, які не шкодять навколишньому природному середовищу та не ставлять під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

Практичне значення очікуваних наукових результатів полягає в тому, що окремі висновки та узагальнення можуть бути використані органами державної влади для визначення перспектив розвитку «зеленої» економіки в Україні, реалізація механізмів та інструментів при розробці нової концепції «зеленої економіки», як на державному, так і на регіональному рівнях.

Окремі наукові результати знайшли своє відображення в практичній діяльності Департаменту житлово – комунального господарства та паливно – енергетичного комплексу Харківської обласної державної адміністрації, зокрема, пропозиції щодо формування комплексного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки через удосконалення всіх його складових (правового, економічного, адміністративного, інформаційного механізмів), які зводяться, до активнішої співпраці органів державної влади, підприємств, громадських організацій тощо та спрямовані на зменшення забруднення довкілля та використання відновлюваних джерел енергії (довідка від 06.02.2023).

Запропоновані та обґрунтовані автором концептуальні положення стратегії реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні використовуються у практичній діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації, зокрема, які включають в себе бачення майбутнього, стратегічну мету, стратегічні напрями, принципи та операційні цілі щодо їх досягнення та являють собою запоруку міцності управлінського аспекту даного процесу завдяки використанню переваг стратегування задля переходу від наздоганяючого темпу розвитку національної економічної системи до випереджаючого на засадах концепції сталого розвитку «зеленої» економіки (довідка від 13.03.2023).

Результати дисертаційного дослідження а саме: підходи до удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні; концептуальні положення стратегії

реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні; практичні рекомендації щодо реалізації «зеленої» економіки в Україні в контексті приєднання до «Європейської зеленої Угоди» склали основу нової дисципліни «Інформаційні платформи для суспільного управління», яка включена до нової магістерської освітньо-професійної програми «Публічне управління економічною та цифровою модернізацією суспільства» ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (акт від 11.04.2023).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою. Усі результати й висновки отримані безпосередньо здобувачем і відображені в опублікованих ним працях.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, конгресах, на засіданнях круглих столів. Зокрема, на *міжнародних наукових конгресах* «Публічне управління XXI століття: портал можливостей» (Харків, 2020 р.), «Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє» (Харків, 2021 р.), «Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз» (Харків, 2022р.), «Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів» (Харків, 2023); *міжнародні науково–практичні конференції* «Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів» (Запоріжжя, 2020 р.), «Innovations and prospects of world science» (Vancouver, Canada. 2021p.); «Actual problems of practice and science and methods of their solution» (Milan Italy, 2022), «Авіація, промисловість, суспільство» (Кременчук, 2022 р.), «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку» (Херсон – Хмельницький, 2022), «Галузеві проблеми економічної безпеки 2022» (Харків, 2022); *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* (Запоріжжя, 2022); *круглі столи*

«Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки» (Харків, 2021 р.); *Всеукраїнські науково-практичні конференції за міжнародною участю* «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (Київ, 2019 р.), «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (Дніпро, 2019 р.), «Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні» (Львів, 2020 р.), «Актуальні питання державотворення в контексті сучасних цивілізаційних викликів» (Черкаси 2020 р.), «Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології» (Одеса, 2021 р.), «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє» (Черкаси, 2022 р.), «Стратегія сталого розвитку України: сьогодення та перспективи» (Рівне, 2022).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 27 наукових праць, у тому числі: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 – стаття у міжнародному періодичному науковому виданні, 20 тез доповідей.

Структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації викладено на 269 сторінках друкованого тексту. Робота містить 6 таблиць, 41 рисунок, 4 додатка. Список використаних джерел налічує 251 найменувань, з них 51 англійською мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

1.1 Основні концепції державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки

Концепції економічного розвитку початку III тисячоліття переважно себе вичерпали й потребують ревізії та оновлення. Сучасний економічний розвиток нашої цивілізації має негативні «побічні наслідки», які є певного роду платою за зростання рівня добробуту людей. Серед них варто акцентувати на такі напрями: перший, це не раціональне використання обмежених планетарних ресурсів, другий – збільшення кількості відходів, третій – кліматичні зміни. Ці три напрями, а ще й додає труднощів криза соціально-економічної системи є характерними й для розвитку України, тому впровадження державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки дасть змогу забезпечити досягнення цілей сталого розвитку на XXI ст.

За прогнозами Світового Банку населення у світі буде виробляти до 2100 року в три рази більше відходів [244]. Глобальне утворення твердих відходів збільшиться на 70 відсотків до 2025 року, зростаючи з понад 3,5 мільйона тонн на день у 2010 році до понад 6 мільйонів тонн на день до 2025 року. Відходи лише з міст вже достатньо, щоб щодня заповнювати лінійку смітєвих машин довжиною 5000 кілометрів. Глобальна вартість поводження з усім цим сміттям також зростає: з 205 мільярдів доларів на рік у 2010 році до 375 мільярдів доларів до 2025 року, причому найрізкіші витрати збільшуються в країнах, що розвиваються.

Через це експерти ООН пропонують особливе значення приділити формуванню та реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, тобто політики, яка направлена на створення передумов для

сталого розвитку підприємницької діяльності на основі використання «зелених» технологій та екологізації індустріальних галузей господарства.

Сучасні дослідники визначають теоретичну концепцію «зеленої» економіки як таку, що пропонує уряду, бізнесу та громаді змінити курс розвитку на сталий розвиток, або збалансований, як такий що направлений на збільшення інвестицій у природний капітал (посилити захист лісів, збільшити частку заповідних територій тощо), розв'язати проблеми у сфері енергетики та виробництво й споживання екологічно чистих продуктів харчування, зробити акцент на планування використання земель, оптимальний розподіл обмежених ресурсів та підвищити управління природними ресурсами [31].

Вперше Термін «зелена економіка» вперше був використаний у роботі «Проект «зеленої» економіки» (Blueprint for a Green Economy, Pearce et al, 1989), яка є програмним текстом для прихильників цієї дисципліни, що все ще формується, та у центрі уваги якої знаходиться економіка сталого розвитку. Ті самі автори у 1990 і 1994 роках презентували План 2: «Екологізація економіки світу» та План 3: «Вимір сталого розвитку» у процесі продовження цієї доповіді. Через п'ять років у судженнях цих науковців відбулися суттєві зміни по відношенню до розвитку всього світу: якщо у першій доповіді головна ідея була направлена на допомогу економіці в реалізації екологічної політики, то у другій акцентували увагу на глобальні екологічні проблеми (втрата природних ресурсів, зміна клімату, вирубка лісів, виснаження озонового шару тощо) та на потребі зміни традиційної економічної моделі розвитку [249].

На конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку, яка була проведена у 1992 році в Ріо-де-Жанейро представники урядів зі 179 країн світу, в тому числі й України, визначили стратегію сталого розвитку як головний напрямок існування людства на XXI століття. Дана концепція передбачає, що соціально-економічний розвиток, повинен бути таким, який зберігає та розширює можливість розвитку людства на даний час, при цьому

не нашкодивши майбутнім поколінням [136]. Ефективним механізмом забезпечення сталого розвитку на сучасному етапі постає «зелена» економіка. «Зелена» економіка («green» economy) – це економіка, що підтримує гармонійну взаємодію між людьми та природою, намагаючись задовольнити потреби обох одночасно [225]. Даний процес в економіці визначає концепцію створення вартості на засадах екологічної якості та безпеки, що є протилежність класичній концепції економіки створення вартості на основі накопичення матеріальних речей та грошей.

До того ж було вказано главами держав та урядами, представниками міжнародних і неурядових організацій, бізнес-структур на Всесвітньому саміті у Йоганнесбурзі, що головною й надалі залишається довгострокова стратегія сталого розвитку, погоджена міжнародною спільнотою у 1992 році на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро. В декларації, яку прийняли учасники саміту, акцентували на потребі інтеграції 3-х компонентів сталого розвитку економічного зростання, соціального розвитку та охорону навколишнього природного середовища [136].

Якщо проаналізувати хронологію розвитку «зеленої» економіки, то насамперед доцільно відзначити, що вона виступає як послідовність теорії сталого розвитку. Після цього було надана пропозиція про концепцію та елементи, які мають особливе значення тієї складної системи, що єднає стратегію подальших досягнень.

На сьогодні концепція «зеленої» економіки перебуває в процесі формування та пристосування до умов економічного розвитку у світі, тому термін «зелена» економіка немає конкретного визначення. Найбільш обґрунтовано було визначено термін «зеленої» економіки у програмі ООН з довкілля ЮНЕП: «Зелена» економіка – це економіка, яка забезпечує довгострокове підвищення добробуту людей та скорочення нерівності, при цьому дозволяючи майбутнім поколінням уникнути суттєвих ризиків для довкілля та його збіднення [246].

Як зазначає О. Чмир [194], метою «зеленої» економіки є створення дієвого середовища, що ґрунтується на ефективності використання природних ресурсів та знижені негативного впливу на навколишнє природне середовище, при збереженні гідного рівня життя населення, для економічного і соціального прогресу.

«Зелена» економіка може також розглядатися як система принципів, цілей та заходів. Як правило, до основних принципів «зеленої» економіки включають такі:

- рівність і справедливість як у межах одного покоління, і між поколіннями; відповідність принципам сталого розвитку;
- застосування принципу обережності щодо потенційних впливів на суспільство та довкілля;
- адекватний облік природного та соціального капіталу, наприклад, за допомогою інтерналізації зовнішніх соціальних та екологічних ефектів, «зеленого» обліку, обліку витрат протягом усього життєвого циклу, а також покращення управління за участю заінтересованих сторін;
- стійке та ефективне використання ресурсів, споживання та виробництво; внесок у досягнення існуючих макроекономічних цілей за рахунок створення «зелених» робочих місць, викорінення бідності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зростання основних галузей економіки.

Принципи «зеленої» економіки засновуються з урахуванням певної системи. Науковці, державні документи й міжнародні організації роз'яснюють ці принципи по-різному.

На нашу думку, базовим принципам «зеленої» економіки відповідають 26 принципи концепції «зеленої» економіки закріплені в Декларації Конференції ООН з проблем навколишнього середовища, підписаної за результатами проведення у Стокгольмі з 5 по 16 червня 1972 р. конференції з проблем навколишнього середовища. В цих принципах прослідковується

тісний зв'язок між економічним та соціальним розвитком, що відбувається водночас з дотриманням екологічної безпеки, взаємної відповідальності країн за результати діяльності, розвитку міжнародного співробітництва, затвердженні єдиних екологічних стандартів [136].

Сьогодні концепція «зеленої» економіки визначається, як національна стратегія соціально-економічного розвитку. В умовах збільшення обсягу виробництва та водночас зменшення природного потенціалу, актуальною постає проблема ефективного використання природних ресурсів. При цьому, особливої уваги заслуговують аналіз соціально-економічних відносин в процесах формування «зеленої» економіки.

Що стосується поняття «сталий розвиток», з моменту його появи, спостерігається значна кількість його тлумачень. Залежно від сфери діяльності автори – фахівці – роблять акцент на тих або інших аспектах. Основні історичні етапи становлення концепції сталого розвитку визначені в рис. 1.1.

<p>Початок XX ст. В. І. Верналський</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Було представлено концептуальні основи сталого розвитку як теорію про ноосферу, головний задум гармонійне поєднання природи та суспільства.
<p>Середина XX ст. Дж. Форрестер Денис и Доннела Медоуз А. Печчеи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • На конференції ООН у Стокгольмі (1972р.), було проведено обмін думками з приводу проблем сталого розвитку в міжнародному масштабі. Висунуто думку, що підвищення рівня економічного зростання можливе тільки при раціональному використанні природних ресурсів.
<p>Кінець XX ст. Комісія Г.Х. Брундтланд</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Було визначено поняття «сталий розвиток». У документі «Порядок денний в XXI столітті» було визначено пріоритетним завданням: збільшення рівня якості життя населення планети, без підвищення рівня використання природних ресурсів, до рівня, який переважає можливості планети.
<p>Початок XXI ст. –</p>	<p>На Конференції ООН Ріо + 20 (2012 р) зі сталого розвитку увага приділялась «зеленій» економіці й засадам сталого розвитку. На Саміті ООН у м. Нью-Йорк (2015 р.) були ухвалені Цілі сталого розвитку на 2016-2030 рр.</p>

Рис. 1.1 Основні історичні етапи становлення концепції сталого розвитку

Джерело: складено автором на основі [125]

В 1987 р. головою Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН Гру Харлем Брутландом було вперше сформульовано поняття сталого розвитку у доповіді «Our Common Future» («Наше спільне майбутнє»). Термін трактується достатньо просто і конкретно: це такий розвиток, у якому поточна діяльність та задоволення потреб сучасного суспільства не завдає шкоди для наступних поколінь, а знаходить баланс між ними [36].

Офіційно під терміном «сталий розвиток» прийнятим на Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, розуміється «процес розбудови держави на основі узгодження і гармонійного поєднання соціальної, економічної та екологічної складових для задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь» [249].

Визначення поняття «sustainable development» в українській мові має декілька варіантів перекладу (наприклад, стійкий розвиток). Але поняття сталого розвитку офіційним в Україні визначено англійський термін. Більшість наших науковців також застосовують у своїх працях визначення «збалансований розвиток», він більше відповідає сутності розвитку як процесу перебудови зі збереженням екологічного, економічного та соціального балансу [134].

Європейською Радою ООН у 2001 році було прийнято Стратегію сталого розвитку ЄС. У свою чергу ЄС та інші країни прийняли національні стратегічні програми дій в рамках спільного напрямку сталого розвитку з урахуванням національних умов розвитку [30].

Сталий розвиток є частиною моделі людського розвитку, основою цієї моделі є раціональне використання природних ресурсів, яке націлене на задоволення людських потреб, що відбувається водночас зі забезпеченням сталості природних систем та навколишнього природного середовища, і щоб ці потреби задовольняли не лише потреби сучасності а й потреби майбутнього покоління. Він вимагає чіткого підходу до використання ресурсів. Такий підхід пов'язаний зі здатністю людства розумно

використовувати, створювати й фінансувати ресурси, що становлять основу нашої економіки [179].

Сталий розвиток забезпечується переходом від «коричневої» до «зеленої» економіки, ключова цінність якої полягає у підвищенні добробуту людей та їх соціальної рівності у поєднанні із суттєвим зниженням екологічних ризиків. «Зелена» економіка є низьковуглецевою, ресурсозбережною та соціально орієнтованою й закликає глобальних гравців до реалізації політики «зеленої» економіки з метою досягнення цілей сталого розвитку [75]. Основні принципи сталого розвитку представлені на рис. 1.2.

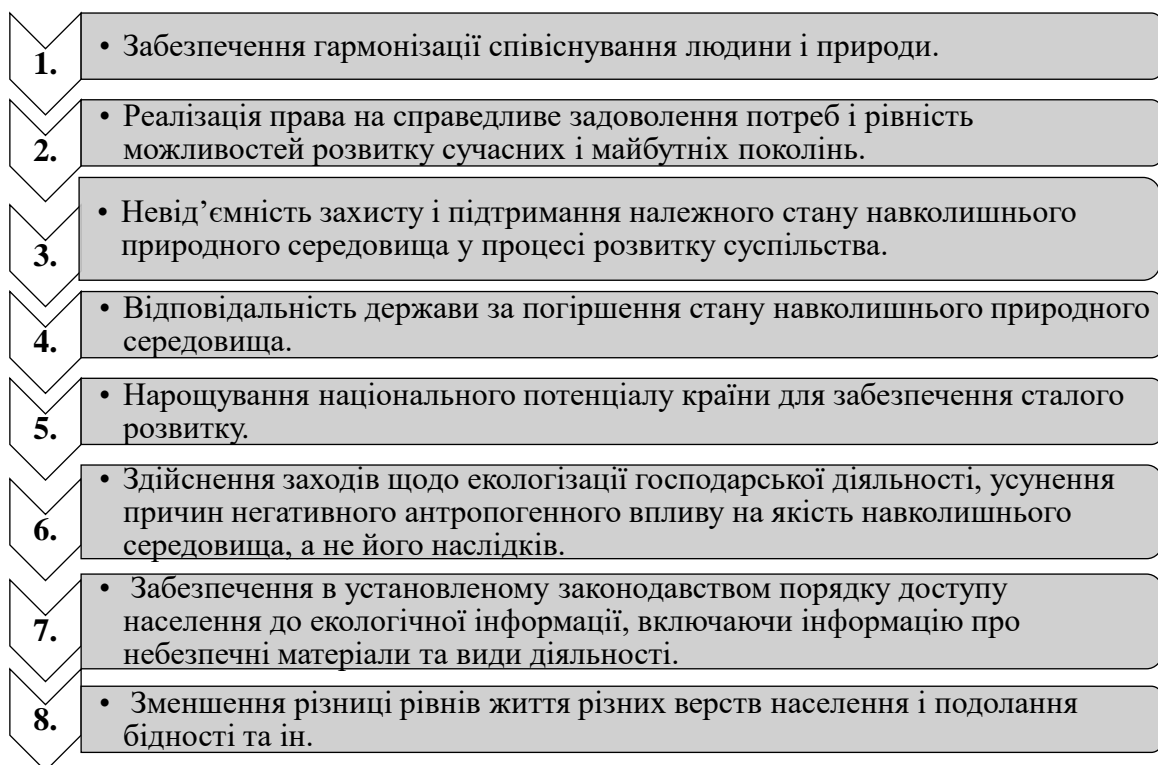

Рис. 1.2 Основні принципи сталого розвитку [87]

Як зазначає Є. Зябіна [77] сталий розвиток направлений на об’єднання економічних, соціальних та екологічних складників.

Концепція «зеленої» економіки не замінює концепцію сталого розвитку, вона закликає глобальних гравців до реалізації політики «зеленої»

економіки з метою досягнення цілей сталого розвитку. Порівняння цих концепцій представлено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняння концепції «зеленої» економіки та концепції сталого розвитку [77].

Аспект	Концепція	
	«Зелена» економіка	Сталий розвиток
Економічний	Стимулювання економічного зростання, підвищення рівня зайнятості та доходів населення, спонукати до збільшення державних і приватних інвестицій, формування кругової економіки, створення нових видів діяльності.	Встановлення межі на зростання виробництва і споживання товарів і послуг в економічно розвинених країнах, створення та використання нових еко технологій, зменшення інвестицій у діяльність, що виснажує природні ресурси.
Соціальний	Направлений на соціальний розвиток, соціальну справедливість, підвищення якості життя, справедливий доступ до обмежених ресурсів, здобуток людством добробуту, скорочення соціальної нерівності.	Стимулює до збереження людського капіталу, справедливого розподілу ресурсів між суспільством, створення гідного життя та благополуччя.
Екологічний	Визначає зниження екологічних ризиків, викидів CO ² в атмосферу і забруднення довкілля; підвищення ефективності використання ресурсів та енергії; зобов'язує всіх суб'єктів господарської діяльності дотримуватися екологічної відповідальності та скоротити негативний вплив на екосистему.	Направлений на підтримку використання вторинної сировини, знизити рівень відходів, популяризацію ВДЕ, будівництво очисних споруд, заводів для перероблення сміття, скоротити площу смітників.

Необхідність формування державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки та її реалізація в Україні спричинена як внутрішніми соціально – економічними та екологічними умовами так і міжнародними зобов'язаннями.

Концепція сталого розвитку є моделлю розвитку цивілізації, покликаною забезпечити світовий баланс між рішенням соціально-

економічних і екологічних проблем. Головним завданням сталого розвитку є задоволення людських потреб і прагнень [190].

Намір впровадження концепції «зеленої» економіки є прекрасним, доповненням до концепції сталого розвитку. Поняття «зелена» економіка та сталий розвиток відрізняються між собою, але в них є тісний зв'язок. У доповіді ЮНЕП визначається що «...концепція «зеленої» економіки не замінює собою концепцію сталого розвитку, проте нині дедалі більше поширене визнання, що досягнення стійкості майже повністю залежить від створення правильної економіки» [220]. Майже за десять років, поки нові капітали вироблялися зі застосуванням моделі «коричневої» економіки, людство не визначало такі проблеми, як соціальна взаємодія та виснаження ресурсів. Сталий розвиток є одним з основних довгострокових цілей але його досягнення повинно здійснюватися через реалізацію концепції «зеленої» економіки. Тому, реалізація концепції «зеленої» економіки призведе до сталого розвитку економіки в цілому.

У 2006 році країнами ЄС було затверджено «Оновлену стратегію сталого розвитку ЄС», в якій було передбачено загальний вектор змін як для держав – членів союзу так і для ЄС у цілому. Сьогодні в країнах ЄС відбувається процес модернізування стратегій за трьома головними сферами сталого розвитку: економічною, соціальною та екологічною.

У 2010 р. було схвалено європейську стратегію розвитку – «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання», в якій визначено напрями змін економічного зростання:

- розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях;
- стале зростання: створення економіки, що ґрунтується на доцільному використанні ресурсів, екологічності та конкурентоспроможності економіка;

- інклюзивне зростання: сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальні та територіальні потреби згуртованість [212].

«Енергоефективна Європа» - одна з основних ініціатив стратегії що підтримує перехід до стійкого зростання за допомогою енергоефективної низьковуглецевої економіки. Ця ініціатива пов'язана з круговою економікою. Повідомлення Комісії щодо системи моніторингу циркулярної економіки від 2018 року містить набір ключових, значущих показників, які охоплюють основні аспекти циркулярної економіки.

Ця стратегія передбачала таке:

- 75% населення у віці 20-64 років повинні бути працевлаштовані;
- 3% ВВП ЄС слід інвестувати в дослідження та розробки;
- цілі «20/20/20» кліматичні та енергетичні мають бути досягнуті (у тому числі скоротити до 30% і більше викиди відповідно до умов);
- зменшення частки учнів, які залишили школи, до 10 %, не менше 40 % молоді має здобути вищу освіту;
- скорочення на 20 млн осіб кількості людей, які опинилися за межею бідності [212].

Організація економічного співробітництва та розвитку прогнозує що до 2050 року при збереженні рівня використання неекологічних засобів виробництва й споживання, якщо взяти за порівняння початок XXI ст. земля може втратити дві третини флори та фауни (від 61% до 72%), а збереження природних територій буде не зворотно порушено на 7500 тисяч кв. км – це територія Австралії.

Екологічна криза, у планетарному вимірі свідчить про необхідність пошуку альтернативних шляхів сталого зростання, які опираються на захист природного потенціалу, а не на його жорстоке використання.

Насамперед у промислово розвинених країнах, головним стимулом у розвитку процесу глобалізації є модернізація і перехід світової економіки, до

нової державної політики, яка спрямована на оновлення технології, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності економіки що буде забезпечувати покращення якості життя і середовища проживання населення. В інших країнах цей перехід реалізується через економічну політику «зеленого» зростання, яка була прийнята у 2009 році ОЕСР як стратегічний напрямок розвитку всіх її членів на довгострокову до 2030 року і більш віддалену до 2050 р. перспективу.

Під політикою розуміється середовище де взаємодіють різні соціальні групи, партії, нації, народи, держави, влада, населення, а також громадяни та їх об'єднання [44].

Державна політика як стверджують А. Мерзляк і Т. Кравченко [102] - це сукупність повноважних дій та стратегічно орієнтованих цілей і принципів органів державної влади, які є реакцією на реальні життєві потреби чи проблеми, визначають шляхи реалізації поставлених цілей у процесі управління суспільним розвитком з урахуванням інтересів усіх категорій суспільства, що узгоджується з національними інтересами. Державна політика, на думку дослідників, у такому формулюванні виступає способом гармонізації й політичної інтегрованості соціуму, кінцевим результатом успішності якої є поліпшення якості життя громадян та гарантування соціальної стабільності.

В. Купрій характеризує державну політику як неперервний циклічний процес, що складається із сукупності послідовних дій, взаємодії елементів інститутів з певними функціями, засобів, які спрямовані на досягнення певного наслідку [91].

Щодо визначення, державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки — це новий напрям стратегії розвитку багатьох країн світу, яка формувалася протягом останніх двадцяти років. Вважається, що реалізація державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки забезпечить розвиток більшості країн та вбереже від фінансової та екологічної кризи.

Прихильники цього підходу стурбовані здоров'ям природного середовища і вважають, що слід вжити заходів для захисту природи та заохочення позитивного співіснування як людини, так і природи. Ці науковці виступають за навколишнє середовище, аргументуючи це тим, що навколишнє середовище відіграє ключову роль в економіці, і що здоров'я будь-якої доброї економіки по суті визначається здоров'ям навколишнього середовища, яке є важливою частиною цієї економіки.

Здійснивши огляд наукових джерел та проаналізувавши результати дослідження вчених, ми можемо дійти висновку, що на даний час визначення державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки залишається не достатньо вивченими, та пропонуємо під державною політикою сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки розуміти діяльність системи органів державної влади яка направлена на досягнення і реалізацію поставлених цілей у процесі управління суспільним розвитком, з метою забезпечення переходу до «зеленої» економіки та нових екологічно безпечних технологій виробництва й споживання товарів і послуг які не ставлять під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки перш за все повинна бути направлена на (рис. 1.3):

Рис. 1.3 Напрями реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки

В умовах глобалізації сталий розвиток «зеленої» економіки має стати новим напрямком гарантування економічної безпеки держави. Контроль за використанням природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, збільшення кількості робочих місць та зменшення бідності також заслуговують особливої уваги. Тому, держава повинна створити такі умови, які б приваблювали інвестиції для розвитку нових «зелених» секторів економіки та змінили традиційне введення господарства на екологічне.

Підсумовуючи відзначимо, що державна політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки втілює в себе три напрями – це екологія, економіка, соціальний розвиток які перебувають у взаємному зв'язку між собою (рис. 1.4):

Рис. 1.4 Державна політики сталого розвитку «зеленої» економіки

Тому, можна зробити висновок, що необхідно поширювати ідеологію концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки як основу для подальшого розвитку життя населення. Навіть якщо при не дуже позитивному сценарії залучення «зелених» інвестицій, все це дає змогу застосувати рішучих заходів для досягнення більш вищих річних темпів зростання впродовж 5-10 років і збільшить запаси відновлюваних ресурсів, які необхідні для розвитку світової економіки.

В умовах глобалізації державна політика сталого розвитку «зеленої» економіки має стати новим напрямком гарантування економічної безпеки держави. Контроль за використанням природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, збільшення кількості робочих місць та зменшення бідності також заслуговують особливої уваги. Тому, держава повинна створити такі умови ведення бізнесу, які б приваблювали інвестиції для розвитку нових «зелених» секторів економіки та змінили традиційне введення господарства на екологічне.

1.2 Теоретичні підходи до визначення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки

На початку ХХІ століття у світі з'явилися проблеми розвитку, які не вирішувалися в межах окремих держав. Майже всі країни світу сьогодні стикаються з проблемою руйнування навколишнього середовища. Чим далі тим більше розвивається криза в розвитку цивілізації, яка викликана екологічними, економічними та соціально-демографічними чинниками. Зміни у системі «природне середовище – суспільство» є результатом збільшення обсягу шкідливого виробництва, підняття температури атмосферного повітря, приросту чисельності населення, зменшення посівних площ і площ лісів, зниження рівня ґрунтових вод тощо.

По суті політичні інструменти відіграють важливу роль у вирішенні та усуненні проблем що виникають у процесі реалізації нових моделей розвитку, для цього і пропонується відповідні політичні рамки та механізми регулювання.

Підходи до визначення термінів «механізм», «державне регулювання», «механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки» є досить широко вживаними у науковій літературі. Проте, щодо їхнього змісту та структури у науковців і практиків існують різні тлумачення.

Першим завданням дослідження теоретичних підходів функціонування механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки є визначення поняття «механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки».

Визначимо поняття кожному зі складників цього визначення.

Термін «механізм» у «Тлумачному словнику економіста» визначено як:

1. Пристрій, прилад, що здійснює ряд механічних операцій. 2. Сукупність процесів, прийомів, методів, підходів. Здійснення певних дій задля досягнення мети [34].

«Механізм» як термін доволі часто вживається у різних сферах життєдіяльності. Це і «механізм державного управління», «механізм державного регулювання», «механізм державної політики», «соціальний механізм», «організаційно-економічний механізм», «правовий механізм», «мотиваційний механізм», «політичний механізм», «антикризовий механізм», «ринковий механізм», а також механізм, який стосуються конкретних сфер життєдіяльності.

Визначення особливостей та специфіки державного регулювання є основою реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Головною умовою є розроблення стратегій розвитку та планів їх реалізації, з конкретними інструментами досягнення запланованих завдань, визначенням механізмів застосування обраних інструментів і заходів з моніторингу й оцінки результатів які досягнені, відповідно до поставленої мети, все це має проводитись у кожній сфері державного регулювання, яка бере участь у реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.

«Механізм державного регулювання» за визначенням М. Латиніна, це спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових функціях і принципах, забезпечуючи за допомогою форм, методів і засобів ефективне функціонування системи державного регулювання для досягнення визначеної мети та розв'язання протиріч [95].

На думку Ю. Ульянченко зміст поняття «механізм державного регулювання» можна визначити як систему ланок чи елементів, які мають системний характер і можуть бути елементом більш складної системи чи механізму, що в процесі функціонування перетворює енергію залежно від складності соціального процесу, який регулюється [188].

М. Корецький [86] у своїх працях визначає, що зміст поняття «механізм державного регулювання економіки» представляє собою систему методів, засобів, стимулів, важелів, завдяки яким держава впорядковує економічні процеси, реалізує соціально-економічні і правові функції.

О. Федорчак [189] пропонує за функціональним призначенням класифікацію механізмів державного управління (рис.1.5):

Економічні (управління грошово-валютною, інвестиційною, банківською, інноваційною, страховою, податковою, кредитною, діяльністю та ін.);

Мотиваційні (комплекс економічних, адміністративних та соціальних заохочень, які направляють органи державної влади до ефективного виконання роботи);

Організаційні (об'єкти, суб'єкти державного управління, цілі, завдання, функції, методи управління та організаційна структура, і крім цього, результати відповідно до виконання покладених функцій);

Політичні (інструменти з вироблення економічної, промислової, фінансової, соціальної політики тощо);

Правові (закони й постанови ВРУ, укази Президента України, постанови та розпорядження КМУ, а також інструкції й методичні рекомендації та ін.).

Рис. 1.5 Класифікація механізмів державного управління за функціональним призначенням

О. Мордвінов [112] виділяє такі елементи механізму державного регулювання (рис 1.6):

1. Методи державного регулювання:

- адміністративні (стандартизація, дозволи, ліміти, обмеження, нормування, штрафи);
- економічні (податки, державні інвестиції, закупівлі, субсидії, дотації, кредити, позички, ціни на сільськогосподарську продукцію);
- інформаційні (публікації в засобах масової інформації, документи).

2. Інструменти державного регулювання:

- законодавчо-правові (закони, постанови, укази);
- нормативно-адміністративні (розпорядження, рішення, вказівки, накази, інструкції, правила, положення, договори);
- організаційно-економічні (плани, проекти, державний та місцевий бюджети, державне замовлення й державний контракт, договори, цільові програми, прогнози).

Рис. 1.6 Елементи механізмів державного регулювання

З огляду на існуюче теоретичне підґрунтя визначення «механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки» залишається не визначеним, тому пропонуємо таке визначення: механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки – це система взаємопов'язаних механізмів та інструментів державної політики, за допомогою яких виникають суб'єктно – об'єктні відносини державної політики, забезпечують перехід на засади «зеленої» економіки та використання нових технологій виробництва і споживання товарів та послуг, які не шкодять навколишньому природному середовищу та не ставлять під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

Обов'язковими елементами механізму реалізації державної політики є суб'єкти та об'єкти.

Суб'єктами державної політики у сфері «зеленої» економіки є суб'єкти які належать до системи загального державного управління (держава та її три гілки влади: законодавча, виконавча, судова а також Президент України) та суб'єкти спеціалізованого управління (громадські організації, політичні об'єднання, ЗМІ тощо).

Суб'єктами державної політики у сфері «зеленої» економіки є:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;
- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України;
- Державна екологічна інспекція України;
- державні екологічні інспекції в областях;
- Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим (тимчасово окупована територія);

- Рада Міністрів Автономної Республіки Крим (тим часово окупована територія);
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим (тимчасово окупована територія);
- місцеві державні адміністрації;
- Державна Азовська морська державні екологічні інспекції в областях;
- Державна екологічна інспекція Північн-Західного регіону Чорного моря;
- міські державні адміністрації (м. Київ, м. Севастополь);
- районні державні адміністрації;
- районні державні адміністрації (АРК, м. Київ, у м. Севастополь);
- державні екологічні інспекції (м. Київ, м. Севастополь) [60].

Крім цих органів державної влади, які належать до системи загального державного управління, до системи органів управління у сфері охорони навколишнього природного середовища належать також (рис 1.7):

<p>органи відомчого управління та контролю, органи спеціалізованого функціонального управління</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Державна авіаційна служба України, Державне космічне агентство України.
<p>органи спеціалізованого управління з використанням окремих видів ресурсів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Державна авіаційна служба України, Державне космічне агентство України.
<p>органи громадського управління</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Українське товариство охорони природи, Українська екологічна асоціація «Зелений світ», Національний екологічний центр України, Український екологічний фонд 3000, Всеукраїнська екологічна ліга, ВГО «Ноосфера» та ін.

Рис. 1.7 Система органів управління у сфері охорони навколишнього середовища [4].

Компетенцію цих органів визначають Конституція України, закони України, укази Президента України, окремі постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також відповідні нормативні акти місцевих державних адміністрацій (Додаток В).

Об'єкт управління – це система якою керують, його дії залежать від рішення суб'єкта управління [81].

Об'єктами державної політики економіки є явища, сфери, ситуації, галузі, регіони, умови життя в країні у соціальному та економічному розрізі, де існують проблеми, які автоматично не вирішуються, відповідно до вимог дотримання соціальної стабільності та нормального функціонування економіки [185].

Об'єктами державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, необхідно вважати:

- «зелену» економіку;
- сферу альтернативних джерел енергії (вітрова, сонячна, гідро та біоенергетика);
- енергоефективність та енергозбереження;
- електротранспорт;
- поводження з відходами;
- інвестиційно-інноваційні процеси у сфері «зеленої» економіки;
- економічна конкурентоспроможність на міжнародному ринку;
- стійкий розвиток;
- ціни на «зелені» товари й послуги;
- вплив «зеленої» економіки на навколишнє середовище та добробут суспільства тощо.

Беручи до уваги наведені вище визначення, можемо зробити висновок що під механізмом реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки розуміють систему засобів, принципів, функцій, інструментів, які

доступні владі для пришвидшення переходу на «зелені» основи розвитку та створюють сприятливі умови для такого переходу.

Для того, щоб створити ефективну систему регулювання економіки, потрібно визначити права і створити стимули, які будуть спонукати до переходу на засади «зеленої» економіки. Крім того, це надає можливість позбутися перешкод для «зеленого» інвестування, здійснювати контроль за найбільш шкідливими видами діяльності, які не відповідають сталому розвитку, встановлювати мінімальні стандарти або взагалі заборонити окремі види діяльності. Така система регулювання буде позитивно впливати на рівень довіри інвесторів до ринку і зменшить їх ризики.

Для правильного функціонування нової системи державного регулювання головним завданням є розробка механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки які б узгоджували інтереси держави, бізнесу та громади, комплексно вбудовували розвиток «зеленої» економіки у процес вдосконалення державної економічної політики країни, створювали умови для прискорення розвитку країни, підвищення рівня і якості життя населення.

Тому, серед механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки можемо виділити правовий, економічний, адміністративний, інформаційний механізми, кожен з них має свої особливості, зокрема, складається з відповідних методів й інструментів впливу, та які взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики у сфері розвитку «зеленої» економіки. У зв'язку з цим далі ми розглянемо конкретні механізми державного регулювання політики сталого розвитку «зеленої економіки» у масштабах країни загалом та за галузевим принципом.

Механізм правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких держава здійснює правовий вплив на суспільні відносини в бажаному напрямку [103]. Інструменти: Конституція України. Кодекси України; Закони України; Укази та розпорядження Президента України;

Постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України; Накази та розпорядження центральних, місцевих та органів місцевого самоврядування; Міжнародні угоди та договори та ін. Окрім того, механізм містить правила, інструкції, методичні рекомендації, порядки, нормативи, що затверджені законодавством тощо.

Процес державного регулювання державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки потребує ефективного функціонування правового механізму. Незважаючи на велику кількість нормативно-правових актів, які направлені на регулювання реалізації державної політики, програм, проєктів, даний процес є недостатньо структурованим та узгодженим. Законодавче регулювання державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки передбачає використання правових актів, завдяки яким в подальшому йде підготовка стратегічних планових документів, формуються фінансові ресурси, врегульовуються окремі сфери діяльності, сектори національного господарства.

Джерела екологічного права послідовно виражають і закріплюють екологічну політику України, сприяють її розвитку. Основним джерелом екологічного права України є Конституція України, яка має вищу юридичну силу і закріплює основи екологічного права. «Забезпечення екологічної безпеки й підтримання екологічної рівноваги на території України, – зазначено у ст. 16 Конституції, – є обов'язком держави». Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [84]. Основний Закон покладає на всіх громадян нашої країни обов'язок берегти природу та її багатства. Виконуючи свій конституційний обов'язок (ст. 16 Конституції України), Кабінет Міністрів України у 2000 р. спрямовував свою діяльність на забезпечення прав громадянина безпечне для життя і здоров'я довкілля» (ст. 50 Конституції України). Для досягнення цієї мети Урядом було визначено такі пріоритети своєї діяльності:

- розвиток і вдосконалення екологічного законодавства, екологізація всього законодавства (бюджетного, податкового тощо) шляхом впровадження принципів сталого розвитку в законодавче поле України;
- інституційне вдосконалення державної системи управління у сфері охорони довкілля та ресурсокористування;
- розширення участі громадськості у виробленні й прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та екологічної безпеки;
- формування нової екологічної свідомості громадян через створення розгалуженої системи закладів екологічної освіти та виховання;
- удосконалення економічного механізму охорони навколишнього природного середовища;
- міжнародна співпраця у сфері охорони навколишнього середовища, гармонійне поєднання екологічного законодавства зі законодавством ЄС;
- формування ефективної державної системи моніторингу довкілля та використання природних ресурсів [31].

Реалізація названих пріоритетів потребувала вжиття цілої системи заходів правового характеру, спрямованих на створення безпечного для життєдіяльності людини стану довкілля. У сучасному розвитку українського екологічного законодавства помітно тенденцію до його деталізації, подальшого удосконалення окремих його частин. Було впроваджено низку основних нормативно-правових актів, які регулюють майже усі аспекти охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів. Спільними зусиллями всіх гілок влади закладено основи законодавства у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів, екологічної безпеки [31]. Так, зокрема, Верховною Радою України були прийняті закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд», «Про охорону

атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про відходи», «Про рослинний світ», «Про енергозбереження», «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види палива», «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів», «Про ринок електричної енергії», «Про теплопостачання» тощо [140].

За роки незалежності створено нове природоохоронне законодавство, яке доповнює всі ці закони, а також Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» і регулює правовідносини у сферах в яких взаємодіють людина і природа [93]. Насамперед це:

- Конституція України (ст. 13, 16, 50, 92), у Конституції України зосереджені основоположні правові норми, які забезпечують механізм ефективного використання й охорони земель, надр, вод, лісів, всієї природи [84];
- Лісовий кодекс України охоплює питання щодо збереження, відновлення та раціонального використання лісів [96];
- Водний кодекс України забезпечує правову охорону вод від засмічення, забруднення, виснаження і регулює порядок їх використання [27];
- Кодекс про надра України забезпечує раціональне, комплексне використання надр для задоволення потреб суспільства, їх охорону, гарантуючи при цьому безпеку людей та довкілля при користуванні надрами [82];
- Кодекс цивільного захисту України забезпечує охорону населення, території, навколишнє природне середовище і майно, а також екологічну безпеку [83].

Ці нормативно-правові акти визначають засади та рамки діяльності щодо захисту довкілля, використання різноманітних природних ресурсів,

підтримання екологічної безпеки, збереження унікальних територій та природних об'єктів, які є частиною історико-культурної спадщини України.

Правовий механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки спрямований на нормативно-правове забезпечення її реалізації. Для ефективного застосування даного механізму потрібно: реформувати законодавчо-нормативну базу, яка примушує дотримуватися правил державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, поетапно виконувати першочергові заходи які визначені у Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, і крім цього, потрібно зробити незалежну соціальну експертизу законодавчих та інших нормативно-правових актів, які мають відношення до реалізації державної політики «зеленої» економіки.

Економічний механізм, як визначає Є. Хлобистова – це комплекс організаційних, нормативних та правових заходів, спрямованих на оптимальну взаємодію економіки та навколишнього середовища по відношенню до людини. Іншими словами, це система державного стимулювання, попередження та обмеження різноманітних видів діяльності, пов'язаної з небезпечним для людини впливом на навколишнє середовище [191].

В основі економічного механізму лежить економічне стимулювання розвитку відповідної державної політики (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо) [124].

Основною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності є [57]:

- стимулювання шляхом упровадження еколого-економічних інструментів, за якими природокористувачі повинні зменшувати шкідливий вплив на довкілля, раціонально та ощадливо використовувати природні ресурси, зменшувати енерго- і ресурсомісткість одиниці продукції;

- створення за рахунок коштів, отриманих від екологічних зборів та платежів, незалежного від державного й місцевих бюджетів джерела фінансування природоохоронних заходів та робіт, що потребує розроблення і впровадження економічних механізмів регулювання природокористування.

На сучасному етапі розвитку економіки можна виділити такі інструменти економічного механізму регулювання природоохоронної діяльності: плата за природокористування; система економічного стимулювання природоохоронної діяльності; за забруднення навколишнього середовища та розміщення відходів; створення ринку природних ресурсів; удосконалення системи ціноутворення з урахуванням екологічних факторів, особливо на продукцію природо експлуатуючих галузей народного господарства; створення екологічних фондів; екологічне програмування; торгівля ліцензіями; платежі за заставу; екологічне страхування [29].

Основним інструментом регулювання у галузі охорони навколишнього середовища є фінансування заходів з природоохоронної діяльності. Яке здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, позабюджетних фондів охорони довкілля, добровільних внесків. А також з прибутку підприємств, організацій та установ або з отримання певних пільг в його оподаткуванні.

Згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» формування економічного механізму охорони навколишнього природного середовища передбачає [160]:

- взаємозв'язок усієї управлінської, науково-технічної та господарської діяльності підприємств, установ та організацій з раціональним використанням природних ресурсів та ефективністю заходів щодо охорони навколишнього природного середовища на основі економічних важелів;

- визначення джерел фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- утвердження лімітів на використання природних ресурсів, скидів речовин що забруднює довкілля та утворення і розміщення відходів;
- утвердження нормативу зборів і розмір плати за використання природних ресурсів, викидів й скидів речовин що забруднює довкілля, на утворення і розміщення відходів тощо;
- встановлення податкових, кредитних та інших пільг для підприємств, установ, організацій, громадян, щодо використання енерго- і ресурсозберігаючих технологій, ВДЕ, а також при реалізації екологічних заходів щодо охорони довкілля;
- відшкодування в установленому порядку збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Ефективність економічного механізму може бути забезпечено за умови обрання адекватної стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки на основі вивчення та аналізу її особливостей, а також треба обрати відповідні важелі впливу, джерела та методи фінансового забезпечення. Все це вимагає комплексного підходу до характеристики «зеленої» економіки та особливостей її розвитку.

Адміністративний механізм регулювання державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки сприяє інтеграції державної екологічної політики в політику інших секторів, зокрема в енергетику, транспорт, сільське господарство, промисловість тощо.

На думку Н. Гостева [35] адміністративний механізм, як правило, кваліфікують як спосіб або засіб впливу на діяльність підприємств, установ та організацій, посадових осіб та громадян шляхом прямого встановлення їх прав та обов'язків через систему наказів. Суб'єкт регулювання в межах своєї компетенції приймає управлінське рішення, юридично обов'язкове для

об'єкта управління. Такий управлінський вплив виходить безпосередньо з владної природи управління – так реалізується виконавча влада. Без використання адміністративного механізму неможливе досягнення мети впорядкованого впливу на поведінку різних учасників управлінських суспільних відносин.

Одним із головних завдань адміністративного механізму є залучення всіх суб'єктів соціально-економічних відносин суспільства, організацій у процесі гармонізації взаємовідносин із природою.

Основна мета залучення і взаємодії полягає у використанні широкого кола засобів екологізації, виявленні балансу між короткостроковими прибутками індивідуальних членів суспільства, компаній і довгостроковим еколого-економічним інтересом суспільства в цілому [58].

Заходи які регулює адміністративний механізм у сфері охорони навколишнього середовища: державні стандарти, екологічні нормативи, екологічний моніторинг, екологічну експертизу, державну екологічну інспекцію, екологічне лімітування [195].

Роль уряду (адміністрації), органів державного екологічного управління полягає в тому, щоб примусити виробників для підтримки еколого–економічного балансу компенсувати зовнішні екологічні витрати.

Використання адміністративного механізму дозволяє центральним та регіональним органам влади безпосередньо здійснювати вплив на об'єкт управління. Прямий вплив цього механізму реалізується лише у надзвичайних випадках, які несуть загрозу національній безпеці держави. В іншому разі необхідно виходити з інтересів об'єктів регулювання. Вплив даного механізму здійснюється за допомогою нормативних актів (положення, інструкції тощо) та індивідуальних актів управління (вказівки, розпорядження, накази тощо).

Одним із основних інструментів державного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього середовища є нормування й стандартизація. Ці

державні норми та стандарти є обов'язкові до виконання, які включають [159]:

- нормативи екологічної безпеки (гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище, гранично допустимий вміст шкідливих речовин у продуктах харчування);
- гранично допустимі норми викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднювальних хімічних речовин, рівні шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів.

Отже, механізм адміністративного регулювання державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки складається з певних інструментів, за допомогою яких держава визначає поведінку суб'єктів цих відносин, таким чином виконуючи регуляторну та охоронну функції для гарантування їхніх прав і законних інтересів.

Інформаційний механізм відіграє не менш важливу роль ніж три вище перераховані механізми. Він розкриває потенціал взаємодії органів влади, бізнесу та громади щодо розв'язання екологічних проблем, а також зміни суспільної свідомості в напрямок дбайливого ставлення до природного середовища. Зараз в Україні використання публічним сектором інформаційних інструментів підтверджує свою ефективність та мають попит у суспільстві.

Завдання інформаційного механізму пов'язано з системою інформаційно-консультаційного забезпечення інституціонального середовища [188]. Даний механізм повинен бути спонукати науково-технічний прогрес у сфері «зеленої» економіки й забезпечувати засвоєння нових знань та актуальної інформації, а особливо про досягнення в середині країни та за її межами, а саме у сферах охорони навколишнього середовища,

використання технологій, які не шкодять навколишньому середовищу, цінової інформації, науки, надання консультативних послуг населенню, розвитку соціальної сфери тощо.

Як зазначає О. Ватченко та В. Ільченко [23] роль інформаційного механізму в забезпеченні сталого розвитку полягає у створенні та використанні спеціальних комп'ютерних програм для ефективного внутрішнього управління, а також у автоматизації систем національного управління, інформуванні населення, глобалізації комп'ютерних мереж через Інтернет і застосування закордонного досвіду регулювання інформації у державних системах. Для інформаційного й аналітичного забезпечення про сталий розвиток на засадах «зеленої» економіки, потрібно проводити соціальний моніторинг та складати паспорт безперервного стеження за ситуацією у кожному регіоні.

Відповідно до Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року основними інструментами інформаційного механізму регулювання сталого розвитку є [183] :

- здійснювати послідовне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій із забезпеченням їх загальнодоступності, інтеграції у традиційні сектори економіки та суспільного життя, інформатизації діяльності органів влади та самоврядування й формуванням засад електронного врядування для сталого розвитку.
- створити систему об'єктивного інформування всіх зацікавлених сторін про політичні, економічні, соціальні та екологічні аспекти сталого розвитку України та світу.
- створювати інформаційно-аналітичні центри та науково-освітні установи з питань сталого розвитку та центри кращих практик сталого розвитку.

В. Мороз [113] наводить приклад системи, яка була підготовлена та впроваджена громадською організацією e-Екологія (www.ecoukraine.org), що

має назву «Інтерактивний реєстр екологічних проблем України», він дає змогу громадськості ефективно взаємодіяти громадськості з органами державної влади з питань охорони навколишнього середовища. Цей реєстр дозволяє вирішувати екологічні проблеми й притягувати правопорушників до відповідальності за здійснення діяльності яка завдала шкоди довкіллю. А також позитивно впливає на малий та середній бізнес для запровадження в них автоматизованих систем управління з охорони навколишнього середовища на підприємствах.

Процес інформаційного обміну є основою функціонування інформаційного механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Він складається з формування, зберігання, передачі, аналізу й використанні інформації, має у своєму складі інформаційну базу даних, яка включає споживачів інформації, джерела, а також технологічний процес її оброблення. На сьогодні саме від інформаційного механізму залежить швидкість та якість формування прозорої інформації.

Також для сприяння зміни поведінки та суспільної свідомості у бік дбайливого ставлення до природи, громадським сектором формуються – інформаційні компанії екологічного спрямування.

Чим вищий рівень екологічної свідомості та екологічної освіти людини, тим вона активніше буде брати участь в екологічній політиці держави. Таке залучення людей, профспілок, неурядових організацій (як екологічних, так і орієнтованих на споживача), дасть змогу досягнути високого рівня освіченості людей, щоб представляти суспільний інтерес, використовувати мотиваційні аргументи для залучення членів суспільства до активних дій.

Розумне застосування цих механізмів слугує більш ефективному розподілу і використанню ресурсів на заходи з формування безпечної, заснованої на принципах сталого розвитку поведінки всіх суб'єктів суспільства, а також для економічного й раціонального досягнення завдань екологічної політики. Вибір критеріїв ефективності державного регулювання у сфері «зеленої» економіки значною мірою впливатиме на стратегію

подальшого розвитку галузі та потребу в ресурсах для реалізації поставлених завдань.

За роки незалежності в Україні було загалом сформовані засади державної екологічної політики, визначено довгострокову стратегію розв'язання екологічних проблем. Між тим розв'язання проблем у сфері охорони довкілля має стати пріоритетним напрямом і не відмінною складовою державної політики у здійсненні соціально-економічних реформ, формуванні умов сталого розвитку країни.

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку що, механізм реалізації державної політики сталого розвитку складається з (рис. 1.8):

- інститутів, які здійснюють державне регулювання та уповноважені державою;
- цілей, які визначені для досягнення поставленої мети;
- механізмів, які направлені на досягнення конкретних цілей, за допомогою впливу на конкретні процеси;
- засобів, форм, методів, інструментів та важелів впливу, які в процесі державного регулювання використовуються цими інститутами
- об'єктів державної політики, які підпорядковуються владній волі суб'єкта управління, тобто система, якою управляють.

Визначені механізми надають можливість координувати процеси реалізації відповідної державної політики, здійснити аналіз та порівняння системи управління реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в інших країнах (як здійснюється формування, які системні зміни, і як проводиться сам процес реалізації), а також простежити які зміни відбуваються між її окремими елементами в ретроспективному та перспективному аспекті. Тому саме ці чинники мають оптимізувати процес формування та реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки як цілісної соціальної системи.

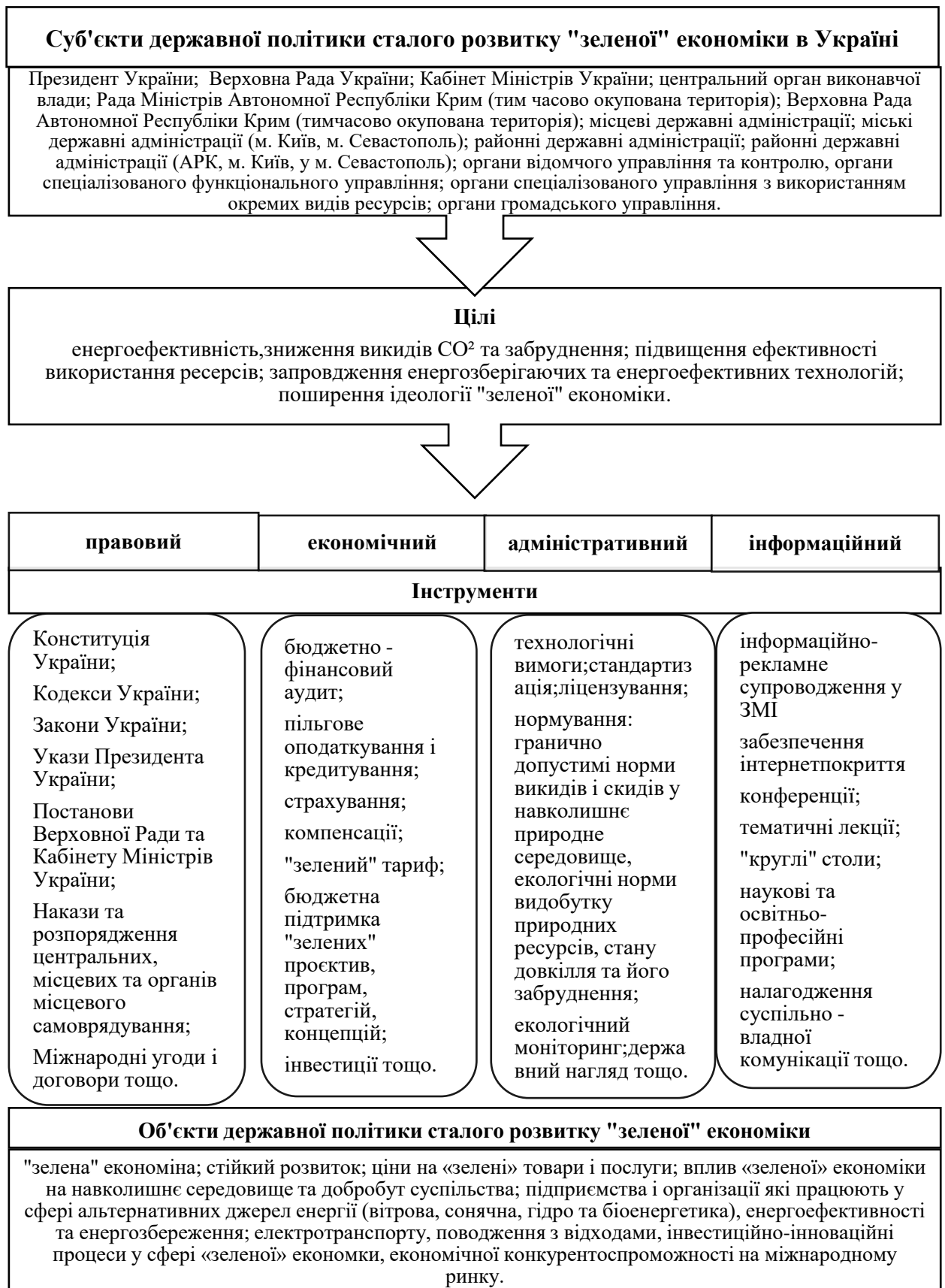

Рис. 1.8 Механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.

Джерело: складено автором

Тому можна зробити висновок, що для ефективної реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, потрібно застосовувати в комплексі правові, економічні, адміністративні й інформаційні механізми. При застосуванні цих механізмів провідну роль повинні відігравати економічні та адміністративні механізми, бо саме вони найбільш впливають на заходи які орієнтовані на екологічну сферу й «озеленення» національної економіки, через податкові пільги, знижені мита на ввезення нових технологій, програми фінансування «зелених» проєктів тощо. Проте, на сьогоднішній день, також важливо налагодити взаємовідносини між державною владою й населенням, зокрема сформувати інформаційний зв'язок із громадою, надавати інформацію про можливості громадян брати участь у реалізації політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, проявляти ініціативу, в рамках законодавчих, нормативно-правових актів, які направлені на регулювання самоврядної діяльності в Україні.

1.3 Закордонний досвід реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки

На сучасному етапі розвитку ми зіткнулися зі значним розривом сприйняття екологічних проблем та повсякденністю в житті населення. Також варто виділити, що у розвинутих країнах світу виникає помітна різниця в управлінні сферою охорони довкілля. У цьому пункті дисертаційного дослідження розглядається досвід деяких розвинутих країн світу, діяльність яких направлена на стимулювання реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки і є достатньою, на наш погляд, для використання цього досвіду в Україні у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів.

По всьому світу зараз існують такі глобальні проблеми як: зміна клімату, вичерпання обмежених природних ресурсів, приріст населення, бідність, брак продуктів, та інші, і все це ускладнюється кризою соціально-економічної системи, яка була побудована на вільних ринкових відносинах. Світова економіка вже пройшла етап, ключовим фактором якого були природні ресурси. Майже всю нашу планету охопила криза, яка свідчить про необхідність пошуку такого шляху подальшого розвитку, який би ґрунтувався на збереженні природного потенціалу. Процес саморегулювання ринку негативно впливає на стан навколишнього середовища та забезпеченості населення. Через це експерти ООН наполягають звертати увагу на формування державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, яка визначає збільшення ролі міждержавних органів та держави в економічному регулюванні та передбачають мінімізацію навантаження на базу природних ресурсів шляхом використання додаткових джерел зростання екологізації індустріальних галузей господарства та створення передумов для розвитку підприємницької діяльності на основі використання «зелених» технологій [38].

Представники світової спільноти приблизно двадцять років тому розробили концепцію сталого розвитку, яка передбачає гармонійне співіснування трьох компонентів – економіки, екології та соціальної сфери. Ці три компоненти повинні бути між собою взаємоузгоджені, для всіх груп країн які: розвинені, що розвиваються та держав з перехідною економікою. Сьогодні ми опинились перед вибором якого не можна уникнути: або ми продовжуємо шлях забруднення та виснаження природних ресурсів, або надаємо перевагу новому глобальному вектору розвитку, який буде задовольняти потреби сучасності та не входить у протиріччя з потребами майбутніх поколінь.

Через довготривале та нераціональне використання обмежених природних ресурсів, якість майже 60% основних світових еко-товарів та послуг знизилась. Згідно з прогнозами:

- запас води через 20 років буде задовольняти лише 60% світової потреби, майже 2,6 млрд людей не будуть мати доступ до базової санітарії;
- щорічно буде зменшуватися на майже 13 млн га. площа лісів;
- сільськогосподарський сектор відповідає за 13% викидів парникових газів від світового обсягу, та використовує понад 70% ресурсів питної води у світі для традиційного обробітку землі;
- на сьогоднішній день тільки 25% всіх відходів утилізуються або перероблюються;
- рівень CO₂ в атмосфері практично досяг екологічного порогу [38].

Протягом двох останніх десятиліть відносно небагато коштів вкладалися у «поновлювану» енергетику, підвищення енергоефективності, захист екосистем і біорізноманітності, збереження ґрунту та води, розвиток стабільного сільського господарства та систему громадського транспорту, але великі суми були вкладені у видобуток обмежених видів палива, нерухоме майно та структуровані фінансові активи з вбудованими похідними фінансовими інструментами тощо. По суті, велика кількість програм, стратегій державної політики економічного розвитку, сприяли швидкому накопиченню фізичного, фінансового та людського капіталу, але внаслідок збільшення використання звичайної норми природного капіталу, екосистема та природні ресурси були принесені в жертву [150].

Стійке економічне зростання по всьому світу веде до постійного розширення попиту на енергію та пов'язаних з цим виробничих потужностей для підтримання економічного імпульсу. Внаслідок падіння технологічних витрат та зростання цін на викопне паливо, технології відновлюваної енергетики стають все більш конкурентоспроможними. Навіть світові експортери енергії розглядають варіанти відновлюваної енергії для зменшення внутрішнього споживання викопного палива та збереження

запасів нафти та газу для експорту. Розгортання відновлюваної енергетики в регіональному контексті може:

- розширити доступ до надійного та доступного постачання електроенергії через розширену мережеву інфраструктуру;
- покращити безпеку постачання шляхом диверсифікації ресурсів;
- зменшити викиди вуглецю;
- і сприяти новим інвестиціям та можливостям працевлаштування.

У багатьох країнах світу вже прийняті державні стратегії, плани й концепції з «озеленення» національної економіки. Для реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, країни визначають конкретні цілі. Данні стратегії різняться між собою напрямками пріоритетів певної країни, а також з розумінням поняття «зеленої» економіки. Зазначені цілі включають різні сфери розвитку такі як: викиди парникових газів, енергоефективність нового житла, просторовий розподіл природних екосистем та якості води тощо.

На сьогодні в Європі та США підтримка політики «зеленої» економіки стала однією з перспективних галузей. «Зелені» технології, а також поновлювані джерела енергії для багатьох країн стали ваговим інструментом стимулювання економіки. В майбутньому удосконалення відновлюваної вітро-, сонце- і гідроенергетики дасть можливість замінити екологічно небезпечні й низько ефективні виробництва. За прогнозами European Renewable Energy Council (EREC), у 2030 році відновлювані джерела забезпечуватимуть 35% світового енергоспоживання [215]. Неабияке значення у цьому випадку має системна повторюваність нафтових криз, та непрості міжнародні політичні відносини, з країнами, що постачають енергоресурси, і появою інвесторів з інноваційних галузей на цьому ринку, таких як Apple, Microsoft, Google чи Ілон Маск із його Solar City. Так само зараз активно розвивається ринок відновлюваних джерел енергії й немає

серйозних передумов зміни такої тенденції прогнозованій перспективі (рис. 1.9).

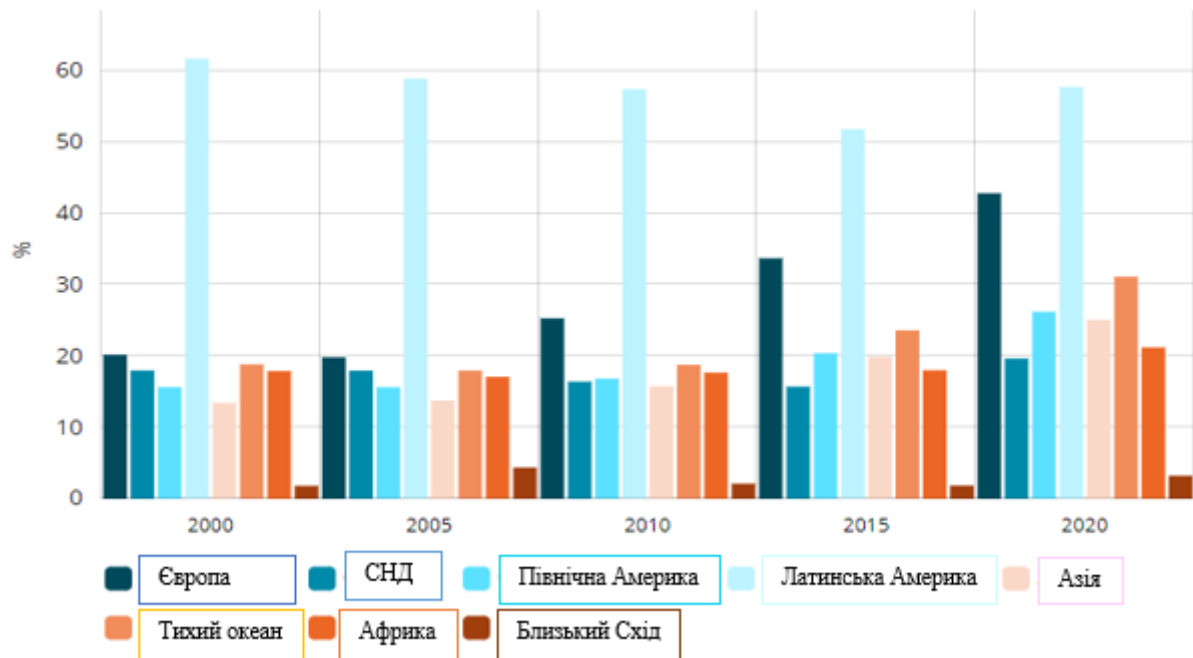

Рис. 1.9 Тенденція розвитку відновлюваних джерел енергії у світі 2000-2020 р.р. [181].

Для того щоб досягнути подвоєння частки ВДЕ у світовому споживанні енергії у період 2010-2030 рр. Міжнародне Агентство з відновлюваної енергетики (IRENA) [226], підготувало Дорожню Карту (REmap 2030). Головна ціль перейти з 18% ВДЕ у загальному кінцевому енергоспоживанні (2010 р.) до 36% (2030 р.). За таких умов сучасні ВДЕ повинні поступово витиснути традиційну біомасу, бо у 2010 р. з 18% відновлюваних джерел енергії половина приходить на традиційну біомасу, тому у 2030 р. частка сучасних відновлюваних джерел енергії повинна майже на три рази збільшитися (до 30%), залишаючи використання традиційної біомаси на рівні 6% (рис 1.10).

Рис. 1.10 Плани щодо подвоєння частки ВДЕ у загальному кінцевому енергоспоживанні світу згідно Дорожньої Карти REmap 2030 (IRENA) [226]

Якщо розглянути прогноз Світової Енергетичної Ради (World Energy Council – WEC) [251], вона розробила два сценарії розвитку світової енергетики до 2050 року. Сценарій 1 («Джаз») він є малореалістичним, бо цілі по відновлюваним джерелам енергії вже досягнуті, визначає повільний розвиток ВДЕ – 20% загального постачання первинної енергії у 2050 р., та доволі істотне зростання загального постачання первинної енергії порівняно з 2010 роком – на 38% (з 546 ЕДж/рік у 2010 р. до 879 ЕДж/рік у 2050 р.) (рис. 1.10). А представлений Сценарій 2 («Симфонія») він є більш реалістичним, головний напрямок розвиток ВДЕ та зростання рівня енергоефективності. Внаслідок цього передбачається що у 2050 році частка ВДЕ має бути майже 30% у загальному постачанні первинної енергії та 50% у виробництві електроенергії. Водночас загальне постачання енергії у період 2010-2050 рр. зросте тільки на 22% [32].

У світі вже передбачено для реалізації приблизно 150 проєктів із заміни використання викопного палива та абсолютного переходу на відновлювану енергетику.

Узагальнення світового досвіду дозволило виокремити три підходи щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки.

1. Північно-американський підхід направлений на незалежність енергетичної системи. США в якості основних напрямків розвитку політики сталого розвитку «зеленої» економіки вибрали альтернативну енергетику. Тенденція розвитку відновлюваних джерел енергії у США за 2000-2020 р.р. представлена на рис. 1.11. Прогнозується до 2030 року шляхом використання сонячних установок буде вироблятися 65% енергії, споживаної країною і 35% - тепла. Влада США оприлюднила план інвестицій в розвиток екологічно чистих видів технологій на подальші 10 років, щоб не тільки поліпшити екологічну ситуацію, а й створити до 5 млн робочих місць.

До того ж компанії, хочуть запровадити купівлю лімітів на викиди шкідливих газів, за допомогою проведення аукціонів. Кошти від проведених аукціонів направлятимуться на фінансування розробок у сфері ВДЕ. До 2050 р. передбачається що, викиди вуглекислого газу знизяться на 80% за рівень 1990 років [38].

Найбільше значення у США набуває модель державної підтримки «зеленої» енергетики яка має назву компенсаційною, її основа являє собою механізм компенсації виробникам поновлювані джерела електроенергії, їхніх підвищених витрат упродовж певного періоду часу. Підтримка держави поновлюваної енергетики відбувається як на федеральному рівні, так і на рівні штатів і місцевих органів влади [135].

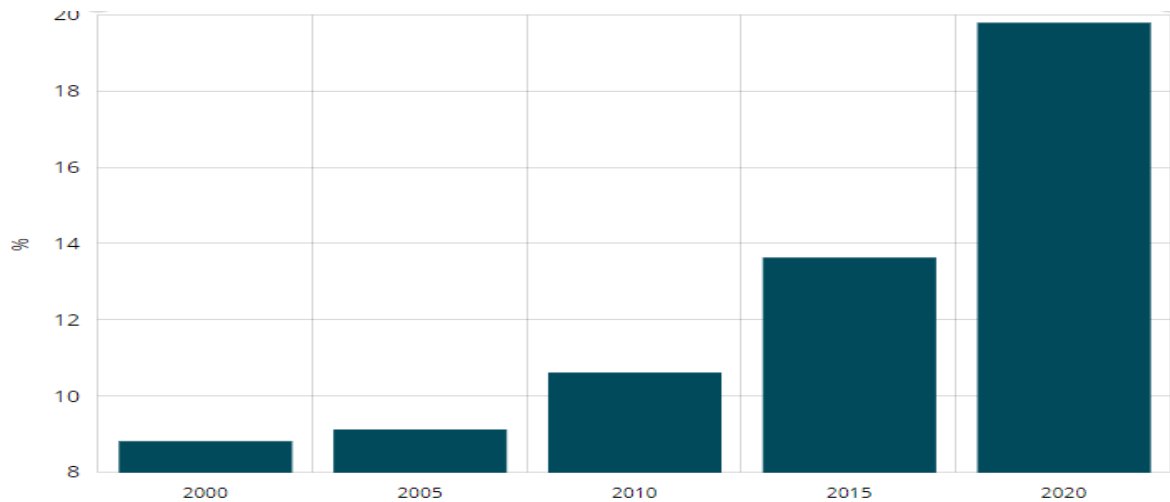

Рис. 1.11 Тенденція розвитку відновлюваних джерел енергії у США за 2000-2020 р.р. [180].

Уряд США гарантує попит на електричну енергію, яка виробляється з відновлюваних джерел енергії. На рівні держави, енергомережі повинні купувати енергію, отриману з сонячних, вітрових й геотермальних установок, безпосередньо через нормативи споживання «зеленої» енергії та установленим завчасно пільговим тарифом [180].

Станом на кінець 2018 року, 29 штатів і округ Колумбія (округ Колумбія) мали стандарти портфельних відновлюваних джерел (RPS), політики, які вимагають, щоб постачальники електроенергії постачали певну частку своєї електроенергії із призначених відновлюваних ресурсів або відповідних технологій.

Штати, що мають юридично зобов'язальні стандарти портфеля відновлюваних джерел енергії, у сукупності склали 63% роздрібних продажів електроенергії в Сполучених Штатах у 2018 році. Окрім 29 штатів, мають обов'язкову політику RPS, та 8 штатів які мають необов'язкові цілі портфеля відновлюваних джерел енергії [247].

Головним документом що визначає джерела й напрями фінансування сфери відновлюваних джерел енергії, на федеральному рівні є «Закон про відновлення і реінвестування Америки» (American Recovery and Reinvestment

Act - ARRA). В якому зазначено, що держава повинна підтримувати та фінансувати пріоритетний напрямок енергетики країни такий як ВДЕ і виробництво енергоносіїв, вироблених з поновлюваних джерел, а також, модернізація технологій, розвиток сонячної, вітрової та геотермальної енергетики та використання біопалива з непродукційної сировини. Крім того, забезпечити виробництво та експорт обладнання для використання відновлюваної енергетики на підприємствах, із повільним переходом до виготовлення всіх його частин в середині країни, що надасть можливість створити нові додаткові робочі місця [180].

У січні 2019 року округ Колумбія збільшив цільовий показник ефективності до 100% відновлюваної частки продажів до 2040 року, переглянувши попередню мету, встановлену у 2016 році, на 50% до 2032 року, і зробили DC третьою в США, яка прийняла загальний показник RPS 100%. RPS постійного струму розділений на два рівні. Один рівень включає електроенергію, вироблену з використанням сонячної енергії, вітру, біомаси, геотермальної енергії, паливних елементів, припливу та хвилі, малої гідроенергії та деяких кваліфікованих технологій відходів. Другий рівень – спеціально для сонячних технологій. Для досягнення цілі 100% до 2040 р. Потрібно досягти 10% цілі шляхом вироблення електроенергії за допомогою сонячних технологій, порівняно з попередньою метою 5% до 2032 року [247].

2. Тихоокеанський підхід він направлений на інновації, наукові розробки тощо. Китайські виробники вже займають 40% світового експорту сонячних батарей і 20% – вітряних установок. Ще один напрямок «зелених» технологій, які розвивають в Піднебесній – це нанотехнології, в поточному році був відкритий Глобальний інноваційний центр нановолокна Global Innovation GICNA. Неоголошена мета Пекіна – стати світовим лідером в області «зелених» технологій в XXI столітті.

Китай став першою країною за розміром «зеленої» складової національного пакета антикризових заходів (33,4% від загальної суми),

кошти в першу чергу будуть направлені на захоронення та перероблення відходів, оновлення мереж електропередачі, будівництво високошвидкісних залізниць, покращення систем водопостачання та очистки води [38].

Одна з причин активного розвитку сфери відновлюваної енергетики у Китаї є вимоги знизити екологічне навантаження на навколишнє природне середовище, зменшити обсяги вугільної генерації в структурі виробництва електроенергії, а також, зменшення викидів CO² [180].

У Китаї було підписано та прийнято ряд важливих угод, які охоплюють такі сфери як: зміна клімату, охорона довкілля, збереження озонового шару тощо, а саме «Копенгагенська кліматична угода», «Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату», «Кіотський протокол», «Монреальський протокол», «Паризька угода». Вслід за виходом США з «Паризької угоди» Китай прийняв позиції ініціатора у діяльності яка спрямована на розв'язання проблем зі зміною клімату та її наслідками. Місце та роль Китаю у глобальному кліматичному управлінні посилюється з кожним днем, він виступає захисником навколишнього середовища, довкілля та реалізатором необхідних змін [184].

Інвестиції в Китаї направлені не тільки в поновлювані джерела енергії й поступове відмовлення від вугілля, а й на зменшення споживання ресурсів шляхом підвищення енергоефективності в житлових, комерційних будівлях і поширення транспортних засобів, що функціонують на альтернативних екологічних джерелах енергії. Згідно зі звітом Глобального інституту McKinsey (MGI) [232], ці тенденції уповільнюють зростання попиту на первинну енергію. До 2025 року планується, що попит на ВДЕ досягне максимуму (за умови збереження темпів впровадження нових технологій). Це при зменшенні кількості видобутку.

У 2016 році Китай оголосив національний план з реалізації Порядку дня з Цілей сталого розвитку до 2030 року. Даний план є першим національним планом, який встановлює сфери діяльності й визначає конкретні цілеспрямовані заходи. У ньому всебічно викладена політика

розвитку Китаю і зусилля країни з надання допомоги іншим державам, що розвиваються в процесі глобального здійснення Цілей сталого розвитку ООН. Згідно з ним до 2030 року Китай прагне досягти поставлених цілей в сільському господарстві, охороні здоров'я, освіті, соціальній сфері та економічне зростання. Прогнози припускають, що до 2035 року КНР обжене США, Японію і Європу (разом узяті) з виробництва електроенергії з поновлюваних і екологічно чистих джерел [205].

Австралія займає сильні позиції по сонячній енергії й стійка в інших. Попри те, що відновлювана енергія Австралії потрапила в п'ятірку кращих країн світу, вона, можливо, постраждала після «кліматичних виборів» в травні 2019 року, коли правоцентристська Ліберальна партія здобула перемогу над лейбористською партією.

Через високі ціни на енергоносії новий уряд знизило кліматичні цілі Австралії й призупинило інвестиції в енергетику на суму 17 млрд доларів США [67].

У Новій Зеландії Асоціація стійкої енергетики (SEANZ) повідомила, що новозеландська компанія Vector Powersmart, яка спеціалізується на відновлюваних джерелах енергії, завершила установку першої в країні плавучої сонячної електростанції потужністю 1 МВт для місцевої енергопостачальної компанії Watercare Services Limited. Про початок проекту було оголошено у вересні минулого року.

Зараз на 3000 плавучих понтонах встановлено понад 2700 сонячних батарей. СЕС буде забезпечувати чистою електроенергією станцію очищення стічних вод Watercare разом з мережевою електроенергією і біогазовою установкою. Згідно з даними Vector Powersmart, плавуча сонячна електростанція буде забезпечувати близько 25% від загального обсягу енергії, необхідної на станції Watercare [186].

3. Сучасний європейський підхід на зараз перебуває у перехідному періоді, який направлений на розвиток інноваційних технологій а також незалежність енергетичної системи. Говорячи про тенденції реалізації

«зеленої» економіки та відновлюваних джерел енергії в Європі, згадаємо про стратегію ЄС, до 2030 р. Європа планує знизити викиди на 40% від рівня 1990 р., досягнувши 27% частки відновлюваних джерел енергії в енергобалансі. У країнах ЄС для стійкої енергетичної системи державою розроблена стратегія фінансованих заходів у галузі досліджень та розробок. Для вжиття заходів у держсекторі виділялась додаткова фінансова підтримка урядів країн – членів ЄС. Сучасний уряд також послідовно підтримує плани розвитку «зеленої» енергетики шляхом введення так званої зеленої угоди, націленої на просування енергозбереження та розвиток місцевих проєктів з використання відновлюваних джерел енергії. Уряди наполягають на забезпеченні довгострокової окупності відновлюваних джерел енергії внаслідок впровадження інновацій [174].

Зміна клімату та деградація навколишнього середовища є екзистенціальною загрозою для Європи та світу. Щоб подолати ці виклики, Європі потрібна нова стратегія зростання, яка перетворить Союз на сучасну, ефективну та конкурентоспроможну економіку.

Європейський зелений курс пропонує план дій:

- ✓ стимулювання ефективного використання ресурсів, переходячи до чистої економіки;
- ✓ відновлення біорізноманіття та зменшення забруднення.

Цей план окреслює необхідні інвестиції та наявні інструменти фінансування. Досягнення цієї мети потребуватиме заходів з боку всіх галузей нашої економіки, в тому числі:

- інвестування в екологічно чисті технології;
- підтримка інновацій у галузі;
- випуск більш чистих, дешевих та здорових видів приватного та громадського транспорту;
- будівництво будівель більш енергоефективними;

- співпраця з міжнародними партнерами для вдосконалення глобальних екологічних стандартів.

Зараз уряди найбагатших країн направляють величезні кошти на підтримку економіки. Але це зовсім не означає, що інвестиції в екологічні проєкти мають фінансуватися за залишковим принципом. Саме екологічні проєкти можуть стати одним з локомотивів в будівництві економіки нового типу.

Загальні політичні заходи на рівні ЄС зосереджено на питаннях, що стосуються завершення формування внутрішнього ринку, енергетичних податків, заходи щодо енергозбереження, розповсюдження нових технологій. Для стимулювання розвитку нових технологій у сфері ВДЕ країни використовують такі інструменти стимулювання [19]:

- Іспанія, Германія, Фінляндія, Данія, Греція: премії та компенсації до тарифу на енергію, що вироблена з ВДЕ;
- Нідерланди звільнення від податку частин прибутку, який направлений на розвиток ВДЕ;
- Франція, Швеція: звільнення від екологічного податку споживачів що використовують ВДЕ;
- Ірландія, Велика Британія: «зелені» сертифікати, тендери та квоти на підтримку ВДЕ із загального спеціального фонду;
- Австралія пільгові кредит, пряме субсидювання, податкові знижки [135].

У 2020 році загальні надходження екологічного податку в ЄС склали 299,9 мільярда євро, що становить 2,2% ВВП ЄС і 5,4% загального доходу уряду ЄС від податків і соціальних внесків (рис.1.12). Податки на енергію в ЄС склали понад три чверті загальних надходжень від екологічних податків (77,2% від загальної суми) у 2020 році, значно випереджаючи податки на транспорт (19,1%) і забруднення та ресурси (3,7%) [217].

Надходження екологічного податку за видами, загальні екологічні податки як частка TSC (загальний державний дохід від податків і соціальних внесків) і ВВП ЄС, 2002-2020 (млн євро, %)

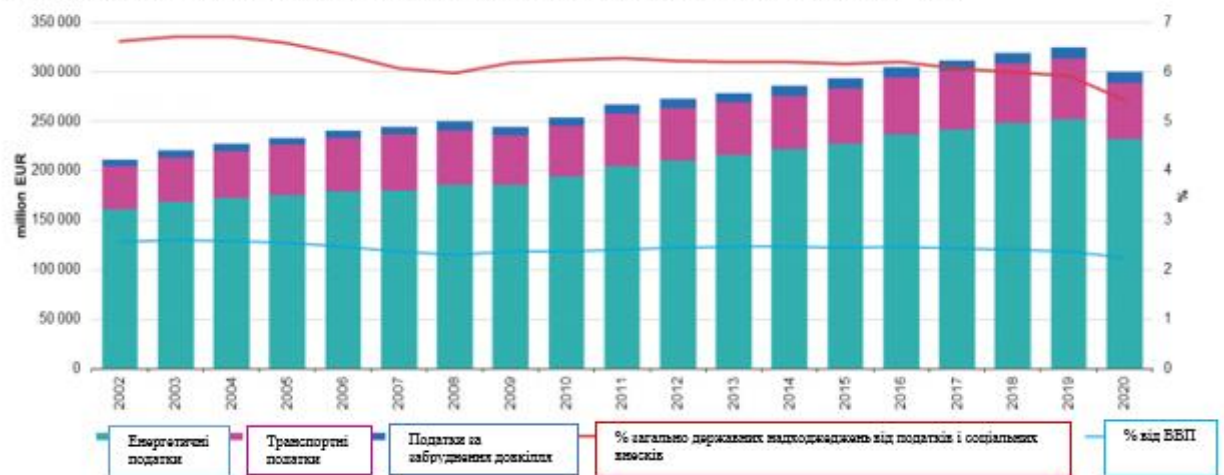

Рис. 1.12 Надходження екологічного податку за видами, загальні екологічні податки як частка TSC (загальний державний дохід від податків і соціальних внесків) і ВВП ЄС, 2002-2020 (млн євро, %) [217]

У Чехії, Бельгії, Швеції, Литві, Франції, Словаччині, Австрії використовують специфічні екологічні податки – на відходи електричного та електронного устаткування (WEEE), закладені у вартість товару розраховуються на одиницю придбаного товару (найбільша сума в 30 Євро сплачується за холодильники у Швеції, найменша - 5,5 Євро - у Чехії). На Мальті тим хто продає електроенергію, яка виробляється з фотоелектричних одиниць, встановлюються пільгові тарифи, люди які не хочуть або не можуть встановити сонячні батареї на даху свого будинку, найближчим часом повинні сплатити додаткові податки. У країнах таких як Німеччина, Велика Британія, та Австрія діє податок на авіаційне паливо або авіаперевезення, на розмір цього податку впливає дальність польотів та стягується за триступеневою схемою, що визначається дальністю польоту [196].

Стимулювання природоохоронної діяльності здійснюється за допомогою політики надання державних пільг та економічної допомоги підприємствам, які борються із забрудненням навколишнього середовища.

Також, стрімко розвивається ринковий механізм природоохоронної діяльності, який встановлює застосування екологічних субсидій, зборів, позик, штрафів, податків, кредитів і квот, пов'язаних з викидами шкідливих речовин. Вони дають змогу поділити фінансові ресурси та акумулювати їх на державних рахунках або в спеціальних фондах. Наприклад, екологічні субсидії мають форму інноваційних субсидій, що покривають частину видатків на розробку нових технологій, і позик на устаткування природоохоронного призначення, на відновлення якості середовища або субсидій для покриття позик. Саме така політика притаманна для Австрії, до того ж існує інвестиційна премія за капітальні вкладення, спрямовані на охорону природи [196].

Франція є світовим лідером в області морської енергетики, але головна причина, по якій Франція піднялася в рейтингах по відновлюваній енергетиці, полягає в її провідній ролі на плавучому ринку офшорних вітрів і наземних вітропарків.

У Франції 17 серпня 2015 року був прийнято Закон про перехід до відновлюваної енергії для «зеленого» зростання та зобов'язав Францію скоротити викиди парникових газів на 40%, нижче рівня 1990 року до 2030 року [209].

Закон визначає середньо- та довгострокові цілі національного виробництва та споживання енергії:

- скоротити викиди парникових газів, щоб сприяти досягненню цілі зменшення викидів в ЄС на 40% до 2030 року (у порівнянні з рівнями 1990 року);
- скоротити споживання Францією викопного палива на 30% до 2030 року;
- зменшити частку ядерної енергії до 50% виробництва електроенергії до 2025 року;

- збільшити частку відновлюваних джерел до 32% кінцевого споживання енергії до 2030 року та до 40% виробництва електроенергії;
- удвічі зменшити кінцеве споживання енергії у Франції до 2050 року (у порівнянні з 2012 роком);
- скоротити відходи, що потрапляють на звалища, на 50% до 2050 року [135].

Два промислові рішення особливо зосереджені на енергетичному переході: нові ресурси та стійкі міста. Урядова програма «Індустрія майбутнього», покликана модернізувати французьку промисловість на основі використання цифрових технологій, також включає мету підвищення енергоефективності промислових процесів [237].

Франція входить в п'ятірку лідерів за індексом екологічної ефективності й зайняла 5 місце у 2020 році. Аналізуючи складники індексу (рис. 1.13) можна зробити висновок, що Франція у 2020 році акцентувала на охорону навколишнього середовища, а це якість повітря, чиста вода і каналізація та зменшення викидів важких металів, що пов'язане зі шкідливим впливом на довкілля (кадмій, ртуть та свинець), забруднення повітря та ін.

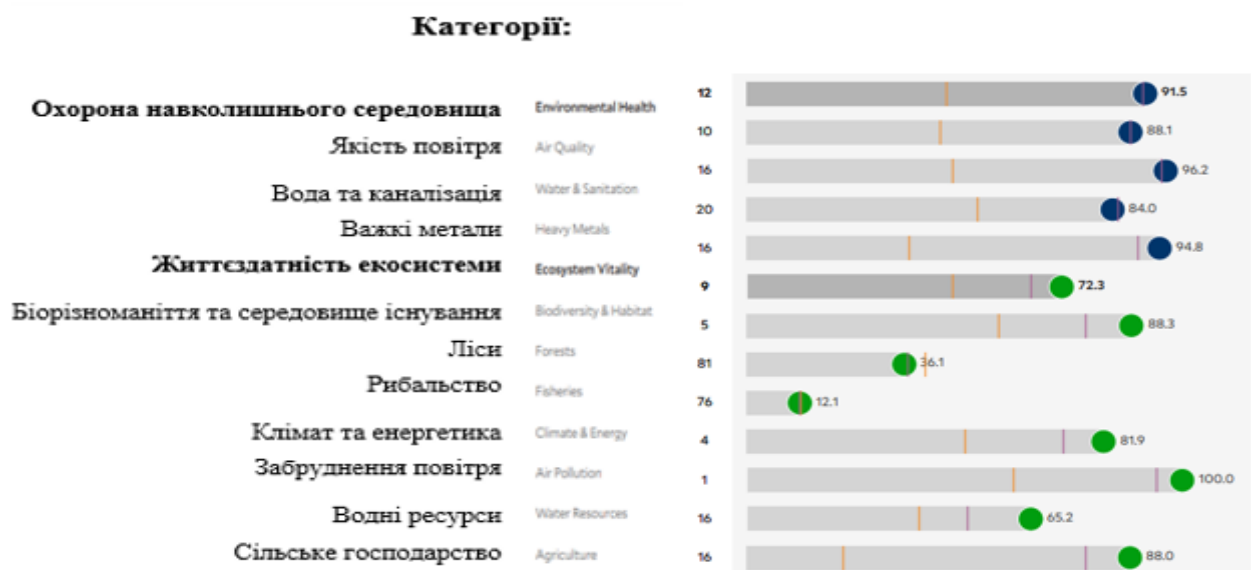

Рис. 1.13 Складники Індексу Екологічної ефективності у Франції за 2020 рік [210].

Франція успішно виконала свої зобов'язання за Кіотським протоколом, а заохочувальні заходи, вжиті урядом, привели до зростання нових промислових секторів. Провідне місце належить поновлюваним джерелам енергії, які стають пріоритетними в енергетичних планах Франції: сонячна і вітряна енергія, гідроелектростанції, біомаса і біопаливо.

Також були визначені основні напрямки подальшої роботи в екологічному напрямку: боротьба з кліматичними змінами, захист і поліпшення біорізноманіття та навколишнього середовища, захист здоров'я та екології при збереженні економічного зростання. Згідно з новою державною екологічною політикою Франції передбачається підтримувати наявний рівень національного добробуту, використовуючи в чотири рази менше енергії й сировини. Основні проєкти будуть реалізовуватися в області будівництва, транспорту, енергетики та утилізації відходів [135].

Крім того, країна бере активну участь в інноваційному проєкті у сфері енергетики ITER (Міжнародний термоядерний експериментальний реактор): він передбачає проєктування і будівництво експериментального термоядерного реактора, який може виробляти практично необмежену кількість енергії й мало забруднює навколишнє середовище [129].

В Австрії два роки назад було закрито останню в країні ТЕЦ, яка працювала на вугіллі. Цю електростанцію переобладнають на газ та залишають у резерві. Австрія рухається шляхом який вибрали розвинені країни ЄС, це підтверджує закриття станції електроенергетичною компанією Verbund. Країна зобов'язана повністю перейти на вироблення електроенергії з відновлюваних джерел до 2030 року, а також стати кліматично-нейтральною до 2040 року, потрібно відзначити, що для уряду Австрії, це рішення не було складним. Сьогодні в країні на основі відновлюваних джерел енергії виробляється приблизно 75% електроенергії, з яких більше ніж 60% становить гідроенергетика. Водні ресурси дозволяють країні не звертати уваги на проблеми зі зберіганням енергії та балансуванням, що не скажеш за

країни де серед відновлюваних джерел енергії перевищує сонячна чи вітрова електроенергія [180].

Зараз в Австрії проходять дебати на рівні громадян та уряду, головна тема: потреба прийняти нову державну стратегію, яка має більш амбіційні плани та більші часові рамки. Свою пропозицію висунула Асоціація відновлюваної енергетики Австрії що необхідно прийняти нову енергетичну стратегію щонайменше до 2030 року, метою якої є скорочення кінцевого енергоспоживання на 940 ПДж порівняно з 1990 роком, нарощування частки відновлюваної енергії до 60% та скорочення викидів парникових газів на 60% до 2030 року [135].

Варто зазначити, що вже на сьогодні 100% електроенергії в Нижній Австрії, найбільшій федеральній землі країни, генерується з ВДЕ, а саме, 63% – на ГЕС, 26% – на ВЕС, 9% – з біомаси й 2% – з сонячної енергії. Що стосується Австрії в цілому, відновлювані джерела забезпечують 75% всього обсягу виробництва електроенергії [180].

А також розглянемо досвід деяких країн, які вважають напрямок ВДЕ пріоритетним.

У Індії уряд оголосило у 2018 році, що буде виставляти на аукціон 40 ГВт енергії вітру і сонця щороку до 2028 року, щоб допомогти країні досягти 500 ГВт відновлюваної енергії до цього року, але виникли побоювання через скасування тендерів на сонячну енергію, і тільки 20 ГВт відновлюваної потужності були запропоновані в тендері 2018 року [154].

Одна з провідних країн у сфері відновлюваної енергетики є Шотландія. До 2020 року влада визначила відмовитися від спалювання викопного палива, і це завдання було виконано. Як зазначає ZME Science, в цьому році регіон, швидше за все, буде отримувати всю свою електрику з чистих джерел. За даними Scottish Development International [238], вже у 2015 році ВДЕ покривали 59% потреб Шотландії в електриці. До 2017 року частка зросла до 68,1%, а до 2018 - до 74,6%. У період з січня по липень 2019 року Шотландія виробила 9 831 320 МВт год енергії вітру. Цього достатньо, щоб

забезпечити регіон електрикою на 182%. Надлишки поставляються на північ Англії.

В основному шотландська енергетика покладається на вітер, але й використовуються й інші джерела чистої електрики, включаючи сонячні, геотермальні, приливні й гідроелектростанції, а також установки зі спалювання біомаси. Якщо прогноз справдиться, то Шотландія виявиться в нечисленному, але почесному списку країн і регіонів, які вже виробляють більшу частину енергії шляхом використання відновлюваних джерел енергії. Зараз в ньому Ісландія, Парагвай, Албанія і Демократична Республіка Конго. Наступною метою в Шотландії стане декарбонізація інших секторів економіки – в першу чергу теплопостачання і транспорту. Наприклад, до 2032 року під заборону потраплять бензинові й дизельні автомобілі. Кліматичної нейтральності шотландська влада має намір досягти до 2045 року – на п'ять років раніше, ніж Великобританія в цілому.

Розмір «зеленої» економіки у світі поки що незначний, тому у науковій літературі термін «зелена» економіка інколи визначається як «зелені» паростки (green shoots) економіки. «Зелені паростки» – це термін, який використовується для опису ознак економічного відновлення або позитивних даних під час економічного спаду. Термін «зелені пагони» є посиланням на ріст і відновлення рослин, коли рослини починають проявляти ознаки здоров'я та життя, і, отже, використовувався як метафора для відновлюваної економіки [225].

Досвід ряду країн показав, що відновлювані джерела енергії можна надійно інтегрувати в енергосистеми. Багато країн та регіонів у багатьох частинах світу досягли успіху у виконанні цього завдання, використовуючи різні підходи та скориставшись ресурсами своєї гнучкості. Вони залишають світові великий набір інструментів та уроків, які слід інтегрувати до набору інструментів, що визначають політику [135].

Чисті енергетичні переходи несуть серйозні структурні зміни в електроенергетичні системи у всьому світі. За останні десять років кількість

змінних джерел енергії вже зросла. Тенденція має продовжуватись і навіть прискорюватися, оскільки сонячна фотоелектрична енергія та вітер стають одними з найдешевших джерел електроенергії та сприяють досягненню цілей щодо зміни клімату. За сценарієм сталого розвитку МЕА середньорічна частка змінних відновлюваних джерел у загальному виробництві досягне 45% до 2040 року.

Отже, на сьогодні найголовніше у розвитку країн є запровадження політики, яка спрямована на економічне зростання відповідно до нових глобальних тенденцій сталого розвитку, точніше до моделі «зеленої» економіки.

Зараз після негативного впливу пандемії Covid-19 на мирову економіку, була зроблена спроба передбачити трансформацію світу, Європи й України після закінчення пандемії COVID-19. Акцент зроблений на тому, що пандемія істотно послабить старі сектори економіки, засновані на низькокваліфікованій робочій силі й старих технологіях [61]. Та направити сили на стійкий шлях розвитку, активізувати розв'язання проблем зміни клімату, захисту навколишнього середовища, запобігти втраті біорізноманіття та забезпечити здоров'я і безпеку людства.

Шість кроків які пов'язані з боротьбою зміни клімату, які сприятимуть після кризового відновлення:

- передбачити створення нових «зелених» робочих місць і підприємств в перехідний період й інвестувати в декарбонізацію всіх аспектів нашої економіки;
- використовувати гроші платників податків на допомогу підприємствам, які орієнтовані на створення нових робочих місць і забезпечити сталий розвиток;
- домагатися переходу від «сірої до зеленої» економіки;
- направляти державні інвестиції в сектори й проекти, що забезпечують сталий розвиток й сприяють захисту навколишнього середовища і

боротьби зі зміною клімату. Припинити субсидування галузей, зосереджених на видобутку викопного палива;

- враховувати ризики й можливості, пов'язані зі зміною клімату в рамках глобальної фінансової системи;
- об'єднати зусилля міжнародної спільноти для вирішення обох надзвичайних ситуацій (пандемії та зміни клімату) [250].

Модель державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки розширює та удосконалює концепцію сталого соціально-економічного розвитку. Організація ЮНЕП відмітила що, для реалізації державної політики «зеленої» економіки, не має якогось універсального рішення. «Зелена» економіка почала своє існування у відповідь на вчинки та дії сучасності, такі як деградація природного капіталу, збільшення бідності населення у світі, прискоренням настання та збільшення масштабу світових криз.

Кожен захід який проводиться для реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в країні, повинен бути пов'язаний з характеристикою і природною спадщиною кожної країни, рівнем її розвитку, результативністю її установ, та характером і масштабом переважаючих дефектів ринкового механізму, секторами, які встановлені в якості пріоритетних, цільових показників та іншими умовами, що є особливими для конкретної ситуації.

Потрібно зазначити, що перехід до політики сталого розвитку «зеленої» економіки буде нести вигоду як для міжнародної спільноти, так і для всіх націй що орієнтуються на розв'язання проблем зі зміною клімату, продовольчої, енергетичної й водної безпеки. Ця модель розвитку визначається як ефективне реагування фінансової кризи, яка призведе до досягнення цілей сталого розвитку. І також є потреба надалі вивчати концепції «зеленої» економіки, зокрема, в країнах, що розвиваються, і з перехідною економікою.

Висновки до першого розділу

1. У ході дослідження, було проаналізовано основні концепції реалізації політики сталого розвитку та «зеленої» економіки, визначено потребу у переході від класичної концепції розвитку економіки до нової парадигми «зеленої» економіки, яка формується на основі використання ВДЕ, екологічно-чистих технологій виробництва, «зеленого» будівництва, а також реалізацією програм очищення повітря, води й ґрунту від забруднень, перероблення та утилізації відходів тощо.

Головною метою сталого розвитку на основі «зеленої» економіки є використання природних ресурсів, що спрямоване на задоволення людських потреб з одночасним забезпеченням сталості природних систем та навколишнього середовища. Такий підхід пов'язаний зі здатністю людства розумно використовувати, створювати й фінансувати ресурси, що становлять основу нашої економіки.

2. Узагальнюючи підходи до трактування сутності понять «державна політика», «сталий розвиток», «зелена» економіка», «механізму державного регулювання» [31;36;75;77;86;91;93;95;102;188;194;225] та «державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, останню можна визначити як діяльність системи органів державної влади яка направлена на формування і реалізацію поставлених цілей у процесі управління суспільним розвитком, з метою забезпечення переходу до «зеленої» економіки та нових екологічно безпечних технологій виробництва й споживання товарів і послуг які не ставлять під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь.

Найосновніше для переходу до сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки є об'єднання економічної й екологічної політик. Цей процес надасть можливість для виникнення нових джерел економічного розвитку, що зі свого боку, знизить тиск на природний капітал. Крім того, така інтеграція, є основою для підвищення соціальної справедливості та запровадження нових стратегій збалансованого розподілу екологічних

витрат, залучення вітчизняних і закордонних інвестицій у сферу «зеленої» економіки.

3. При визначенні особливостей та специфіки функціонування системи регулювання державної політики, встановлено, що основою для ефективної реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки є формування стратегій та програм розвитку й планів їх реалізації, з визначеними механізмами та інструментами досягнення поставлених цілей, а також застосування системи моніторингу й оцінки результатів які досягнуті, відповідно до поставленої мети. Застосування цих заходів повинно здійснюватися в кожній сфері, що задіяні у реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки.

4. Основними механізмами реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки визначено правовий, економічний, адміністративний та інформаційний. Ефективне функціонування системи державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки можливе лише завдяки злагодженому функціонуванню всіх механізмів системи. Найбільше значення при застосуванні цих механізмів, має надаватися економічному та адміністративному механізму, бо саме вони, відіграють провідну роль у реалізації екологічно орієнтованих заходів, які передбачені стратегіями «озеленення» національної економіки. Однак, на сьогодні потрібно також налагодити взаємовідносини між державною владою й громадянами, зокрема сформувати інформаційний зв'язок із громадою, надавати інформацію про можливості громадян брати участь у реалізації політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, проявляти ініціативу, в рамках законодавчих, нормативно-правових актів, які направлені на регулювання самоврядної діяльності в Україні.

5. Узагальнено закордонний досвід реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що дозволило виокремити три основні підходи щодо реалізації концепції сталого розвитку на основі «зеленої» економіки. Північно-американський підхід головна мета

незалежність енергетичної системи, Тихоокеанський підхід направлений на розвиток інновацій, наукові розробки тощо та Європейський підхід який на зараз перебуває у перехідному періоді, та направлений на розвиток інноваційних технологій, а також на незалежність енергетичної системи. Усі країни світу як один із пріоритетів розвитку виділяють сектор енергетики, з використанням ВДЕ та підвищення рівня енергоефективності. Більше того, політика країн спрямована на розбудову моделі так званої «зеленої», або «низько вуглецевої» економіки шляхом зменшення викидів парникових газів та зведення до мінімуму негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. Зокрема поширеним є використання фіскальних стимулів: встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які не завдають шкоди довкіллю.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз державної політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки України

Концепція «зеленої» економіки розглядається як головний напрямок та основа при реалізації державної політики, що базується на принципах сталого розвитку та перебуває в єдиному еколого-економічному просторі на найближчий час.

Зараз в Україні на застарілих енергонеефективних підприємствах, використовуються екологічно шкідливі технології, тому зміна моделі економіки на нову «зелену», є стратегічним пріоритетом розвитку та дає змогу забезпечити національну безпеку в країні.

Що стосується визначення поняття «сталого розвитку», проведений у дисертаційному дослідженні аналіз літературних джерел у першому розділі першого пункту, свідчить про інтенсивні наукові дослідження в галузі сталого розвитку економічних систем. Водночас залишається значна кількість невирішених і спірних питань по понятійно-категоріальному апарату теорії сталого розвитку. Головні принципи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки представлені на рис. 2.1 [132].

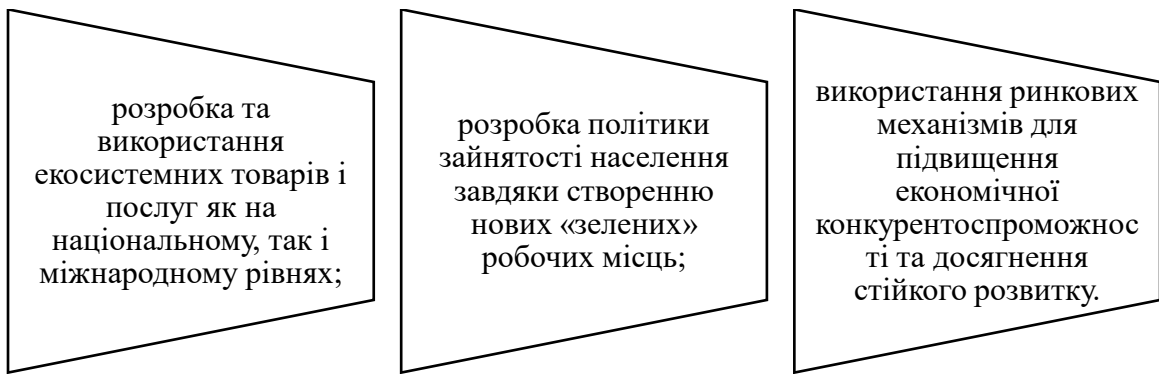

Рис. 2.1 Принципи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.

Найосновніше для переходу до державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки є об'єднання економічної й екологічної політик. Цей процес є перспективний для виникнення нових джерел економічного розвитку та зменшить тиск на природний капітал. Крім того, така інтеграція, є основою для підвищення соціальної справедливості та запровадження нових стратегій збалансованого розподілу екологічних витрат.

Основою для реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки є стале використання природних ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля від використання традиційних джерел енергії, тому якщо засоби виробництва та пріоритети розвитку суспільства зміняться, то до 2050 року для того щоб вижити, людству потрібно буде використовувати ресурси трьох таких планет як Земля.

У різні періоди формуванням та реалізацією державної політики сталого розвитку опікувалися РНБО, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство освіти й науки, молоді та спорту України.

Формуванням й реалізацію стратегії державної політики сталого розвитку в Україні на засадах «зеленої» економіки, відповідно до настанов експертів ООН, досвіду країн Європейського Союзу, щодо визначення стратегічних пріоритетів «зеленої» економіки, як механізму реалізації

сталого розвитку, що охоплює соціальні й екологічні питання, доречно доручити Міністерству економіки та торгівлі України й створити при ньому міжвідомчу робочу групу.

Починаючи з другої половини минулого десятиріччя в Україні зроблено перші кроки до визнання політики сталого розвитку на національному рівні, при складному й напруженому процесі розбудови держави, становлення державних інституцій, створення основ для соціально-економічних перетворень, нових суспільно-політичних відносин та розробці ідеології сталого розвитку як базис державних стратегій XXI ст.

Досвід формування та реалізації української державної політики зі сталого розвитку має приблизно двадцять п'ять років (рис. 2.2):

Рис. 2.2 Формування та реалізації української державної політики зі сталого розвитку

Джерело: складено автором на основі [46]

Перший період (1997 – 2003 рр.) – формування державної політики сталого розвитку.

За постановою КМУ від 30 грудня 1997 року № 1491 [151] була створена Національна комісія сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України. Це був консультативно-дорадчий орган, щодо визначення національної стратегії розвитку суспільства, на базі гармонійного розвитку

економічних, соціальних та екологічних складників. Але у 2003 році за постановою КМУ № 1414 вона була ліквідована.

Було розроблено урядовий проект Концепції сталого розвитку України, але Верховною Радою України прийнятий не був. А також, створено Національну раду зі сталого розвитку України при Президентові України, однак вона фактично не збиралася.

Другий період (2003 – 2015 рр.) – становлення державної політики сталого розвитку.

За рішеннями державних органів влади (Президента України, КМУ, ВРУ, місцевих органів виконавчої влади) сформовано програмні документи, в яких акцент зроблено на принципах сталого розвитку, вирішення глобальних, національних і регіональних проблем. У 2003 році була затверджена Комплексна програма з реалізації на національному рівні рішень, які прийняті на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки. Зазначено, що реалізація цієї Програми буде фундаментом для стратегічного планування переходу України на засади сталого розвитку та інтеграція її у Європейський союз. Разом з тим, цей документ визначав шляхи розв'язання глобальних і національних проблем в Україні, внаслідок переходу до сталого розвитку, а також є важливим елементом державної політики, що направлена на розвиток економічних, соціальних і екологічних складових.

У 2010 році Європейська Комісія почала розробляти нову стратегію сталого зростання, яка мала назву «Європа – 2020», мета її забезпечити населення новими робочими місцями, а також була направлена замінити Лісабонський договір 2000 року. Головний напрямок стратегії вивести Європу з кризи та підготувати економіку ЄС до: сталого зростання, ресурсозбереження та старіння населення.

Стратегія «Європа - 2020» [213] визначала три основні взаємозалежні пріоритети:

- розвиток економіки, що розкривається на знаннях, науці, інноваціях та цифрового суспільства, як ключові елементи конкурентоспроможності;

- сталий розвиток економіки, що розкривається через ефективне використання природних ресурсів, конкурентної та низьковуглецевої економіки;
- забезпечення соціальної та територіальної єдності, через підвищення рівня зайнятості та боротьби з бідністю.

Відповідно до цієї стратегії [213] кожна країна, яка є членом ЄС зобов'язана була сформулювати державну політику, для того щоб досягнути такі цілі:

- збільшити рівень зайнятості населення з 65% до 69%;
- збільшити інвестиції у сферу наукових досліджень з 1% до 3% ВВП ЄС;
- досягнути цілі «20/20/20»: скоротити викиди парникових газів на 20% та збільшити частку ВДЕ до 20% від загального споживання електричної енергії до 2020 року;
- зменшити кількість населення, у яких незакінчена середня освіта з 15% до 10%;
- зменшити кількість європейців, які живуть за межею бідності на 25%.

Третій період (2015 – 2020 рр.) – активізація державної політики сталого розвитку.

Україна прийняла міжнародні документи, які направлені на досягнення цілей сталого розвитку, й відповідно до 2020 року були прийняті: «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»», «Концепція сталого розвитку населених пунктів», «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та інші [21].

У 2015 р. в Україні було прийнято стратегічний документ «Україна 2020», який значною мірою був націлений на труднощі, що стоять перед країною, щодо нинішньої соціально-економічної й екологічної ситуації та розв'язання проблем з євроінтеграцією.

Стратегія сталого розвитку «України – 2020» [182] включає 62 реформи, з яких вісім реформ та дві програми є пріоритетними, а також зазначено 25 показників які повинні бути досягнуті для розвитку країни. Ця стратегія складалася з чотирьох напрямків: сталий розвиток країни; відповідальність і соціальна справедливість; безпека держави, бізнесу та громадян; гордість за Україну в Європі та світі.

Основні завдання: реформувати систему державної безпеки й оборони, охорони здоров'я, податкову, правоохоронну, децентралізації, державного управління, здійснити антикорупційну, судову реформи, оновити владу та розвивати підприємництво.

Також серед пріоритетів були визначені дві головні програми, а це: енергонезалежність і популяризація України у світі, та у світовому інформаційному просторі просувати інтереси нашої держави [182].

Четвертий період (2020 – до тепер) – розбудова державної політики сталого розвитку.

На сьогодні в Україні вже зроблено рішучі кроки до офіційного визнання всесвітньої стратегії сталого розвитку: створено Національну комісію сталого розвитку України, розроблено Цілі сталого розвитку, затверджено Концепцію та Стратегію національної екологічної політики України до 2030 року, розроблено Національний План дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020 – 2025 роки, розроблено проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року тощо. Крім того, як зазначають міжнародні експерти, Україна за реалізацією «Цілей сталого розвитку» (ЦСР) перебуває нарівні з іншими країнами пострадянського простору.

Після розроблення універсальних рамок ЦСР (Цілі Сталого Розвитку), багато країн адаптували їх і встановили цільові показники розвитку, відповідно до рівня та особливостей розвитку своєї держави, календар подій з впровадження ЦСР в Україні представлений на рис. 2.3. У підсумку Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до

2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань [117].

Інклюзивний процес адаптації Цілей сталого розвитку (ЦСР), який був адаптований до національного контексту розвитку, призвів до створення національної системи ЦСР, що складається з 86 національних цілей зі 183 показниками моніторингу. Уряд створив Міжвідомчу робочу групу з ЦСР. Визначено відповідальність міністерств за цілі ЦСР, Президент України видав Указ, що встановлює ЦСР як еталон для програмування та прогнозування документів, розроблена система моніторингу ЦСР, проведена оцінка включення ЦСР у національне та субнаціональне планування. Цільові цілі ЦСР були включені в 162 урядові нормативно-правові акти (4300 запланованих заходів). У березні 2020 року КМУ прийняв свою Програму, підтверджуючи прихильність ЦСР [239].

Рис. 2.3 Цілей сталого розвитку в Україні: календар подій

Уроки, отримані як відповідь на пандемію, свідчать про те, що Україна повинна змінити та реформувати такі сфери: соціальної допомоги; охорони

здоров'я; координації професійних відомств; підтримку найбільш вразливих верств населення (особливо дітей); відновлення повного циклу виробництва деяких товарів (хімічна, фармацевтична промисловість), а також запровадити дистанційну освіту.

Запропонована в Україні Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, охоплює низку позитивних моментів, а саме: певною мірою спадковість зі Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженою Указом Президента України від 12.01.2015 р. N 5/2015; орієнтація на 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, основних положень Оновленої стратегії сталого розвитку ЄС; визначення кількісних параметрів (ключові цільові показники) досягнення значної кількості завдань в розрізі відповідних операційних цілей та з диференціацією за часовими періодами [24].

Крім того, дана стратегія базується на SWOT-аналізі та аналізі недоліків політики, законодавчих актів, програм і планів у восьми сферах діяльності, а саме в сільському господарстві, регіональному і місцевому розвитку, економіці, соціальній політиці, природокористуванні та охороні довкілля, енергетики, транспорті, освіті та науки.

Згідно з проєктом [166] цієї стратегії, вона направлена досягнути поставленої мети розвитку, а інструментом її реалізації є Національний план дій (дорожня карта) переходу України до сталого розвитку, який буде прийнято після того, як затвердять Стратегію.

Стратегія встановлює собою внутрішню єдність системи цілей стратегічного та операційного переходу з гармонійним розвитком економічних, соціальних та екологічних складових до 2030 року. Крім того, вона встановлює інституційні засади реалізації Стратегії, напрями міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії, головні чинники та інструменти її впровадження. Цільові показники визначені для трьох періодів реалізації Стратегії: 2017–2020 рр., 2021–2025 рр., 2026–2030 рр.

У стратегічному плануванні є позитивні зміни, за п'ять років: органи державної влади більше уваги приділяють змісту стратегії й більш відповідальні до її виконання. Напрямок розвитку України є інтеграція в ЄС. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2030» має вигляд більш розробленої й реалістичної стратегії, а саме:

1. наявні чіткі стратегічні цілі;
2. зазначено, як буде реалізуватися дана стратегія;
3. як саме буде проводитися моніторинг;
4. індикатори є реальні до виконання та відштовхуються від реального стану речей [177].

Економіка нашої держави вимагає дій для пристосування до зовнішніх вимог та розвитку конкуренції у екологічно безпечній, ефективній, наукоємній «зеленій» економіці, що базується на екологічних стандартах виробництва й споживання товарів і послуг. На сьогодні темпи розвитку економіки в Україні помірні та супроводжується деградацією довкілля. Необхідно впроваджувати зміни пануючої моделі розвитку у бік «зеленого» зростання, підвищувати міжнародний імідж країни та виконувати свої зобов'язання відповідно до міжнародних угод не тільки на державному, а й на регіональному рівні.

У зв'язку з цим можна визначити, що економіка України неконкурентоспроможна внаслідок енергомісткості та ресурсозатратності, тому необхідна її екологізація – перехід на відновлювані джерела енергії, впровадження «зелених» технологій та раціональний підхід до використання ресурсів. Доцільним є отримання синергії від впровадження економічної та екологічної складової економічного розвитку. Необхідно запуснути процес зеленого економічного розвитку. Але заважають накопичені роками системні проблеми, зокрема:

- перевага надається експортно-сировинному виробництву, що заважає перейти на міжнародні стандарти енерго- та ресурсоефективності;

- податкова політика, основа якої є мінімізація податкових зобов'язань, стимулює розвиток сировинних галузей та спекулятивних послуг;
- неефективна система підтримки від держави, що на даний момент сприяє проїданню отриманих субсидій у видобувних і сільськогосподарських галузях;
- відсутність відповідності рівня заробітної плати та продуктивності праці.

При цьому, державні органи створюють необхідні рамкові умови, сприятливі для запровадження сучасних і екологічно безпечних засобів виробництва.

Підприємства повинні знизити рівень споживання енергії та більш ефективно використовувати ресурси. Ці заходи допомагають знизити виробничі витрати, товари з України у цьому випадку зможуть бути запропоновані покупцям на міжнародному ринку за конкурентоспроможними цінами. Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС та приєднавшись до Європейської енергетичної спільноти, Україна зобов'язалася здійснити модернізацію задля переходу до ресурсо- та енергоефективної економіки.

Потрібно відзначити, що на даний момент немає «загальної» інструкції реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. Такий перехід безпосередньо залежить від рівня розвитку економіки країни, від її політичних та інституційних умов тощо. На нашу думку, основою для реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні повинна відбуватись за такими напрямками, які зазначені на рис. 2.4.

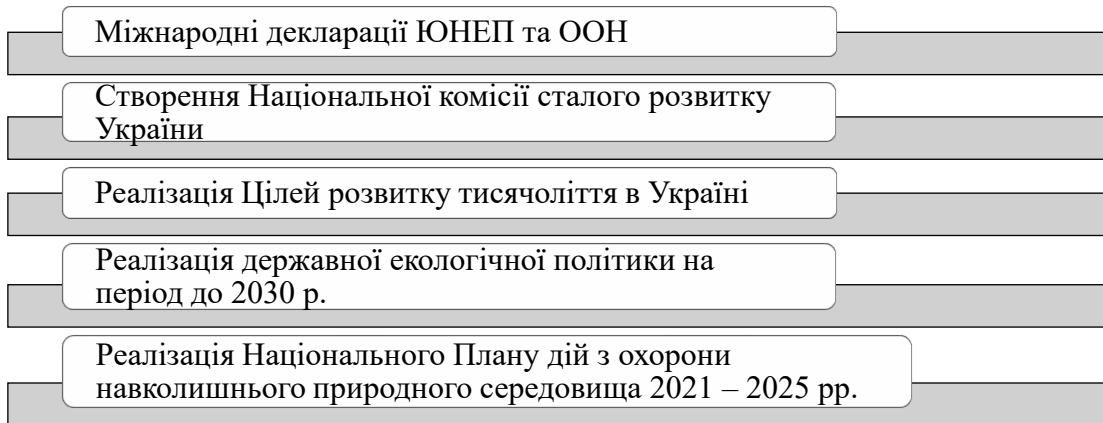

Рис. 2.4 Основа для реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні [133]

Реалізація цієї політики, має бути направлена на використання ВДЕ, чистих технологій у сільськогосподарській діяльності, екологічно чистого виробництва, «зеленого» будівництва, а також має бути направлена на очищення води, повітря та ґрунту від забруднень, переробку та утилізацію відходів тощо.

Для визначення ефективності реалізації цієї політики варто скористатись аналізом індексу Sustainable Development Goals Index [241], у 2020 році Україна зайняла 36 місце (SDG Index - 75,5) серед 165 країн світу, випередивши Грецію (37-ме місце), Ізраїль (38), Люксембург (42), Росію (46). Першу трійку країн-лідерів за цим індексом складають Фінляндія, Швеція, Данія. Останнє місце посідає Центральноафриканська республіка. Динаміка Індексу прогресу за програмними цілями сталого розвитку з 2010-2021 року представлена на рис. 2.5.

За даними Моніторингового звіту який розробила Державна служба статистики за підтримки ЮНІСЕФ в Україні [111], можна сказати, що основними здобутками України до 2020 року є зменшення рівня бідності населення: з 58,3% у 2015 р. до 43,2% у 2018 р. Також можна виділити, що зросли стандарти оплати праці та збільшився рівень охоплення населення

житловою субсидією (з 12% у 2014 р. до 64% у 2017 р.). Україна долучилася до міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 та запроваджує освітню реформу «Нова Українська школа». У 2019 році було засновано роздрібний та повномасштабний ринок електроенергії. Через спрощення умов ведення малого і середнього бізнесу у період з 2016–2019 рр. зросло у 2,5 рази позитивне сальдо зовнішньої торгівлі інформаційно-комунікаційних технологій, запроваджено високошвидкісний інтернет 4G. В Україні у 41,5 рази збільшився рівень державної підтримки місцевого та регіонального розвитку, з 2015 року сформовано 1029 об'єднаних територіальних громад. Основні перешкоди є збройна агресія що триває, застаріла інфраструктура, неефективне державне управління, недостатня ресурсна підтримка та обмежене фінансування. Ситуацію погіршують проблеми, пов'язані з COVID-19 [239].

Рис. 2.5 Індекс прогресу за програмними цілями сталого розвитку з 2010-2021 року

Джерело: складено автором на основі [239]

Якщо розглянути внесок українського бізнесу в реалізацію Україною Цілей сталого розвитку то найчастіше український бізнес впроваджує практики, які спрямовані на досягнення трьох цілей: Ціль 4 «Якісна освіта»; Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання»; Ціль 3 «Міцне здоров'я і благополуччя». Найменше українські компанії у своїх звітах згадують такі Цілі, як: Ціль 2 «Подолання голоду, розвиток сільського господарства»; Ціль 14 «Збереження морських ресурсів». Така компанія як АТ «Укргазвидобування» у серпні 2020 р. затвердило «Стандарт корпоративної соціальної відповідальності АТ «Укргазвидобування» у відносинах із громадами, благодійними й громадськими організаціями», який побудований з урахуванням внеску компанії в досягнення трьох Цілей сталого розвитку: Ціль 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння добробуту для всіх в будь-якому віці. Ціль 4: Забезпечення всеохоплюючої й справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Ціль 11: Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів [25].

Але у Добровільному національному огляді [52] досягнення Цілей сталого розвитку зазначено, що перший (адаптаційний) період досягнення Україною Цілей сталого розвитку завершився. Для країни настає вирішальний період, протягом якого національні завдання Цілей сталого розвитку повинні бути виконані. Без стратегічного бачення, структурних перетворень в економіці, управлінні, соціальній політиці країні не обійтися. Бачення трансформаційних процесів в економіці України протягом наступного десятиліття (сформульоване на основі консультацій під час підготовки Добровільного національного огляду) свідчить про те, суспільний запит на перетворення, створення нової моделі економіки досить високий. В цих умовах компаніям потрібно розробити довгострокові стратегії сталого розвитку, інтегрувавши в них Цілі сталого розвитку.

Тому можемо сказати, що за рейтингом сталого розвитку Україна відстає від розвинутих країн. Здебільшого індикатори Стратегії сталого

розвитку 2020, були нереалістично, чи слабо реалістично досягнуті, що в подальшому є загрозою для досягнення визначених стратегічних цілей. Причинами цього є: нераціональне планування в рамках стратегії: запланована велика кількість реформ (всього – 62) за короткий проміжок часу (5 років); недостатність кадрових та інформаційних ресурсів для їх реалізації; недостатнє фінансове забезпечення для реалізації усіх видів реформ (судова, адміністративна, реформа охорони здоров'я, реформа децентралізації потребують значних фінансових ресурсів держави, що прямо чи непрямо скеровуються із бюджету). Індекс сталого розвитку перебуває на низькому рівні, хоча упродовж останніх років підвищується (із 72,43 у 2010 р. – до 75,21 у 2020 р.).

Завдання які потрібно впроваджувати в Україні протягом наступного десятиліття: розвивати науку та інновації; запроваджувати кругову економіку; підтримувати підприємницьку діяльність; реалізувати інфраструктурні проєкти; модернізувати сферу поводження з відходами; раціонально використовувати земельні, водні і лісові ресурси; сформувати нові робочі місця з еко змінами у виробництві.

Основні умови ефективного переходу до реалізації державної політики сталого розвитку в контексті «зеленої» економіки:

- якісне перетворення техніко-технологічного способу виробництва, який повинен забезпечувати збереження екологічних систем та їх здатність служити основою довгострокового розвитку;
- зміни в галузевій структурі економіки з акцентом на розвиток екологічно нейтральних її секторів, включаючи сферу послуг, освіти тощо;
- модифікація ціннісних і цільових орієнтирів національної макроекономічної політики, реалізація політики екологічного регулювання, яка орієнтує господарські ланки на природоохоронні інвестиції та інновації;

- формування екологічно безпечної моделі ринкових відносин, коригування ринкових провалів в природоохоронній сфері;
- формування соціально-політичної структури суспільства, що забезпечує участь усіх громадян в процесах прийняття природоохоронних рішень;
- відображення принципів сталого розвитку в системі міжнародних торгових і фінансових відносин;
- зміна масових культурних уявлень і стереотипів, що визначають поведінку соціуму і впливають на вироблення і реалізацію природоохоронних рішень.

Тому можемо зробити висновок, що для реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки потрібно сформувати певні стратегічні основи, нормативно-правові засади, визначити на які пріоритетні програми та заходи потрібно направляти інвестиції та витрати, що у процесі реалізації повинні стимулювати перетворення традиційних секторів економіки на «зелені», зменшити витрати в галузях, які не направлені на «зелене» відновлення та застосувати податки й ринкові інструменти для стимулювання інвестицій та інновацій у природоохоронні та ресурсозберігаючі напрямки, і крім цього сприяти підвищенню компетентності, навчанню та екологічній освіті населення.

2.2 Оцінка механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Економічна й фінансова криза у світі, і крім цього проблеми у сфері розвитку економіки, державного управління та інші системні прогалини негативно вплинули на позиціонування України на світовій арені. Якщо врахувати всі сучасні українські реалії, то саме від державної влади й

політики, що реалізується нею, залежить створення вигідних умов для реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в країні.

Для визначення ефективності використання механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки розглянемо індекс екологічної ефективності. Індекс показує стан розвитку екологічної політики країн світу, завдяки їх ранжуванню за результатами діяльності в декількох категоріях, які поєднані у такі групи: охорона навколишнього середовища та життєздатність екосистеми. За цим індексом Україна у 2020 році зайняла 60 місце серед 180 країн світу [210]. Місце України за Індексом екологічної ефективності у 2010-2020 рр. представлено у таблиці 2.1. Позитивним є те, що за два роки Україна піднялася на 49 сходинок, а це на 3,37 % краще за показник у 2018 (займала 109 місце) році. Також, якщо розглянути динаміку за 10 років та порівняти показники за 2010 р. та 2020 р., то можна зробити висновок, що Україна за 10 років піднялася на 27 сходинок, а це на 8,7 % краще ніж у 2010 році.

Таблиця 2.1[210]

Місце України за Індексом екологічної ефективності у 2010-2020 рр.

Рік	Лідери рейтингу	Кількість країн у рейтингу за роками	Місце України в рейтингу	Бал (максимальне значення 100,0)
2010	Ісландія, Швейцарія, Коста-Ріка, Швеція, Норвегія	163	87	58,2
2012	Швейцарія, Латвія, Норвегія, Люксембург, Коста-Ріка	132	102	46,31
2014	Швейцарія, Люксембург, Австралія, Сінгапур, Чеська Республіка	178	95	49,01
2016	Фінляндія, Ісландія, Швеція, Данія, Словенія	180	44	79,69
2018	Швейцарія, Франція, Данія, Мальта, Швеція	180	109	52,87
2020	Данія, Люксембург, Швейцарія, Об'єднане Королівство Франція	180	60	49,5

Аналізуючи складники індексу екологічної ефективності (рис. 2.6) можна сказати що Україна у 2020 році акцентувала на зменшення викидів тяжких металів, що пов'язане зі шкідливим впливом на довкілля (свинець) – 69,3%, поводження з відходами (тверді відходи) – 73,1%, зміна клімату – 69,2%, та ін. Слабкі місця, які негативно вплинули на формування індексу це: екологічне здоров'я, зокрема біорізноманіття та середовище існування, забруднення повітря, води, перевищення норм важких металів у ґрунтах (індекс публікується раз на два роки) [133].

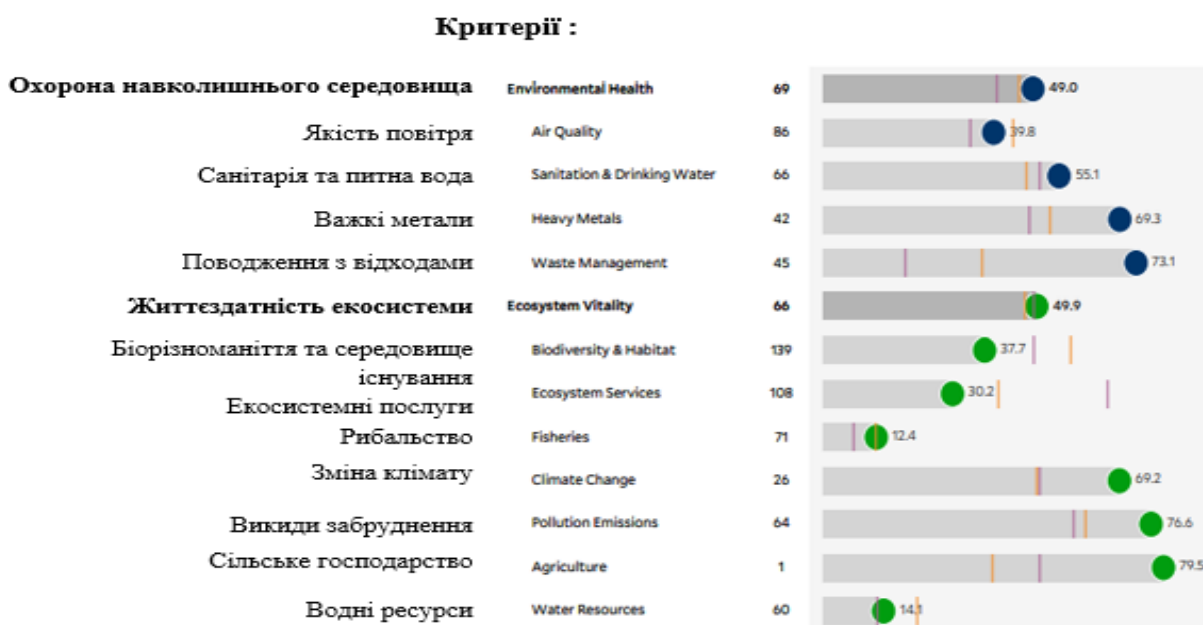

Рис. 2.6 Складники Індексу Екологічної ефективності в Україні за 2020 р. [210]

За даними Державної служби статистики [126] у 2020 році викиди речовин що забруднює атмосферу від стаціонарних джерел склали 2238,6 тис. т або на 220,9 тис. т (на 8,9%) менше ніж минулого року.

На зміну клімату у 2020 році вплинули викиди в атмосферу від стаціонарних та пересувних джерел разом вони склали 4017,3 тис. т з них: від діоксиду вуглецю, парникового газу – 109,1 млн тонн, але позитивне є те що

у 2020 році цей показник нижче на 8,99% порівняно з 2019 роком; загалом викиди від стаціонарних джерел склали – 2238,6 тис. т; від автомобільного транспорту – 1778,7 тис. т забруднюючих речовин але цей показник на 129,9 тис. т більше ніж торік.

Переважаючі підприємства які забруднюють атмосферне повітря зосереджені у добувній й переробній сфері, а також у постачанні електричної енергії, газу, пари та кондиційованого повітря, викиди від цієї діяльності складають більше 90% від загального обсягу викидів у атмосферу в Україні.

У цих областях України спостерігається найбільший рівень викидів від стаціонарних джерел у 2020 році: Донецька – 750,9 тис. т, Дніпропетровська – 534,6 тис. т та Запорізька області – 155,4 тис. т [115].

Загалом забруднення землі, води, ґрунту відбувається через, відсутність в них єдиного власника. У цьому випадку держава виступає від імені своїх громадян, бо в більший мірі, вона зацікавлена в забезпеченні екологічної безпеки населення. Тому потрібно застосовувати через адміністративний механізм, примусові заходи (податки, штрафи) до тих суб'єктів господарювання, які порушують норми екологічного законодавства. Застосування цього механізму здійснюється органами влади відповідно до своїх повноважень, шляхом застосування управлінських функцій: комплексного планування, виконання запланованих завдань, контроль і коригування комплексу природоохоронних заходів [58].

Постійний екологічний моніторинг здійснюється Міністерством екології та природних ресурсів спільно з Міністерством охорони здоров'я України та іншими уповноваженими у цій сфері органами. Тобто вони здійснюють контроль за рівнем і станом забруднення довкілля, зокрема повітря, ґрунту, води, електромагнітними коливаннями, шумом, вібрацією, радіацією тощо.

У процесі проведення екологічного моніторингу здійснюється державна екологічна інспекція, що контролює дотримання

норм екологічного законодавства, визначає рівень відхилень від цих норм, встановлює штрафні санкції відповідно до цих відхилень.

Спостереження та інформаційне забезпечення у державній системі екологічного моніторингу навколишнього середовища здійснюють такі суб'єкти: Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство аграрної політики України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України [104].

За 2020 рік територіальними та міжрегіональними територіальними органами Державної екологічної інспекції України проведено 30252 перевірки (планові та позапланові) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відновлення й охорони природних ресурсів, що на 64% менше в порівнянні з 2019 роком (46 676 перевірка) [115;116]. Кількість проведених Інспекціями перевірок у сфері охорони навколишнього середовища за ресурсними напрямками за 2020 рік представлено на рис. 2.7.

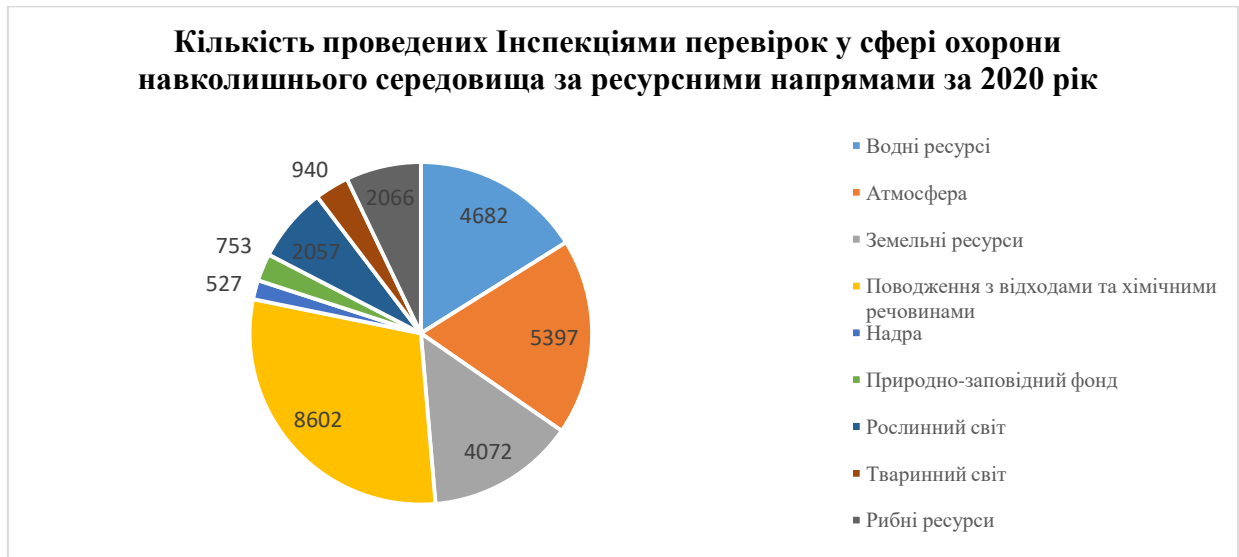

Рис. 2.7 Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів за 2020 рік

Джерело: складено автором на основі [115]

Територіальними та міжрегіональними територіальними органами Державної екологічної інспекції України накладено штрафні санкції на 28524 порушники природоохоронного законодавства на загальну суму 8 млн 444 тис. грн (табл.2.2), що на 32 % менше ніж у 2019 році (сума накладених штрафних санкцій у 2019 році становило 11 млн 148 тис. грн), з яких до Державного бюджету стягнуто 8 млн 111 тис. 104 грн, що на 30 % менше у порівнянні з 2019 роком (10 млн 547 тис. 954 грн) [115].

Таблиця 2.2 [115]

Територіальними та міжрегіональними територіальними органами Державної екологічної інспекції України стягнуто з порушників природоохоронного законодавства у 2019 – 2020 рр.

Стягнення	2019	2020	%
Загальна сума штрафних санкцій порушників природоохоронного	11 млн 148 тис. грн	8 млн 444 тис. грн	-32%

законодавства			
Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства	2 млрд 83 млн 882 тис. 669 грн	2 млрд 158 млн 738 тис. 529 грн	+14%
Порушникам природоохоронного законодавства, пред'явлено претензій та позовів для відшкодування збитків	1 млрд 879 млн 90 тис. 586 грн	1 млрд 440 млн 873 тис. 957 грн	+14%
Стягнуто збитків в добровільному та примусовому порядку через рішення судів	80 млн 883 тис. 348грн	81 млн 973 тис. 968 грн	+1,3%

За результатами заходів державного нагляду (контролю) до адміністративної відповідальності притягнуто 95 тисяч порушників природоохоронного законодавства та накладено штрафних санкцій на загальну суму 26 493,0 тис. грн, при цьому до державного бюджету у зазначеному періоді сплачено 25 200,8 тис. грн, що становить 95,1 % накладених санкцій. Водночас сума нестягнутих штрафних санкцій (коштів) у розмірі 1 292,2 тис. грн так і не надійшла до дохідної частини бюджетів за звітні періоди [69].

Зазначене свідчить про неефективність цієї роботи, недотримання принципу «забруднювач платить», а також про необхідність запровадження Держекоінспекцією моніторингу розгляду судовими та правоохоронними органами матеріалів, поданих за результатами державного нагляду (контролю), та оцінки прийнятих рішень з метою усунення недоліків та забезпечення повного відшкодування збитків, завданих довкіллю.

Важливо зазначити, що реальна величина збитків, нанесених довкіллю через неправомірне забруднення навколишнього природного середовища суб'єктами господарювання та громадянами, може суттєво перевищувати звітні дані, подані Держекоінспекцією упродовж періоду, що підлягав перевірці, внаслідок застарілості наявних механізмів розрахунку збитків (шкоди), що дає можливість порушникам уникати сплати за призведені збитки або сплачувати в обсязі, який в рази менший за реально завдану шкоду довкіллю.

За порушення вимог природоохоронного законодавства у 2018–2020 роках розраховано 5,3 млрд грн збитків, завданих довкіллю порушниками

природоохоронного законодавства, з них 1,2 млрд грн – збитки, нанесені невстановленими особами (23,5 %) [69].

Для того, щоб наблизити законодавство України до європейських стандартів, у травні 2017 р. був прийнятий Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», він направлений на контролювання рівня забруднення довкілля та забезпечення права громадян на безпечне навколишнє середовище, який був введений в дію у грудні того ж року. Потреба у цьому Законі була обумовлена міжнародними зобов'язаннями України, зокрема з Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Конвенції про доступ до інформації, Конвенції про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті, Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

Протягом 2020 року на виконання положень Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в Україні було розпочато 1469 процедур з оцінки впливу на довкілля, 1175 процедур завершено або позитивним висновком з отриманням підприємствами дозволів на провадження планованої діяльності, або наданням рішень про відмову в її провадженні, або висновками про неможливість визначення прийнятності екологічних наслідків планованої діяльності за матеріалами Звіту про оцінку впливу на довкілля, що тягло за собою необхідність доопрацювання Звіту та проведення наново процедури ОВД.

Лідерами за кількістю розпочатих процедур виявилися п'ять областей – Дніпропетровська (120 процедур), Київська (117 процедур), Львівська (115 процедури), Івано-Франківська (108 процедур), Полтавська (83 процедури). Найменшу кількість повідомлень про плановану діяльність було подано у місті Чернівецькій (13 процедур), Луганській (27 процедур) та Чернігівській (29 процедур) областях [115].

Таким чином, система контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства залишається неефективною, а однією з причин неналежного виконання Державною інспекцією своїх функцій є

затяжний процес її реформування. Неспроможність цього органу виконувати свої функції з державного контролю у сфері охорони довкілля, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів витікають з: недосконалості нормативно-правової бази в частині забезпечення нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища, застарілої методики нарахування штрафів, неефективної претензійно-позовної роботи, недостатня відповідальність суб'єктів господарської діяльності за недотримання вимог природоохоронного законодавства, не функціонуванням єдиних електронних реєстрів природних ресурсів та неналежного інформаційного обміну.

Проблемним питанням у роботі Державної інспекції є дуже низька питома вага суми, добровільно сплаченої або примусово стягнутої за порушення природоохоронного законодавства, що за 2018 – 2020 роки сумарно становить лише 4,8 % загального обсягу розрахованих збитків.

Щодо формування фінансових ресурсів на охорону довкілля, то воно здійснюється завдяки плати за забруднення навколишнього природного середовища, спеціальне використання та погіршення характеристик природних ресурсів.

Плата за спеціальне використання природних ресурсів є основною з надходжень до бюджету. Її формування здійснюється на основі узгодження нормативів плати за кожний вид ресурсу та лімітів їх використання. Витрати за цим платежем в межах лімітів відносяться на операційні витрати підприємства, а позалімітні витрати – на його прибуток [100]. З лімітів викидів і скидів забруднених речовин у атмосферу, а також захоронення відходів та інші шкідливі впливи, установлюється плата за забруднення природного середовища. Платежі за погіршення характеристик природних ресурсів сплачуються за їх використання, а також зниження родючості ґрунтів, продуктивності лісів тощо.

Ці платежі надходять до державного та місцевого бюджетів, і в подальшому направлені на реалізацію заходів з відновлення природних ресурсів і підтримку їх у належному стані [100].

Обсяги акумульованих фінансових ресурсів від загальнодержавних обов'язкових платежів за використання природних ресурсів, екологічних податкових та інших надходжень до бюджетів різних рівнів у 2020 році описано нижче.

До Зведеного бюджету України надійшло – 41,7 млрд грн, у т.ч. до місцевих бюджетів – 6,7 млрд грн рентної плати за: спеціальне використання ресурсів води, лісу, надр, радіочастоти тощо, їх транспортування; екологічний податок та збори на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження [43].

До державного бюджету надійшли рентні платежі та екологічний податок у розмірі 35,0 млрд грн, індикативні показники виконано на 96,7 %. Але у порівнянні з 2019 роком надходження до державного бюджету по рентних платежів та екологічного податку зменшилися на 31,4 %, або на 16,1 млрд гривень.

Виконання індикативних показників доходів у 2020 році було забезпечено по: рентній платі за спеціальне використання лісових ресурсів (115,6 %.); рентній платі за транспортування нафти та аміаку (103,5 %.); екологічному податку (102,7 %) [43].

Зокрема, за даними Міністерства фінансів України, у 2020 році доходи Зведеного бюджету України від рентної плати за користування надрами й плати за використання інших природних ресурсів становили 57112,6 млн грн, в тому числі доходи Державного бюджету – 52475,7 млн грн, демонструючи зростання абсолютних величин цих доходів порівняно з 2019 роком відповідно на 9,8 % та 12,3 %. До Зведеного бюджету України у 2020 році забезпечено надходження екологічного податку в розмірі 5 397,6 млн грн, в тому числі до Державного бюджету – 3 307,2 млн грн, які у порівнянні з 2019 роком зменшилися відповідно на 12,9 % та 16,5% [108].

У Бюджетному кодексі України визначено розподіл бюджетних коштів (рис. 2.8), у співвідношенні [153]:

45% екологічного податку — до загального фонду Державного бюджету України

- крім екологічного податку, що справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, який зараховується до загального фонду державного бюджету у повному обсязі; екологічного податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк, який зараховується до спеціального фонду державного бюджету у повному обсязі.

55% екологічного податку — до спеціального фонду місцевих бюджетів

- крім екологічного податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів), у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, 25%; обласних бюджетів – 30%; бюджету міста Києва – 55%.

Рис. 2.8 Розподіл бюджетних коштів у сфері охорони навколишнього середовища

Попри зростання ставок екологічного податку фінансова мотивація забруднювачів до зниження викидів є недостатньою. З 2014 року надходження від екологічного податку не зараховують до спеціального фонду державного бюджету, а акумульовані фінансові ресурси «розчиняються» в загальному обсязі надходжень від інших податків і зборів, спрямовуються на інші потреби та не використовуються за цільовим призначенням. Переважно фіскальна спрямованість екологічного податку та нецільове використання екологічних коштів стримують фінансове забезпечення природоохоронної діяльності та розв'язання екологічних проблем у державі й регіонах.

Застосування економічного механізму у процесі реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки відбувається для спонукання користувачів природних ресурсів дбайливо ставитися до навколишнього природного середовища, збереження та відтворення природних ресурсів, а також фінансування заходів з охорони довкілля.

Фінансування природоохоронних заходів в Україні здійснюється завдяки:

- державного та місцевих бюджетів України;
- коштів підприємств, установ та організацій;
- позабюджетних фондів охорони довкілля;
- добровільних внесків та інших коштів [158].

Чинним екологічним законодавством встановлено безпосередній зв'язок між виконанням природоохоронних заходів та джерелами їх фінансування. Фінансування видатків з бюджетів, в тому числі й природоохоронних заходів, визначається Бюджетним кодексом України, Законом України про Державний бюджет на поточний рік та рішеннями місцевих рад щодо відповідних бюджетів. Уявлення про обсяги видатків бюджетів усіх рівнів на природоохоронні заходи щодо розділу «Охорона навколишнього природного середовища» за функціональною класифікацією КФК 0500 з розбивкою даних по загальному й спеціальному фондах, а також про рівень виконання планових показників відповідного фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища у 2019 році надає таблиця 2.3.

Таблиця 2.3

Виконання видатків бюджету на природоохоронні заходи за 2020 рік,
тис. грн [22]

Напрямок видатків	Затверджено Верховною Радою України (зі змінами)	Виконано			Відхилення %
		Всього	В тому числі		
			Загальний фонд	Спеціальний фонд	
<i>Виконання видатків державного бюджету України</i>					
Охорона навколишнього природного середовища	7 556 123,1	6 636 848,7	6 044 826,4	592 022,3	87,8
<i>Виконання видатків місцевих бюджетів України</i>					

Охорона навколишнього природного середовища	3 767 020,3	2 419 785,5	62 813,4	2 356 972,1	64,2
<i>Виконання видатків Зведеного бюджету України</i>					
Охорона навколишнього природного середовища	11 323 143,3	9 056 634,1	6 107 639,8	2 948 994,3	80

Як свідчать вищенаведені дані, виконання видатків Зведеного бюджету України по розділу «Охорона навколишнього природного середовища», в цілому рівень бюджетного фінансування природоохоронних заходів в Україні був нижчим від запланованого аж на 25,02%. Тобто це означає, що у 2020 році через недофінансування 2 266 млн грн у сферу охорони навколишнього природного середовища не були реалізовані важливі заходи стосовно упередження екологічних загроз чи подолання проблем природокористування що існують, причому за наявності відповідних коштів. Отже, очевидною є гострота проблеми фінансування природоохоронних заходів у повному обсязі для поліпшення стану довкілля.

При цьому аналіз динаміки видатків Державного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища у 2019-2020 виявляє нерівномірність бюджетного фінансування. Таку ситуацію засвідчують розрахунки за даними Державного казначейства України. Зокрема, якщо у 2019 році спостерігалось недовиконання на 23,5% запланованого обсягу видатків Державного бюджету України по розділу «Охорона навколишнього природного середовища», то у 2020 році – вже їх недовиконання на 25,02%.

Водночас у 2020 році фактичні видатки Державного бюджету на охорону навколишнього природного середовища становили 6 636 млн грн, що на 5,1% (на 338 тис. грн) менше у порівнянні з аналогічним показником 2019 року (6 974 млн грн). Зменшенню видатків на природоохоронні цілі певною мірою сприяло зниження надходжень до бюджету від екологічних платежів.

Під час проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм Державною екологічною інспекцією України за період з 01.01.2017 по 31.03.2020, які були спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства та підвищення рівня екологічної безпеки України, встановлено неефективне використання коштів державного бюджету на загальну суму 335,8 тис. грн, а саме, Держекоінспекцією та її територіальними органами для здійснення заходів державного нагляду (контролю) придбані у 2018-2019 роках плавзасоби загальною вартістю 15,8 млн грн повною мірою не використовуються, право власності на судна у переважної більшості оформлено через рік або не оформлено взагалі. Зволікання у їх реєстрації та відсутність коштів на зазначені заходи, відсутність працівників, які мають право керувати плавзасобами, призводить до неефективного управління державним майном та, як наслідок, неналежного виконання завдань, покладених на Держекоінспекцію, а здійснені витрати на охорону плавзасобів на загальну суму 75,8 тис. грн свідчать про неефективне використання державних коштів [41].

Також Держекоінспекцією із придбаних 40 гібридних автомобілів Toyota RAV4, оснащених переносними приладами для вимірювання показників складу та властивостей викидів пересувних джерел забруднення атмосферного повітря, 15 автомобілів вартістю 13,4 млн грн не залучені у проведенні заходів державного нагляду (контролю) та використовуються виключно як службовий автотранспорт керівників, що не сприяє виконанню покладених на Держекоінспекцію функцій і завдань та свідчить про неефективне використання бюджетних коштів на придбання паливно-мастильних матеріалів на загальну суму 260,0 тис. гривень.

Фінансування екологічних програм і природоохоронних заходів визначається державними можливостями розв'язання питань, з одного боку, щодо стану та обсягів фінансування заходів у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки, а з

іншого – щодо дієвості функціонування економічному механізму природоохоронних заходів.

Перед Україною постає завдання зі стимулювання енергоефективності у всіх секторах економіки, щоб послабити залежність росту ВВП від збільшення обсягів використання викопного палива. Існує нагальна потреба у запровадженні енергоефективних заходів, щоб забезпечити скорочення антропогенних викидів парникових газів, однак наразі відсутнє гарантоване джерело їх фінансування.

Фінансування Міністерством у досліджуваному періоді проєктів цільових екологічних (зелених) інвестицій на суму близько 148 млн грн із заміни рухомого складу автомобілів у Національній поліції України та Державній екологічній інспекції України не сприяло ефективному виконанню бюджетної програми за КПКВК 2701530 «Державна підтримка заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів, у тому числі на утеплення приміщень закладів соціального забезпечення, розвиток міжнародного співробітництва з питань зміни клімату», позаяк ключовий показник якості, який характеризує її виконання, щодо об'єму щорічних скорочень викидів парникових газів із року в рік не виконується. Неналежне виконання покладених на Міністерство функцій щодо формування державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у сфері екології та природних ресурсів піддає сумніву ефективність виконання у заходів та завдань за відповідною бюджетною програмою (КПКВК 2401090), видатки за якою у досліджуваному періоді становили 61,5 млн грн [167]. У зв'язку із затвердженням 30.12.2020 паспорта бюджетної програми на 2020 рік, оплата і реалізація проєктів та заходів цільових екологічних (зелених) інвестицій перенесено на 2021 рік.

За даними Державної служби статистики України [49] протягом 2020 р. на охорону довкілля в Україні було витрачено 41,33 млрд грн що на 2,4 млрд грн менше ніж у 2019 р. – 43,73 млрд грн. За цей період витрати на охорону

довкілля в Україні збільшилися аж у 4 рази, з них капітальні інвестиції становили 13,23 млрд грн, а це на 3,02 млрд менше ніж у 2019 році; поточні витрати збільшилися на 0,61 млрд грн і становили у 2020 році – 28,09 млрд грн. Однак в динаміці витрат на охорону довкілля з 2016 року не спостерігається чіткого висхідного тренду, що вказує на відсутність реального збільшення зазначених витрат. Найбільшу частку у структурі витрат на охорону навколишнього природного середовища становлять поточні витрати, яка у порівнянні з 2019 роком (62,84%) збільшилася до 67,96 %, а от частка капітальних інвестицій зменшилася до 32,01 %, у порівнянні з 2019 р. (37,16 %). Динаміка витрат на охорону навколишнього природного середовища представлена на рис. 2.9.

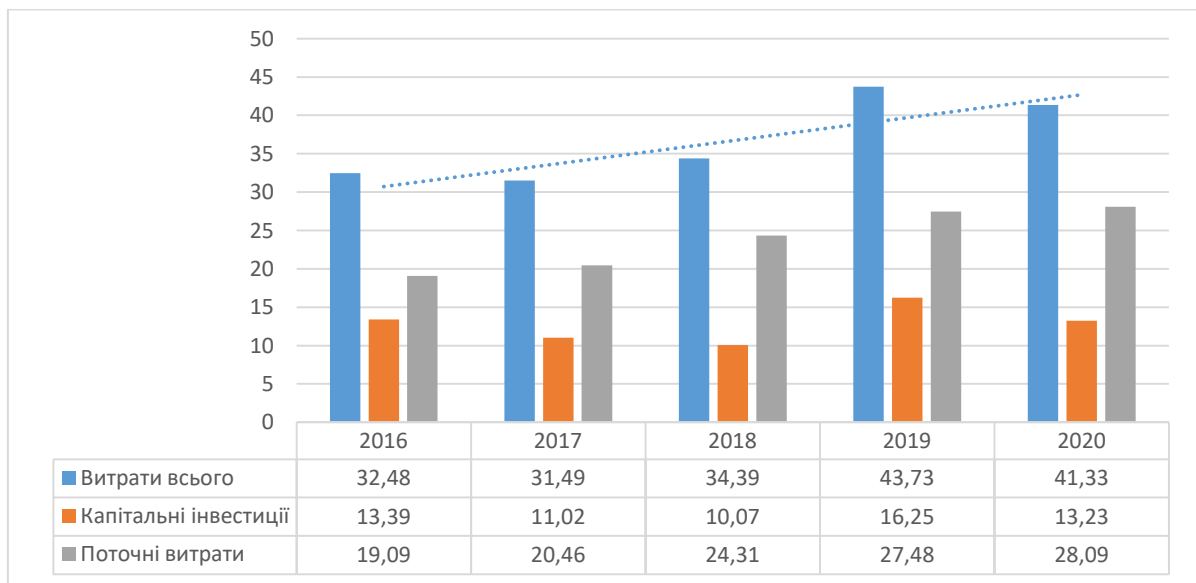

Рис. 2.9 Динаміка витрат на охорону навколишнього природного середовища

Джерело: складено автором на основі [49]

Варто відзначити, що капітальні інвестиції у сферу охорони навколишнього природного середовища у 2020 році в Україні зменшилися, на радіаційну безпеку обсяг капітальних інвестицій був тенденцією останніх чотири роки, а у 2020 році надходження були скорочені. Найбільший обсяг

капітальних інвестицій у 2020 році було направлено у сферу охорони атмосферного повітря і проблеми зміни клімату. Показово є те що, у 2019 році обсяг капітальних інвестицій за напрямом поводження з відходами зросли майже на 5 млн грн, а у 2020 році знову знизилися майже на 3 млн грн, а також є такі напрями, які за останні роки залишаються на найнижчому рівні інвестування, а це: очищення зворотних вод, захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод. Науково-дослідні роботи у природоохоронній сфері та інші види природоохоронної діяльності за п'ять років поспіль, мають стабільно низький рівень капітальних інвестицій, це видно з рис. 2.10.

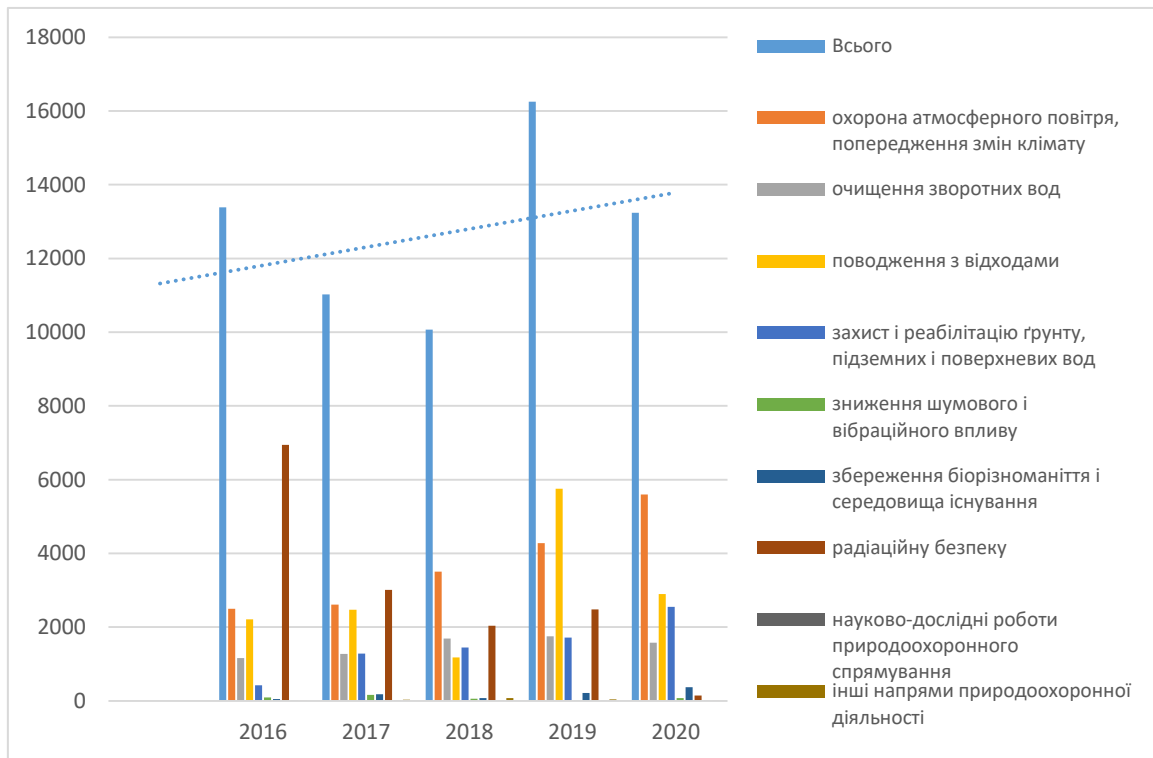

Рис. 2.10 Динаміка капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, (у фактичних цінах; млн. грн)

Джерело: складено автором на основі [49]

В цілому фінансове забезпечення охорони довкілля в Україні знаходиться на низькому рівні, а обсяги інвестицій у технології не сприяють їх модернізації, й в подальшому це може призвести до негативного впливу на навколишнє природне середовище, бо інвестиційні витрати в модернізацію технологій – це інвестиції, які направлені на зміну чи модифікацію виробничого процесу, а їх головна мета скоротити забруднення навколишнього природного середовища, за умови зміни технологій виробництва що призводить до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин.

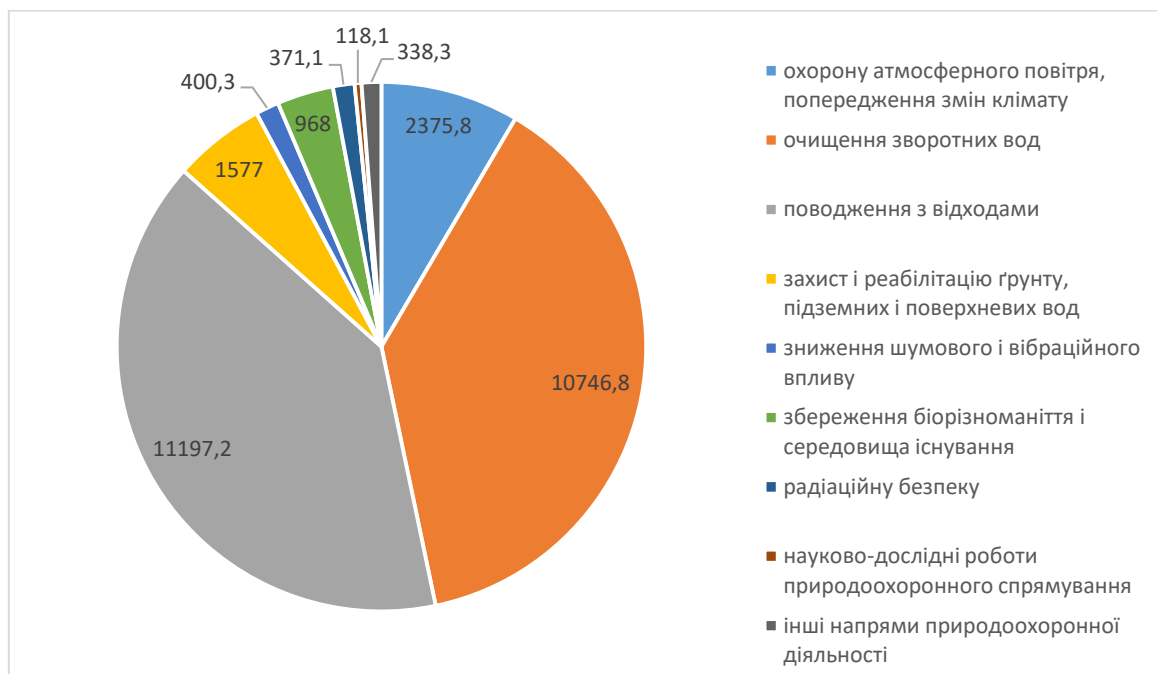

Рис. 2.11 Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за напрямами у 2020 році (у фактичних цінах, млн. грн)

Джерело: складено автором на основі [47]

У 2020 році витрати були направлені (рис.2.11) на: очищення зворотних вод; поводження з відходами; охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату; захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод.

Отже, найбільшу кількість витрат було направлено на поводження із відходами – 11197,2 млрд грн та на очищення зворотних вод – 10,872 млрд грн. Найменша кількість витрат були направлені на зниження шумового і вібраційного впливу, радіаційну безпеку, науково-дослідні роботи природоохоронного призначення. Відповідно до офіційної статистики, протягом п'яти років фінансування науково-дослідних робіт природоохоронного призначення не перевищувало 0,5 % від загальних обсягів екологічних витрат в Україні, що негативно вплинуло на впровадження у сферу ресурсокористування інноваційних технологій.

Рис. 2.12 Витрати на охорону навколишнього природного середовища по регіонах у 2020 році (у фактичних цінах тис. грн) (за даними [47])

Лідерами за кількістю витрат на сферу охорони навколишнього природного середовища є Дніпропетровська, Донецька та Запорізька області. Найменшу кількість витрат було направлено у Тернопільській, Херсонській, Житомирська областях (рис. 2.12).

Зниження капітальних інвестицій у сферу охорони довкілля у 2020 році призвело до зростання поточних витрат на відповідні заходи, але ці показники зросли завдяки власних коштів підприємств, організацій, установ. Так, у 2020 році частка капітальних інвестицій та поточні витрати за рахунок власних коштів підприємств, організацій, установ у загальному обсязі склали 91,1% що на 12 % більше ніж у 2019 р. (79,1%).

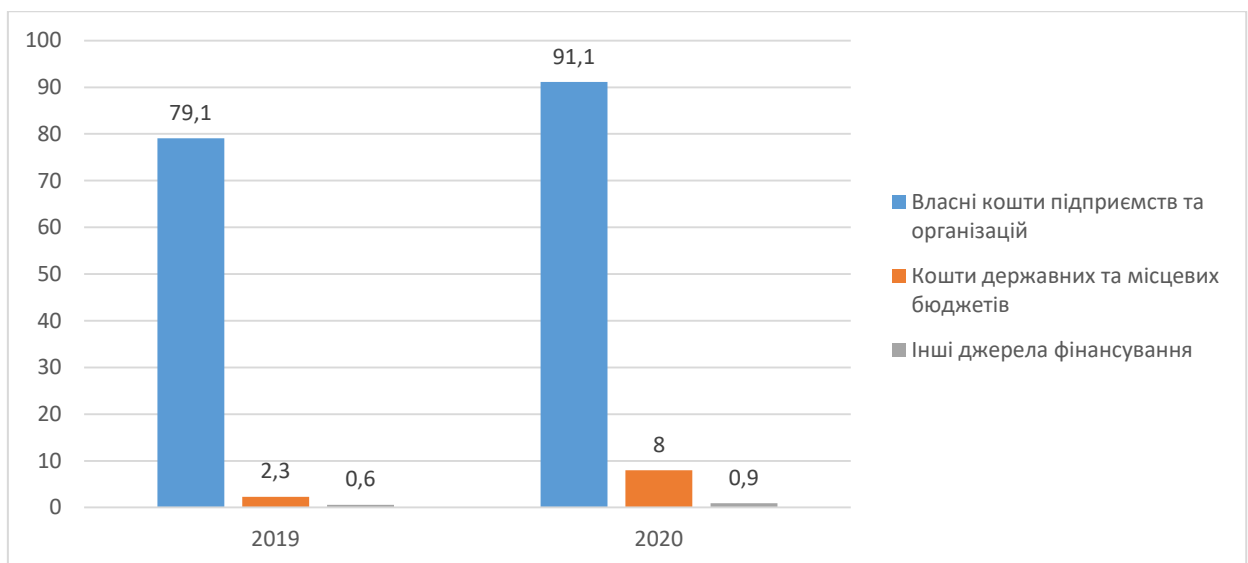

Рис. 2.13 Структура витрат на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування у 2019 та 2020 році

Джерело: складено автором на основі [47;68]

Як ми бачимо з рис. 2.13 власні кошти підприємств та організацій, так і залишились основними у фінансуванні видатків на охорону довкілля. Водночас якщо порівняти темпи зростання витрат, то у 2020 р. спостерігається зростання витрат за всіма джерелами фінансування: за рахунок державного бюджету та місцевих бюджетів – на 5,7%, витрати підприємств, організацій, установ – на 12 %.

Дослідження такого важливого джерела фінансового забезпечення охорони навколишнього природного середовища як кошти бюджетів показав, що в Україні цей ресурс використовується неповною мірою і потребує

додаткових досліджень щодо ефективності використання коштів від екологічного оподаткування.

Отже, зробивши оцінку механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, можна зробити висновок, індекс екологічної ефективності, який демонструє стан екологічної політики держав світу можна сказати що за 10 років Україна піднялася на 27 сходинок, але є і слабкі місця, найнижчі показники індикаторів які негативно вплинули на формування цього індексу, а це: екологічне здоров'я, зокрема біорізноманіття та середовище існування, перевищення норм важких металів у ґрунтах, забруднення повітря, води. За таких умов можемо стверджувати, що заходи держави щодо екологічної політики та забезпечення сталого розвитку не є достатньо ефективними й це підтверджує наявні дисбаланси.

Також ми бачимо, що інвестиційне забезпечення охорони навколишнього середовища в Україні перебуває на низькому рівні, обсяги природоохоронних інвестицій є недостатніми. Необхідно мобілізувати інвестиції у природоохоронну діяльність з усіх можливих джерел, збільшити державні інвестиції, активізувати альтернативне інвестування, стимулювати іноземні інвестиції у природоохоронну діяльність, доцільно також переглянути структуру видатків.

Отже, можемо зробити висновок, що стан навколишнього природного середовища в Україні погіршився, відповідно до аналізу показників техногенного навантаження та витрат на реалізацію заходів з охорони навколишнього природного середовища. Такий стан, насамперед, пов'язаний з структурними диспропорціями розвитку галузей економіки України. Тобто протягом тривалого часу, розвивалися сировинно-видобувні, екологічно-небезпечні галузі, тому в подальшому ці фактори, а також нестача інвестицій для модернізації технологій та впровадження заходів з охорони навколишнього середовища, призвели до незадовільного стану довкілля. Внаслідок цього, істотно зростає рівень виникнення надзвичайних ситуацій в Україні, порівняно з розвинутими країнами, зокрема у країнах ЄС.

2.3 Стратегії та програми сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Сьогодні в Україні з'явилося багато проблем, які потрібно вирішувати для прискорення переходу до концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. У першу чергу Україна повинна реалізувати свої міжнародні зобов'язання, які вона на себе взяла відповідно до низки угод, по-друге, необхідно впроваджувати нові «зелені» технології, раціонально використовувати обмежені ресурси, а також потрібен перехід на відновлювані джерела енергії. Тому що на зараз економіка країни є неконкурентоспроможна через енергомісткість та ресурсовитратність, тому потрібно її екологізувати. Крім цього, для спонукання законодавців впроваджувати методи стимулювання формування та реалізації даної концепції, потрібно, активізувати екологічне зростання, і відповідно до цього створити нові робочі місця, а також загалом покращувати нашу екологію та рівень і якість життя населення тощо.

Основні негативні наслідки зміни клімату в Україні є: підвищення рівня небезпеки для здоров'я людини яке пов'язано майже з усіма гідрометеорологічними проявами; проблеми з водопостачанням у південних та вже і в південно-східних регіонів; прискорення деградації екосистем; зменшення врожаїв сільськогосподарських культур; погіршення продуктивності, життєздатності та стійкості лісів; деградація земель та опустелювання; аварії та нестабільне функціонування електричних мереж та централізованих систем теплопостачання, інших об'єктів інфраструктури тощо.

В законі України «Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року» основою екологічної політики є досягнення задовільного стану навколишнього середовища шляхом впровадження екосистемного підходу у всі напрями соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного

громадянина України на безпечне навколишнє середовище, впровадження збалансованого природокористування, збереження і відтворення природних екосистем [159].

Теперішній етап глобального розвитку визначається законодавчим і скоординованим процесом знаходження орієнтирів для переходу до принципів сталого розвитку, які впроваджуються у відповідні цілі на рівні ООН. Це визначає важкі завдання для країн з перехідною економікою, зокрема і для України, щоб досягнути тих же темпів розвитку, як і у розвинутих країнах та вирішити наявні проблеми, слідуючи концепції сталого розвитку і використовуючи відповідні механізми досягнення цих цілей.

Реалізація державних стратегій та програм політики «зеленої» економіки, а також їх фінансове забезпечення свідчить, що система державного управління є не ефективною, це стало причиною структурних диспропорцій, низьких результатів діяльності у деяких профільних відомствах, зростання корупції, високого рівня бюрократії. До основних недоліків, які перешкоджають ефективному виконанню програм як дієвого інструменту реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки відноситься наступне:

- відсутність загальноприйнятої методології формування та реалізації цільових програм, зокрема, порушення взаємного зв'язку між метою, завданнями, ресурсами та виконавцями цих програми;
- багато програм, які є пріоритетними для першочергової реалізації на сьогодні, не відповідають наявним умовам одночасного виділення великої кількості фінансових ресурсів з державних і регіональних бюджетів;
- непорядковане управління та контроль за використанням фінансових ресурсів;

- незначне державне фінансування й нестабільні надходження з інших джерел;
- недосконалість правового, економічного, адміністративного механізму щодо виконання заходів у цих програмах;
- низький контроль, особливо на завершальному етапі реалізації цих програм і не злагодженість інтересів контролюючих органів територіального і галузевого управління.

Виходячи з цього реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки безпосередньо пов'язана характером держави, поділом влади, відповідальністю, наданням відповідних прав і також має вплив на побудову в країні плюралістичної демократії європейської моделі на принципах сталого розвитку.

Україна бере активну участь у процесі пом'якшення наслідків зміни клімату, є учасницею Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) та її Кіотського протоколу й одна з перших європейських країн, яка ратифікувала Паризьку угоду (14 липня 2016 року). Зміна клімату впливає безпосередньо на Україну та призводить до підвищених ризиків для здоров'я та життя людей, природних екосистем та економіки.

У сучасних умовах одним з пріоритетних напрямів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки України є енергоефективність та зменшення навантаження на навколишнє природне середовище у процесі використання енергоресурсів і утворення звалищ відходів, викидів, скидів. Для підвищення рівня енергоефективності та енергорезультативності в Україні впроваджуються відповідні стратегії які передбачені низкою законодавчих актів і національними програмними документами економічної й соціальної політики. Переважно вони направлені на реалізацію природоохоронної політики та енергоефективності, які впроваджуються на основі міжнародних угод:

1. Відповідно до розпорядження КМУ від 18.08.2017 було схвалено Енергетичну стратегію України (ЕСУ) на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»;
2. Міністерством енергетики та захисту довкілля України у 2020 році було презентовано «Концепцію «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року»;
3. Законом України про альтернативні джерела енергії було встановлено спеціальний «Зелений» тариф стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії.

Енергія вітру, води, сонця, виробництво енергії з біомаси та біогазу, дозволяє не тільки замінювати природний газ, а і розв'язувати екологічні проблеми держави. Усі країни світу наполегливо збільшують свої зусилля й надалі реалізують державні стратегії та заохочують «зелені» інвестиції для стійкого регулювання природних ресурсів. Про «зелене» зростання й сталий розвиток та впровадження їх у державну політику дедалі більше лунають заклики й в Україні.

Одна з головних вимог законодавства у сфері енергозбереження є скорочення витрат паливно-енергетичних ресурсів, за допомогою зниження питомих витрат на виконання робі, виробництво продукції й надання послуг.

У 2017 р. Кабінетом Міністрів України схвалено Енергетичну стратегію України (ЕСУ) на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [63].

Енергетична стратегія – документ, в якому визначено стратегічні напрямки розвитку паливно-енергетичного комплексу України до 2035 року, а також прогнозується до 2025 року завершиться етап реформування енергетичного комплексу України.

Мета цієї стратегії є: досягнення цільових показників з енергетичної безпеки та енергоефективності, забезпечення інноваційного оновлення енергетичного сектору та його інтеграція з енергетичним сектором ЄС.

Цілі стратегії:

- Свідоме та енергоефективне суспільство
- Енергетична незалежність ПЕК
- Розвиток ринків
- Інвестиційна привабливість
- Мережева інтеграція
- Сучасна система управління [63].

Кінцевим результатом реалізації даної стратегії, має стати змінення стану паливно-енергетичного комплексу України із проблемного, що вимагає постійної державної підтримки, на сучасну, конкурентоспроможну та ефективну галузь економіки, що здатна до сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Енергетичною стратегією передбачається використання всіх видів відновлюваної енергетики, і це буде одним з інструментів забезпечення енергетичної безпеки держави. Планується, до 2025 року збільшити частку відновлюваної енергетики до рівня 12 % від загального первинного постачання енергії та не менше 25 % – до 2035 року (включаючи всі гідроенергуючі потужності та термальну енергію) [63].

За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [50], загальна частка відновлюваних джерел енергії за останні три роки збільшилася з 7,0 % у 2018 р. до 8,1% у 2019 р. та 9,2% у 2020 р. Це свідчить про те що споживання «зеленої» енергії щорічно зростало майже на один відсоток (рис. 2.14).

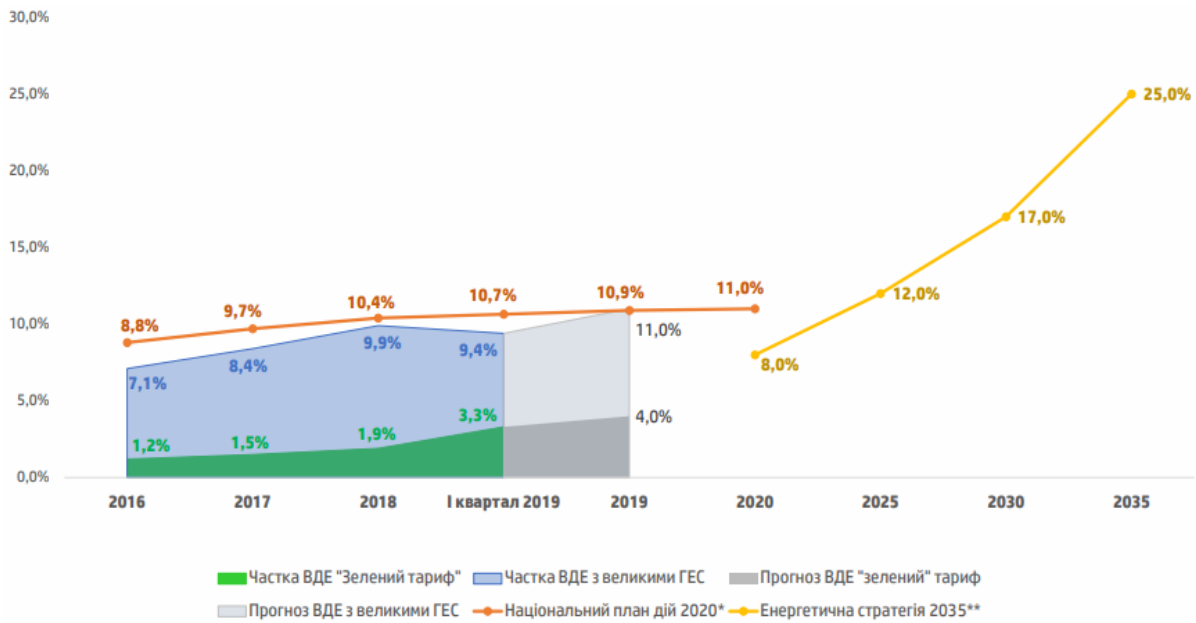

Рис. 2.14 Стимулювання розвитку відновлюваної енергетики є одним із основних пріоритетів державної політики України [172].

Зобов'язання щодо виконання цілей Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року (досягнення 11% електроенергії з відновлюваних джерел у споживанні електроенергії) перевиконано на 2,9 % та склали 13,9 %.

Якщо розглянути результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України за 2020 рік за напрямом «Відновлювана енергетика та енергоефективність» [106], то ми бачимо що у 2020 році порівняно з 2019 частка обсягу теплової енергії виробленої в регіоні з альтернативних видів палива або з відновлюваних джерел енергії за звітний період (відсотків до загального обсягу виробленої теплової енергії в регіоні) склала 15,9 % це на 0,1 % більше ніж у 2019 р. (рис. 2.15).

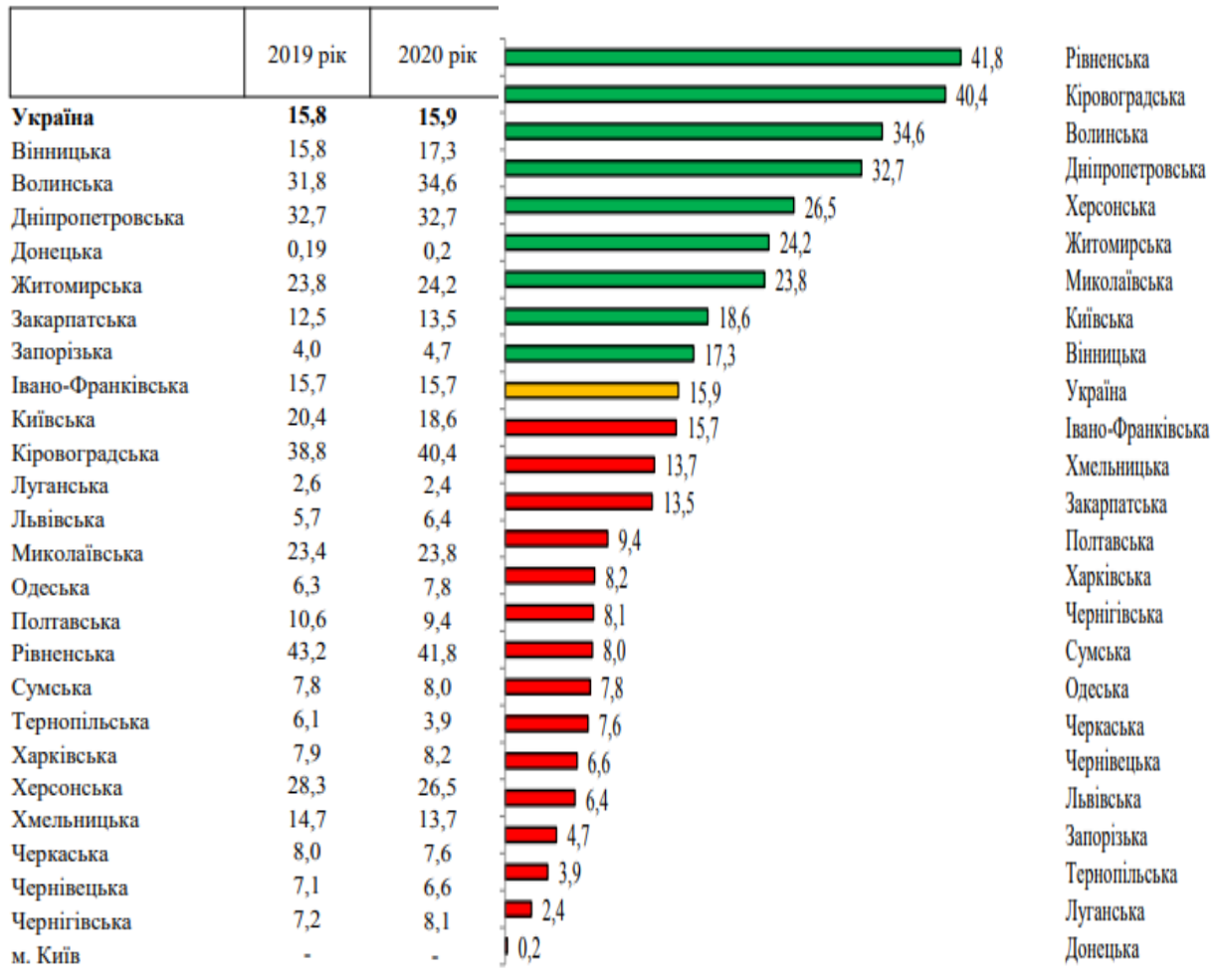

Рис. 2.15 Частка обсягу теплової енергії виробленої в регіоні з альтернативних видів палива або з відновлюваних джерел енергії за звітний період [106].

У 2020 році лідери з областей України за представленими вище результатами моніторингу є Рівненська (41,8 %), Кіровоградська (40,4 %), Волинська (34,6%), Дніпропетровська (32,7%) та Херсонська (26,5%), області.

Найбільше зростання цієї частки у 2020 році, у порівнянні з 2019 роком, відбулось у Волинській (на 2,8 в. п.), Кіровоградській (на 1,6 в.п.), Вінницькій та Одеській (на 1,5 в.п.), Чернігівській (на 0,9 в. п.) та Запорозькій та Львівській (на 0,7 в. п.) областях [171].

Суттєве зменшення частки у 2020 році, у порівнянні з 2019 роком, відбулось у Київській, Херсонській (на 1,8 в.п.), Рівненській (на 1,4 в.п.), Полтавській (на 1,2 в. п.) та Чернівецькій (на 0,5 в. п.) областях.

Гнучкість розвитку енергетичної галузі може бути забезпечена за допомогою використання нових енергоефективних технологій та інвестицій. Сталий розвиток в енергетичній сфері повинен бути першим етапом для оздоровлення та зростання економіки країни в цілому.

Обсяг інвестицій у відновлювану енергетику України у 2020 році приблизно 8 млрд євро. Ці інвестиції були направлені на будівництво понад 2500 МВт нових потужностей ВЕД, за інформацією Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [50].

У 2020 році Міністерством енергетики та захисту довкілля схвалено «Концепцію «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року» (далі – Концепція) [85].

Створення даної Концепції обумовлено особливою зацікавленістю до проблеми зміни клімату та сталого розвитку економіки, а також зміною підходів розвитку енергетики у світі на засадах нового «зеленого» енергетичного переходу. Нові міжнародні зобов'язання держав в контексті посилення кліматичної політики, утворилися після підписання у 2015 році Паризької угоди. Безпосередньо, це вплинуло на країни-партнери України, на держави які входять до Європейського Союзу, де формуються оновлені спільні кліматичні та енергетичні політики.

Орієнтири даного документу направлені на розвиток вітчизняної енергетики, які спрямовані на виконання екологічних умов та викликів, що висуваються у світі, та визначає певні заходи: підвищення енергоефективності, збільшення частки електротранспорту, нарощування високоманеврових потужностей, впровадження «розумних» мереж, та інвестиції у наукові розробки у галузі енергетики.

Успішне пристосування кліматичної та енергетичної політик в Україні до нових умов розвитку, посилить можливості для досягнення тривалого

мультиплікативного ефекту, що в подальшому зробить нашу країну конкурентоздатною та забезпечить сталий розвиток [114].

Дана Концепція (рис. 2.16) будується на багатофакторному економічному й математичному моделюванні сценаріїв розвитку енергетичного сектору України на період до 2050 року, який реалізується для установлення цілі другого Національного визначеного внеску України відповідно до Паризької угоди.

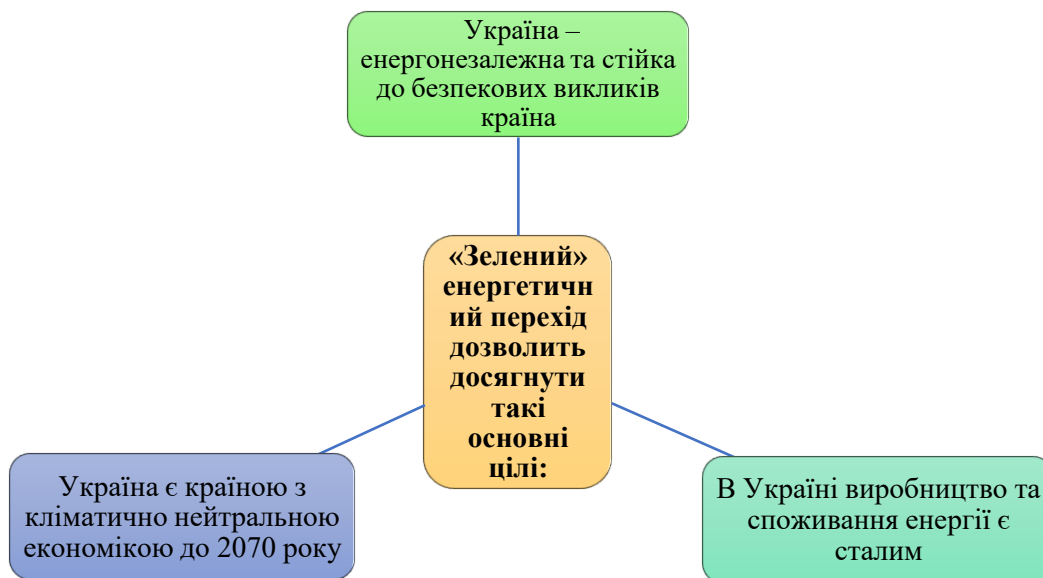

Рис. 2.16 Основні цілі Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року

Індикатори, що ставить Міністерство енергетики та вугільної промисловості України для виконання Концепції:

- енергоефективність, тому що кожний кВт не виробленої енергії є екологічним, а кожна гривня вкладена в енергоефективність повертається через мультиплікатора у 3 грн;
- частка відновлюваних джерел енергії до 2050 року повинна вирости до 70%, а ціна на них має бути збалансованою та економічно обґрунтованою;

- повністю замінити вугільні ТЕС та зменшити частку видобувних галузей в економіці країни до 2050 року;
- зменшити відходи, раціональне подальше їх використання та перехід до кругової економіки;
- зменшити частку атомної генерації до 20-25%;
- залишити на сьогоднішньому рівні розвиток гідроенергетики;
- побудувати нові відкриті й конкурентоспроможні енергетичні ринки та інтегрувати їх з європейськими.

Основними напрямками декарбонізації економіки визначено (рис. 2.17):

Рис. 2.17 Основні напрямки декарбонізації економіки

Головними напрямками в енергетичному переході в Україні є енергоефективність та ВДЕ. Підвищення ефективності у використанні енергії, дозволяє значно скоротити потреби виробництва додаткових обсягів енергоресурсів, які необхідні для прогнозованого зростання ВВП та підвищення рівня добробуту людей. Одночасно, структура необхідних

енергетичних ресурсів буде суттєво змінюватися, насамперед через випереджальну електрифікацію економіки (транспорт, промисловість, будівлі), що вимагає значно збільшити частку ВДЕ при виробництві електроенергії та відповідно зменшити використання викопних видів палива [114].

В Україні діє Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.10 № 243 (далі – Програма) [156], в рамках якої реалізуються заходи щодо стимулювання населення, ОСББ та ЖБК до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредитів, залучених на придбання «негазових» котлів та енергоефективного обладнання та/або матеріалів:

- 20% - для придбання негазових та неелектричних котлів (фіз. особи) (35% - для субсидіантів);
- 35% - для придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів індивідуальними домогосподарствами (приватні будинки);
- 40-70% (в залежності від кількості мешканців-субсидіантів) – для ОСББ/ЖБК [56].

Для участі у Державній програмі майбутнім учасникам необхідно лише обрати бажані енергоефективні заходи, та отримати кредит в одному з уповноважених банків для придбання необхідного обладнання та/або матеріалів.

Протягом 2014 - 2020 роки Державна програма користується стабільно високим попитом з боку громадян. Так, за ці роки понад 853 тис. українських родин інвестували в енергоефективність власного житла близько 8,7 млрд грн:

- 26 656 кредитів сумою 534,7 млн грн – на заміну котлів фізичними особами;
- 303 586 кредитів сумою 6232,7 млн грн – на енергоефективні заходи для фізичних осіб;
- 6 541 кредитів сумою 1732,5 млн грн – для стимулювання ОСББ/ЖБК [56].

Оцінювальна економія домогосподарствами, отримана внаслідок реалізації заходів Державної програми у 2014-2020 роках, складає близько 460 млн м³ газу щороку. Учасники Державної програми отримали понад 3,3 млрд грн безповоротної допомоги від держави в рамках її роботи.

У 2020 р. на реалізацію Державної програми було виділено Державним бюджетом 400 млн грн, а саме:

- 202 млн грн – на утеплення індивідуального житла;
- 190 млн грн – для ОСББ/ЖБК;
- 7,7 млн грн – на встановлення твердопаливних котлів.

У 2020 р., як і в попередні роки, спостерігався високий попит на програму з боку населення та ОСББ. Понад 113 тис. українських родин інвестували в енергоефективність власного житла близько 1,2 млрд грн:

- 735 кредитів сумою 28,5 млн грн – на заміну котлів фізичними особами;
- 16 484 кредитів сумою 616,8 млн грн – на енергоефективні заходи для фізичних осіб;
- 1 199 кредитів сумою 390,9 млн грн – для стимулювання ОСББ/ЖБК [56].

Учасники Програми отримали понад майже 383,7 млн грн безповоротної допомоги від держави в рамках Державної програми за 2020 рік.

Дані Держенергоефективності свідчать про зацікавленість українців до відновлюваних джерел енергії. Так, на кінець 2019 р. нараховувалося близько 22 тис. родин, які перейшли на СЕС. Два року тому, на кінець 2018 р., таких родин було у 4 рази менше – лише 7450 сімей (рис. 2.18).

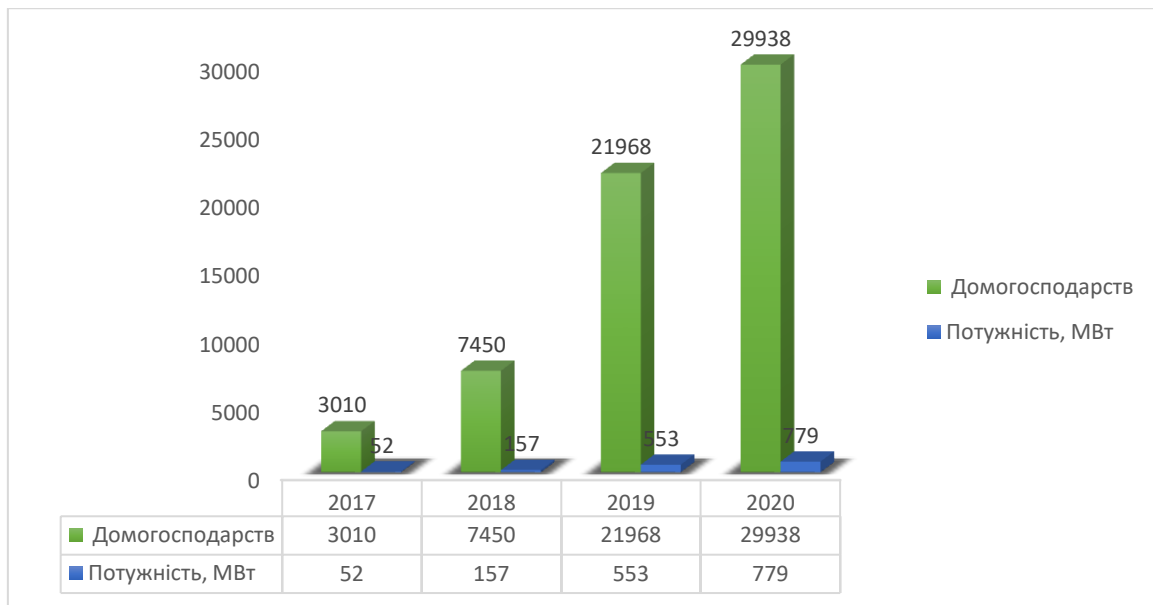

Рис. 2.18 Кількість СЕС приватних домогосподарств та їх загальна потужність 2017 - 2020 року

Джерело: складено автором на основі [50]

До того ж треба зауважити, що Україна вже побудувала потужності, які будуть виробляти обладнання, для СЕС. Зокрема, завод KNESS у Вінниці має потужність випуску сонячних панелей на 400 МВт у рік. Кошти, які сплачуються за придбання обладнання, залишаються в Україні, створюючи нові робочі місця, збільшуючи надходження податків до бюджетів.

З 2009 року в Україні після впровадження КМУ «зеленого» тарифу спостерігається значне зростання будівництва вітроелектростанцій.

Вітрова генерація значно зросла у 2016 р. до 437,7 МВт. Таке зростання відбулося завдяки введенню в експлуатацію Тузлівської та Очаківської

вітроелектростанції (ВЕС). У 2017 році додалися, ще 25,7 МВт, а це у Миколаївській області, де розпочала свою роботу Очаківська ВЕС (5 МВт), та у Львівській області, де завершилося будівництво ВЕС "Старий Самбір-2" (20,7 МВт) [50].

У 2020 році потужність вітроенергетики України склала 1314,1 МВт або 17% від загальної встановленої потужності ВЕД в Україні. Як повідомляє УВЕА (Вітроенергетичний сектор України) на материковій частині зосереджені 1070,2 МВт вітропарків. Лідером за кількістю встановленої потужності є Запорізька область. Збільшення потужності вітроенергетики спостерігається в Херсонській, Миколаївській, Одеській та Львівській областях. В Івано-Франківській області була встановлена перша вітротурбіна [50].

Україна також має великий потенціал у використанні ресурсів малих річок (особливо в західних регіонах), що складає майже 28% загального потенціалу всіх рік нашої держави.

Протягом 2020 року в Україні діяло 169 об'єктів малих гідроелектростанцій (м ГЕС) із загальною встановленою потужністю 117 МВт або 1,5% від загальної встановленої потужності ВЕД в Україні, якими вироблено у 2020 році 209 млн кВт-год електроенергії. Також, потрібно зазначити, що в Україні у 1960-х роках працювало більше 1000 м ГЕС. Деякі з них можливо відновити [50].

В Україні є всі необхідні умови, для виробництва біопалива, а це потенціал земельних ресурсів і рослин та наявність власних виробничих потужностей. На сьогодні можемо визначити, що цей напрямок є перспективний в нашій країні, тому що потенціал біомаси відповідний для прибуткового виробництва рідких біопалив (біоетанолу і біодизелю). Річний енергетичний запас цього палива в Україні дорівнює 1 млн т. Використання його, щорічно дозволить нам зекономити орієнтовно 1,2 млрд м. куб. природного газу.

Загалом протягом 2020 року обсяг виробництва електричної енергії з біомаси залишався стабільним – 28 млн кВт год, а з біогазу – 43 млн кВт год, що становить 14% загального місячного виробництва. Всього у 2020 році було вироблено більше ніж 656 млн кВт год «зеленої» енергії з біомаси та біогазу, що складає 6,8% від загального виробництва електроенергії з ВДЕ, з яких тверда біомаса — 2,6%.

З біомаси на глобальному рівні можливо забезпечити виробництво 3000 тВт/ч електроенергії до 2050 року, це дозволить задовольнити 7,5% потреб населення світу, і крім цього сприятиме зменшенню викидів CO² до 1,3 млрд тонн на рік [131]. У порівнянні з країнами ЄС в Україні частка енергії виробленої з біоресурсів у загальній структурі споживання енергії є низькою. У Європейському союзі біоенергетика займає 18-20% ринку, а в нас всього 5%.

Україна позиціонується як аграрна країна, і повинна сприяти переробленню й використанню сільськогосподарських відходів і побічних продуктів, тому що тут сконцентровані величезні ресурси. Енергетичний потенціал біомаси разом з агропромисловим комплексом становить еквівалент 17-20 млрд кубометрів природного газу. Прогнозується, що до 2035 року майже 30% всього сектору буде покривати деревина біомаса та солома і стебла, а інші 70% слід шукати саме в агросекторі (рис. 2.19).

Рис. 2.19 Прогноз структури споживання твердого біопалива в Україні на 2017 – 2035рр. [18].

У 2035 році майже 50% з всіх відновлюваних джерел буде займати біомаса, а інші 50% енергія сонця, води та вітру. Також, планується зниження використання вугілля з 27 млн т до 12 млн т нафтового еквівалента. У 2035 році біомаса повинна зрівнятися з вугіллям [131].

Проведена оцінка програм показує підвищення цін на енергоресурси, як глобальну світову тенденцію. До того ж Україна є залежною від інших країн що постачають нафтопродукти для забезпечення паливом автотранспорту, сільськогосподарських та інших машин, що робить її вразливою. Тому потрібно розширювати площу для вирощування біомаси, використовувати потенціал річок, вітру, сонця, застосувати нові технології й обладнання для виробництва енергії яка не буде нести шкоду навколишньому середовищу, і є одним із пріоритетних завдань держави в галузі «зеленої» економіки.

Природний потенціал, яким володіє Україна дозволяє здійснити «зелений» перехід в усіх секторах економіки. Можливості та стрімкий розвиток технологій відновлюваної енергетики та їх доступність, дає змогу в

Україні до 2050 року досягнути 70% частки відновлюваних джерел енергії у виробництві електроенергії. А більшу частину до 15% має скласти виробництво електроенергії внаслідок використання сонячних електростанцій, які використовуються в домогосподарствах та бізнесі.

Крім того, в Україні протягом 2020 року зросли побутові відходи – понад 54 млн м³, або понад 15 млн тонн, які залишаються на 6 тис. га сміттєзвалищах і майже 9 тис. га полігонів [107] з яких близько 75% належать до третього класу небезпеки.

В цілому можна сказати, що Україна відноситься до найбільш забруднених та екологічно проблемних країн. Рівень навантаження на довкілля вище у 4-5 рази за показниками інших країн; за забрудненістю та деградацією довкілля вона займає одне з перших місць на пострадянському просторі; викиди шкідливих речовин у атмосферу – 18%, скидання у стічні води та поверхневі водойми – 12%, щорічні відходи – 19% при питомій вазі території держави – 2,7% [30].

Найгірший показник охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів у Кіровоградській області – 64,8% та у Житомирській області – 65,3%.

За допомогою впровадження, у населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, а також сміттесортувальних ліній, сміттєспалювального заводу й сміттєспалювальних установок, було перероблено та утилізовано майже 6,3% побутових відходів, з яких: 1,7% спалено, а 4,6% було направлено на вторинну переробку [107]. За даними Міністерство екології та природних ресурсів України в нашій державі в середньому утворюється 10 т відходів в розрахунку на одного мешканця, що у 2 рази більше від середнього показника в країнах Європейського Союзу, а це більш як 50 тис. т/км заваленні сміттям [65]. Також слід зазначити, що в нашій країні, площа звалищ – 7% більша за площу природних заповідників – 4,5%.

Для покращення умов життя населення дана Концепція передбачає такі кроки, щоб запровадити системний підхід до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, а саме:

- запобігати утворенню, повторно переробляти та впроваджувати інші види утилізації відходів;
- перейти до економіки замкненого циклу, тобто, кругове використання продуктів, матеріалів і ресурсів в економіці для мінімізації відходів;
- збільшити відповідальність виробника та імпортерів продукції за відходи, які залишилися після їх використання;
- створити мережу об'єктів з утилізації відходів, що в подальшому надасть можливість державі самотійно утилізувати власні відходи [85].

Транспорт також є одним з важливих секторів енергоспоживання в Україні. Понад 20% від кінцевого енергетичного споживання приходилася на сектор транспорту (в тому числі трубопровідний) у 2020 році. У цьому секторі у більшій мірі використовуються нафтопродукти (дизель та бензин) і природний газ.

Для декарбонізації та екологізації цієї сфери потрібно реалізувати такі завдання:

- переобладнати автомобілі, водневі та інші транспортні засоби з двигунами внутрішнього згоряння чи які працюють на паливних елементах на електричні, або на такі що відповідають критеріям сталості та екологічності;
- оптимізувати структуру пасажиро- та вантажопотоку шляхом збільшення частки пасажиропотоку громадським транспортом, а частки вантажопотоку залізничним транспортом;
- удосконалити транспортну мережу та маршрути громадського транспорту, сприяти використанню екологічного транспорту та мікромобільності у містах;

- впроваджувати технології інтермодального транспорту для перевезення вантажу;
- осучаснити та нарощувати використання водних і річкових портів;
- запроваджувати енергозберігаючі технології на кожному технологічному етапі [85].

Ще один напрямок даної Концепції діджиталізація, цей напрямок дозволяє надавати послуги дистанційно, прискорить швидкість економічних та адміністративних процесів, полегшить урядування, оптимізує переміщення людей та використання транспорту. Ці процеси будуть сприяти розвитку енергоефективної та ресурсозберігаючої, кліматично нейтральної економіки.

Наукові дослідження та інновації найважливіша частина в політиці «зеленого» енергетичного переходу. У Концепції передбачено збільшення наукових досліджень у сфері зміни клімату, сприяння впровадженню інновацій, стартапів, пілотних проєктів та посиленню співпраці науки та бізнесу.

Для того щоб у повній мірі фінансувати в Україні перехід до кліматично-нейтральної економіки потрібно кожного року залучати інвестиції в середньому на рівні 5% від ВВП.

Основою для збільшення інвестицій потрібно впроваджувати реформи, вдосконалювати правові, економічні, адміністративні й інформаційні механізми. Держава повинна мінімально інвестувати, але максимально сприяти формуванню стимулюючого інвестиційного клімату.

Основним інструментом для стимулювання реалізації державної політики у сфері відновлюваної енергетики в Україні є «зелений» тариф.

«Зелений» тариф – спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, зокрема на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових

комплексах), з альтернативних джерел енергії (а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями) [162].

Приватні господарства мають дозволену величину встановленої потужності, яка не повинна перевищувати 30 кВт. Підприємствам було дозволено використовувати обладнання виробників з інших країн. При виборі комплектуючих українських компаній є шанс отримати доплату до основної ставки в залежності від їх частки від загальної кількості.

Програма «зеленого» тарифу для суб'єктів господарювання та приватних домогосподарств діє до 1 січня 2030 року. Цей тариф призначений для стимулювання розвитку та використання нових технологій отримання енергії. Для інвесторів створюються комфортні умови, щоб збільшити фінансування в технологію застосування відновлюваних енергоресурсів. Наприклад, приватним домогосподарствам установка сонячних панелей дає змогу зекономити на витратах на електрику. Прилади, які використовуються для енергозбереження, швидко окупаються і приносять дохід від продажу надлишків.

У 2020 році загальна кількість об'єктів, які отримали «зелений» тариф склала 1430 об'єктів електроенергетики (рис. 2.20), які виробляють електроенергію з ВДЕ (30 нових об'єктів порівняно з 2019 р.).

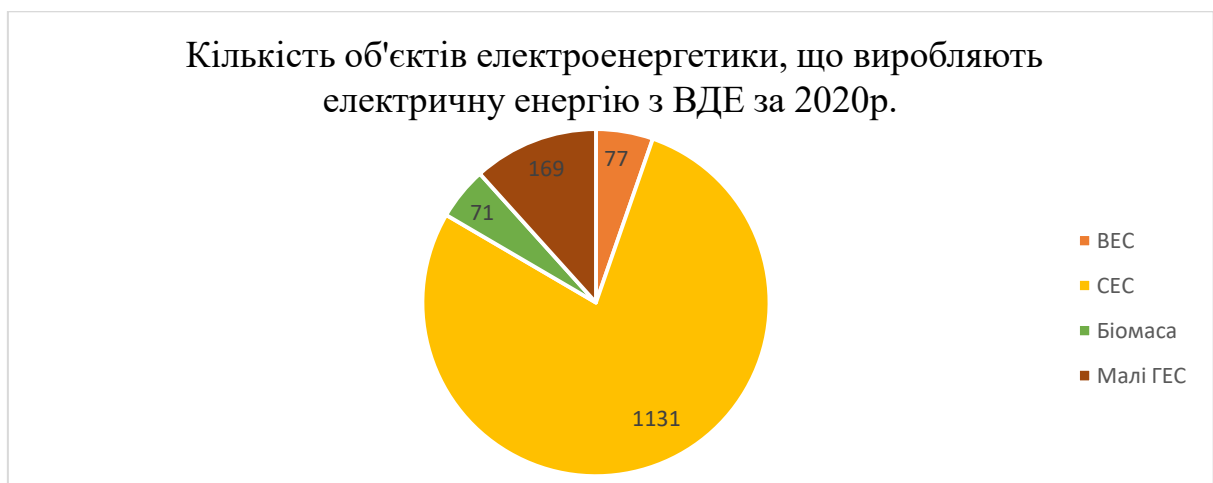

Рис. 2.20 Кількість об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з ВДЕ за 2020 р.

Джерело: складено автором на основі [18]

Потужність встановлених об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з ВЕД, за підсумками 2020 року зросла 189 МВт в порівнянні з 2019 роком та становить 7737 МВт, з яких: ВЕС – 1314 МВт або 17% від загальної кількості генеруючих установок, СЕС – 6093 МВт або 79 %, біомаса/біогаз – 108 МВт / 103 МВт або 3 %, мГЕС– 117 МВт або 2 % (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Розподіл встановленої потужності об'єктів ВЕД, по областях України, МВт,% за 2020 рік за даними [18].

Область	Біогаз/ Біомаса	ВЕС	мГЕС	СЕС	Всього	%
Дніпропетровська	30	0	0,1	1125	1155	15%
Херсонська	4	439	0,1	499	942	12%
Миколаївська	12	152	2	760	925	12%
Запорізька	6	498	0,5	358	862	11%
Одеська	5	33	1	515	553	7%
Хмельницька	24	0	8	388	420	5%
Вінницька	17	0	25	353	395	5%
Львівська	2	34	1	338	375	5%
Кіровоградська	19	0	16	337	372	5%
Київська	34	0,5	4	316	355	5%
Івано-Франківська	2,2	1	4	274	281	4%
Закарпатська	7	0	16	252	274	4%
Житомирська	7	0	5	193	205	3%
Черкаська	17	0	9	122	1498	2%
Донецька	5	102	1	0	107	1%
Тернопільська	1	6	14	83	103	1%
Чернівецька	0	0	2	80	82	1%
Луганська	0	50	0	2	52	1%
Полтавська	2	0	5	35	42	1%
Харківська	9	0	4	24	37	0%
Чернігівська	9	0	0,2	20	30	0%
Сумська	0	0	2	11,1	13,1	0%
Рівненська	1	0	1	3	5	0%
Волинська	0,3	0	0	3,5	3,8	0%
Всього	212	1314	117	6093	7737	
	2,7%	17%	1,5%	78,7%		

Якщо проаналізувати динаміку загальної встановленої потужності об'єктів ВДЕ за «зеленим» тарифом, МВт (рис. 2.21), то ми бачимо, що СЕС,

ВЕС, малі ГЕС та електростанції, які використовують біомасу, як паливо, поволі нарощували свої потужності. Якщо 2013-го йшлося лише про 1186 МВт, то у 2020 році завдяки альтернативним джерелам вдалося отримати 7737 МВт (+ СЕС домогосподарств 779 МВт) і всього 8516 МВт електроенергії (без урахування окупованих територій).

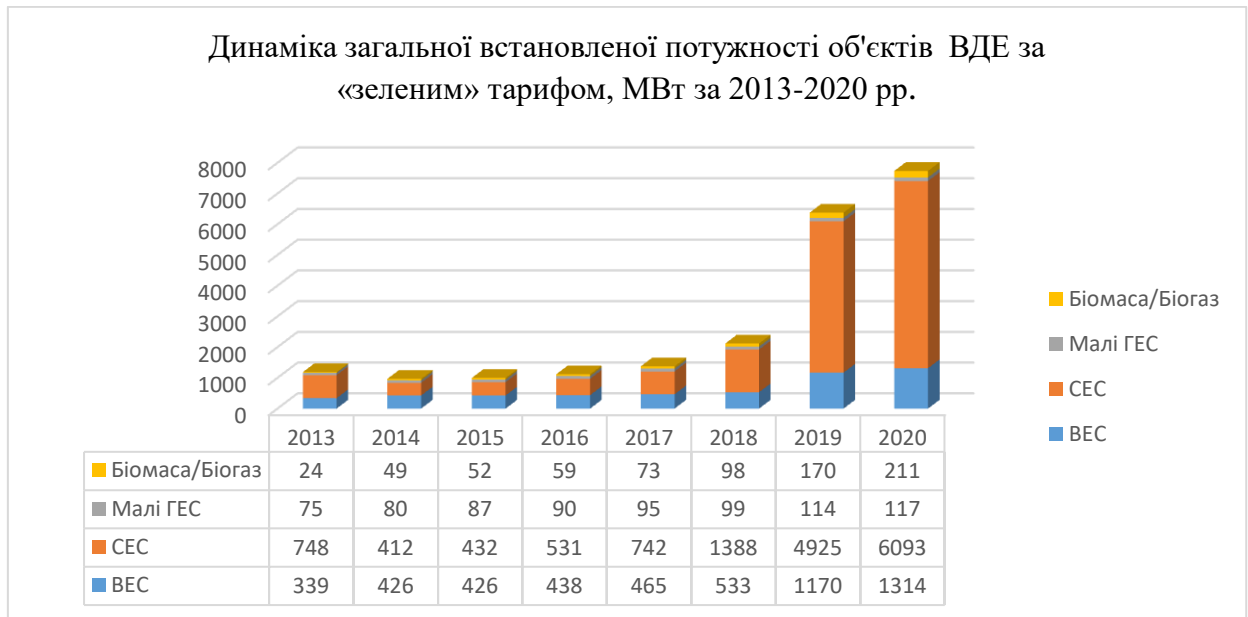

Рис. 2.21 Динаміка загальної встановленої потужності об'єктів ВДЕ за «зеленим» тарифом, МВт за 2013-2020рр.

Джерело: складено автором на основі [6;50;71;72;79;104]

Внаслідок введення у роботу нових об'єктів електроенергетики, що виробляють електроенергію з ВДЕ у 2020 році, дало можливість збільшити робочі місця у галузі енергетики та призвело до підвищення рівня зайнятості населення. Станом на 01.01.2020 в секторі енергетики, що виробляє електроенергію з ВДЕ було зайнято 7 840 робітників [70].

За допомогою залучення приватних домогосподарств, зростає загальна частка використання ВДЕ у виробництві електричної енергії. Регулювання відносин постачальників та побутових споживачів, які використовують

генеруючі установки, що виробляють електроенергію з ВДЕ, регулюються Порядком продажу, обліку та розрахунків за електричну енергію.

В Україні у першому кварталі 2020 року працює 15 665 (875 промислові та 14 790 СЕС домогосподарств) об'єктів відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф. Наша держава входить в десятку країн Європи за темпами розвитку сонячної енергетики [79]. Загальна встановлена потужність сонячних електростанцій становить 4925 МВт. Частка СЕС на другий квартал 2020 року загальній генерації України складає близько 9% [176].

Найбільша кількість генеруючих установок, призначених для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання (за кількістю укладених договорів про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством), встановлена в таких областях: Дніпропетровська – 4184, Тернопільська – 2512, Київська – 2350, Івано-Франківська – 2149 (рис. 2.22).

Рис. 2.22 Загальна кількість СЕС домогосподарств станом на 01.01.2021 да даними [18].

Якщо зробити аналіз використання СЕС в країнах Європи, де схожий рівень сонячного випромінювання, а ще й з огляду світових тенденцій постійного зниження собівартості будівництва сонячних електростанцій через розвиток технологій, в Україні виробництво СЕС може бути суттєво збільшено шляхом вдосконалення технології та введення в експлуатацію нові потужності.

На основі проведеного аналізу державних стратегій та програм можна зробити висновок, що за останні роки Україна значно просунулася у плануванні майбутньої політики у сфері «зеленої» економіки. Збільшення використання енергії з відновлюваних джерел, електротранспорту, впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному і регіональному рівнях, все це дозволить Україні при стабільному економічному і політичному середовищі, збільшити фінансування проєктів ВДЕ, модернізувати технології, перейти до кругової економіки, зменшити відходи й раціонально їх використовувати, тобто зробити економіку України кліматично нейтральною.

В цих стратегіях і програмах органи державної влади ставлять перед країною конкретні цілі, пов'язані з тими або іншими аспектами «зеленої» економіки та які регулюються відповідними механізмами. Через інструменти цих механізмів проводиться: правове регулювання (законодавчі акти); бюджетно-фінансове регулювання; стандартизація; нормування: гранично допустимих норм викидів і скидів у навколишнє природне середовище, екологічні норми видобутку природних ресурсів, стану довкілля та його забруднення; бюджетна підтримка цих програм, стратегій, концепцій; державний нагляд за додержанням даних цілей тощо.

Реалізація нової концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки малими темпами відбувається в Україні, привертаючи увагу нових закордонних інвестицій та сучасних технологій. Цей новий напрямок економічного розвитку, звісно не змінить у найближчому часі індустріальну економіку, але вони сформуєть основні стратегічні й пріоритетні напрямки формування економічної безпеки України в найближчі роки. Але Україні потрібно підготувати й законодавчо затвердити свою Стратегію реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, на базі існуючих напрацювань вітчизняних і міжнародних науковців, насамперед з ООН, для забезпечення реалізації цієї політики відповідно до міжнародних зобов'язань.

Висновки до другого розділу

1. Встановлено, що формування та реалізація державної політики сталого розвитку в Україні, відбувається ще з 1997 року. Безпосередньо розробка програмних документів в яких визначаються принципи сталого розвитку та направлені на вирішення глобальних, національних та регіональних проблем відбувалася з 2003 року. На сьогодні в Україні для офіційного визнання всесвітньої стратегії сталого розвитку вже здійснено відповідні заходи. Однак, повільний темп розвитку економіки у нашій державі, що супроводжується деградацією навколишнього природного середовища, а також необхідністю підвищувати міжнародний імідж країни, виконати міжнародні угоди, все це потребує змін пануючої парадигми розвитку країни у напрямку «зеленого» зростання не тільки на національному, а й на регіональному рівнях.

2. Визначено, що рівень бюджетного фінансування природоохоронних заходів в Україні був нижчим від запланованого аж на 25,02%. Тобто це означає, що у 2020 році через недофінансування 2 266 млн грн у сферу охорони навколишнього природного середовища не були реалізовані важливі заходи стосовно упередження екологічних загроз чи подолання наявних проблем природокористування, причому за наявності відповідних коштів. Отже, очевидною є гострота проблеми фінансування природоохоронних заходів у повному обсязі для поліпшення стану довкілля. У 2020 році витрати були направлені на: очищення зворотних вод; поводження з відходами; охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату; захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод.

Низький рівень інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності в Україні є наслідком визначених у дисертаційному дослідженні проблем. Потрібно акумулювати інвестиції у сферу охорони навколишнього середовища з усіх можливих джерел, а саме: збільшити державні,

альтернативні, іноземні інвестиції у природоохоронну сферу, а також доцільно переглянути структуру видатків.

3. Про погіршення стану довкілля в Україні свідчать основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та витрати на природоохоронні заходи. Ця проблема виникла насамперед через те що, тривалий час перевага надавалась сировино-видобувним, еколого-небезпечним галузям промисловості. А також, за відсутності необхідного рівня інвестицій для модернізації технологій виробництва та невиконання заходів у сфері охорони навколишнього середовища, призвели до незадовільного стану довкілля. В результаті цього надалі загроза виникнення надзвичайних ситуацій в Україні вища, порівняно з розвинутими країнами, зокрема у країнах Європейського Союзу.

4. Визначено, що в сучасних умовах одним з пріоритетних напрямів реалізації державної політики «зеленої» економіки України є енергоефективність, а також зниження навантаження на навколишнє середовище в частині споживання енергоресурсів і утворення звалищ відходів, викидів, скидів. З метою підвищення енергоефективності та енергорезультативності в Україні впроваджуються відповідні стратегії які передбачені низкою законодавчих актів і національними програмними документами економічної й соціальної політики. Головним чином вони стосуються реалізації політики енергоефективності та природоохоронної політики які впроваджуються на основі міжнародних угод.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

3.1 Перспективи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Для перенацілювання національної економіки України на модель «зеленої», ресурсоефективної економіки, потрібно впроваджувати структурні реформи на основі врахування принципів «зеленої» економіки.

Екологічні проблеми повинні вирішуватися завдяки злагодженим зусиллям людей на всій планеті, через політику кожної держави. Населення завдяки реалізації своєї «коричневої» діяльності, порушило екологічний баланс, що в подальшому вплинуло на забруднення навколишнього середовища, недотримання людиною природних зв'язків, обмеженість природних ресурсів тощо. Сфери які найбільш негативно вплинули на довкілля це сільськогосподарська діяльність, енергетика, чорна й кольорова металургія, транспорт, промисловість.

Метою державної політики є поліпшення та розвиток стабільного стану довкілля України для формування більш екологічного та безпечного для життя й здоров'я населення навколишнього природного середовища, дотримуватися балансу в екологічній системі використання та збереження природних ресурсів, що має особливе значення для всього живого на Землі [14].

Європейський Союз займає перше місце в міжнародних зусиллях по боротьбі зі зміною клімату. У цьому напрямку була створена Європейська стратегія «Зеленої угоди» (англ. The European Green Deal) [64], мета цієї угоди перехід на кліматично нейтральний розвиток до 2050 року, що формує основи економічного майбутнього Європейського Союзу, має відповідний вплив на формування та реалізацію цієї політики у найближчий час і

призведе до значного прискорення трансформації енергії в країнах ЄС, що вплине на всі сектори економіки та співпрацю з іншими країнами Європи та за її межами.

Загалом «Зелена угода» охоплює такі сфери політики:

1. Чиста енергія – створення можливостей для альтернативних, більш чистих джерел енергії;
2. Стале виробництво – стимулювання більш сталих та екологічних методів виробництва;
3. Будівництво – потреба в більш чистому будівельному секторі;
4. Стала мобільність – сприяння більш сталим та екологічним видам транспорту;
5. Біорізноманіття – заходи щодо захисту крихкої екосистеми;
6. «Від лану до столу» (From farm to fork) – залучення шляхів забезпечення більш екологічних систем харчування для населення;
7. Усунення забруднення – створення заходів щодо швидкого та ефективного усунення забруднень навколишнього середовища [64].

Стратегія передбачає значне підвищення ефективності використання ресурсів, за допомогою переходу до чистої економіки замкнутого циклу, яка охоплює всі сектори економіки (енергетику, сільське господарство, будівництво, металургію, транспорт тощо), а також направлена на боротьбу з глобальним потеплінням, збереження біорізноманіття та скорочення забруднення. Мета угоди – перетворити Європу до 2050 року, на таку частину світу, де економічна діяльність не призводить до викидів парникових газів, або на перший кліматично нейтральний континент.

Це економічна політика, яка дозволить відмовитися від вуглеців через 30 років. Для цього Європі доведеться перенаправити 1-2% ВВП на розвиток «зеленої» економіки: мова йде про розгортання нової інфраструктури, держзакупівлі, науково-дослідні роботи, переоснащення промисловості та

інші потреби. Перший рубіж - 2030 рік: скорочення викидів парникових газів на 40% і збільшення частки відновлюваної енергії до 32%.

Також Європейський союз буде підтримувати як фінансово так і технічно тих, хто найбільше постраждав при переході на засади «зеленої» економіки. Це допоможе залучити майже 100 млрд. Євро упродовж 2021–2027 рр., для найбільш постраждалих регіонах, і це буде називатися механізм справедливого переходу [127].

8 липня 2020 р. у Брюсселі було презентовано два нових документи, які конкретизують Європейський зелений курс. Це Стратегія ЄС з інтеграції енергетичної системи (EU Strategy for Energy System Integration) і Воднева стратегія ЄС (EU Hydrogen Strategy). Перша спрямована на підвищення енергоефективності економіки ЄС шляхом створення інтегральної системи енергозабезпечення, яка має поєднати в єдине ціле різноманітні джерела енергії, інфраструктуру, споживачів і передбачає широке й ефективне використання місцевих джерел енергії, наприклад, відпрацьованого тепла промислових підприємств, енергії біовідходів та ін., а також більш широке застосування електроенергії – для теплових насосів у будівлях, в електромобілях, на транспорті тощо [26].

Воднева стратегія ЄС направлена на використання водню, бо водень – це паливо, при згоранні якого утворюється вода. Використовується цей енергоносіє у тих галузях, які не можна електрифікувати, і його широке застосування має стати важливим інструментом декарбонізації економіки ЄС (відмови від використання викопних вуглеводнів – вугілля, газу, нафти тощо). При його застосуванні викиди вуглекислого газу промисловими об'єктами, енергетикою, будівництвом, транспортом тощо, повинні дорівнювати нулю.

Загальний обсяг інвестицій у відновлюваний водень у Європі може скласти від 180 до 470 млрд євро до 2050 року. За підрахунками аналітиків, до 2050 року водень може забезпечити до 24% світової потреби в енергоресурсах, його щорічні продажі становитимуть 630 млрд євро [26].

Також, Єврокомісія 8 липня 2020 р. заснувала Європейський альянс чистого водню, до складу якого увійшли національні енергетичні та транснаціональні компанії, науково-дослідні установи, Європейський інвестиційний банк, провідні енергетичні та промислові компанії. До цієї організації вже приєдналися понад 20 українських компаній, зокрема НАЕК «Енергоатом» та ТОВ «Оператор ГТС України» [105]. Серед ключових завдань альянсу – залучення інвестицій та забезпечення попиту на водень шляхом реалізації проєктів з декарбонізації енергоємних галузей промисловості.

Основна умова – це має бути «зелений» водень, тобто його виробництво має мати мінімальний вуглецевий слід. Отже, для вироблення цього газу можна буде залучити лише відновлювані джерела енергії та АЕС. У побудову усієї цієї інфраструктури європейці готові інвестувати.

У середині червня Міністерство енергетики України оголосило про вступ до Європейського Союзу чистого водню для координації зусиль у контексті розвитку водневої енергетики. Єврокомісія визначила Україну одним із пріоритетних партнерів у майбутній водневій економіці Євросоюзу. Тому членство в Європейському альянсі чистого водню допоможе активізувати роботу з пошуку потенційних партнерів для реалізації проєктів з виробництва, транспортування, накопичення та споживання водню.

В кінці липня 2021 року Європейський банк реконструкції та розвитку та ТОВ «Оператор ГТС України» підписали угоду про співпрацю в галузі низьковуглецевого водню й розвитку ланцюжків постачання водню.

Головне завдання України як оператора газотранспортної системи це підготовка нашої інфраструктури до декарбонізованих енергетичних ринків майбутнього. Для цього потрібен час й об'єднання зусиль для співпраці усіх зацікавлених сторін. Природний газ один з ключових джерел енергії та перехідного палива на шляху до безвуглецевої економіки, який збереже своє значення у цей перехідний період.

Ці стратегії та програми направлені на істотні зміни усіх галузей економіки, соціального розвитку та здобутку людством добробуту. Важливою складовою Водневої стратегії ЄС є міжнародна співпраця. ЄС має на меті розвиватися й взаємодіяти зі країнами сусідами та регіонами, у напрямку відновлюваної електроенергії та чистого водню, для того, щоб сприяти їх до переходу використання чистої енергії та сталого розвитку. Пріоритетними партнерами у цьому напрямку були названі країни Східного та Південного партнерства, а також виділено окремо й Україну. Вибір здійснювався з урахуванням природних ресурсів, взаємопов'язаності інфраструктури та технологічного розвитку. Здійснивши оцінку, Єврокомісія встановила що до 2030 року в країнах Східного та Південного партнерства можливо буде установити електролізери для виробництва водню загальною потужністю 40 ГВт. Головною умовою є те що цей водень повинен вироблятися використовуючи тільки відновлюваних джерел енергії.

Воднева стратегія ЄС передбачає співпрацю з країнами партнерства у спільних з ЄС програмах досліджень та розвитку водневої енергетики. Окремо наголошено, що в Європейському альянсі з чистого водню будуть заохочувати для участі країни Західних Балкан та України. Розробкою дорожньої карти для впровадження водневої енергетики в нашій країні вже займається Міністерство енергетики України. Також, оцінивши перспективи, які відкриваються перед Україною, український бізнес, почав робити перші кроки з метою участі у реалізації Водневої стратегії ЄС [26].

Ця трансформація буде одночасно викликом та можливістю для України як країни, яка має Угоду про асоціацію з ЄС та є учасницею Договору про Енергетичне Співтовариство. Україна повністю підтримує європейські угоди на 2020, 2030 і 2050 роки (Європейська політика щодо клімату та енергетики до 2020, 2030 та 2050 роки, опублікована в лютому 2019 року) і прагне виконувати свої зобов'язання за Паризькою угодою [164].

Для результативного застосування цих можливостей насамперед необхідно зрозуміти який стан та готовність України до змін у певній сфері,

але на зараз пріоритетним напрямом є наблизити українське законодавство до вимог законодавства ЄС в усіх сферах, які передбачені Угодою про асоціацію. А ще й не в усіх сферах спостерігається високий прогрес у виконанні Угоди про асоціацію.

В Україні майже завжди у політичних заявах щодо готовності її стати частиною «Зеленої» угоди не підкріплюється реальними діями. Для прикладу, Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню COVID-19, не лише не йде за європейським напрямком щодо «зеленого» відновлення після пандемії, а й дозволила підприємствам перенести свої строки виконання екологічних проєктів з плановим строком реалізації до 2021 року на строк до 2022 року.

Презентований у січні 2020 року проєкт Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року, ще він має назву «Українська зелена угода» так і перебуває на рівні проєкту.

Вектори економічного розвитку України до 2030 року не визначають економічну модель України як кліматично нейтральну, циркулярну економіку та інтеграцію екологічних і кліматичних питань у всі сфери економіки.

Головні причини, які не дозволяють перейти до реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в нашій державі, належать такі:

- відсутність чіткого розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища;
- у програмах політичних партій відсутня екологічна складова;
- потреба значних ресурсів для реалізації екологічних програм [14].

Варто зазначити, що сьогодні не існує універсального способу реалізації стратегії переходу до «зеленої» економіки. Водночас цей перехід

залежить від низки політичних та інституційних умов, рівня розвитку економіки та різних факторів.

У найзагальнішому вигляді реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні передбачає створення, узгодження, прийняття та реалізація потрібної концепції або стратегії (відповідно до мети та обставин, а також на якому рівні приймається цей документ), на основі якої визначаються план та термін виконання завдань. Цей підхід в подальшому буде сприяти приєднанню державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки до загального процесу планування та фінансування, за допомогою включення цілей сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки до стратегій розвитку на національному та регіональному рівні, і крім того до планів розвитку по секторах, які пов'язані з річним бюджетом [14].

На нашу думку, Україна має синхронізувати свої кроки з ЄС в рамках Європейської Зеленої Угоди та розробити власну концепцію забезпечення сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки.

Її нові напрямки, цілі й сфери «зеленої» модернізації згідно зі Зеленою угодою до 2050 року:

- 1) зменшити загальний обсяг викидів парникових газів на 40% до 2030 року;
- 2) збільшити частку відновлюваної енергії до 25% у виробництві енергії до 2035 року;
- 3) стати кліматично нейтральною до 2050 року відповідно до довгострокових амбіцій членів ЄС (бути синхронізованою з політикою ЄС) [164].

Згідно з зазначеними вимогами виникає можливість сформулювати цільові орієнтири, відповідно до напрямків реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки які були визначені на рис. 1.3 дисертаційного дослідження. А також згідно з наявним економічним і політичним підґрунтям, яке було описано у пункті 1.2 та 2.2 дисертації та представлений у пункті 1.3 досвід інших країн, які вже стратегічно визначили сталий розвиток та «зелену» економіку, в якості пріоритетних напрямків

реалізації державної політики, можемо зазначити такі цільові орієнтири для України [14]:

1. Напрямок Енергоефективності:

- підвищити частку використання відновлюваних джерел енергії у структурі енергопостачання;
- використовувати енергію з ВДЕ в усіх сферах господарської діяльності;
- сформувати систему індикаторів енергоефективності по секторах;
- впровадити стандарти енергоефективності, енергоаудиту та сертифікації;
- стимулювати розбудову вітчизняного ринку енергоефективних технологій та матеріалів.

2. Напрямок ефективності використання ресурсів:

- розробити й впровадити політику та відповідні законодавчі акти щодо стійкого поводження з відходами та належного рівня відповідальності виробника за їх утворення;
- розбудовувати ринок вторинних ресурсів і продуктів для повторної переробки;
- розвивати ринок органічного сільського господарства;
- впроваджувати за участю громади інтегрованих планів землекористування, а також розв'язання питань щодо використання земельних ресурсів на загальнодержавному та місцевому рівнях;
- сформувати систему з обліку природних ресурсів.

3. Напрямок енергозберігаючих та енергоефективних технологій

- через нормативні та податкові важелі скоротити викиди від транспорту;
- впровадити екологічні й кліматичні вимоги у процес розробки та впровадження сучасних інфраструктурних проєктів;
- стимулювати інвестиції у сферу водопостачання та водовідведення та на її модернізацію;
- стимулювати «зелене» будівництво;

- переорієнтувати та розробити інноваційні фінансові інструменти для направлення інвестицій у розбудову стійкої інфраструктури;
- оптимізувати систему управління між державним та місцевим рівнями та підходи щодо управління інфраструктурою.

4. Поширення ідеології «зеленої» економіки:

- підтримувати «зелені» й екологічні технології та пов'язані з ними розробки й дослідження;
- підтримувати та стимулювати стартапи, підприємницькі ініціативи, використання «зелених» технологій;
- розробити освітню політику щодо стійкого зростання, імплементація «зеленої» економіки у всі форми освіти;
- сформувати та підвищити привабливість «зелених» робочих місць;
- впроваджувати фінансові механізми для стимулювання нових «зелених» малих та середніх підприємств;
- сприяти «озелененню» державних доходів та витрат.

Стратегічна мета: досягнення сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що сприяє розв'язанню економічних, екологічних та соціальних проблем, шляхом використання комплексного механізму, що в подальшому буде задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу задоволення потреб майбутніх поколінь [14].

Для розв'язання проблем у розрізі економічних, соціальних та екологічних складників потрібно:

- економічний – стимулювати економічне зростання, збільшити обсяг доходу й зайнятості населення, залучати державні та приватні інвестиції, створити гнучку економіку, формувати нові види діяльності які направлені на розвиток економіки замкнутого циклу, удосконалити нормативно-правову базу, адміністративні та економічні методи управління;

- соціальний – стимулювати соціальний розвиток, соціальну справедливість, скоротити соціальну нерівність, підвищити якість життя населення та справедливий доступ до обмежених ресурсів;
- екологічний – зменшити екологічні ризики, викиди CO² в атмосферу і забруднення довкілля, збільшити ефективність використання природних ресурсів та енергії, вимагати від усіх суб'єктів економічної діяльності відповідальності та скорочення навантаження на екологічну систему [14].

Для досягнення стратегічної мети та цілей має бути дотримано такі принципи: наукової обґрунтованості та комплексності, законності та системності, альтернативності та узгодженості, прозорості та прогнозованості, ефективності та результативності, соціальної відповідальності, безпечності та екологічної спрямованості.

Представлені нижче вимоги (рис. 3.1) у повній мірі відповідають Угоді про асоціацію з ЄС, Підсумковому документу Саміту ООН зі сталого розвитку та Порядку денному розвитку після 2015 року «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», який визначив нові орієнтири сталого розвитку у світі, Європейській зеленій угоді, а також направлені на низьковуглецевий, ресурсоефективний, стійкий «зелений» розвиток [14].

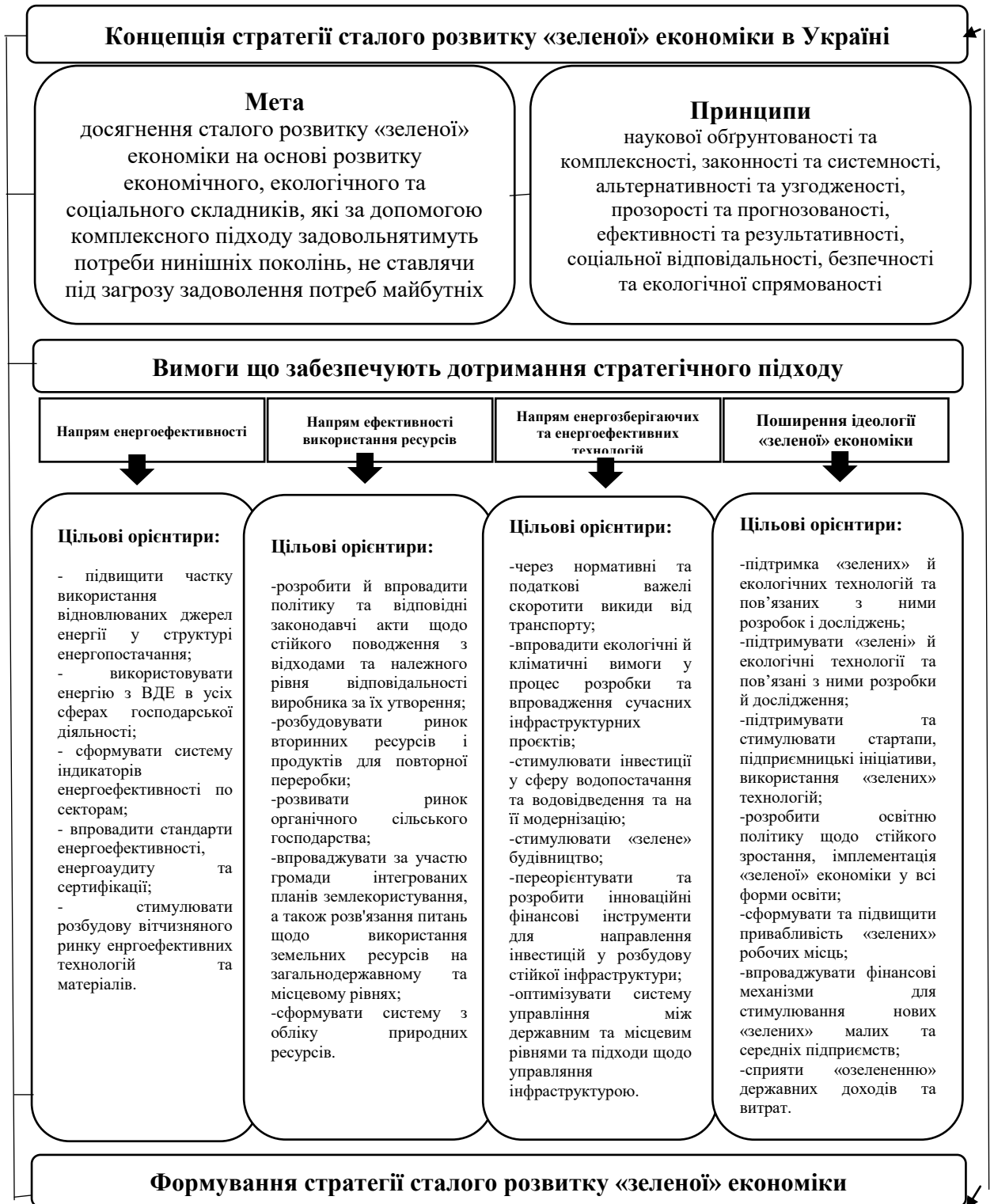

Рис. 3.1 Концептуальні положення розробки стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Джерело: складено автором

Вторгнення Російської Федерації в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року, спричинило значні жертви серед цивільного населення та пошкодження інфраструктури, а також серйозні людські, соціальні та економічні втрати. Внаслідок війни, яка триває понад шість місяців, житла та громадська інфраструктура були зруйновані або пошкоджені, громадські послуги та економічна діяльність були перешкоджені, а значна кількість українців була виселена зі своїх домівок.

За перший рік після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року українська економіка втратила 30-35% ВВП (рис. 3.2). Це найбільше падіння економічної активності, яке країна зазнала з часів незалежності, і знадобляться роки, щоб від нього відновитися.

Рис. 3.2. Динаміка ВВП з 1994 – 2022 роки [236]

У нинішній ситуації Україна ризикує опинитися в «сірій зоні» світової економіки. У гіршому випадку економіка може залишитися із зруйнованою інфраструктурою, серйозними соціальними проблемами та похмурими перспективами після конфлікту. Тінь війни, у свою чергу, може стати перешкодою для інвесторів через потенційний ризик нової агресії. Ці

проблеми вимагатимуть креативності від нашої країни, але Україна здатна відновитися.

Єдиної дорожньої карти економічного відновлення України немає. Відбудова вимагатиме політики, яка ґрунтуватиметься на глибокому розумінні сильних і слабких сторін країни. Вони не повинні прагнути повернення до довоєнного розвитку.

Післявоєнне відновлення України буде унікальним. Країна стикається з руйнівними наслідками російської агресії, яка додає негативного впливу до існуючих проблем колишньої соціалістичної економіки. Щоб подолати ці труднощі, знадобиться багато часу, грошей і зусиль.

Президент України 15 червня підписав указ про створення Національної ради з питань відновлення України від наслідків війни. Не стоять осторонь і колективи українських архітекторів. Наприклад, архітектурне бюро АІММenergy запустило онлайн-платформу для пошуку рішень для відновлення зруйнованих будівель. Тут публікуються варіанти будівництва та реконструкції будівель із застосуванням новітніх технологій енергоефективності та екобудівництва, а також зібрані матеріали про різноманітні проекти післявоєнної відбудови України.

«Зелене» післявоєнне відновлення України вимагає підтримки міжнародних партнерів, насамперед ЄС, та суттєвих змін їхнього бачення місця та ролі України в європейській та світовій економічній спільноті. Побудувати в Україні кліматично-нейтральну економіку, можливо тільки шляхом об'єднання глобальних зусиль з формуванням міжнародних «зелених» виробничих ланцюгів як частини сталої глобальної економіки.

Перш за все, міжнародне фінансування має бути спрямоване на декарбонізацію, стійкість місцевої економіки та енергетичну незалежність, починаючи з початкових етапів відновлення української економіки, тому не зарано починати планувати зараз. Ці три стовпи зеленого та безпечного майбутнього України мають бути керівними мотивами для всієї міжнародної допомоги.

Європейська зелена угода є важливою у вирішенні деяких наслідків війни в Україні. Це може сприяти інтегрованій відповіді, яка враховує глобальні проблеми, викликані одночасними геополітичними, медичними та соціально-екологічними кризами, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Вплив війни на продовольчу безпеку, енергетичну безпеку, промислові ланцюги поставок і захист навколишнього середовища слід розглядати, приділяючи належну увагу безпосереднім загрозам і з метою прискорення зароджуваної трансформації стійкості, щоб уникнути загострення майбутніх збоїв. Для досягнення цього необхідні три підходи: забезпечення узгодженості політики між секторами та установами, розробка відповідних заходів соціального захисту та розвиток міжнародного співробітництва [216].

Якщо наша країна буде повноцінною складовою Європейської зеленої угоди, це позитивно вплине на посилить ситуацію в ЄС з низки питань. Зокрема, аграрний сектор України, навіть у його нинішньому становищі, має змогу посприяти забезпеченню продовольчої безпеки та екологічної стійкості. Для прикладу, застосування пестицидів і добрив, (що є однією з причин негативного впливу на навколишнє середовище) в Україні є значно меншим за «амбітні» цілі скорочення, встановлені ЄС [200].

Ще одним позитивним елементом є розвиток національного сектору біоенергетики і заміщення природного газу біомасою і твердими біопаливами, якщо подивитися на розрахунки, біометан може покрити 30 – 40% потреб Європейського Союзу у газі до 2050 року. За даними Біоенергетичної асоціації України, наша країна може потенційно виробляти до 10 млрд м³ біометану на рік, здебільшого з аграрних відходів. До 2050 року, можна досягти загальних обсягів виробництва біогазу/біометану в країні до 6 млрд м³ на рік, з яких частина може піти на експорт. Загалом же, в Україні достатньо ресурсу, щоб замінити місцевим біопаливом і біометаном до 4 млрд м³ на рік природного газу до 2030 року [18].

Щоб одночасно вирішити питання енергетичної безпеки та кліматичної кризи, енергетичний перехід має бути прискорений у всьому світі. У середині країни ЄС може збільшити виробництво відновлюваних джерел енергії, поступово відмовитися від використання викопного палива (включаючи скраплений природний газ) і підвищити енергоефективність у всіх секторах і галузях. ЄС повинен уникати заходів реагування, які створюють блокування на шляхах, несумісних із зеленим переходом. Паралельно ЄС має потенціал для створення міцних міжнародних партнерств, щоб допомогти іншим зацікавленим країнам у їхніх власних енергетичних переходах і підтримати їх у тому, щоб вони стали ключовими торговими партнерами з відновлюваних джерел енергії.

Війна в Україні становить серйозну загрозу глобальному управлінню навколишнім середовищем, зокрема щодо захисту довкілля та збереження біорізноманіття. Ймовірно, війна вплине на вирубку лісів і деградацію екосистеми, спричинену ланцюгом поставок, частково через погіршення продовольчої безпеки. ЄС може підтримати ефективне та розумне сільське господарство, щоб мінімізувати або уникнути перетворення землі на виробництво їжі чи енергії як усередині країни, так і в країнах, що розвиваються. Крім того, ЄС може відігравати активну роль у допомозі Україні в її дедалі небезпечнішій екологічній ситуації та підтримувати сусідні країни, такі як Польща, Словаччина, Румунія та Угорщина, які можуть постраждати від транскордонного забруднення [216].

Міжнародне співробітництво має бути узгоджене з метою підтримки довгострокових стратегій реалізації Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року та Паризької угоди в синергічний спосіб. Для цього потрібен політичний простір для підзвітності та навчання через постійний моніторинг та оцінку відповідної діяльності міжнародної співпраці та партнерства. ЄС також відіграє важливу роль у розбудові довіри між країнами-партнерами та демонстрації міжнародного лідерства перед обличчям геополітичної ворожнечі Росії.

Маючи багаті природні ресурси, Україна може підтримати зелений перехід Європи та зміцнити енергетичну безпеку континенту. Наприклад, країна може постачати сонячну, вітрову та гідроелектроенергію, а також воднево-зелену сталь і батареї, а також виробляти безпечну та високоякісну сільськогосподарську продукцію, яка зміцнить продовольчу безпеку ЄС.

Фінансування інфраструктури повинно бути направлено на створення та нарощування внутрішнього потенціалу України для розвитку технологій відновлюваної енергетики, енергоефективності, електрифікації та промислових інновацій. Це може початися з екологічних рішень для надання допомоги війні та негайних гуманітарних потреб, що може створити основу для подальшого прогресу в ключових сферах. Післявоєнні заходи які направлені на «зелене» відновлення України визначені на рис. 3.3.

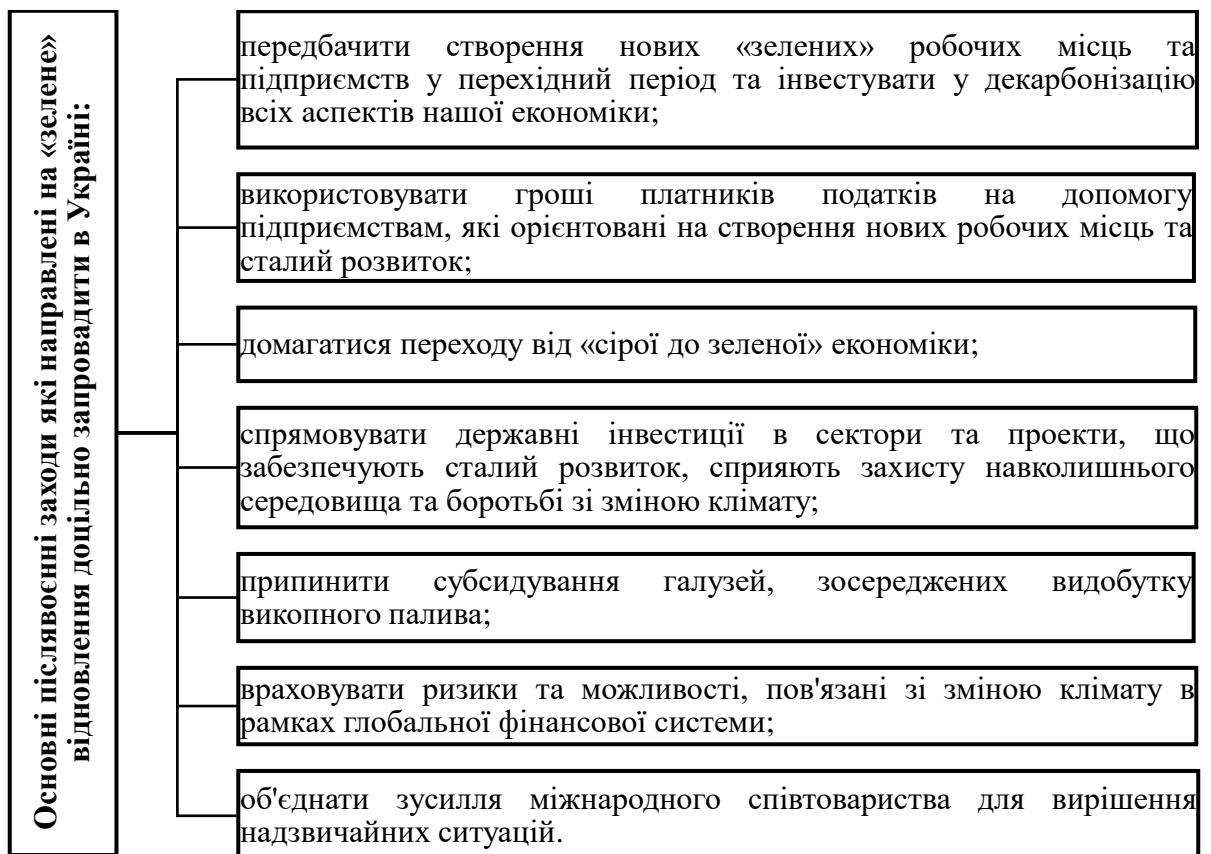

Рис. 3.3 Основні післявоєнні заходи які направлені на «зелене» відновлення України

Щоб вижити, українська економіка має підвищити стійкість, в тому числі під час війни, Україні необхідно залучити інвестиції для відновлення критичної інфраструктури, децентралізованої енергетики та збільшення взаємозв'язку з ЄС для постачання продовольства, палива та товарів. Комплексність проблеми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки передбачає застосування довгострокового стратегічного підходу, що дозволить гармонічно вбудувати таку політику в систему державного управління України, яка знаходиться в процесі реформування та адаптації до європейського законодавства, що підкріплюється низкою міжнародних зобов'язань.

Для подальшого відновлення України дієвими будуть такі заходи:

- надати об'єктам зеленої енергетики які були зруйновані або пошкоджені доступ до Фонду для відновлення в Україні зруйнованої війною енергетичної інфраструктури, який було сформовано Європейським енергетичним співтовариством;
- надати підтримку підприємствам, які будуть будувати нові сонячні та вітрові електростанції (податкові канікули, звільнити від сплати протягом п'яти років рентної плати та податку на землю, пільгове підключення до мереж). Це будівництво потрібно сконцентрувати в областях, які найбільш постраждали та мають реальний дефіцит електроенергії;
- внести зміни до Наказу Міненерго «Про розрахунки з виробниками за «зеленим» тарифом» від 15.06.2022р. № 206, для того щоб досягти економічно-обґрунтованого рівня по виплатам виробникам ВДЕ для подальшого обслуговування усіх операційних витрат;
- надати пільгові умови доступу компаніям зеленої енергетики на ринку електроенергії «на добу наперед», для того щоб зменшити навантаження на ДП «Гарантований покупець» по виплатах за «зеленим» тарифом;

- у повному обсязі погасити заборгованість перед виробниками «зеленої» генерації за 2021 рік;
- продовжити програму «зеленого» тарифу для суб'єктів господарювання та приватних домогосподарств, що діє до 1 січня 2030 року;
- надати можливості експортувати електроенергію виробникам ВДЕ, створити прозорий і недискримінаційний механізм формування тарифів і розподілу пропускних потужностей, здійснити спрощення процедури організації транзиту за принципом свободи доступу до транзитних потужностей.
- підвищити гнучкість і декарбонізацію нашої енергосистеми, за допомогою будівництва нових накопичувачів енергії та маневрових потужностей, у тому числі, із використанням відновлюваного метану;
- прийняти чіткі Національні стратегії з розвитку відновлюваних джерел енергії, виробництва «зеленого» водню та розвитку офшорної вітроенергетики. Переглянути Енергетичну стратегію до 2035 року для врахування заміщення потужностей генерації які не можна відновити, на нові з суміжним накопиченням енергії для подальшого використання (energy storage). Прийняти Енергетичну стратегію України до 2050 року;
- стимулювати виробництво відновлюваних газів потужностями зеленої енергетики («зеленого водню» та синтетичного біометану);
- забезпечити розвиток ринку «зеленого» водню, а саме: побудувати надійну інфраструктуру з виробництва, споживання та експорту відновлюваного водню, стимулювати наукові доробки з дослідження у сфері водневих технологій;
- проводити міжнародні комунікаційні кампанії для стимулювання входження на ринок відновлюваних джерел енергії України міжнародних стратегічних та фінансових інвесторів тощо.

Війна суттєво послабила і старі сектори економіки, що базуються на низько-кваліфікованій робочій силі та старих технологіях. Також, за останній рік значні збитки понесли турагентства, логістика, транспорт, ресторанний та готельний бізнес, індустрія дозвілля та гостинності, а також велика кількість секторів промислового виробництва. В подальшому «зелене» відновлення надасть набагато більше сприятливих умов для створення нових «зелених» робочих місць, досягнути енергетичної безпеки, стійкості, підвищення рівня життя та соціально-економічних переваг.

Очікувані результати від впровадження концептуальних напрямків реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки визначені у Додатку Г вони можуть бути застосовані у післявоєнний період відновлення України.

Сьогодні важко заперечити прямі зв'язки між кліматичною політикою, енергетичною безпекою та геополітикою. Замість того, щоб намагатися відновити свою інфраструктуру радянських часів, серйозно зруйнований енергетичний сектор і промисловість, і за допомогою широкої міжнародної підтримки свого економічного відновлення, Україна може створити глобальну вітрину нової декарбонізованої економіки, заснованої на відновлюваних джерелах енергії, електрифікації, цифрових рішеннях і промислові інновації.

Отже, ми можемо зробити висновок що на основі представлених нами вище напрямів, було запропоновано Концептуальні положення стратегії реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, що надалі дасть змогу поступово відійти від традиційної економіки (з її сферами діяльності, що не є енерго- й ресурсоефективними та забруднюють довкілля) до «зеленої» економіки (що має за основу якісні структурні зрушення, інноваційні види діяльності й галузі, що не шкодять навколишньому природному середовищу, ефективне використання природних ресурсів та ін.). Україна повинна змінити напрямок розвитку від моделі, де конкурентні переваги обумовлені здебільшого використанням

природних ресурсів, до нової, інноваційної моделі, в основі якої лежить розвиток кваліфікованої робочої сили, технологічного рівню, економії енергії та обмежених природних ресурсів і нового стилю управління. За цієї моделі розвитку основою є використання не сировини, а «інтелекту», що є оптимальним способом підвищити продуктивність праці в усіх сферах господарської діяльності. Для нашої держави це означає впровадження новітніх еко технологій не лише заради збільшення доданої вартості промисловості та сільськогосподарстві, а ще й модернізувати сферу послуг, транспорту тощо. Крім того, ця концепція має потребу в інвестуванні в інфраструктуру, та підтримку малого і середнього бізнесу. Тому лише у такий наукомісткий та екологічний спосіб, ми зможемо протистояти проблемам нестачі природних ресурсів, безробіттю, зокрема молодіжного та політичним негараздам.

3.2 Напрями підвищення дієвості системи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

На сьогодні в Україні особливої уваги набуває питання вдосконалення системи управління яка задіяна у реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. При реалізації даної політики в умовах сьогодення потрібно визначити стратегічні орієнтири які будуть визначати ролі міжнародної спільноти у забезпеченні безпеки в усьому світі та її вплив на національну екологічну безпеку окремої країни.

Для вдосконалення системи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки потрібно вирішити проблеми, через які підвищується рівень екологічної небезпеки для життя й здоров'я населення у нашій державі та окремих її регіонах, зокрема, впливу загрозливих природних процесів, здійснення техногенної діяльності, а також воєнного конфлікту на території України тощо.

Відповідно до цього держава мусить створити належну стратегічну основу, яка буде направлена на довготривале економічне зростання, що базується на принципах екологічної стійкості та в подальшому вплине на збільшення інвестиційних потоків, ці зміни повинні відбуватись на всіх рівнях системи управління. Макрорівень – це найвищий рівень органів влади: Президент, ВРУ, КМУ, мезорівень – це органи місцевої влади (регіону, міста, громади), мікрорівень – це окремі підприємства, які належать до державної (комунальної) і приватної власності. Для

Недостатньо налагоджена комунікація між органами влади різних рівнів стає причиною структурних диспропорцій, низького результату діяльності у деяких профільних відомствах, зростання корупції, високого рівня бюрократії. Подолати ці проблеми можливо завдяки впровадженні обов'язкової відповідальності за не виконання цілей які визначені стратегією, програмою тощо; вертикальна й горизонтальна взаємодія в діяльності органів державної влади; запровадження селекторних або робочих інтернет нарад для координації процесів реалізації стратегічних документів.

Для вдосконалення системи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні в умовах євроінтеграції має бути реалізовано такі заходи:

- розробка і впровадження відповідного законодавства з використанням функціонального підходу, визначити організаційні заходів щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в умовах євроінтеграції;
- дотримання європейських принципів у процесі реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки;
- впровадження організаційних заходів, які спрямовані на підвищення рівня правового, економічного забезпечення реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки;

- реформування системи моніторингу за реалізацією цієї політики шляхом внесення змін у нормативно-правові документи.

Для того, щоб визначені цілі у процесі реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки були досягнуті, було визначено наступні рекомендації для органів державної влади: вдосконалення функцій державних інституцій, які задіяні у процес формування та реалізації інвестиційної політики, за допомогою створення відповідних проєктних команд; створити майданчики для співробітництва та узгодження дій щодо реалізації проєктів на державному рівні; здійснення реформування згідно з євроінтеграційними зобов'язаннями; і крім цього, з метою покращання інституційного забезпечення сталого розвитку «зеленої» економіки України доцільно реалізувати такі заходи:

1. Президенту України – спрямувати та координувати дії органів державної влади, контролювати дотримання конституційних положень;
2. Верховній Раді України – визначити політичний курс, сформувати законодавче забезпечення:
 - пришвидшити процес прийняття Стратегії сталого розвитку до 2030 року; Концепції «зеленого» енергетичного переходу до 2050 року; Концепції формування та реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, та відповідно до них Стратегії «зеленої» інвестиційної політики, зазначити інструменти та засоби реалізації програми сталого розвитку «зеленої» економіки та інших євроінтеграційних зобов'язань;
 - здійснювати безперервний контроль за належним виконанням намічених зобов'язань відповідального управління та належний рівень відповідальності за прорахунки й невиконання;
 - розробка та прийняття стратегій та програм «зеленого» розвитку для певної території, відповідно до її проблем та існуючих ресурсів;

- визначити цільові орієнтири для забезпечення раціонального використання природних ресурсів певного регіону та удосконалити механізми для реалізації та контролю за виконанням стратегій та програм сталого розвитку «зеленої» економіки.
3. Кабінету Міністрів України – забезпечити державне регулювання, реалізації державної політики за допомогою визначених механізмів, формування, координації та оцінки реалізації програм та стратегій, прогнозування:
- переглянути тарифи для утворення конкуренції на ринку, розмежувати тарифи й вдосконалити систему соціального захисту для вразливих груп населення;
 - розробити заходи для зменшення кредитних ризиків, що в наслідок буде стимулювати інвесторів;
 - об'єднати екологічні фонди для створення єдиної «зеленої» фінансової платформи;
 - уніфікувати звітність для реалізації «зелених» проєктів згідно з сучасними підходами, які використовуються, зокрема, у країнах ЄС;
 - перерозподілити повноваження між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади;
 - запровадити громадський контроль діяльності органів державного регулювання.
- органам державної влади (регіону, міста, громади):
 - чітко розмежувати управлінські функції для місцевих органів у сфері що пов'язана з охороною довкілля та управління ресурсами задля ефективного виконання цих функцій та посилення відповідальності;
 - посилити інформування місцевих органів влади та громади про доцільність здійснення заходів з переходу на засади сталого розвитку «зеленої» економіки для формування нової екологічної свідомості громадян в напрямок дбайливого ставлення до природного середовища, особливо через впровадження реформ;

- підтримувати навчання населення й бізнесу, а також обмінюватися досвідом між ними для реалізації нових «зелених» проєктів;
- здійснювати інформування місцевих органів та налагодити відповідні канали комунікації щодо можливості та наявності відповідних джерел (фондів, ініціатив, проєктів, угод, організацій) фінансування у сфері охорони навколишнього середовища;
- надати місцевим органам влади необхідні методичні положення щодо формування та реалізації «зелених» проєктів.
- забезпечити розроблення стратегічних документів за принципом «знизу вгору», що являє собою врахування ініціативи бізнесу, органів місцевого самоврядування та науково-дослідних установ;
- створити ефективну систему моніторингу й оцінки результатів які досягнені у процесі реалізації програмних положень відповідно до поставленої мети;
- забезпечення рівного доступу до ресурсів й управління ними, зокрема місцеве населення повинно мати змогу контролювати свою власну частку й використання ресурсів на ній;
- сприяти розвитку «зеленого» підприємництва, здійснювати обов'язкову їх юридичну реєстрацію за місцем їхньої діяльності;
- спонукати розбудові ВДЕ та надавати роз'яснення населенню щодо переходу до ВДЕ, заснування власного «зеленого» бізнесу, реалізації інвестиційних проєктів та інноваційних програм.

Органи державної влади (регіону, міста, громади) повинні здійснювати свою діяльність за умов збереження природних ресурсів, лісів, повітря, річок, ґрунту тощо. Розв'язати питання несанкціонованих сміттєзвалищ, забруднення ставків, відсутності каналізації та проблему з вирубуванням лісів.

- на мікрорівні органи державної влади:

- стимулювати інноваційній модернізації на підприємствах, особливо зміни у податковій, методичній, коопераційній діяльності (ДПП у сфері інновацій, кластеризація, технопарки й т.д.);
- здійснювати навчання населення для того щоб сприяти формуванню попиту на екологічні послуги та продукцію, а також впроваджувати «зелені» заходи та проекти виробниками.

Головним завданням для сучасної системи державного управління є формування механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, які б створили умови для розвитку нашої держави, підвищили рівень та якість життя населення, комплексно впроваджували сферу «зеленої» економіки у розвиток державної економічної політики та відповідали інтересам держави, бізнесу й громади.

Вирішення проблем, які довго ігнорувалися та посилювалися війною, може стати значним кроком до більш сталого майбутнього. Розумний підхід до післявоєнної відбудови з використанням найкращих доступних технологій та практики управління може стати платформою для інновацій. Виникає необхідність створення альтернативних рішень, а саме впровадження автоматизованої системи «Smart city» в кожне місто України.

Інтелектуальне місто з'єднує людей, пристрої, дані, для того щоб створити місто з найкращими умовами для життя. На зараз багато країн розробляє масштабні й гнучкі рішення, на основі відкритих стандартів. Використовують інноваційні технології, експертні знання та об'єднують ресурси для підвищення продуктивності у сфері громадської безпеки, руху в місті та моніторингу навколишнього середовища.

Внаслідок війни в Україні було зруйновано велику кількість житлових будинків та об'єктів інфраструктури. Велика кількість будівельних об'єктів потребує відновлення, а замість пошкоджених — будівництва нових. Окремі українські міста зазнали значних руйнувань, тому їх відбудова має бути сучасною та безпечною. Відновлення також завжди є можливістю з широким

розмаїттям підходів до покращення минулого. Оновлені будівельні норми та технології «зеленого» будівництва можуть заощадити енергію та зменшити використання води, а також можуть допомогти зробити Україну лідером у сфері «зеленої» енергетики.

«Smart city» — це ефективна інтеграція фізичних, цифрових і людських систем у штучне середовище для сталого, процвітаючого та всебічного майбутнього для громадян. Таке визначення надав Британський інститут стандартів (BSI) [173]. «Розумні міста» використовують технології та інновації для покращення міського середовища, що призводить до підвищення якості життя, покращення добробуту жителів міста.

Критерії, які притаманні «Smart city»:

- використовуються місцеві відновлювані джерела енергії;
- розробляються проекти міст де обов'язково включені природні екосистеми (мають рости дикорослі рослини та жити дикі тварини);
- використовуються рослини які стабілізують температуру і вологість у місті;
- створюються середовища, для того щоб, покращити соціальні зв'язки мешканців;
- підтримуються інновації та культури, що подальшому допомагає людям втілювати свій творчий потенціал, і крім того покращити життя за допомогою інноваційних технологій.

За допомогою автоматизованої системи управління «Розумне місто» можна контролювати, оптимізувати й покращувати способи використання ресурсів. Ефективність цієї системи полягає в тому, що спеціальна міська мережа надає органам місцевого управління доступ до єдиної бази, яка оновлюється в режимі реального часу й містить актуальну інформацію про дії міських служб, стан інфраструктури та розподіл потоків електроенергії. Переваги розвитку «Smart city» в Україні зазначені на рис. 3.4.

Рис. 3.4 Переваги розвитку «Smart city»

Екобудівлі та енергоефективність у комплексі сприяють зменшенню шкідливих викидів, а громадські ландшафтні зони, парки, пішохідні вулиці, велодоріжки позитивно впливають на підвищення фізичної активності, що сприяє зміцненню здоров'я населення. Приклади «розумних міст» та ефективного управління містами наведені на рис. 3.5.

На сьогодні концепція «Smart city» набуває актуальності щодня. У 2500 містах світу вона вже впроваджена або перебуває у процесі впровадження. Існують такі варіанти створення «Розумного міста»:

1. формування та реалізація проєкту «розумного міста» з нуля. Тобто будівництво міста відповідно до концепції Smart City. Приклади: Масдар (ОАЕ), Сонгдо (Південна Корея);
2. поступове впровадження розумних технологій у вже створені міські системи. Найпоширеніший спосіб.

Головна мета «Smart city» є створення здорових і безпечних умов проживання населення, за допомогою ліквідації джерел забруднення довкілля, та переходу на ВДЕ, екологічні технології та транспорт тощо. «Зелені» території міста, водні ресурси повинні займати не менше ніж 50 % від території міста.

Щодо розумних ініціатив у різних країнах світу, то вони різняться між собою залежно від економічних, політичних, екологічних та культурних особливостей країни. Підходи у світі щодо ініціатив «розумного міста» можна розділити на дві різні групи. Перша представлена підходами «зверху вниз», направлена на різні інноваційні технології, планування, ефективність, інтегрування даних та інформації різних систем в єдиний операційний центр. Друга група представлена підходами «знизу вгору» орієнтація на населення та засобах того, як місцеве населення використовує мобільні додатки, соціальні медіа, комп'ютерні центри, сенсорні пристрої тощо (всі види інноваційних сучасних технологій) для вирішення щоденних проблем шляхом створення абсолютно нові рішення, здатні змінити ситуацію в місті [97].

Лондон

- Розроблено стратегію відкритих даних за допомогою ініціатив відкритості міст та диверсифікації служб Smart City із залученням громадян.

Сінгапур

- Запроваджена потужна дієва програма Nation-led Smart City Governance. Вона створює інфраструктуру для взаємодії громадян з керівництвом міста та покращує життєдіяльність Сінгапура за допомогою відкритих даних.

Гельсінкі

- У 2011 році була створена відкрита цифрова платформа Helsinki Region Infoshare, завдяки якій громадяни мають змогу брати участь у проєктах "розумного" міста. Жителі Гельсінкі можуть знайти будь-яку інформацію, використовуючи відкриті платформи даних, а місто постійно інвестує у сфери, які, на думку громадян, потребують вдосконалення.

Барселона

- Місто має 22 програми smart-міста у 12 галузях, серед яких охорона навколишнього середовища, мобільність, захист водних ресурсів, управління відходами.

Сонгдо (Північна Корея)

- Один із найамбіциозніших проєктів сучасності — південнокорейське «розумне місто» Сонгдо, засноване 2000 року. Місто побудували повністю «з нуля», зараз воно займає площу шість квадратних кілометрів. Все місто обладнане спеціальними датчиками, які збирають та аналізують інформацію про стан доріг, автомобільний рух, будівлі, потреби в енергії, витрати води та інше.

Масдар (ОАЕ)

- Масдар Сіті – перший у світі проєкт зеленого міста з нульовим викидом вуглецю, який розробляється в Абу-Дабі, ОАЕ. Місто, яке працюватиме виключно повністю на сонячній енергії та інших відновлюваних джерелах енергії, стане найпершим прикладом еко-міста у світі, та прикладом для сотні вже запроєктованих ідей, які тільки почнуть будівельні роботи, у той час, коли воно буде завершено до 2025 року.

Куритиба, Бразилія

- Місто відоме великою кількістю зелених насаджень та суворими законами захисту природи. У країні діє низка агентств, які на федеральному та місцевому рівні регулюють дотримання екологічних стандартів у приватному та промисловому секторі. Якщо, наприклад підприємство, забруднило річку чи спричинило загибель тварин, його обкладають штрафами і навіть можуть закрити. Крім того, там діє одна з найрозвиненіших систем громадського транспорту в світі, тому три чверті мешканців щоденно обирають саме громадський транспорт. Місто також переробляє до 70% відходів.

Сан-Франциско, США

- Це перше місто в Штатах, яке започаткувало переробку відходів та запровадило всім відому систему кольорових баків для сортування сміття. Місцева влада спонукає мешканців використовувати відновлювальні джерела енергії, дофінансовуючи встановлення сонячних батарей та вітрових турбін. Крім того, Сан-Франциско випереджає інші міста у США у зеленому будівництві. Там вже звели близько 70 енергоефективних будинків із садами на дахах.

Аманора, Індія

- Це велика забудова, яка включає офіси та помешкання, а також зелені сади, дворики, тощо, які розташовані вертикально на будинках. Вежі також мають системи збору дощової води та мережу сортування і переробки відходів.

Доксайд Грін, Канада

- Екосередовище знаходиться на березі Тихого океану. Це змішана забудова, яка розкинулася поміж острівців дикої природи. У місті розвинені велодоріжки, водні канали та громадський транспорт, що знижує рівень забруднення повітря.

Екомісто Тяньцзінь, Китай

- Місто розроблене в першу чергу для популяризації зелених технологій. 90% мешканців пересуваються на громадському транспорті, який працює завдяки енергії сонця і вітру. Крім того, водопостачання в місті великою мірою залежить від збору дощової води та очищення стічних вод. Архітектура Тяньцзінь передбачає велику кількість зелені, екодолину та гірські пейзажі.

Рис. 3.5 Приклади «розумних міст» та ефективного управління містами
Джерело: складено автором

Для реалізації концепції «Розумне місто» визначено такі ключові напрямки:

- формувати проекти «розумних міст» на основі відкритості (залучати громадськість до створення цих проектів);
- інвестувати у «розумні» технології та розумних людей (органи влади цих міст повинна навчати людей для того щоб весь персонал органів державного управління мав змогу та розумів, як працювати з новими даними, а також наймати профільних фахівців);
- створити надійні умови щодо відповідного організаційно-правового забезпечення суспільних відносин, для збирання, зберігання, використання та поширення екологічної інформації;
- оцінювати стан і проводити інвентаризацію міських зелених насаджень;
- розробити екологічні обґрунтування щодо проєктної та іншої документації для створення зеленого фонду міста;
- сформувати структуру єдиної природно-екологічної основи для кожного міського округу;
- створити спільні підприємства для обслуговування міського населення на європейському рівні;
- створити економічні умови для розвитку екологічної інфраструктури (зокрема громадського транспорту, та збільшити його частку в загальній інфраструктурі до 25 %);
- підвищити вимоги до забезпечення екологічної безпеки та надійності трубопровідного транспорту;
- застосовувати високотехнологічне устаткування для забезпечення надійного енергопостачання та ефективної роботи електричних мереж;
- впровадити інтелектуальні системи обліку електричної енергії;
- замінити застаріле електротехнічне обладнання на сучасне енергозберігаюче;

- впровадити технології й обладнання з використанням ВДЕ для високоефективного нагрівання у металургійній промисловості та машинобудуванні;
- застосувати енергоефективні освітлювальні прилади;
- розвивати та впроваджувати системи штучного інтелекту, зокрема нових інтелектуальних технологій транспорту (безпілотні автомобільні засоби, управління транспортними потоками у місті та їх планування) тощо [122].

Для ефективного післявоєнного відновлення України необхідно шукати альтернативні рішення, зокрема впровадження інтелектуальної автоматизованої системи управління населеними пунктами та країною взагалі.

Головним напрямком має стати запровадження нових і високих технологій, що мають найбільшу додану вартість, із низькою енерго- та матеріаломісткістю, які сприятимуть створенню нових видів товарів і послуг та новітніх екологічно безпечних (чистих) матеріалів і продуктів. Правильно спроектовані та побудовані основні форми взаємодії влади та бізнесу є ефективними осередками зародження та зростання нових галузей промисловості й центрами розвитку технологій XXI століття. Важливо, що ці форми взаємодії, в яких зосереджуються інтереси університетів, наукових центрів, промисловості, регіональних і місцевих влад, породжують синергетичний ефект, оскільки вони є місцем спілкування людей, чий інтереси збіглися в якихось напрямках розвитку науки й технологій, а також їх комерціалізації.

Основними формами взаємодії держави та бізнесу насамперед можуть бути:

- державно-приватне партнерство (ДПП);
- співпраця з розвитку кластерів і технопарків.

Державно-приватне партнерство на практиці виступає як рушійна сила економічного розвитку, впливає на структурну перебудову, підвищує інноваційну діяльність, долає диспропорції на окремих сегментах ринку, зростає конкуренція, створюються нові робочі місця тощо. Формування найбільш вигідних умов для впровадження ДПП обумовлює необхідністю змінити методи і форми управління цим процесом та встановити відповідність й модернізувати функції управління ним на всіх рівнях.

Механізм співробітництва у вигляді ДПП між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором дозволяє забезпечувати узгодження та врахування взаємних інтересів держави й бізнесу в реалізації спільних інноваційно-інвестиційних проєктів, цільових галузевих програм тощо.

Для нашої країни перевагами такого партнерства є: активізація інвестиційної діяльності, ефективне управління майном, підвищення ефективності ринкової інфраструктури, стимулювання підприємницької діяльності.

Для приватного бізнесу переваги насамперед полягають у доступу до ресурсів, розширенні можливостей отримання кредитів на пільгових умовах під державні гарантії.

Ключові сектори у сфері «зеленої» економіки в яких можуть бути реалізовані проєкти ДПП це: енергетика, промисловість, утилізація та переробка відходів, транспорт, сільське господарство, житлово-комунальна сфера, рибальство, туризм тощо.

Основними джерелами фінансування проєктів ДПП у сфері «зеленої» економіки можуть бути бюджетні інвестиції, державні природоохоронні фонди, приватні інвестори, міжнародні фінансові та некомерційні організації, транснаціональні корпорації, неурядові некомерційні організації та фонди. Також міжнародні організації які можна спонукати до співпраці для вирішення зазначених проблем є: Світовий банк, ООН, Європейський інвестиційний банк, ЄБРР тощо [169].

Важливими напрямками розробки та реалізації механізмів ДПП у сфері «зеленої» економіки є:

- для запровадження цих механізмів у процес господарювання потрібно створити інституційну базу, підвищити прозорість та рівень довіри між державою, бізнесом, громадськістю та наукою для ліквідації фінансових та адміністративних перешкод для формування партнерських відносин;
- створити економічні, правові, адміністративні, інформаційні привабливі умови для того щоб бізнес приймав участь у реалізації проєктів ДПП;
- залучити громадян, некомерційні організації в якості споживачів та експертів нових еко товарів і послуг для розгляду та ухвалення важливих рішень і вибору пріоритетів розвитку;
- створити методологічну й методичну базу державно – приватного партнерства для реалізації проєктів у сфері «зеленої» економіки;
- проводити освітні семінари, тематичні лекції для підвищення кваліфікації з процесу розвитку державно- приватного партнерства та його застосування у процесі реалізації проєктів у сфері «зеленої» економіки;
- впровадити стимули та бонуси активним учасникам ДПП;
- використовувати успішний закордонний досвід ДПП та адаптувати його до національної моделі розвитку економіки та створити індивідуальні моделі розвитку ДПП для процесу формування та реалізації проєктів у сфері «зеленої» економіки;
- активізувати інвестиційну діяльність, розробити інструменти, методи, залучення інвестицій на засадах ДПП;
- розробити й затвердити концепцію застосування механізмів ДПП у сфері «зеленої» економіки;

- планувати нові заходи з використанням механізмів ДПП та впровадження їх у проєкти та програми на національному, регіональному, муніципальному рівні [169].

Процес переходу до ДПП через «зелену» економіку є напрямком для суспільного розвитку та економічного зростання з мінімізацією ризиків негативного впливу на довкілля, а також створення позитивного іміджу в міжнародній спільноті.

Однією з перспективних форм взаємодії держави та бізнесу у сфері «зеленої» економіки є співпраця в розвитку кластерів. Кластери – це об'єднання підприємств різних галузей, що не зливаються в єдину структуру, а співпрацюють у межах спільної стратегії розвитку [149]. Вони дозволяють об'єднувати значні ресурси, у тому числі й фінансові, що значно поліпшує умови для створення конкурентоспроможних товарів і послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках, що є основною метою створення кластерів.

Поява кластерів в тій чи іншій місцевості може бути обумовлене багатьма різними чинниками. Найчастіше такими чинниками є факторні переваги (factor advantages): специфічний клімат, ґрунти, корисні копалини, лісові ресурси, транспортні маршрути чи порти. Наприклад, лісопереробні, целюлозно-паперові кластери формуються навколо природних ресурсів, які є основними факторами виробництва. Іншими чинниками є історичні випадки, наприклад місце початку бізнесу успішних компаній, спільноти винахідників.

Вони є потужним інструментом регіонального розвитку, сприяють збільшенню надходжень до бюджетів різних рівнів шляхом розширення зайнятості, підвищення рівня оплати праці та постійного росту конкурентоспроможності регіонального виробництва.

На сьогодні на перший план виходять проблеми щодо створення умов для ефективного управління засобами повітря, землі та води, а також

направленість на безпечне виробництво й продовольчу безпеку [33]. Формування «зеленого» кластеру є перспективним напрямом розвитку й направлений на плідну співпрацю бізнесу з державними структурами.

Для розв'язання цих проблем потрібно залучати інноваційні розробки науково-дослідних установ, створювати безвідходне виробництво, що призведе до підвищення конкурентоспроможності й прибутку від продажу продукції.

Так, створення «зелених» кластерних структур в Україні дозволить пришвидшити запровадження «зелених» технологій в усі сфери життєдіяльності людини. Концепція «зеленого» кластеру, як інституту постіндустріальної інформаційної економіки, має стати інструментом управління інноваційною «зеленою» економікою на основі локалізації та інтеграції, необхідної для ефективного використання переваг глобалізації та інформатизації.

Особливе значення для концепції «зеленого» кластеру має інституційне розуміння інтеграції. Міжгалузєва та міжрегіональна інтеграції, а не виключно галузевий, технологічний та коопераційний поділ праці визначають у сучасних умовах конкурентоспроможність економічної системи [187].

Концепція «зеленого» кластеру як соціально-економічного інституту має базуватися на узгодженні інтересів й співробітництві різних агентів, а не тільки на їх конкуренції. Мета його створення має полягати не в максимізації прибутку його учасників, а в створенні умов та передумов, організаційних і соціальних можливостей для розвитку сучасної «зеленої» економіки, узгодження інтересів учасників кластера. Соціально-економічний ефект кластера полягає у створенні додаткових робочих місць, зростанні чисельності зайнятих, кількості інвестицій, збільшенні заробітної плати, підвищенні рівня освіти та кваліфікації працівників.

Нині розвиток «зелених» кластерів в Україні поки що є неефективним, що пов'язано з відсутністю інтеграційних зв'язків між виробниками

продукції, переробними підприємствами й науковими установами, а також неготовністю більшості підприємців стати підприємцями новаторами які були б ініціаторами формування «зелених» кластерів. Перспективні напрями розвитку кластерів у сфері «зеленої» економіки зазначені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Перспективні напрями розвитку кластерів у сфері
«зеленої» економіки в Україні

Ефект	Складові ефекту
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> – підвищити ефективність і обсяги «зеленого» виробництва за рахунок використання біоресурсів продуктів (паливо, добрива тощо); – підвищити процес комерціалізації, що призведе до ефективної роботи всіх учасників кластера; – знизити собівартість «зеленої» продукції в наслідок скорочення ланцюгів товарообмінних операцій; – збільшити інноваційно - інвестиційну привабливість «зеленої» економіки; – збільшити попит на спеціальну наукоємну продукцію; – вдосконалити діючі виробничі потужності завдяки впровадженню нових «зелених» технологій; – зменшити залежність від імпортних технологій за допомогою розробці власних; – підвищити платоспроможність населення, яку буде стимулювати виробництво якісної продукції.
Соціальний	<ul style="list-style-type: none"> – сформувати кваліфіковані робочі місця з належним рівнем забезпечення; – сформувати ефективну систему мотивації для всіх учасників «зеленого» кластера; – сприяти розширеному відтворенню людського капіталу; – підвищити інтелектуально-культурний розвиток населення; – підвищити рівень ділової активності на території; – поліпшити умови, добробут, якість життя населення; – збільшити доходи та відрахування до бюджетів всіх рівнів.
Екологічний	<ul style="list-style-type: none"> – зменшити обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу, водойми, ґрунти; – зменшити використання пестицидів, отрутих хімікатів тощо; – зменшити деградацію земель; – озеленити населені пункти; – зменшити викиди CO² в атмосферу та інше.

Певний досвід в організації кластерних структур в Україні є:

- Національно-інноваційний кластер «Енергетика сталого розвитку» (Київ, Політехніка). Його створено для узагальнення світового та національного досвіду розробки енергоефективних технологій, пристроїв і систем з метою їх впровадження для підвищення рівня енергетичної незалежності та екологічної безпеки як в масштабах об'єкта або групи об'єктів, так і в масштабах регіону та країни.
- Сумський кластер екологічно чистої АПК продукції;
- Регіональний кластер екологічно чистої агропродукції (Полтавська обл.);
- Національно-інноваційний кластер «Нові технології природокористування»: транскордонний нанокластер;
- інноваційний технологічний кластер «АгроБУМ» м. Мелітополь;
- Харківський технопарк «Технополіс» – кластер альтернативної енергетики та науково-освітній кластер, авіаційний, космічної сфери, енергомашинобудівний, фармацевтичний, нанобіотехнологій, охорони здоров'я, бронетехніки, с/г машинобудування;
- Екологічний освітній проєкт Екологічний кластер «EcoWorldKids» - основна мета формування основних компетентностей молодого покоління, що дозволяє виховати екологічно свідому особистість з активною громадською позицією [121] тощо.

Наприклад у країнах ЄС в контексті екологічних кластерів створено декілька новітніх індустрій, які безпосередньо стосуються питань екології.

Екологічні індустрії в середі інших індустрій відрізняються наскрізним впливом на інші індустрії. Вони вбирають в себе 20 із 51 категорій індустрій кластерів. Сфера екологічних індустрій чи «зеленої» економіки охоплює будь-яку економічну активність, яка призводить до зменшення екологічного тиску на довкілля внаслідок людської діяльності. Така економічна активність передбачає отримання результатів від підвищення ефективності

використання природних ресурсів та зменшення шкідливих викидів. Екологічні індустрії виробляють широкий спектр продуктів, послуг, технологій, виробництва, які використовуються у різних економічних секторах. Серед 20 індустріальних кластерних категорій, які використовують зелені технології у Європейській панорамі кластерів відзначені сектори фінансових послуг, готельного господарства та туризму, страхових послуги, виробництва технологій та важкого машинобудування, транспорту та логістики, виготовлення пластмас. Діяло 71,882 тис. підприємств, що становить 6,77% всіх підприємств кластерів, або 4,14% всіх підприємств по економіці [130].

Отже можемо сказати що, головна мета «зеленого» кластера є формування ефективної діяльності учасників кластера завдяки співробітництва й кооперації, а також підвищення якості життя населення певного регіону, де розташований цей кластер. За допомогою застосування ефективного управління, а також ресурсного та інтелектуального потенціалів й механізму співпраці між його учасниками, відбувається ефект синергії, що дозволить підвищити результати роботи кожної структури та забезпечить їх спільний розвиток і в подальшому збереже довкілля [187].

Сьогодні перед Україною як ніколи гостро повсталася проблема забезпечення енергетичної незалежності. Найбільш ефективним шляхом розробки та впровадження інноваційних технологій у сфері енергозбереження є створення екологічних технопарків. Окрім того, діяльність екотехнопарків реально сприяє захисту навколишнього середовища.

Перший досвід створення екотехнопарку мав місце в нашій державі ще десять років тому. Місцем такого пілотного проєкту був обраний Донецьк, де планувалося відкрити структуру під назвою «ЕКО-Україна», що мала поєднувати науково-дослідну і технологічну базу. Екотехнопарк мав отримати статус спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності. Його головним завданням визначалося розв'язання проблем

розробки екологічних, соціально-економічних та техніко-технологічних аспектів системного моніторингу навколишнього середовища, а також реалізація інноваційних проєктів з енергозбереження. Але далі благих намірів справа так і не пішла.

На сьогодні в Україні сформована система технологічних парків, її діяльність може бути прикладом успішної реалізації державної інноваційної політики. У 2000 році з'явилися такі технопарки: Інститут монокристалів та Інститут електрозварювання імені Є. О. Патона. Пізніше у 2001 році – Вуглемаш; 2002 рік - Напівпровідники, Інститут технічної теплофізики, Укрінфотех; 2003 рік – Київська політехніка та Інтелектуальні інформаційні технології та ін. У вересні 2010 в Україні вже було зареєстровано 12 технопарків.

З початку ХХІ ст. в Україні зареєстровано 16 технопарків, 4 з яких працюють в екологічній сфері (рис. 3.6), зі спеціальним режимом інноваційної діяльності. Організація легітимно вважається технологічним парком зі спеціальним режимом інноваційної діяльності, якщо вона прописана в Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [163], що регулює правові та економічні основи впровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків строком на 5 років. Відповідно до цього закону, технопарки є юридичною особою або об'єднанням відповідно договору про спільну діяльність юридичних осіб (учасників), основою виступає діяльність щодо реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів, а також запровадження наукових розробок та технологій.

Спеціальний режим направлений на державну підтримку технопарків, яка проводиться у формі пільгового оподаткування. Натомість українською державою технопаркам було надано спеціальні пільгові умови роботи, а саме: податкові пільги – технопарки звільнялися від сплати НДС і митних зборів при ввезенні імпортного обладнання з метою реалізації інноваційних проєктів; надання цільових державних субсидій здійснювалося через

перерахування нарахованих у загальному порядку податку на прибуток та ПДВ не до державного бюджету, а до спецфондів на спеціальні рахунки з можливістю наступного цільового використання виключно на науково-технічну та інноваційну діяльність [163]. А також, учасники технопарку, дочірні та спільні підприємства не сплачують до бюджету податок на додану вартість та податок з прибутку, а направляють їх на спеціальні рахунки. В подальшому ці кошти застосовуються тільки на розвиток власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз [198].

<p>Харківський технопарк "Інститут монокристалів" (ІМК) створений в червні 2000 р. на базі однойменного науково-технічного концерну НАН України</p>	<p>Технопарк "Інститут електрозварювання ім. Є.О.Патона" створений в липні 2000 р. на базі однойменного науково-технологічного комплексу (НТК ІЕС) НАН України в Києві.</p>	<p>Технопарк "Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка і сенсорна техніка" створений в червні 2001 р. на базі Інституту фізики напівпровідників НАН України в Києві.</p>	<p>ЗАТ "Пенто Пак" (Бориспіль)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Медицина і біотехнології, машинобудування і приладобудування, енергетика, нові кристалічні і полімерні матеріали для енергетики, а також вироби з них, енергоефективні електричні машини і силова електроніка, енергоефективні джерела світла і альтернативні джерела енергії, матеріали, прилади, устаткування і технології для моніторингу і захисту навколишнього середовища, технічні засоби боротьби із злочинністю; розробка методичних матеріалів, підготовка науковців і висококваліфікованих фахівців в області інноваційної діяльності, трансферу технологій і комерціалізації наукових розробок відповідно до напрямів діяльності технопарку. 	<ul style="list-style-type: none"> • Сучасні енергоефективні і ресурсосберігаючі технології, устаткування і конструкції; спеціальна електрометалургія, технології переробки металолому, збагачення металургійної сировини, підвищення якості кінцевої металургійної продукції; сучасні машини, механізми і засоби нової техніки в ракетно-космічній і авіаційній областях, в суднобудуванні, залізничному і морському транспорті; ґрунтообробна і прибиральна техніка з продовженням завдяки технологіям зварювання і зміцнення ресурсом робочих деталей; зварювальні і споріднені процеси при будівництві, експлуатації і реконструкції доріг, мостів і транспортних систем включаючи трубопроводи; оздоровлення навколишнього середовища і людини, у тому числі шляхом зниження техногенного впливу зварювального виробництва на аеро-, гідро-, геоекологію, використання зварювання і споріднених технологій в медицині. 	<ul style="list-style-type: none"> • Отримання і обробка початкової сировини, виготовлення напівпровідникових, діелектричних, електропровідних матеріалів і багатoshарових структур на їх основі, а також виробів з них для промислової і побутової електронної техніки; оснащені сенсорами пристрої, устаткування, машини, а також енерго- і ресурсосберігаючі системи контролю і управління технологічними процесами і виробництвом в машинобудуванні, металургії, енергетиці, транспорті, авіа- і ракетно-космічній техніці, нафтовій і газовій промисловості, агропромисловому комплексі; системи реєстрації, обробки, відображення, збереження і розповсюдження інформації, захисти інформації, цінних паперів, документів, товарів, послуг плюс технології, елементи і матеріали для їх виготовлення; технології, у тому числі рулонні, виготовлення покриттів, плівкових і пакувальних матеріалів, а також виробів з них для поліграфічної, електронної, фармацевтичної, харчової і переробляючої промисловості. 	<ul style="list-style-type: none"> • створений технологічний комплекс для виробництва і поставок екологічно безпечних пакувальних матеріалів.

Рис. 3.6 Технопарки України які працюють в екологічній сфері, за інформацією [192]

Екологічні технопарки – це дуже перспективна можливість розвитку альтернативної енергетики й одночасного покращення екологічної ситуації в нашій державі.

Завдяки створенню екологічних технопарків в Україні досягаються наступні важливі економічні цілі:

- створення нових виробництв «зелених» товарів з високою доданою вартістю;
- зростання експорту екопродукції та його диверсифікація;
- створення нових «зелених» робочих місць;
- трансферт технологій;
- підвищення технологічного рівня промисловості.

Крім того, в Україні також розвиваються індустріальні парки – це територія, на якій здійснюється діяльність у сфері переробної промисловості, інформації й телекомунікації та ведення наукових досліджень, де є вся необхідна інфраструктура для своєї діяльності [3]. В Україні прийнятий закон у 2012 році, який регулює діяльність цих парків. На сьогодні у реєстрі – 47 об'єктів.

Але потрібно удосконалювати законодавство, щодо діяльності індустріальних парків. У КМУ було зареєстровано законопроект, у пояснювальній записці якого йдеться, що частина індустріальних парків з реєстру не розвиваються та не отримують жодної допомоги.

Формально технопарки та індустріальні парки в Україні є і держава стимулює розвиток виробничого сектору й інноваційну діяльність. Про це сказано в пояснювальних записках до проєктів держбюджету, але про яке стимулювання ішлося незазначено. Підтримка індустріальних і технологічних парків, на сьогодні у світі стає на перше місце, де сконцентровані інвестиції та інновації, а в Україні на це з бюджету не виділяються кошти. Статистика щодо інвестиційної підтримки нашою державою індустріальних та технологічних парків відсутня.

Але головне, оскільки українські підприємці не отримують допомогу від нашої держави, вони об'єднуються у бізнес-кластери та інноваційні парки. Фактично, це також технопарки, але створені за допомогою приватних інвесторів.

Інноваційні парки – це платформи, де всі учасники є однією системою і приймають участь у процесі пошуку нових рішень, технологій, створення нової діяльності як розвиток екосистеми. В неї входять: ІТ, технологічні та інноваційні компанії, освітні установи, акселератори та інкубатори для стартапів, а також ключові українські та міжнародні корпорації тощо.

Виникає питання чому в Україні промислові та технологічні парки не мають попиту у бізнесі та інвесторів. Відповідь дуже проста: немає підтримки від держави, за законодавством нашої держави повинно виділятися пільгове фінансування з бюджетних коштів, зокрема, здешевлення банківських кредитів тощо.

Єдине, що має надати держава для підтримання учасників технопарків, це цільові субсидії у вигляді мита, що нараховується при ввезенні в країну нового обладнання, комплектуючих та матеріалів, які не виробляються в Україні. А для компаній, які здійснюють свою діяльність в індустріальних парках, таких передумов немає. Але у ВРУ у 2016 році було прийнято в першому читанні два законопроекти (№2554а-д і №2555а-д), які призначили введення нульової ставки податку на прибуток для учасників індустріальних парків, терміном на 10 років, крім цього зняти з них плату за митні платежі при ввезенні певних видів обладнання. Однак до другого читання законопроекти так і не дійшли [109].

Технопарки та індустріальні парки є реальною економічною силою, реальним інструментом, засобами якого уможлиблюється потужна перебудова економіки України у бік випуску високотехнологічної, наукомісткої та конкурентоспроможної продукції. Для України найближчим часом реальним є створення віртуальних технопарків, що усуває необхідність багатомільйонного фінансування з державного бюджету. Стрижнева роль в

успішній діяльності українських технопарків відводиться створенню прозорого механізму інвестування. На державу покладається створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів. Ступінь успішності майбутньої роботи технопарків в Україні буде залежати від урахування попереднього досвіду їх діяльності, аналізу нових сприятливих концепцій і прийняття рішень, що максимально відповідають українським реаліям.

Основою для вдосконалення системи управління сталим розвитком на засадах «зеленої» економіки є формування та реалізація програм, проєктів і стратегій розвитку, які сприяють ефективному управлінню, аналізу процесу виконання та об'єднанню зусиль влади та громадськості. Тому, можемо сказати, що для підвищення дієвості системи державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні потрібно:

- впорядкування повноважень, системи загального державного управління та системи органів управління у сфері охорони навколишнього природного середовища в межах реалізації цієї політики;
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування – розроблення стратегії сталого розвитку «зеленої» економіки певної території, що формуватиметься на основі проблем та ресурсів даної території;
- забезпечення контролю за виконанням природоохоронних програм на основі сталого розвитку «зеленої» економіки та встановлення відповідальності за їхнє невиконання;
- організація консультування і громадського обговорення проєктів документів щодо реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки й моніторингу їхнього виконання, надання і збирання відповідної інформації;

- налагодження взаємодії між органами державної влади та бізнесу, створювати умови для прискорення розвитку державно-приватного партнерства та співпраці у процесі розвитку кластерів і технопарків;
- вдосконалювати законодавство, що регулює діяльність індустріальних та технопарків (спростити процедуру реєстрації технопарків і посилити контроль за використанням бюджетних коштів; інвестиційне забезпечення; надання податкових пільг: право отримати назад частину сплачених раніше податків, пільгове фінансування завдяки бюджетним коштам, у тому числі шляхом здешевлення банківських кредитів тощо).

Отже, успішна реалізація державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки буде лише за умов врахуванням досвіду країн світу, підтримки уряду, активної участі зацікавлених осіб, щодо запровадження наявних механізмів й інструментів та додержання визначеної логіки розбудови цього процесу.

3.3 Підходи до вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Для того, щоб стратегічні орієнтири які визначені у п. 3.1 були реалізовані, тобто перейти від традиційної економіки до «зеленої», потрібно активізувати дію базових механізмів зокрема правового, економічного, адміністративного, інформаційного.

Для вирішення окреслених у дисертаційному дослідженні питань на державному рівні пропонується:

1. розробити та затвердити методологічне, нормативно-методичне й організаційно-правове забезпечення (розробити політику регулювання сталого розвитку «зеленої» економіки, проведення державної екологічної експертизи, формування економічного й адміністративного

- механізмів, для моніторингу використання природних ресурсів і відповідного регулювання щодо запобігання забрудненню довкілля, впровадження ліцензій для екологічно небезпечних видів діяльності та ін.);
2. установити державні нормативи стану природних ресурсів;
 3. сформувати позабюджетний фонд охорони навколишнього природного середовища;
 4. контролювати дотримання законодавства у сфері охорони довкілля та здійснювати відповідний вплив за недотримання його;
 5. провадити єдину науково-технічну політику щодо раціональності використання природних ресурсів, їх охорону та відновлення;
 6. реалізувати природоохоронні програми відповідно до міжнародних угод, а також підтримувати стосунки у природоохоронній сфері з іншими державами;
 7. враховувати екологічні вимоги при ухваленні державних рішень щодо (організації моніторингу, впровадженні інформаційних технологій, веденні обліку забруднень, прогнозуванні тощо);
 8. впровадити екологічну освіту населення [40, с. 38].

Активізація стимулюючої дії правового механізму полягає в удосконаленні чинного законодавства, зокрема шляхом адаптації норм міжнародних зобов'язань України щодо декарбонізації тощо, а також розробці та запровадженні низки стратегічних документів таких як Стратегія, Концепція, Програма сталого розвитку «зеленої» економіки, що позитивно впливатиме на формування не тільки загальної законодавчої рамки, але й удосконаленню законодавства на рівні підзаконних нормативно-правових актів [51].

Правові норми, регламентують всі відносини, у ході реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, визначаючи тим самим правове середовище та правовий інструментарій

діяльності системи органів державного управління, а також інших суб'єктів, що залучаються до цього процесу.

Основою для дієвості правового механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки України є:

1. упорядкувати термінологічний апарат,
2. привести вітчизняне законодавство відповідно до норм міжнародного права;
3. систематизувати нормативно-правові акти тощо.

Проведене дослідження у п. 1.2 та 2.2 дозволило дійти висновку, що чинна правова база у цій сфері не відповідає вимогам системності й тому потребує вдосконалення. При цьому слід зважати на міжнародні нормативно-правові акти й угоди, які підписані Україною в яких відображаються спільні погляди на розв'язання проблем, встановлюються певні норми й правила, надаються рекомендації.

Для вдосконалення правового механізму необхідно вирішити такі завдання:

- розробити та прийняти нові закони: про «зелену» економіку, екологічну інформацію, екологічну (природно-техногенну) безпеку, екологічну освіту, екологічне страхування, зони з особливими умовами природокористування тощо;
- підготувати нормативно-правові акти, які затверджує Кабінет Міністрів України, Положення про: екологічний контроль, екологічне ліцензування, сертифікацію екологічно небезпечної продукції, а також Правила відшкодування збитків, відповідно до порушення екологічного законодавства, Порядок встановлення лімітів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, води, гранту й рівнів шкідливого біологічного і фізичного впливу тощо;
- підготувати й затвердити нормативно-правові акти спеціально уповноважених державних органів управління у сфері охорони

навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів: Правил ввезення до України та вивіз за її межі об'єктів тваринного світу, деревини, та інших природних ресурсів [54].

Запровадження міжнародного досвіду й врахування кращих вітчизняних практик для формування та реалізації повного циклу політики «зеленої» економіки європейського зразка, зі забезпеченням контролю за ефективністю її виконання, оцінкою результативності й удосконалення, потрібно, організувати аналіз стратегічних програм для подальшого розвитку «зеленого» врядування зі залученням усіх зацікавлених сторін. Потрібно організувати зустрічі для розгляду проєктів належних рішень і нормативно-правових актів, їх обговорення, знайомство з інноваційними природоохоронними практиками у сфері «зеленої» економіки.

Інформаційний механізм є визначальний завдяки функціонуванню інтернет-платформ, цифрових систем публічного управління місцевим економічним розвитком, впровадженню електронних систем широкого залучення громадськості та бізнесу до охорони навколишнього природного середовища, екологізації виробництва тощо [51].

В сучасних умовах екологічна інформація має певне значення в управлінні державною політикою не тільки у сфері екології, а і в країні загалом. Тому відповідно, інформація про стан і зміни у природному навколишньому середовищі має особливе значення для держави, тому що одним з основних напрямків діяльності органів державної влади є контроль стану довкілля, а також як людина впливає на природне середовище й поширення в подальшому цієї інформації.

Зважаючи на це, утворюється єдина екологічна інформаційна система яка повинна бути направлена на реалізацію завдань, що залучені у формування та реалізації проєктів у сфері «зеленої» економіки:

- підготувати інформацію про стан навколишнього природного середовища, зробити прогноз можливих наслідків суспільної діяльності

й надати рекомендації щодо відбору представлених проєктних варіантів реалізації «зеленої» економіки в нашій країні для ухвалення управлінських рішень;

- встановлення інституційних основ для впровадження активного інформування населення щодо екологічних ризиків;
- створення інформаційних електронних карт, які будуть відображати стан довкілля певної території;
- збирання й обробка даних результатів моніторингу й встановлення параметрів навколишнього середовища;
- обмін інформацією з іншими інформаційними системами про стан довкілля та реалізацію «зелених» проєктів;
- надавати дані ЗМІ для контролю за дотриманням законів, розвитку громадської освіти у сфері «зеленої» економіки тощо [122].

Адміністративний механізм сприятиме розвитку «зеленої» економіки шляхом створення різноманітних інституцій (фондів, організацій тощо), що реалізують численні інвестиційні та соціальні «зелені» проєкти [51].

Для прийняття якісних управлінських рішень в системі інформаційно-екологічного управління, потрібно використовувати достовірні дані екологічного моніторингу. В Україні система державного моніторингу довкілля на жаль, не відповідають сучасним вимогам за рівнем її організації, структурою та можливостями. На думку багатьох учених, через недоліки й низьку якість роботи державної системи екологічного моніторингу та доступність екологічної інформації, попит на послуги системи екологічного моніторингу та фінансові надходження за ці послуги є вкрай недостатніми.

Для розв'язання цих проблем потрібні подальші дії влади у сфері охорони навколишнього середовища за такими напрямками:

- визначення діяльності (поводження з відходами, використання природних ресурсів, відповідних об'єктів тощо);
- реєстрація діяльності;

- моніторинг і перевірка відповідності діяльності цих об'єктів юридичним вимогам та умовам, визначеним у дозвільній документації;
- санкціонування й впровадження ефективних штрафів за недотримання цих вимог, з метою спонукання їх до виконання;
- забезпечення обладнанням та ресурсами тощо, відповідної якості та кількості;
- упровадження інформаційних систем для збору й обробки даних;
- чітке та належне документування результатів моніторингу та перевірок об'єктів, що працюють у цій сфері [203].

Вдосконалення системи моніторингу навколишнього природного середовища гарантує в подальшому розвиток нашої держави у бік «зеленого» зростання та допоможе оптимізувати дії відносно міжнародних стандартів, узгодити програми спостережень, уніфікувати та вдосконалити технічну, науково-методичну частини.

Економічний механізм передбачає проведення зваженої бюджетно-податкової політики щодо суб'єктів господарювання, які впроваджують проєкти екологізації виробництва та споживання. Мова йде про встановлення оптимальних податкових ставок, надання податкових пільг на імпорт інноваційного обладнання та інших заходів, що стимулюють капітальні вкладення на модернізацію [51].

Для досягнення запланованих результатів бюджетна підтримка має бути у достатньому обсязі. Вона повинна підтримувати такі заходи: організацію фінансового забезпечення цільових проєктів у визначеному розмірі й графіком створення та запровадження процесу прийняття проєктів з планом використання державного кошторису на середньостроковий період, і крім того мати можливість впровадити зміни у ньому відповідно до бюджетних результатів які були зазначені; замінити у загальному обсязі фінансування проєктів кошти держави на кошти бізнесу, інвестиції, пільгові кредити, та здійснити систематизацію проєктів на:

- а) проєкти, що потребують фінансування в повній мірі та протягом необхідного часу;
- б) проєкти, фінансування яких може бути зменшене через відсутність достатніх бюджетних коштів;
- в) проєкти, що вже неважливі через зміни пріоритетів розвитку[203].

Крім того, у першу чергу реалізовувати ті проєкти, які прораховані, обґрунтовані та інноваційні, підвищити відповідальність виконавців цих проєктів за їх належне виконання та узагальнювати результати відповідно до досягнення поставлених цілей, результативністю й цільовим призначенням використання бюджетних коштів [80].

До головних податків, які мають справляти стимулюючу функцію на його платників (суб'єкти природних монополій та платники рентної плати за користування надрами), а також бути джерелом акумуляції бюджетних коштів, які мають спрямовуватися на природоохоронні заходи та відновлення шкоди завданої довкіллю господарською діяльністю належить екологічний податок. Екологічний податок – обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів різних викидів, скидів, розміщення відходів у довкіллі [59].

Дуже часто, кошти, які йдуть до спеціальних фондів місцевих бюджетів не використовуються за цільовим призначенням та не спрямовуватися на фінансування природоохоронних заходів. Перелік природоохоронних заходів, що визначений ПКМУ №1147 та відповідні порядки використання коштів дозволяють фінансувати в т. ч. заходи, які не пов'язані з охороною довкілля.

При розгляді державної політики щодо ставок екологічного податку та особливостей його адміністрування варто звернути увагу також і на використання коштів спеціалізованих фондів охорони навколишнього природного середовища, які функціонують на місцевому та державному рівні згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [160].

Походження грошових надходжень у цих фондах є кошти екологічного податку, а також адміністративні штрафи, що сплачуються порушниками екологічного законодавства. Кошти які надходять державного фонду охорони навколишнього природного середовища, розподіляються Кабінетом Міністрів за поданням Міністерства екології та природних ресурсів України.

Кошти Фонду повинні бути направлені лише на фінансування цільових природоохоронних та ресурсозберігаючих програм, а також на природоохоронні заходи що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 року № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» [158]. Крім того, ці кошти можуть використовуватися на наукові дослідження у цій сфері, заходи які направлені на зменшення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення, ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У постанові не достатньо точно прописано основні критерії, які визначають природоохоронні заходи, що надає змогу направляти кошти на реалізацію заходів, які за сутністю не є природоохоронними. Також не є прозорим процес відбору переможців для фінансування заходів, з поміж поданих запитів. Порядок, процедура, критерії відбору змінюються залежно від конкретної області. До недоліків можна віднести й відсутність перед проєктного і після проєктного моніторингу параметрів довкілля до та після проведення природоохоронних заходів. Доволі довго проходить процедура погодження фінансування природоохоронних заходів (від того часу коли виконавець подав запит проходять місяці, для фактичного надходження коштів і початку робіт).

Для дієвості цього інструменту, ставка податку має бути така, щоб підприємствам було вигідно модернізувати виробництво, ніж сплачувати податок. Головне у сфері екологічного оподаткування є розподіл бюджетних коштів між рівнями бюджетної системи та напрямками їх використання. З моменту появи екологічного податку весь час змінюється нормативно-

правова база, яка їх визначає та пропорція розподілу податкових надходжень між бюджетами. На сьогодні розподіл державних коштів від екологічного податку серед бюджетів визначається Бюджетним кодексом України. Екологічний податок належить до загальнодержавних податків, тому є обов'язковим до сплати на всій території України.

Як бачимо, в Україні є недоліки щодо розподілу коштів які надходять від сплати екологічного податку, вони мають прояв в таких аспектах:

- кошти загального фонду не націлені на фінансування конкретного зокрема екологічного й цільового призначення. Майже половина їх розчинена у загальному фонді Державного бюджету;
- на рівні місцевого самоврядування кошти які надходять від екологічного податку мають недостатню прозорість та нецільовий характер їх використання [203].

Тому можна сказати, що систему екологічного оподаткування потрібно удосконалювати, тому що екологічний податок наразі не виконує свої функції. Для того, щоб удосконалити фінансування природоохоронних заходів в Україні необхідно:

1. Поступово збільшити ставки податку, за принципом «забруднювач» платить, бо на зараз сума екологічного податку, яку сплачують підприємства малі, та не заохочують власників здійснювати технічну модернізацію.

2. Переглянути розподіл надходжень від екологічного податку між фондами державного та місцевих бюджетів, шляхом удосконалення переліку заходів з охорони навколишнього природного середовища та збільшити частку місцевих бюджетів, а також організувати громадський контроль за витратами коштів екологічного податку. Повинно чітко прописано у Бюджетному й Податковому кодексах накопичення коштів у спеціальному фонді (фондах) тільки для цільового використання [94].

Пропонуємо зараховувати кошти екологічного податку до спеціальних фондів у таких пропорціях:

- 20% до державного бюджету;
- 25 % до обласних бюджетів;
- 55 % до бюджетів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських бюджетів, об'єднаних територіальних громад).

На сьогодні для розвитку нашої держави в процесі реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки особливої уваги набуває питання використання міжнародної допомоги та залучення інвестицій. Тому, постійно лунають запрошення інвесторів до співпраці з країнами з перехідною економікою, для планування екологічних і фінансових планів, які є реальними для виконання на національному, регіональному та місцевому рівнях. Для таких країн, як Україна, залучення міжнародної допомоги повинна бути направлена насамперед на належне фінансування як з державних, так і з міжнародних джерел.

На екологічні потреби Україна витрачає, у порівнянні з іншими Центральноєвропейськими країнами, доволі незначну (до 0,3 % бюджету країни) частку національного доходу. Однак є суттєвий розрив між потребами й наявним фінансуванням, зокрема, частка інвестиційного фінансування є значно меншою серед загальних витрат (рис. 2.9).

Через слабе інформаційне забезпечення – управління державними екологічними видатками залишається незадовільним, а також, через це є проблема оцінки необхідних видатків. На розроблення потрібної політики не впливають операційні видатки та інвестиції на досягнення екологічних цілей, тому що вони мало коли обчислюються прямо. Для того, щоб впроваджувати «зелену» політику, потрібно також якісне фінансове управління, бо велика кількість державних видатків в екологічному секторі витрачається без визначення цілей, які мають бути досягнуті та чіткої програмної структури.

Нецільове витрачання коштів не дає досягнути екологічних результатів. У програмах які затверджені не здійснюється аналіз «витрати – ефективність», механізмів впровадження та реальних фінансових планів. І навіть якщо у програмі включені інвестиції, що мають внести приватний

сектор і держава, в них немає стимулювання для потенційних інвесторів. У цьому випадку обмежені ресурси розподіляються серед великої кількості програм і проєктів, які переважно залишаються недофінансованими й не виконаними.

Реформування фінансової системи як на державному, так й на регіональному рівні у сфері «зеленої» економіки повинно відбуватися у двох напрямках [203]:

1) кошти, які отримані від штрафних санкцій за порушення природоохоронного законодавства, поновлювання й підтримку у належному стані природних ресурсів, екологічних зборів, рентних платежів за користування надрами та плата за використання інших природних ресурсів, направляти на першочергові відповідні цілі з реалізації «зелених» й екологічних проєктів;

2) створити державну фінансову інституцію яка б управляла екологічними платежами на представлених нижче засадах:

- створити Національний «зелений» фонд України на базі й замість великої кількості фондів з охорони навколишнього природного середовища на загальнодержавному та регіональному рівнях;
- ці фонди повинні дотримуватися прав та обов'язків юридичної особи й функціонувати в єдиній фінансовій системі;
- управління даними фондами повинно здійснюватися через сформовані Наглядові ради, до яких будуть входити представники управлінських органів (міністерств, відомств, органів самоврядування і виконавчої влади, громадські, екологічні організації);
- дохідною базою Національного «зеленого» фонду має бути екологічні платежі, кошти від штрафів та позовів на відшкодування заподіяних збитків;
- видатки фондів будуть направлені на реалізацію «зелених» та еколого-економічних проєктів, які передбачають отримання доходу, та будуть здійснюватися за допомогою позик;

- встановити на основі конкурсу (за офіційно визначеними критеріями оцінки й відбору та розподілом проєктів за пріоритетністю) прозорість і відкритість отримання коштів із фондів;
- надавати щорічний звіт про роботу та використання коштів, зокрема публікації у засобах масової інформації [203].

У випадку формування Національного «зеленого» фонду буде удосконалена організаційна структура з керування державних коштів які направлені у сферу охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів. Це буде одна з частини адміністративної реформи та підвищить ефективність керування цією сферою.

А також створення Національного «зеленого» фонду дозволить:

1. сформувати систему управління фінансів на ринкових умовах із кваліфікованою робочою силою;
2. узгодити та спрямовувати кошти, які надходять з різних джерел, на фінансування першочергових «зелених» та природоохоронних проєктів;
3. спонукати та надавати фінансову допомогу (пільгові позики, гранти) природокористувачам для реалізації заходів з охорони навколишнього середовища;
4. залучати кошти з інших джерел (зокрема закордонні);
5. через Наглядову раду об'єктивно здійснювати фінансування пріоритетних проєктів;
6. повністю й за цільовим призначенням використовувати екологічні платежі та інші цільові надходження, забезпечувати їх розширене відтворення;
7. об'єднати екологічні фонди в єдину фінансову структуру з повним збереженням незалежності регіональних фондів із забезпеченням сприятливих умов взаємного кредитування і використання ресурсів для реалізації спільних «зелених» та екологічних проєктів [203].

Також буде доволі складно збільшити кошти на природоохоронні видатки завдяки відрахуванням підприємств, тому що більшість з них працюють не на повну потужність і перебувають у фінансовій кризі. До того ж кошти, які надходять у місцеві бюджети здебільшого їх мало та не використовуються за цільовим призначенням. Проблема полягає в тому, що велика частка екологічних видатків направлена на фінансування комунальної інфраструктури (здебільшого на технічні роботи з водопостачанням й каналізацією). Але офіційно найбільша частка направлена на фінансування очищення та запобігання забрудненню вод, тому можна зауважити, що немає конкретних завдань, та цілей у цій сфері. Політичні заяви переважно декларативні й не встановлюють конкретних завдань. Проте існують екологічні програми в Україні, які розроблені згідно цілей природоохоронної діяльності, але оцінка їхньої пріоритетності в загальному контексті не здійснюється. Тому виникають проблеми з недофінансуванням таких програм [118]. Для багатьох країн з перехідною економікою, а також і для України, на основі скорочення природоохоронних видатків характерно формувати альтернативні джерела, до яких, насамперед і, відносяться екологічні фонди.

При розробленні подальшого напрямку залучення інвестицій в процесі реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки та природоохоронної діяльності головним завданням є формування єдиної загальнодержавної «зеленої» еколого-інвестиційної програми.

Крім цього, одним з основних завдань Національного «зеленого» фонду було б залучення інвестицій на великі суми та довгостроковий термін їх реалізації. Фонд міг би запровадити «зелений» інвестиційний податковий кредит, який має бути стимулюючим економічним механізмом та дозволив би направляти зекономлені ресурси на «зелені» та природоохоронні проєкти.

Основне значення «зеленого» інвестиційного податкового кредиту є сума коштів, яка відповідає податковому платежу за забруднення навколишнього середовища, у розмірі проведення, що залишилися на

підприємстві з метою, власної діяльності з охорони навколишнього природного середовища. Головною умовою погашення «зеленого» інвестиційного податкового кредиту є виконання кредитної угоди. Водночас використання цього економічного механізму відіграє й стимулюючу роль, тому що застосовується принцип платності за кредит [203].

Кредитна угода є основою для надання «зеленого» інвестиційного податкового кредиту що укладена між природокористувачем й «Зеленим» інвестиційним фондом, яка визначає взаємні права й обов'язки та економічну відповідальність. Також ця угода погоджена з податковими органами, а також план природоохоронних заходів, погоджений і затверджений управлінням охорони навколишнього природного середовища територіальних органів місцевого самоврядування.

Головною умовою надання «Зеленим» інвестиційним фондом інвестицій у будь-якій формі є розробка програм екологічного захисту, визначення природоохоронних завдань і заходів, пошук їхніх виконавців, що повинен здійснюватися на конкурсній основі по представлених бізнес-планах відповідних «зелених» проєктів. Зрозуміло, що за допомогою процентних дотацій будуть перетворюватися в життя саме ті проєктні екологічні рішення, які мають економічну перспективу, оскільки фінансовий ризик оцінюється зовнішньою фінансово-кредитною організацією [53, с. 132].

Тому можемо сказати, що Європейська інтеграція надає нові можливості, але може мати й непередбачувані наслідки для України. Запропоновані шляхи вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні в умовах євроінтеграції можуть стати одним зі способів перетворення європейського досвіду на внутрішньодержавні механізми України. Особливу увагу слід приділити поєднанню європейських стандартів і принципів із застосуванням власних українських засобів та важелів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Основними засобами вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку в Україні можуть стати

законодавче закріплення засад здійснення державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки та упровадження комплексного підходу до реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки.

Необхідність у залученні інвестицій в процесі реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, подібна потребі реформування цілої системи фінансування заходів з охорони довкілля, що пов'язані з підтримкою природних ресурсів у належному стані в Україні відповідно до ринкових відносин.

Висновки до третього розділу

1. Визначено що комплексність проблеми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки повинно вирішуватись завдяки використанню стратегічного підходу, що в подальшому злягоджено вбудує цю політику в систему державного управління, яка потребує змін відповідно до європейського законодавства та підкріплюється низкою міжнародних зобов'язань.

Метою державної політики є поліпшення та розвиток стабільного стану довкілля України для формування більш екологічного та безпечного для життя й здоров'я населення навколишнього природного середовища, дотримуватися балансу в екологічній системі використання та збереження природних ресурсів, що має особливе значення для всього живого на Землі.

2. Доведено, що Україні потрібно приєднатися до зелених ініціатив ЄС та реалізовувати їх, внаслідок запровадження принципів сталого розвитку, підвищення рівня використання ВДЕ, зменшення викидів CO² в атмосферу, збереження екосистеми, захисту здоров'я та підвищення рівня добробуту населення від наслідків зміни клімату, зменшення виробництва та використання енергоємних товарів та послуг, забезпечення конкурентоспроможності українських продуктів та підприємств, що їх виробляють тощо, у межах ініціатив Європейської Комісії «Європейська зелена угода», Стратегії ЄС з інтеграції енергетичної системи й Воднева

стратегія ЄС. На даному етапі, у першу чергу, перед державними органами України, повинні стояти питання з формування та реалізації енергетичних та кліматичних стратегічних документів які гармонійно поєднуються з «Європейською Зеленою Угодою» у післявоєнний період.

3. Запропоновано Концептуальні положення стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, що передбачають поступово відійти від традиційної економіки (з її сферами діяльності, що не є енерго- й ресурсоефективними та забруднюють довкілля) до «зеленої» економіки (що має за основу якісні структурні зрушення, інноваційні види діяльності й галузі, що не шкодять навколишньому природному середовищу, ефективне використання природних ресурсів та ін.).

4. Визначено, що для вдосконалення системи реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні насамперед має бути: впорядковано розподіл повноважень між органами державного управління щодо реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки; розширити функції та повноваження органів місцевого самоврядування – розробляти «зелену» стратегію розвитку, яка буде формуватися на основі аналізу проблем і ресурсів цієї території та формувати перспективи розвитку на основі концепції розумної спеціалізації.

5. Доведено необхідність посилення громадського впливу в процесі реалізації завдань регіональної екологічної політики. Наголошено на потребі: активнішої співпраці екологічних громадських організацій з науковцями, експертами, лікарями-епідеміологами тощо в процесі реалізації державної екологічної політики як на державному, так і на регіональному рівні тощо.

6. Запропоновано Міністерству екології та природних ресурсів України створити інформаційну базу екологічних даних, основними джерелами якої мають бути дані моніторингу довкілля та дані підприємств, установ і організацій, які проводять первинний облік у галузі охорони навколишнього природного середовища, а також довідки, зауваження та пропозиції, що

надаються відповідними громадськими організаціями й окремими громадянами тощо.

7. Обґрунтовано необхідність використання міжнародної допомоги та залучення інвестицій в процес реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, в тому числі й на регіональному рівні. Констатовано, що офіційно найбільша частка направлена на фінансування очищення та запобігання забрудненню вод, комунальної інфраструктури (здебільшого на технічні роботи з водопостачанням й каналізацією), тому можна зауважити, що немає конкретних завдань, та цілей у цій сфері. Політичні заяви переважно декларативні й не встановлюють конкретних завдань. Проте існують екологічні програми в Україні, які розроблені згідно цілей природоохоронної діяльності, але оцінка їхньої пріоритетності в загальному контексті не здійснюється. Тому виникають проблеми з недофінансуванням таких програм. Для багатьох країн з перехідною економікою, а також і для України, на основі скорочення природоохоронних видатків характерно формувати альтернативні джерела, до яких, насамперед і, відносяться екологічні фонди.

8. Доведено, що бар'єром залучення більших коштів з міжнародних джерел, є низький пріоритет екологічної сталості в національних програмах розвитку. Виділено ряд у процесі залучення інвестицій та запропоновано для їх вирішення створити Національний «зелений» фонд, основним завданням якого було б залучення інвестицій на великі суми коштів та довгострокові терміни їх реалізації.

9. Визначено, що ефективним інститутом для співпраці органів влади, бізнесу та громади у процесі реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки є державно-приватне партнерство, а також співробітництво з розвитку кластерів і технопарків, що є ефективним механізмом модернізації різних секторів національної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробленні практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. Зокрема, результати напрацювань дозволили отримати такі висновки:

1. Розкрито сутнісні ознаки державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, що дало можливість уточнити основні напрями реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, встановити головні цілі, завдання, принципи та складники цієї політики. Узагальнення поняттєвого апарату в досліджуваній проблематиці дозволило уточнити такі категорії: державна політика, «зелена» економіка, сталий розвиток, державна політика сталого розвитку «зеленої» економіки. Визначено що державна політика сталого розвитку «зеленої» економіки функціонує з метою забезпечення процесів ефективного використання природних ресурсів, економічного зростання та соціального розвитку, без шкоди навколишньому середовищу. Сферу «зеленої» економіки доцільно розглядати як об'єкт державного регулювання, оскільки вона є результатом взаємодії не тільки органів влади, а і представників громадських організацій, підприємств та населення.

2. Запропоновано структуру механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Яка складається з обов'язкових елементів механізму державної політики: суб'єкта (держава в особі її уповноважених органів); об'єкта («зелена» економіка); цілей (зниження викидів CO² та забруднення; підвищення ефективності використання ресурсів; запровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій; поширення ідеології «зеленої» економіки; створення «зелених» робочих місць, зростання доходів населення, отриманих шляхом зайнятості у «зеленому» секторі економіки); складових (правового, економічного,

адміністративного, інформаційного механізму) та інструменти які використовуються для досягнення поставленої мети. Обґрунтована в процесі дослідження система поглядів на базис та складові механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки надала можливість для формування теоретико-методологічних основ функціонування механізму.

3. Узагальнено закордонний досвід реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, що дозволило виокремити три основні підходи щодо реалізації концепції сталого розвитку на основі «зеленої» економіки. Північно-американський підхід головна мета незалежність енергетичної системи, Тихоокеанський підхід направлений на розвиток інновацій, наукові розробки тощо та Європейський підхід який на зараз перебуває у перехідному періоді, та направлений на розвиток інноваційних технологій, а також на незалежність енергетичної системи. Усі країни світу як один із пріоритетів розвитку виділяють сектор енергетики, з використанням ВДЕ та підвищення рівня енергоефективності. Більше того, політика країн спрямована на розбудову моделі так званої «зеленої», або «низько вуглецевої» економіки шляхом зменшення викидів парникових газів та зведення до мінімуму негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. Зокрема поширеним є використання фіскальних стимулів: встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які не завдають шкоди довкіллю.

4. Проведено аналіз сучасного стану реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, можна сказати, що економіка України є неконкурентоспроможна внаслідок енергомісткості та ресурсовитратності, основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та витрати на природоохоронні заходи свідчать про погіршення стану довкілля в Україні. Ця проблема виникла насамперед через те що, тривалий час перевага надавалась сировино-видобувним, еколого-небезпечним галузям промисловості. А також, за

відсутності необхідного рівня інвестицій для модернізації технологій виробництва та невиконання заходів у сфері охорони навколишнього середовища, призвели до незадовільного стану довкілля. В результаті цього надалі загроза виникнення надзвичайних ситуацій в Україні вища, порівняно з розвинутими країнами, зокрема у країнах Європейського Союзу. Тому необхідна екологізація економіки – перехід на ВДЕ, впровадження «зелених» технологій та раціональний підхід до використання ресурсів та поширення самої ідеології «зеленої» економіки.

5. Стратегічні орієнтири вдосконалення реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки полягають у запозиченні європейського досвіду та приєднання до «Європейської Зеленої Угоди». З'ясовано, що основним документом, що визначає економічне майбутнє ЄС у найближчі роки є «Європейська Зелена Угода». Це стратегія економічного розвитку із новими правилами та еко підходами в напрямку екологізації європейської економіки. Цей документ матиме комплексний вплив на економіку як європейських країн, так і країн-сусідів. На сьогодні Україна не повинна зволікати, а об'єднатися з діями Європейського союзу та готуватися до нових правил розвитку, зокрема, у післявоєнний період, й проникнути у процеси формування «зеленої» економіки. Особливу увагу слід приділити поєднанню європейських стандартів і принципів із застосуванням власних українських засобів та важелів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки. Також, взаємовідносини органів влади, бізнесу та громади, у напрямку зменшення рівня забруднення навколишнього природного середовища, повинно бути пріоритетом у вдосконаленні механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки, бо подальше застосування їх вирішить не тільки економічні, соціальні та екологічні проблем, а й політичні на національному, регіональному та місцевому рівнях.

6. Запропоновано концептуальні положення Стратегії реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, що

передбачають поступово відійти від традиційної економіки (з її сферами діяльності, що не є енерго- й ресурсоефективними та забруднюють довкілля) до «зеленої» економіки (що має за основу якісні структурні зрушення, інноваційні види діяльності й галузі, що не шкодять навколишньому природному середовищу, ефективне використання природних ресурсів та ін.). Забезпечення новими енерго- та ресурсоефективними технологіями, інноваційними видами діяльності тощо, все це надає можливість підвищити рівень зайнятості населення та покращити умови їхнього життя, стимулювати сталий розвиток «зеленої» економіки за умов упровадження політики, спрямованої на підтримку «зелених» ініціатив. Реалізація цієї політики повинна здійснюватися по всій території. Але формування цих напрямків реалізації загальної концепції, повинні здійснюватися відповідно до потенціалу окремого регіону України.

7. Визначено підходи, до удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки: по-перше вони направлені, як вже зазначалося вище, на співпрацю органів державної влади, бізнесу та громади тощо, що в подальшому сприятиме захисту навколишнього природного середовища, а по-друге на запозичення досвіду інших країн, щодо впровадження енергоефективних технологій, для практичного захисту довкілля від забруднення. Також встановлено, що потреба в інвестиціях є співзвучна з необхідністю реформування цілої системи фінансування охорони навколишнього середовища та заходів, пов'язаних із відтворенням та підтриманням природних ресурсів у належному стані в Україні відповідно до ринкових відносин. Запропоновано створити Національний «зелений» фонд з метою формування надійного та стабільного джерела акумуляції та розподілу фінансових ресурсів на потреби розвитку «зеленої» економіки. Національний «зелений» фонд може бути створений у складі спеціального фонду Державного бюджету України. Основним завданням якого було б залучення інвестицій на великі суми коштів та довгострокові терміни їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлюваних джерел енергії. Частина 1. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16026.3.1.006.pdf (дата звернення: 18.08.2020).
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/95/21/639895e2c0da3ba1c3e6b0465ad794f3_1603179685.pdf (дата звернення: 02.04.2020).
3. Аналітичний портал «Слово і діло» : Інноваційні парки. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/16/infografika/suspilstvo/innovacijni-parky-ce-vony-budut-stvoreni-ukrayini> (дата звернення: 02.04.2022).
4. Андрієнко М. В., Шако В. С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 47 – 53.
5. Артеменко О. В. Державна політика щодо природокористування у контексті забезпечення національної безпеки України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2018. 233с.
6. Балан О.С., Попко Я.О. Динаміка розвитку підприємств-виробників альтернативної енергії в Україні. Оглядова стаття. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2018. № 1 (3) С. 90 – 98.
7. Біловіцька Ю. А. «Зелений» енергетичний перехід як один з пріоритетних напрямків розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Авіація, промисловість, суспільство* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 12 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 318–321.

8. Біловіцька Ю. А. Економічний механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матеріали ювілейної X Міжнародної заочної науково-практичної конференції (25 листопада 2022 р.). Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 17–20.

9. Біловіцька Ю. А. Інституційні засади державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні // *Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference.* Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2021. Pp. 777-786. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-innovations-and-prospects-of-world-science-29-31-dekabrya-2021-goda-vankuver-kanada-arhiv/>

10. Біловіцька Ю. А. Механізми співпраці держави та бізнесу в умовах реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування. Вісник Академії митної служби України: Державне управління, спецвипуск.* 2022. С. 10-16. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-spec.2>

11. Біловіцька Ю. А. Розвиток альтернативної енергетики в Україні у контексті переходу до державної політики «зеленої» економіки // *Actual problems of practice and science and methods of their solution. Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference.* Milan, Italy 2022. Pp. 528 – 334. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/01/Actual-problems-of-practice-and-science-and-methods-of-their-solution.pdf>

12. Біловіцька Ю. А. Стратегічні орієнтири державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз* : зб. наук. матер. XXII Міжнар. наук. конгресу, м. Харків, 2022. С. 208–215.

13. Біловіцька Ю. А. Сучасний стан та перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. *Стратегія сталого розвитку України:*

сьогодення та перспективи : матеріали II Всеукраїнської інтернет-конференції, присвяченої 30-річчю кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Національного університету водного господарства та природокористування. Рівне, 2022. С. 23–25.

14. Біловіцька Ю. А. Цільові орієнтири розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*. Харків, 2022. № 103. С. 119–126. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-103-15>

15. Біловіцька Ю. А. Шляхи вдосконалення системи державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (01-02 червня 2022 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон, 2022. С. 6–9.

16. Біловіцька Ю. А. Світові тенденції державної політики сталого розвитку в сфері енергетики. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. (21 квітня 2022 року, м. Черкаси). Черкаси, 2022. С. 133–136.

17. Біловіцька Ю. А. Правовий механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Галузеві проблеми економічної безпеки 2022* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. за участю молодих науковців (27 жовтня 2022 р., м. Харків). Харків, 2022. С. 47 – 49.

18. Біоенергетична асоціація України. URL: <https://uabio.org/materials/9714/> (дата звернення: 02.02.2021).

19. Бокови́кова Ю. В. Досвід природокористування європейських країн. *Державне будівництво*. 2016. № 1/2016. С. 1–11.

20. Бунякова Ю. Я. Екологічний менеджмент : конспект лекцій. Одеса : ОДЕКУ, 2018. 126 с.

21. Бурик З. М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України : дис. ...канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2018. 468 с.
22. Бюджет 2020 України. URL: <https://openbudget.gov.ua/annual-budget/expenses?class=program> (дата звернення: 13.06.2020).
23. Ватченко О. Б., Ільченко В. М. Механізми забезпечення сталого розвитку регіонів України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.19. С. 205–212.
24. Висновок на проект Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/XH6YF00A?an=3> (дата звернення: 17.02.2021).
25. Внесок українського бізнесу в реалізацію Україною Цілей сталого розвитку 2016 – 2020 рр. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2020/12/Vpliv-biznesu-na-CSR.pdf> (дата звернення: 23.05.2020).
26. Воднева революція: КПІ долучається до нової стратегії ЄС. URL: <https://kpi.ua/hydrogen-strategy-about> (дата звернення: 08.07.2022).
27. Водний кодекс України : Закон України від 27.05.2021 р. № 213/95 – ВР. *Офіційний вісник України*. 1995. № 24. Ст. 189.
28. Волинець С. С. Щодо визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства». *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 6-7. С. 54–63.
29. Гайворонська Т. М., Глушенко Т. М. Економічне регулювання природокористування і охорони навколишнього природного середовища. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. С. 232–238.
30. Галушкіна Т. «Зелений» вектор розвитку економіки України. *Економіст*. 2011. № 11. С. 4–7.

31. Галушкіна Т. П., Мусіна Л. А., Потапенко В. Г. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. / за наук. ред. Т. П. Галушкіної. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 154 с.
32. Гелетуха Г. Г., Железна Т. А., Праховнік А. К. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлюваних джерел енергії: *Аналітична записка БАУ № 13*, 2015.
33. Гоголь Т. В. Багатофункціональний розвиток сільських територій – стратегічна мета державної регіональної політики. 2010. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2011_1/txts/Gogol.pdf (дата звернення: 16.02.2020).
34. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
35. Гостєва Н. П. Адміністративний механізм державного регулювання туристичної галузі України. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2012. № 12. У
36. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : навч. посіб. Херсон, 2015. 264 с.
37. Гриньова В. М., Новікова М. М. Державне регулювання економіки : Підручник. Київ : Знання, 2018. 398 с.
38. Грицюк Т. І., Василенко Т. В. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» у країнах світу. 2014. №5.
39. Громадська організація «Зелений лист». Програма LIFE для України: навколишнє середовище буде відновлюватись після війни за допомогою Євросоюзу. URL: <https://zeleniy-list.od.ua/navkolishn%D1%94-seredovishhe-bude-vidnovlyuvatis-za-dopomogoyu-%D1%94vrosoyuzu/> (дата звернення: 19.07.2022).
40. Дадашев Б. А. Обливанцов В. В., Гордієнко В. П. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища.

Суми : Українська академія банківської справи Національного банку України, 2008. 108 с.

41. Державна аудиторська служба України: Звіт про результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за 2021 рік. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/7a31d72d-f34b-4d72-b1fe-1c54e72f9edf_Річний_звіт_2021_рік.pdf (дата звернення: 23.02.2021).

42. Державна казначейська служба України: Консолідована фінансова звітність за 2020 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/2020-11> (дата звернення: 01.03.2021).

43. Державна податкова служба України: Публічний звіт ДПС 2020. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/254936.pdf> (дата звернення: 01.03.2021).

44. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.

45. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення. : монографія / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. – Львів : Сполом, 2020. 418 с.

46. Державна політика сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки. *Аналітична записка*, 2013. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/derzhavna-politika-stalogo-rozvitku-na-zasadakh-zelenoi-ekonomiki> (дата звернення: 28.01.2022).

47. Державна служба статистики: Статистичний збірник Довкілля України за 2020 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Dovk_20.pdf (дата звернення: 15.03.2021).

48. Державна служба статистики: Статистичний щорічник України за 2019 рік. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf (дата звернення: 15.03.2021).

49. Державна служба статистики: Статистичний щорічник України за 2020 рік. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf (дата звернення: 15.03.2021).

50. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України URL: <http://saee.gov.ua/uk/content/енергоефективність> (дата звернення: 23.12.2020).

51. Дима В. В. Державні механізми стимулювання розвитку “зеленої” економіки в Україні : дис. ... д-ра філософії : 281. Київ, 2021. 234 с.

52. Добровільний національний огляд Цілі сталого розвитку Україна. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a0fc2a99-ada3-4a6d-b65b-cb542c3d5b77&title=DobrovilniiNatsionalniiOgliadSchodoTsileiStalogoRozvitkuVUkraini> (дата звернення: 03.05.2022).

53. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності : [укл. : В. Шевчук, Н. Карпенко, О. Кулик та ін.]. Київ : Геопринт, 2000. 411с.

54. Домбровська С. М., Коврегін В.В., Помаза-Пономаренко А.Л., Колєнов О. М. Державне управління у сфері безпеки соціально-еколого-економічних систем : монографія. Харків. : НУЦЗУ, 2017. 244 с.

55. Дорогунцов С. І., Коценко К. Ф., Хвесик М. А. Екологія : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 371 с.

56. Дослідження результативності та економічної ефективності державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки за результатами обстеження учасників програми у 2015-2020 рр. URL: https://saee.gov.ua/sites/default/files/blocks/Otsinka_TK_14.06.2021.pdf (дата звернення: 19.05.2022).

57. Дребот О., Гадзало А. Елементи економічного механізму раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища. *Економіка природокористування і охорони довкілля* : зб. наук. пр. Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. С. 186 – 191.

58. Екологічне управління : Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. Київ : Либідь, 2004. 432 с.

59. Екологічні податки України. Дані за період з 1 січня по 31 травня 2020 року. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (дата звернення: 01.06.2022).

60. Екологія : підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. Київ : КНЕУ, 2005. 371 с.

61. Економіка і суспільство після пандемії COVID-19: Європа і Україна URL: <https://kpi.ua/2020-corona-it> (дата звернення: 16.03.2022).

62. Екополітика. URL: <https://ecopolitic.com.ua/news/ukrainu-priiednajut-do-ievropejskih-program-life-ta-copernicus-shho-ce-oznachaie-2/> (дата звернення: 12.11.2022).

63. Енергетична стратегія України на період до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» від 6 червня 2018 р. № 497 - р // КМУ, 2018. № 37. 66 с.

64. Європейська зелена угода – нова стратегія дружнього до довкілля зростання ЄС. URL: <http://cpis.org.ua/european-green-deal/> (дата звернення: 05.10.2021).

65. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: Україна приєдналася до європейської програми «LIFE» для клімату та довкілля. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-yevropejskoyi-programi-life-dlya-klimatu-ta-dovkillya> (дата звернення: 19.07.2022).

66. Загрози у сфері екологічної та техногенної безпеки та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації стратегії національної

безпеки). URL: <https://komekolog.rada.gov.ua/uploads/documents/35776.pdf>
(дата звернення: 10.08.2021).

67. Захаркевич Н. Досвід країн Європейського Союзу у формуванні основ «зеленої» економіки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 278–285.

68. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf> (дата звернення: 15.03.2021).

69. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих Державній екологічній інспекції України. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/21-3_2021/Zvit_21-3_2021.pdf (дата звернення: 16.03.2021).

70. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2019 році. URL: https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2019.pdf
(дата звернення: 04.05.2021).

71. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2017 році. URL: https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2017.pdf
(дата звернення: 04.05.2021).

72. Звіт про результати стимулювання та використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, в Україні за 2018-2019 рр. URL: <https://sae.gov.ua/sites/default/files/Report%20to%20Energy%20Commun%20RES%20Ukraine%202018-2019%20%28final%29.pdf> (дата звернення: 05.05.2021).

73. Звіт Рахункової палати: про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Державній казначейській службі України на керівництво та управління у сфері казначейського обслуговування. URL: <http://www.rp.gov.ua/upload->

files/Activity/Collegium/2020/14-1_2020/Zvit_14-1_2020.pdf (дата звернення: 16.03.2021).

74. Звіт щодо інструментів стимулювання зеленої модернізації промислових підприємств в країнах ЄС та в Україні. URL: <https://mepr.gov.ua/files/zvit.pdf> (дата звернення: 07.05.2021).

75. «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку: монографія / Н. В. Стукало та ін. Дніпро, 2018. 352 с.

76. Зелена стратегія регіону / Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. та ін. ; за наук. ред. Б.В. Буркинського, Т.П. Галушкіної. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2011. С. 173–185.

77. Зябіна Є. А. Теоретичні аспекти формування «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Механізм регулювання економіки*. Суми: Сумський державний університет, 2016. № 3. С. 116-121.

78. Інформаційний бюлетень: Цілі сталого розвитку Україна – 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/11486/file/SDG%20Factsheet%202020%20ukr.pdf> (дата звернення: 07.04.2021).

79. Інформація щодо потужності та обсягів виробництва електроенергії об'єктами відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф (станом на 01.04.2020). URL: https://sae.gov.ua/sites/default/files/1_kv_2020_VDE.pdf (дата звернення: 04.05.2021).

80. Кириченко А. В. Бюджетно-податкове регулювання розвитку агропромислового виробництва України: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2012. 243 с.

81. Ковбасюк Ю. В. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

82. Кодекс України про надра: Кодекс від 16.10.2020 р. № 132/94 – ВР. *Офіційний вісник України*. 1994. № 36. Ст. 341.
83. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 10.06.2021 р. № 5403-VI. *Офіційний вісник України*. 2013. № 34-35. Ст. 458.
84. Конституція України : офіц. текст. Київ : Офіційний вісник України, 2020. 141 с.
85. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://www.ntseu.net.ua/stories/547-concept-2050> (дата звернення: 13.05.2021).
86. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 260 с.
87. Костенко В. Г. Концепція сталого розвитку України. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. Львів, 2013. Т. 15, № 3(4). С. 387-391.
88. Крайнюков О. М. Моніторинг довкілля (моніторинг нафтогазоносних територій). Харків : Фоліо, 2015. 204 с.
89. Кумачева А. С. Механізми формування та реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Маріуполь, 2019. 275 с.
90. Кумачева А. С. Політика формування та розвитку «зеленої економіки» як специфічний об'єкт державного регулювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 12.
91. Купрій В. О. Організації громадянського суспільства як суб'єкти вироблення державної політики : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2007. 18 с.
92. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3-4. С. 254–263.
93. Латинін М. А., Біловіцька Ю. А. Теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої»

економіки в Україні. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. № (1(11)), С. 74–91. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-74-91](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91)

94. Латинін М. А., Біловіцька Ю. А. Удосконалення економічного механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. Публічне управління XXI століття : особливості воєнного і післявоєнного періодів : зб. тез XXIII Міжнар. наук. конгресу. Харків : ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2023.

95. Латинін М. А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України. *Державне управління: теорія та практика*. 2005. №2.

96. Лісовий кодекс України : Закон України від 27.05.2021 р. № 3404–IV. *Офіційний вісник України*. 1994. № 17. Ст. 100.

97. Лисяк Н. М. Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.05. Львів, 2021. 440 с.

98. Маковій Ю. Г. Механізми державного регулювання розвитку енергозбереження та підвищення енергоефективності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 13. С. 94–97.

99. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. *Аналітична доповідь*. Київ, 2019. 316 с.

100. Мартусенко І. В., Погріщук Б. В. Регіональна економіка. підруч. для студентів ВНЗ. Терноп. нац. екон. ун-т, Вінниц. навч.-наук. ін-т економіки. Тернопіль : Крок, 2015. 626 с.

101. Матюшенко О. І. Удосконалення правового механізму державного регулювання в екологічній сфері України. *Демократичне врядування*. 2017. Вип. 20.

102. Мерзляк А. В., Кравченко Т. В. Державна політика у сфері управління соціальними ризиками: сутність, формування та реалізація. *Держава та регіони. Державне управління*. 2010. № 4. С. 173–180.

103. Механізм правового регулювання як комплекс юридичних засобів. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10126/> (дата звернення: 26.07.2020).

104. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Екологічний моніторинг довкілля. URL: <https://mepr.gov.ua/content/ekologichniy-monitoring-dovkillya.html> (дата звернення: 10.05.2021).

105. Міністерство енергетики України: Воднева енергетика. URL: <https://www.mev.gov.ua/reforma/vodneva-enerhetyka> (дата звернення: 08.07.2022).

106. Міністерство розвитку громад та територій України. Директорат регіонального розвитку: Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2020 рік. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2021/5/25/rejtyngova-oczinka-za-2020-rik-prezentacijni-materialy.pdf> (дата звернення: 05.05.2021).

107. Міністерство розвитку громад та територій України: Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2020 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vidhodamy-v-ukrayini-za-2020-rik-2/> (дата звернення: 13.05.2021).

108. Міністерство фінансів України: Бюджет 2020 України. URL: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_\(for_website\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_(for_website).pdf) (дата звернення: 15.03.2021).

109. Місце сили: навіщо Україні індустріальні та технопарки. URL: <https://mind.ua/publications/20204723-misce-sili-navishcho-ukrayini-industrialni-ta-tehnoparki> (дата звернення: 03.04.2022).

110. Мойсіяха А.В. Сутність та зміст механізмів реалізації державної політики в соціогуманітарній сфері. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2020. № 3. Т. 21 (70). С. 164 – 169.

111. Моніторинговий звіт: Цілі сталого розвитку Україна 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/11481/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20ukr.pdf> (дата звернення: 07.04.2021).

112. Мордвінов О. Г. Управління аграрним природокористуванням в умовах ринкової трансформації : монографія. Київ : УАДУ, 2000. 344 с.

113. Мороз В. В., Дима В. В. Механізми державного стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8.

114. Науково-технічна спілка енергетиків та електротехніків України. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://www.ntseu.net.ua/stories/547-concept-2050> (дата звернення: 13.05.2021).

115. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2020 році. URL: [https://mepr.gov.ua/files/docs/Zvit/2022/Національна%20Доповідь%202020%20\(2\).pdf](https://mepr.gov.ua/files/docs/Zvit/2022/Національна%20Доповідь%202020%20(2).pdf) (дата звернення: 13.05.2021).

116. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/Zvit/2021/Нац.%20доп.%20про%20стан%20навк.%20природного%20середовища%20в%20Україні%20у%202019%20році.pdf> (дата звернення: 14.05.2021).

117. Національна доповідь Цілі сталого розвитку: Україна. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_л_ипень%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 07.04.2021).

118. Національна екологічна політика України: стратегічні оцінки і рекомендації : [підготовлено в рамках проекту ПРООН/ГЕФ «Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні»]. Київ : ПРООН Україна, 2007. 57 с.

119. Національна економічна стратегія 2030. URL: <https://nes2030.org.ua> (дата звернення: 17.02.2021).

120. Національний інститут досліджень: «Організаційно-економічні механізми інноваційного розвитку сільських територій Карпатського регіону». Аналітична записка. 2013. URL: https://niss.gov.ua/en/node/1181#_ftn8 (дата звернення: 26.07.2020).

121. Обласний освітній проєкт «Екологічний кластер «EcoWorldKids». URL: <https://naurok.com.ua/ekologichniy-osvitniy-proekt-ekologichniy-klaster-ecoworldkids-166659.html> (дата звернення: 04.04.2022).

122. Омаров А. Е. Механізми формування та реалізація державної політики екологічної безпеки України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Харків, 2019. 421 с.

123. Органи державного управління загальної компетенції. URL: <https://works.doklad.ru/view/8XneMxt9wvI.html> (дата звернення: 03.02.2020).

124. Орцева О. С. Поняття та основні види механізмів формування та реалізації державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Державне управління.* 2014. Т. 235, Вип. 223. С. 71–75.

125. Основи стратегії сталого розвитку в Україні. URL: <https://sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/istoriya/> (дата звернення: 09.04.2021).

126. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2021).

127. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

128. Офіційний сайт Міністерства енергетики України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245548876 (дата звернення: 04.05.2021).

129. Павлюк О. У Франції розпочали збирання найбільшого у світі термоядерного реактора. Це може стати світовим проривом в енергетиці. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-franciyi-rozpochali-zbirannya-najbilshogo-u->

sviti-yadernogo-reaktora-ce-mozhe-stati-svitovim-prorivom-v-energetici (дата звернення: 18.08.2020).

130. Панцир С. І. Принципи організації екокластерів. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15881/Pantsyr_Pryntsyru_orhanizatsii_ekoklasteriv.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 04.04.2022).

131. Перспективи розвитку ринку біомаси в ЄС і Україні. Вплив використання біомаси на зміну клімату. URL: <https://uspp.ua/assets/doc/uspp-biomass.pdf> (дата звернення: 02.02.2021).

132. Петрик М. Д. Відтворення зеленої економіки як основна мета державно-приватного партнерства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Київ, 2013. № 12.

133. Поліщук Ю. А. Державна політика «зеленої» економіки на засадах сталого розвитку України. *Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє* : зб. тез XXI Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. С. 371–375.

134. Поліщук Ю. А. Державна політика формування та реалізації концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид., Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. Вип. 26. С. 24–33. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb262021238999>

135. Поліщук Ю. А. Закордонний досвід реалізації державної політики розвитку «зеленої економіки». *Державне будівництво* : зб. наук. пр., Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. № 2/2020. DOI: 10.34213/db.20.02.10

136. Поліщук Ю. А. Концепції державної політики розвитку «зеленої» економіки: еволюція, сутність, цілі та принципи. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 4(65) : у 2 ч. Ч. 2 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 207—218. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226476>

137. Поліщук Ю. А. Механізм реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні питання державотворення в контексті сучасних цивілізаційних викликів* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції, м. Черкаси, 26-27 листопада 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2020. С. 244–245.

138. Поліщук Ю. А. Механізми реалізації державної політики «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів* : матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Запоріжжя, (25-26 грудня 2020 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. С. 106–109.

139. Поліщук Ю. А. Модернізація державної політики «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIII наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Решетніченка Андрія Володимировича / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 266–270.

140. Поліщук Ю. А. Правові основи впровадження державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених (Київ, 22 лист. 2019 р.) : / за заг. ред. М. М. Білінської, О. М. Петроє, І. О. Дегтярьової. Київ: НАДУ, 2019. С. 217–2019.

141. Поліщук Ю. А. Проблеми та перспективи державного стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 274–278.

142. Поліщук Ю. А. Реалізація державної енергетичної політики в Україні. *Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (14 травня 2021р.). Харків : ННВЦ, 2021. С. 114–116.

143. Поліщук Ю. А. Стимулювання державної політики розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології* : матеріали XXII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 22 квіт. 2021 р., Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентові України, 2021. С. 460–462.

144. Поліщук Ю. А. Сучасний стан реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020. С. 354–358.

145. Поліщук Ю. А. Удосконалення державної політики щодо упровадження «зеленої» економіки в Україні. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр., Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. Вип. 3 (66). С. 133–140.
DOI: <https://doi.org/10.34213/tp.19.03.16>

146. Поліщук Ю. А. Формування державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали науково-практичної конференції (26 березня 2020 р., м. Харків). Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020.

147. Положення про Державну екологічну інспекцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.01.2021 р. № 275-2017-п. *Офіційний вісник України*. 2017. № 275.

148. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.2021 р. № 614 – 2020 – п. *Офіційний вісник України*. 2020. № 614.

149. Попело О. В. Підприємницькі кластери як інноваційна домінанта модернізації економіки регіону. *Регіональна економіка*. 2014. № 2. С. 95–105.
150. Попова М. О. Економіка зеленого бізнесу : конспект лекцій. Одеса: «ОДЕКУ», 2019. 81 с.
151. Постанова про ліквідацію Національної комісії сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України: Постанова Кабінету міністрів України від 04.09.2003 р. № 1414 – 2003 – п. *Офіційний вісник України*. 2003. № 1414.
152. Постанова про Національну комісію сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України: Постанова Кабінету міністрів України від 30.12.1997 р. № 1491 – 97 – п. *Офіційний вісник України*. 1997. № 1491.
153. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо використання екологічного податку». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI04429A?an=3> (дата звернення: 28.07.2020).
154. Пришляк Н. В. Відновлювальна енергетика в Індії: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21/2018. С. 15–20.
155. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України : від 28.11.2002 № 254-IV. *Верховна Рада України*. 2003. № 4, с. 31.
156. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020 - 2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP200534?an=1> (дата звернення: 17.03.2022).
157. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021

роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2020 р. № 243 – 2010 – п. *Офіційний вісник України*. 2010. № 243.

158. Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: Постанова Кабінету Міністрів від 17.09.1996 № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.07.2020).

159. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697 – VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.

160. Про охорону навколишнього середовища : Закон України від 01.01.2021 р. № 1264-XII. *Офіційний вісник України*. 1991. № 41. Ст. 546.

161. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 11.01.2019 р. № 183/98-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. № 35. Ст. 237.

162. Про ринок електричної енергії : Закон України від 31.03.2023 р. № 2849-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2017, № 27–28, ст. 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#n1784> (дата звернення: 04.05.2021).

163. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 05.12.2012. № 5460 – VI. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text> (дата звернення: 04.04.2022).

164. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. *Офіційний вісник Президента України*. 2019. № 21. С. 17

165. Проєкт Дорожньої карти для виробництва та використання водню в Україні. URL: https://unece.org/sites/default/files/2021-03/Hydrogen%20Roadmap%20Draft%20Report_UKR%20March%202021.pdf (дата звернення: 09.07.2022).

166. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 17.02.2021).

167. Публічний звіт за 2020 рік: про діяльність Державної аудиторської служби України. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/60567d79-9784-4c4f-8d5c-abb9af46d467_ПУБЛІЧНИЙ%20ЗВІТ_2020_.pdf (дата звернення: 28.08.2020).

168. Пугачева Н. С. Формування та реалізації «зеленої» економіки як особливий об'єкт державної політики. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 130–136.

169. Рассадникова С. І. Державно-приватне партнерство у розбудові екологічної інфраструктури: становлення, особливості, інвестиції. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2012. № 1 (2). С. 133–142.

170. Регіональна економіка: підручник / за ред. Є. П. Качана. Тернопіль : ТНЕУ, 2008. 800 с.

171. Результати щоквартальної та щорічної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів, що проводиться Мінрегіоном України: Аналіз стану соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2020 рік. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2021/5/25/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-2020-rik-za-rezultatamy-rejtyngovoyi-oczinky.pdf> (дата звернення: 05.05.2021).

172. Розвиток відновлюваної енергетики: стан, виклики, пропозиції до Міністерство енергетики вирішення. URL: https://mepr.gov.ua/files/images/news_2019/05112019/1/Розвиток%20відновлюваної%20енергетики%20стан,%20виклики,%20пропозиції%20до%20вирішення.pdf (дата звернення: 04.05.2021).

173. Розумне місто. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розумне_місто (дата звернення: 07.09.2022).

174. Скороход І. С., Горбач Л. М. Розвиток «зеленої» економіки в країнах європейського союзу. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. Київ, Том 30 (69). №2, 2019.

175. Солошич І. О., Підліснюк В. В. «Зелена економіка» в контексті забезпечення переходу України до сталого розвитку. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. № 6.

176. Сонячна енергетика України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сонячна_енергетика_України (дата звернення: 23.05.2021).

177. Софій О. Стратегія «Україна – 2030»: вектор розвитку – інтеграція в ЄС. Громадська організація «Європейський діалог». URL: <http://dialog.lviv.ua/strategiya-ukrayina-2030-vektor-rozvitku-integratsiya-v-yes/> (дата звернення: 19.02.2021).

178. Спецпроект «GREEN DEAL UA». Економічна правда. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/greendeal/2020/08/18/663848/> (дата звернення: 13.05.2021).

179. Сталий розвиток. URL: <https://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvitok.html> (дата звернення: 17.02.2021)

180. Стан і перспективи розвитку малої гідроенергетики, сонячної, вітрової та інших джерел поновлюваної енергії зарубіжних країн та України. URL: <https://ua.energy/wpcontent/uploads/2018/01/4.-Stan-i-perspektyvy-rozvytku-PDE.pdf> (дата звернення: 23.05.2021)

181. Статистичний Щорічник світової енергетики 2021. URL: <https://yearbook.enerdata.ru/renewables/renewable-in-electricity-production-share.html> (дата звернення: 18.08.2020).

182. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: цілі, напрями, пріоритети. URL: <https://lawyersunion.org.ua/strategiya-stalogo-rozvytku-ukrayina-2020-tsili-napryamy-priorityty/> (дата звернення: 07.04.2021)

183. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiEsvvp7PPxAhWiQuUKHY3ZAQEQFjABegQIBRAD&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%2F>

[3D64508%26pf35401%3D462260&usg=AOvVaw0xJ2HPZrvpU09NT2dqFch3](https://www.geograp.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/759-tekhnoparki-ukrajini)

(дата звернення: 17.02.2021).

184. Стрижак О. О. Прекрасний Китай як драйвер побудови глобальної екологічної цивілізації. *Журнал «Україна-Китай»*. 2018. № 12.

185. Третяк Г. С. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с.

186. У Новій Зеландії побудували першу в країні плавучу сонячну електростанцію. URL: <https://kosatka.media/uk/category/vozobnovlyaemaya-energiya/news/v-novoy-zelandii-postroili-pervuyu-v-strane-plavuchuyu-solnechnuyu-elektrostantsiyu> (дата звернення: 20.08.2020).

187. Ульянченко Ю. О. Державна політика стимулювання розвитку «зеленої» економіки. *Теорія та практика державного управління* : збірник наукових праць ХарPI НАДУ. Харків, 2019. Вип.1(64). С. 93-102.

188. Ульянченко Ю. О. Конкурентоспроможність аграрного сектора економіки: механізми державного регулювання : монографія. Харків : Асоціація д-рів наук з держ. упр., 2013. 372 с.

189. Федорчук О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування: наук. вісн.* 2008, Вип.1.

190. Федунь Ю. Б. Політика сталого еколого-економічного розвитку України в умовах інтеграції до ЄС. : дис ... канд. наук : 08.00.02 - 2011.

191. Хлобистов Є.В. Фінансові механізми екологічної політики. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)* : наук. журн. – Вип. 3-4 / голов. ред. О.П. Степанов. Київ : НАНУ, 2004. С. 744–752.

192. Чіпко Т. М. Технопарки України. URL: <http://www.geograp.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/759-tekhnoparki-ukrajini><http://www.geograp.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/759-tekhnoparki-ukrajini> (дата звернення: 05.04.2022).

193. Чмерук Т. Майбутнє української енергетики - за відновлюваними джерелами енергії. *Енергоринок*. 2018. Вип. № 4.

194. Чмир О. С., Захаркевич Н. П. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3. С. 54–62.
195. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 435 с.
196. Шевченко І. В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід і Україна. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 2. С. 55–60.
197. Шенгерій Т. О. Технопарки як легітимні суб'єкти інноваційної діяльності в Україні. 2013. С. 325–330.
198. Щодо деяких питань оподаткування технологічних парків, їх учасників, дочірніх та спільних підприємств, що виконують інвестиційні та інноваційні проекти: Лист Державної податкової адміністрації України від 27.12.2001. № v7845225-01. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 17845/7/15-1117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7845225-01#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
199. Ямчук А., Кургузенкова Л. Зелене промислове зростання як альтернативна модель економічного розвитку країни: міжнародний і національний аспекти. *Науково-технічна інформація*. 2013. № 4. С. 13–20.
200. Ackerman A., Andrusevych N., Savyskyi O. A Green Deal for post-war Ukraine. *Bulletin of the atomic scientists*. 1 November 2022.
201. A guidebook to the Green Economy Issue 3: exploring green economy policies and international experience with national strategies Division for Sustainable Development, UNDESA. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/738GE%20Publication.pdf> (дата звернення: 07.02.2020).
202. Batyr Yu. G., Lopatchenko I. M., Aliieva P. I., Akhmedova O. O., Ruban A. V., Stankevych S. V., Zelenin Yu. A., Kanakova A. Ye. Environmental protection and public environmental policy in the Ukraine. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021, 11 (2). Pp. 346-348. doi: 10.15421/2021_120

203. Bilovitska Yu. A. Approaches to the improvement of state policy mechanisms in regard to the sustainable development of the "green" economy in Ukraine. Public administration and state security aspects, Vol.2/2022. Pp. 58 – 69. doi: 10.52363/passa-2022.2-6

204. Bina O. The green economy and sustainable development: an uneasy balance? Environment and Planning C-Government and Policy. 2013. Vol. 31, issue 6. P. 1023–1047.

205. China's National Plan on Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2016. URL: [http://www.chinadaily.com.cn/specials/China%27sNationalPlanonimplementationofagenda\(EN\).pdf](http://www.chinadaily.com.cn/specials/China%27sNationalPlanonimplementationofagenda(EN).pdf) (дата звернення: 20.08.2020).

206. Chris Hopkins, Oliver Greenfield. Setting a structural agenda for a green economic recovery from COVID-19. Green Economy Coalition, with the support of Partners for Inclusive Green Economy. Working paper - version Nov. 2021. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/Setting%20a%20structural%20agenda%20for%20a%20green%20economic%20recovery%20from%20COVID-19-Nov2021.pdf> (дата звернення: 17.03.2022).

207. Cochu A. et al. Study on the potential of green bond finance for resourceefficient investments / Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016.

208. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. *United Nations Environment Programme*. 21st plenary meeting, 16 June 1972. Chapter 11.

209. Energy transition France. URL: <https://www.gouvernement.fr/en/energy-transition> (дата звернення: 22.08.2020).

210. Environmental Performance Index. URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi> (дата звернення: 22.08.2020).

211. EU4Environment: Towards a Green Economy in Ukraine Work in Progress – 2019-20. Action funded by the European Union. URL:

<https://www.eu4environment.org/app/uploads/2021/05/Ukraine-country-profile-2020-21-second-edition.pdf> (дата звернення: 07.02.2020).

212. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, EC, 2010. 34 p. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%2007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 21.08.2020).

213. EUROPEAN COMMISSION. EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010 COM (2010) 2020. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%2007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 21.08.2020).

214. European commission: Programme for the Environment and Climate Action (LIFE). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027> (дата звернення: 19.07.2022).

215. European Renewable Energy Council. URL: <http://www.eubia.org/cms/renewable-energy-house/> (дата звернення: 20.08.2020)

216. European think tanks group: The European Green Deal and the war in Ukraine: Addressing crises in the short and long term, 11 October 2022. URL: <https://ettg.eu/publications/the-european-green-deal-and-the-war-in-ukraine-addressing-crises-in-the-short-and-long-term/> (дата звернення: 05.10.2021).

217. Eurostat Statistics Explained: Environmental tax statistics - detailed analysis URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_tax_statistics&oldid=550137 (дата звернення: 21.08.2020).

218. Geletukha, G., Zheliezna, T., & Drahnev, S. (2022). Opportunities for reduction and replacement of natural gas consumption in district heating of Ukraine. *Thermophysics and Thermal Power Engineering*, 45(2), 64-69.

219. Georgeta Vidican, Auktor Tilman, Altenburg Andreas Stamm. The transition towards a green economy and its implications for quality infrastructure. *The German Development Institute*, 2020. DOI:10.23661/s102.2020
220. Global green new deal. Policy brief. March, 2009. – 40 p. United Nations Environment Programme. URL: http://www.unep.org/pdf/A_Global_Green_New_Deal_Policy_Brief.pdf (дата звернення: 23.08.2020).
221. Godswill Megwai, Ndey Isatou Njie, Tobias Richards. Exploring green economy strategies and policies in developing countries. *International Journal of Green Economics*. 10(3/4):338. DOI:10.1504/IJGE.2016.081905
222. Golovko L., Yara O., Kutsevych M., Hubanova T. Environmental Policy Integration in Ukraine and the EU. *European Journal of Sustainable Development*. 2019, № 8(3). Pp. 221-227. Doi: 10.14207/ejsd.2019.v8n3p221
223. GRESS consortium (2020). Green economy policies. Where we are. <https://www.interregeurope.eu/gress/> (дата звернення: 06.02.2020).
224. Gritsyuk, T. I., & Vasilenko, T. V. (2014). Strategic priorities for the development of the "green economy" in the world. *Efficient economy*, 5. Retrieved November 23, 2021
225. Investopedia: Green Economics. URL: <https://www.investopedia.com/terms/g/greeneconomics.asp> (дата звернення: 07.02.2020).
226. Irena International Renewable Energy Agency: Clean Energy Corridors. URL: <https://www.irena.org/en/cleanenergycorridors> (дата звернення: 18.08.2020).
227. Irena: International Renewable Energy Agency. URL: <https://www.irena.org> (дата звернення: 18.08.2020).
228. Kaletnik, G. M., & Lutkovskaya, S. M. (2022). Ecological modernization and organic production in the system of ecological safety: monograph. Vinnitsia: Vinn. nat. agrarian. un-t, 356.
229. Kopytsia L. The legal regulation of climate change in Ukraine: issues and prospects. *Journal of environmental law and policy*. Published by The

Grassroots Institute, in partnership with Yaroslav Mudryi National Law University of Ukraine, and in collaboration with Northern Institute of Minority & Environmental Law, University of Lapland. 2021, № 001. Pp. 105-125.

230. Makovoz, O. S., & Perederiy, T. S. (2018). Green economy as a guarantee of sustainable development. Retrieved December 12, 2021 URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4372/Zelena%20ekonomika%20yak%20zaporuka%20staloho%20rozvytku_Makovoz_Perederii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 13.02.2022).

231. Mazur, K. V., & Tomashuk, I. V. (2019). Governance and regulation as an indispensable condition for developing the potential of rural areas. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5, 5, 67–78. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-5-67-78>

232. McKinsey Global Institute. URL: <https://www.mckinsey.com/mgi/overview> (дата звернення: 20.08.2020).

233. Moroz V. V. Ecological modernisation of the Ukrainian economy as a prerequisite for green growth. Modernization of socio-economic development of Ukraine: challenges and prospects: collective monograph / D. V.Klynovyi, E. B. Boychenko, I. O. Petrovskaya, V. V. Korneev, etc. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2019.

234. Nicholas Stern. Green economy transition approach 2021-2025. Document of the European bank for reconstruction and development. 2020. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiksNOd7PP7AhWGTIsKHZ2zBIIQFnoECDIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ebrd.com%2Fdocuments%2Fcomms-and-bis%2Fget-20212025.pdf&usg=AOvVaw0HEqziMQetL7yKg-viAdWs> (дата звернення: 02.02.2023).

235. OECD: Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction. 1 July 2022. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine-and-prospects-for-a-green-reconstruction-9e86d691/> (дата звернення: 02.02.2023).

236. Reconstruction of Ukraine: how will politicians shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-afterthe-war> (дата звернення: 02.02.2023).

237. Report presented on the occasion of France's national voluntary review to the united nations high-level political forum on sustainable development. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/report_france_sdg_-_executive_summary_cle0639a1.pdf (дата звернення: 22.08.2020).

238. Scottish Development International. URL: <https://www.sdi.co.uk> (дата звернення: 01.08.2020).

239. Sustainable Development Goals. Knowledge platform: Voluntary National Review 2020. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/ukraine> (дата звернення: 01.08.2020).

240. Sustainable Development Report 2020. The Sustainable Development Goals and Covid – 19. Includes the SDG Index and Dashboards. URL: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2020/2020_sustainable_development_report.pdf (дата звернення: 17.03.2022).

241. Sustainable Development Report. URL: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings> (дата звернення: 01.08.2020).

242. Szeligowski D. Laying the Groundwork for Ukraine's Recovery and Reconstruction. SCEEUS Guest Platform for Eastern Europe Policy No. 30, 17 February, 2023.

243. The World Bank: Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. 23 March 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment> (дата звернення: 01.04.2023).

244. The World Bank: Global Waste on Pace to Triple by 2100. URL: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/10/30/global-waste-on-pace-to-triple> (дата звернення: 03.12.2019).

245. Tomashuk I. Green economy as a guarantee of sustainable development. *Three Seas Economic Journal*, Vol. 3 No. 2, 2022. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-2-15>

246. UNEP (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*.

247. U.S. Energy Information Administration: Updated renewable portfolio standards will lead to more renewable electricity generation. 2019. URL: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=38492> (дата звернення: 18.08.2020).

248. United Nations Ukraine. Глобальні цілі сталого розвитку 2015 – 2030. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (дата звернення: 29.01.2020).

249. United Nations. Sustainable Development Goals. Knowledge Platform: Green economy. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1446> (дата звернення: 03.12.2019).

250. United Nations. UN News Global perspective Human stories. URL: <https://news.un.org/en/> (дата звернення: 03.12.2019).

251. World Energy Council. URL: <https://www.worldenergy.org> (дата звернення: 29.01.2020).

Додаток А

**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про
апробацію результатів дисертації**

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Поліщук Ю. А. Закордонний досвід реалізації державної політики розвитку «зеленої економіки». *Державне будівництво* : зб. наук. пр. 2021. № 2/2020. DOI: 10.34213/db.20.02.10
 2. Поліщук Ю. А. Концепції державної політики розвитку «зеленої» економіки: еволюція, сутність, цілі та принципи. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 4(65). Ч. 2. С. 207–218. DOI: 10.33990/2070-4011.65.2020.226476
 3. Поліщук Ю. А. Державна політика формування та реалізації концепції сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. 2021. Вип. 26. С. 24–33. DOI: 10.35432/tisb262021238999
 4. Латинін М., Біловіцька Ю. Теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Науковий вісник: Державне управління*, 2022. (1 (11), С. 74–91. DOI: 10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91
- Особистий внесок здобувача:* узагальнено теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні, визначено головні механізми реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки, провідну роль з яких відіграють механізми економічного та адміністративного характеру.
5. Біловіцька Ю. А. Механізми співпраці держави та бізнесу в умовах реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. спецвипуск, 2022. С. 10–16. DOI: 10.32782/2310-9653-2022-спец.2
 6. Біловіцька Ю. А. Цільові орієнтири розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Вісник Харківського*

національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна», 2022. № 103. С. 119–126. DOI: 10.26565/2311-2379-2022-103-15

Наукові праці у міжнародних періодичних наукових виданнях

7. Bilovitska Yu. A. Approaches to the improvement of state policy mechanisms in regard to the sustainable development of the "green" economy in Ukraine. Public administration and state security aspects, Vol.2/2022. Pp. 58 – 69. DOI: 10.52363/passa-2022.2-6

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Поліщук Ю. А. Правові основи впровадження державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених (Київ, 22 лист. 2019 р.) : / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє, І. О. Дегтярьової. Київ : НАДУ, 2019. С. 217–2019.

2. Поліщук Ю. А. Модернізація державної політики «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIII наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Решетніченка Андрія Володимировича / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 266–270.

3. Поліщук Ю. А. Формування державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали науково-практичної конференції (26 березня 2020 р., м. Харків). Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020.

4. Поліщук Ю. А. Проблеми та перспективи державного стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Міжнародні та*

європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 274–278. ISBN 978-617-644-052-9

5. Поліщук Ю. А. Сучасний стан реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020. С. 354–358. doi: 10.34213/mnkongr.2020

6. Поліщук Ю. А. Механізм реалізації державної політики «зеленої» економіки в Україні. *Актуальні питання державотворення в контексті сучасних цивілізаційних викликів* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції, м. Черкаси, 26-27 листопада 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2020. С. 244–245.

7. Поліщук Ю. А. Механізми реалізації державної політики «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів* : матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Запоріжжя, (25-26 грудня 2020 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. С. 106–109.

8. Поліщук Ю. А. Стимулювання державної політики розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології* : матеріали XXII Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. 22 квіт. 2021 р., Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентові України, 2021. С. 460–462.

9. Поліщук Ю. А. Державна політика «зеленої» економіки на засадах сталого розвитку України. *Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє* : зб. тез XXI Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2021. С. 371–375.

10. Поліщук Ю. А. Реалізація державної енергетичної політики в Україні. *Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (14 травня 2021р.). Харків : ННВЦ, 2021. С. 114–116.

11. Біловіцька Ю. А. Інституційні засади державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні // *Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2021. Pp. 777–786.*

12. Біловіцька Ю. А. Правовий механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Галузеві проблеми економічної безпеки 2022* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. за участю молодих науковців (27 жовтня 2022 р., м. Харків). Харків, 2022. С. 47 – 49.

13. Біловіцька Ю. А. Розвиток альтернативної енергетики в Україні у контексті переходу до державної політики «зеленої» економіки // *Actual problems of practice and science and methods of their solution. Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference. Milan, Italy 2022. Pp. 528 – 334.*

14. Біловіцька Ю. А. Світові тенденції державної політики сталого розвитку в сфері енергетики. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє* : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. (21 квітня 2022 року, м. Черкаси). Черкаси, 2022. С. 133–136.

15. Біловіцька Ю. А. «Зелений» енергетичний перехід як один з пріоритетних напрямків розвитку державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Авіація, промисловість, суспільство* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 12 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 318–321.

16. Біловіцька Ю. А. Шляхи вдосконалення системи державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* :

матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (01-02 червня 2022 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон, 2022. С. 6–9.

17. Біловіцька Ю. А. Стратегічні орієнтири державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз* : зб. наук. матер. XXII Міжнар. наук. конгресу, м. Харків, 2022. С. 208–215.

18. Біловіцька Ю. А. Сучасний стан та перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. *Стратегія сталого розвитку України: сьогодні та перспективи* : матеріали II Всеукраїнської інтернет-конференції, присвяченої 30-річчю кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства Національного університету водного господарства та природокористування. Рівне, 2022. С. 23–25.

19. Біловіцька Ю. А. Економічний механізм реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матеріали ювілейної X Міжнародної заочної науково-практичної конференції (25 листопада 2022 р.). Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 17–20.

20. Латинін М. А., Біловіцька Ю. А. Удосконалення економічного механізму реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Публічне управління XXI століття : особливості воєнного і післявоєнного періодів* : зб. тез XXIII Міжнар. наук. конгресу. Харків : ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2023.

Особистий внесок здобувача: визначено основні шляхи вдосконалення економічного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки за допомогою створення відповідного фонду та удосконалення екологічного податку.

Додаток Б**Впровадження результатів дисертаційного дослідження**

УКРАЇНА

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУпл. Свободи, 5, Держпром, 9 під'їзд, 5 поверх, м. Харків, 61022, тел. (057) 705-21-38; факс (057) 705-21-41
E-mail: uzkh@kharkivoda.gov.ua

06.02.2023 № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки кафедри економічної політики та менеджменту Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна Навчально-Наукового Інституту «Інститут державного управління»

Біловіцької Юлії Андріївни

на тему: «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні»

Видана аспірантці кафедри економічної політики та менеджменту Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна Навчально-Наукового Інституту «Інститут державного управління» Біловіцькій Юлії Андріївни у тому, що її дисертаційне дослідження за темою «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні» містить нові, науково обґрунтовані результати у галузі державного управління та розв'язує важливе науково-прикладне завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні.

Окремі наукові результати Біловіцької Юлії Андріївни знайшли своє відображення у практичній діяльності Департаменту житлово – комунального господарства та паливно – енергетичного комплексу Харківської обласної військової адміністрації, зокрема, пропозиції щодо формування комплексного механізму реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки через удосконалення усіх його складових (правового, економічного, адміністративного, інформаційного механізмів), які зводяться до активнішої співпраці органів державної влади, підприємств, громадських організацій тощо та спрямовані на зменшення забруднення довкілля та використання відновлюваних джерел енергії.

Заступник директора Департаменту –
начальник управління
паливно-енергетичного комплексу

Геннадій КРАВЧЕНКО

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

майдан Свободи 5, Держпром, 3 під., 8 пов., м. Харків, 61022, тел.: (057) 705-10-17, факс: 705-10-29
e-mail: uek@kharkivoda.gov.ua. код ЄДРПОУ 38157940

13.03.2023 № 06-27/421 на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки
кафедри економічної політики та менеджменту Харківського
національного університету ім. В.Н. Каразіна Навчально-наукового
інституту «Інститут державного управління»
Біловіцької Юлії Андріївни
на тему: «Реалізація державної політики сталого розвитку
на засадах «зеленої» економіки в Україні»**

Видана аспірантці кафедри економічної політики та менеджменту Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Біловіцькій Юлії Андріївни у тому, що її дисертаційне дослідження за темою «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні» містить нові, науково обґрунтовані результати в галузі державного управління та розв'язує важливе науково-прикладне завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні.

Окремі наукові результати Біловіцької Юлії Андріївни знайшли своє відображення в практичній діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної військової адміністрації, зокрема, щодо розробки концептуальних положень стратегії реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні, що включають в себе бачення майбутнього, стратегічну мету, стратегічні напрями, принципи та операційні цілі щодо їх досягнення та являють собою запоруку міцності

000393

управлінського аспекту даного процесу завдяки використанню переваг стратегування задля переходу від наздоганяючого темпу розвитку національної економічної системи до випереджаючого на засадах концепції сталого розвитку «зеленої» економіки.

Заступник директора Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації - начальник управління аналітики, прогнозування та розвитку підприємництва, к.держ.упр.

Ірина КОНОВАЛОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Т.О. Белова

«_____» _____ 2023 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки кафедри економічної політики та менеджменту ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Біловіцької Юлії Андріївни

на тему: «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Комісія у складі:

голова – заступник директора ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, к.е.н., проф. Золотарьов В.Ф.

члени комісії – професор кафедри економічної політики та менеджменту, д.держ.упр., проф. Латинін М.А., доцент кафедри економічної політики та менеджменту, к.держ.упр., доцент Косенко А.В. –

цим Актом засвідчує, що авторські розробки з дисертаційного дослідження Біловіцької Ю.А. за темою «Реалізація державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні», а саме: підходи до удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні; концептуальні положення стратегії реалізації державної політики сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки в Україні; практичні рекомендації щодо реалізації «зеленої» економіки в Україні в контексті приєднання до «Європейської зеленої Угоди» склали основу нової дисципліни «Інформаційні платформи для суспільного управління», яка включена до нової магістерської освітньо-професійної програми «Публічне управління економічною та цифровою модернізацією суспільства».

Голова комісії,
заступник директора,
к.е.н., проф.

В.Ф. Золотарьов

Члени комісії:
д.держ.упр., проф.

М.А. Латинін

к.держ.упр., доц.

А.В. Косенко

Додаток В

Функції органів системи регулювання реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки

Президент України

- є гарантом національної, і зокрема екологічної, безпеки;
- приймає в разі необхідності рішення про введення в Україні або окремих її місцевостях надзвичайного стану;
- оголошує окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з подальшим затвердженням цих рішень Верховною Радою України.

Верховна Рада України

- визначає засади внутрішньої й зовнішньої екологічної політики;
- розробляє і приймає нормативно-правові акти, які направлені на охорону навколишнього природного середовища і здоров'я населення;
- визначає засади використання природних ресурсів, організацію та експлуатацію енергосистем, транспорту і зв'язку;
- затверджує нормативно-правові акти міжнародного екологічного права (конвенції, договори, угоди, резолюції міжнародних організацій), загальнодержавні екологічні програми;
- затверджує укази Президента України про оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації та визначає їхній правовий режим та ін.

Рада національної безпеки та оборони України

- вносить пропозиції Президенту України щодо реалізації засад внутрішньої й зовнішньої політики у сфері екологічної безпеки як складової національної безпеки;
- визначає стратегічні національні інтереси України, координує та здійснює контроль у сфері екологічної безпеки та у разі виникнення кризових екологічних ситуацій тощо.

Кабінет Міністрів України

- здійснює реалізацію внутрішньої й зовнішньої екологічної політики, визначеної Верховною Радою України;
- забезпечує виконання законів України, актів Президента України, нормативно правових актів міжнародного екологічного права в галузі охорони навколишнього природного середовища і здоров'я населення, використання природних ресурсів та екологічної безпеки;
- здійснює управління органами загального і спеціального державного управління, місцевого самоврядування та регулювання діяльності недержавних органів управління ДСЕУ; координує діяльність міністерств, державних комітетів та інших установ у сфері екологічної політики;
- встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів та плати і її розміри за використання природних ресурсів, викидів і скидів забруднювальних речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів;
- організовує в державі екологічне виховання та навчання населення; приймає рішення про призупинення (тимчасове) або припинення діяльності об'єктів ДСЕУ в разі порушення ними екологічного законодавства та ін.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів

- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів, здійснює регулювання і контроль за виконанням прийнятих актів;
- інформує та надає роз'яснення щодо реалізації державної політики, сприяє розвитку екологічної освіти та екологічному вихованню населення;
- планує ресурси та заходи, необхідні для реалізації державної політики відповідно до компетенції Міндовкілля;
- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, дотримання і організацію виконання зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами, укладає міжнародні договори, забезпечує здійснення міжнародного співробітництва, вивчення, узагальнення і поширення міжнародного досвіду;
- розробляє і вводить у дію нормативи допустимих рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на стан навколишнього природного середовища; забезпечує видачу ліцензії на провадження господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України,
- погоджує місця розміщення небезпечних об'єктів;
- забезпечує нормативно-правове регулювання, а саме розробляє проекти нормативно-правових актів, видає нормативно-правові акти в межах повноважень, передбачених законом, у сфері зміни клімату і виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до неї та Паризької угоди.

Державна екологічна інспекція

- організовує і здійснює державний контроль за:
 - додержанням вимог законодавства, норм, правил, стандартів, виконанням вимог державної екологічної експертизи в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, норм екологічної та радіаційної безпеки; а також додержання затверджених або погоджених Мінекоресурсів лімітів та квот на використання чи видобування природних ресурсів загальнодержавного значення, викидів і скидів забруднювальних речовин у навколишнє природне середовище;
 - подає пропозиції Мінекоресурсів про скасування виданих дозволів на захоронення (складування) відходів, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, на спеціальне використання природних ресурсів у разі порушення виконання умов цих дозволів;
 - за дорученням Мінекоресурсів бере участь у міжнародному співробітництві у цій галузі;
 - організовує контроль за виконанням міждержавних програм і вимог міжнародних договорів України;
 - взаємодіє із засобами масової інформації з питань висвітлення актуальних проблем здійснення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, екологічної та радіаційної безпеки.

Обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації (відповідні підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я), орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони здоров'я

- здійснюють державний контроль за:
 - додержанням норм і правил у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відновлення природних ресурсів(землі, її надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів, інших об'єктів рослинного й тваринного світу, природних ресурсів континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони); екологічної та, в межах своєї компетенції, радіаційної безпеки, у тому числі в пунктах пропуску через державний кордон, у зоні діяльності регіональних митниць;
 - у сфері поводження з відходами, застосування пестицидів та агрохімікатів, геологічного вивчення надр (державного геологічного контролю), топографо-геодезичної і картографічної діяльності (державний геодезичний нагляд).
 - залучають інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій,
- вживають заходів з усунення негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, зумовлених виконанням документа державного планування.

Джерело: складено автором на основі [123;147;148;159;161]

Додаток Г

Очікувані результати від впровадження концептуальних напрямків реалізації державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні

Напрями	Короткострокова перспектива до 2025 р.	Середньострокова перспектива до 2035 р.	Довгострокова перспектива до 2050 р.
Енергоефективність	<ul style="list-style-type: none"> - розробка програм ефективного енергоспоживання як на державному так і на регіональному рівні, що стосуються державних й приватних установ, виробничих й комерційних підприємств; - реалізація програм ефективного енергопостачання які сформовані на основі проєктів перерозподілу, удосконалення та розширення мереж тощо; - зміна бюджетного фінансування, з метою ефективного впровадження енергоефективних проєктів. 	<ul style="list-style-type: none"> - підготувати та затвердити стандарти щодо використання відновлюваних джерел та альтернативних видів палива; - чітко розмежувати функції системи управління у сфері розвитку альтернативної енергетики для ефективного виконання цих функцій та посилення відповідальності; - об'єднання підприємств в основні форм взаємодії: ДПП, кластери, технопарки тощо, які працюють у галузі енергетики; - впровадження стимулюючих тарифів у цій сфері. 	<ul style="list-style-type: none"> - розбудова сучасних енергетичних ринків з високим рівнем відкритості й конкуренції, які будуть стимулювати виробників до встановлення оптимальних цін та витрат, а споживачів – до раціонального енергоспоживання; - ініціатива щодо формування проєктів повинна йти «знизу»; - формування оптимального поєднання традиційної та «зеленої» енергетики; - чітке розмежування систем енергопостачання на місцевому рівні; - створення реального середовища для декарбонізації всієї економіки країни; - об'єднати вітчизняні енергетичні ринки з європейськими, збільшити відсоток гравців з інших країн на енергетичному ринку, продаж енергетичних товарів та послуг.
Ефективність використання ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> -забезпечити реальну оцінку природного капіталу; - забезпечення справедливого доступу до обмежених ресурсів; - формування комплексного підходу щодо управління ресурсами; - запровадження ринку вторинних ресурсів; - впровадження стійкого поводження з відходами та сучасних сміттєпереробних комплексів. 	<ul style="list-style-type: none"> - поступова відміна субсидій на видобуток викопного палива; - підтримка регіонів де проводився інтенсивний видобуток викопного палива; - створення нових ринків продукції на основі дотримання екологічного законодавства. 	<ul style="list-style-type: none"> - зниження собівартості продукції шляхом ефективного використання ресурсів; -підвищити конкурентоспроможність вітчизняної еко-продукції; - зростання валового внутрішнього продукту та експорту; - застосовувати ВДЕ на застарілих технологіях виробництва для заміщення вуглецеємних ресурсів; - збільшити використання у промислових виробництв водню та інших енергоресурсів, які вироблені з ВДЕ.

<p>Використання енергозберігаючих та енергоефективних технологій</p>	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження електронних систем управління інфраструктурними мережами; - запровадження національної системи технічного регулювання з питань «зеленого» будівництва; - взаємодія держави та бізнесу у формі ДПП, кластери, техно- й індустріальні парки для розвитку інфраструктури з впровадження нових технологій; - створення системи стимулюючих тарифів на засадах довготривалого регулювання тарифів у сфері комунальних послуг. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення інвестицій у проекти, при реалізації яких передбачається скорочення викидів забруднюючих речовин; - в продукції яка виготовляється на вітчизняному ринку знизити енергоємність до рівня, який є у економічно розвинених країнах, за допомогою впровадження передових та інноваційних енергоефективних технологій, зокрема електрифікація промислових процесів; - вдосконалення маршруту громадського транспорту та плану транспортної мережі, надавати перевагу у використанні екологічного транспорту у містах. 	<ul style="list-style-type: none"> - децентралізація електропостачання, на основі сучасних технологій, а також управління накопиченням, розподілом і попитом на містах. - мінімізація негативного впливу на довкілля за рахунок оптимізації технологічних регламентів виробництв та системи моніторингу за навколишнім природним середовищем; - вільний та прозорий доступ до енергетичної інфраструктури (електричних, газових та теплових мереж) третіх сторін; - розвиток підходу «Smart city».
<p>Поширення ідеології «зеленої» економіки</p>	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження освітньої політики щодо стійкого розвитку, «зеленої» економіки; - відповідне методичне супроводження і аналітично-інформаційна підтримка; - формування програм «зеленого» кредитування для населення та бізнесу; - заохочення бізнесу та населення до інвестицій у чисті технології виробництва, відновлювану інфраструктуру й реалізації «зелених» проектів та створити для цього сприятливий інвестиційний клімат. 	<ul style="list-style-type: none"> - інформування та навчання бізнесу та населення про користь та ефективність реалізації заходів з підвищення енергоефективності та охорони довкілля; - впровадження сучасних інтелектуальних систем обліку; - виключення державних та місцевих витрат з діяльності, яка спричиняє витрати, надмірне використання або зниження екологічних активів; - створення умов для формування «зелених» ініціатив від населення. 	<ul style="list-style-type: none"> - формування нових «зелених» робочих місць в економіці замкнутого циклу з урахуванням рівномірного регіонального розподілу; - підвищення соціальних стандартів населення; - фінансова самостійність місцевих органів влади; - створення фондів і програм для співфінансування муніципальних ініціатив для реалізації «зелених» проектів зокрема в рамках переходу на ВДЕ.

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 12:07:01 04.08.2023

Назва файлу з підписом: Дисертація_Біловіцька.pdf
Розмір файлу з підписом: 4.6 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Дисертація_Біловіцька.pdf
Розмір файлу без підпису: 4.5 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: БІЛОВІЦЬКА ЮЛІЯ АНДРІЇВНА
П.І.Б.: БІЛОВІЦЬКА ЮЛІЯ АНДРІЇВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 3530502368
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 12:06:48
04.08.2023
Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»
Серійний номер: 248197DDFAB977E50400000070DDF500866B4B04
Алгоритм підпису: ДСТУ-4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис PDF-файла (PAdES)
Формат підпису: З позначкою часу від ЕП (PAdES-B-T)
Сертифікат: Кваліфікований